

BASKAN
KURGU-BİLİM DİZİSİ

ÇELİK MAĞARALAR

DR. ISAAC ASIMOV

CAVES OF STEEL – ÇELİK MAĞARALAR

ISAAC ASIMOV

BİR

Elijah Baley masasına eriştiği sırada, R.Sammy'nin bir şeyler bekliyormuş gibi kendisine baktığını fark etti. Uzun, asık suratındaki ifade büsbütün sertleşti. "Ne istiyorsun?"

"Patron seni görmek istiyor, Lije. Hemen. Gelir gelmez, dedi."

"Pekâlâ "

R.Sammy hâlâ olduğu yerde duruyordu

Baley homurdandı "Pekâlâ, dedim. Haydi git!"

R.Sammy topuklarının üzerinde dönerek görevinin başına gitti. Baley öfkeyle, neden bu işleri insanlara yaptırmıyorlar, diye düşündü. Bir an durup kesesindeki tütüne bakarak kafasından bir hesap yaptı. Günde sadece iki pipo içersem tütünüm yeni kotanın verileceği güne kadar yetişir... Parmaklığın arkasından çıkarak büyük odada ilerledi. İki yıl önce parmaklıklı bir kösede oturmaya hak kazanmıştı

Baley yanından geçerken, Simpson cıvabanktan başını kaldırdı "Patron seni istiyor, Lije "

"Biliyorum. R. Sammy söyledi."

Küçük aygıt içindeki parlak cıvanın yüzeyindeki titreşim çizgilerine yerleştirilmiş olan sürüyle bilginin arasından istenileni bulabilmek için "belleğini" araştırır ve analiz ederken, sık şifreyle dolu bir bant dışarı uzandı. Simpson, "Bacağımı kırmaktan korkmasam." diye söylendi." R. Sammy'e tekmeyi indireceğim... Geçen gün Vincent Barrett'i gördüm."

"Ya?"

"Eski işine girmek istiyor. Ya da bu bölümde herhangi bir işe. Zavallı çocuk çaresiz durumda. Ama ona bir şey söyleyemedim. Ne diyebilirdim? Robot Sammy onun işini yapıyor. Çocuk şimdi maya fabrikasında çalışıyor. Mat teslim bölümünde. Aslında çok zeki. Burada herkes ondan hoşlanırdı."

Baley omzunu silkti. "Bu hepimizin başına gelebilecek bir şey." Tavırları istememesine karşın soğuklaşmıştı.

Patronun özel bir odası vardı. Kapıdaki dumanlı gibi duran camın üzerine Julius Enderby yazılmıştı. Güzel harflerle ve dikkatle cama kazınmış olan bu adın altında şu sözcükler vardı"New York Kenti Polis Müdürü."

Baley içeri girdi. "Beni mi görmek istediniz, sayın müdürüm?"

Enderby başını kaldırdı. Her zaman gözlük takardı. Çünkü fazla duyarlı olan gözleri kontak lense gelemiyordu. İnsan ancak gözlüğe alıştıktan sonra Enderby'nin yüzünü inceleyebilirdi. Aslında fazla özelliği olan bir yüz değildi bu.

Baley müdürün kendisine kişilik kazandırdığı için gözlükten hoşlandığına inanıyor, adamın gözlerinin pek de o kadar duyarlı olmadığından kuşkulanıyordu.

Müdürün pek endişeli gibi bir hali vardı. Manşetlerini düzelterek arkasına yaslandı. Ve fazla candan bir tavırla, "Otur Lije, otur." dedi.

Baley bir iskemleye dimdik oturarak bekledi.

Enderby sordu. "Jessie nasıl? Ya oğlun?"

Baley ifadesiz bir sesle, "İyi." dedi. "Çok iyi. Ya sizin aileniz?"

Enderby onun sözlerini bir yankı gibi tekrarladı. "İyi... Çok iyi..."

Bu hatalı bir başlangıç olmuştu.

Baley, yüzünde bir gariplik var, diye düşündü. Sonra da, "R. Sammy'i bana göndermezseniz çok sevineceğim." dedi.

"Bu konudaki fikirlerimi biliyorsun, Lije. Ama Sammy'i buraya gönderdiler. Ondan yararlanmam gerekiyor."

"İnsanı rahatsız ediyor, müdür bey. Bana sizin beni istediğinizi söyledi, sonra da orada öylece dikilip durdu. Ne demek istediğimi biliyorsunuz. Sammy'e gitmesini söylemek zorunda kalıyorsunuz. Yoksa orada öyle bekliyor."

"Ah, suç bende, Lije. Ona sana haber vermesini söyledim. Ama ondan sonra işinin başına dönmesini emretmeyi unuttum."

Baley içini çekti. Koyu kahverengi gözlerinin etrafındaki ince çizgiler daha belirginleştiler. "Neyse... Beni görmek istemişsiniz."

Müdür, "Evet, Lije." dedi. "Ama kolay bir iş için değil." Ayağa kalkarak döndü. Masasının arkasındaki duvara doğru gidip dikkati çekmeyen bir düğmeye bastı. Duvarın bir bölümü saydamlaştı.

Baley beklenmedik bir biçimde odaya dolan grimsi ışıkta gözlerini kırpıştırdı.

Enderby gülümsedi. "Bunu geçen yıl özel yaptırdım, Lije. Sana göstermedim değil mi? Gel de bak. Eski günlerde her odada bunlardan bulunurmuş. Bu açıklıklar, 'pencere' diye tanımlanırmış. Bunu biliyor muydun?"

Birçok tarihi roman okumuş olan Baley pencerenin ne olduğunu biliyordu. "Onlardan söz edildiğini duydum."

"Buraya gel."

Baley yerinde sıkıntılı sıkıntılı kımıldandı. Sonra da bu isteği yerine getirdi. Bir odanın mahremiyetini dış dünyaya teşhir etmek biraz saygısızlık gibi geliyordu ona. Bazen müdürün ortaçağa özgü davranışlarda fazla ileri gittiğini düşünmekteydi. Gözlük takması da aynı şey, diye aklından geçirdi. Ah, tamam. Müdürün yüzünde o nedenle bir gariplik vardı. "Bağışlayın, müdür bey." dedi. "Gözlüğünüz yeni sanırım."

Enderby hafif bir hayretle ona bir göz attı. Gözlüğünü çıkararak bir buna, bir memuruna baktı. Gözlüğünü çıkardığı için yüzü daha yusyuvarlak, çenesi de daha sivri duruyordu. Gözlerini bir noktaya dikememesiyse yüzündeki ifadeyi belirsizleştiriyordu. "Evet..." Gözlüğünü burnunun üzerine oturtarak öfkeyle konuştu. "Eski gözlüğümü üç gün önce kırdım. İşim başımdan aşkın olduğu için yenisini ancak bugün alabildim. Şu üç gün boyunca cehennem azabı çektim, Lije"

"Gözlük yüzünden mi?"

"Başka nedenlerle de. Onları sana açıklayacağım." Enderby pencereye doğru döndü.

Baley de öyle. Ve hafif bir hayretle yağmur yağdığını fark etti. Bir an gökyüzünden dökülen suyun yarattığı görünüme daldı gitti. Müdürse sanki yağmuru kendisi yağdırıyormuş gibi gururla ona baktı.

"Bu ay üçüncü kez yağmurun yağışını seyrediyorum, Lije, Şahane değil mi?"

Baley istememesine karşın görünümün gerçekten etkileyici olduğunu itiraf etmek zorunda ' kaldı. Kırk iki yıllık hayatı boyunca yağmur yağdığını ender görmüştü. Diğer doğa olaylarını da öyle. "Bu kadar suyun kentin üzerine akması bana her zaman ziyankârlık gibi gelir. Yağmur sadece su depolarına yağmalı."

Müdür, "Lije." dedi. "Sen bir 'Yenilikçi'sin Derdin de bu işte. Ortaçağlarda insanlar açıklık yerlerde yaşarlardı. Sadece çiftliklerde böyle olduğunu söylemek istemiyorum. Kentlerde de durum aynıydı. New York'ta bile. Yağmur yağdığı zaman kimse suyun ziyan olduğunu düşünmez, bunun zevkini çıkarırlardı. İnsanlar doğaya yakın yaşarlardı. Bu daha iyi ve sağlıklı bir şeydi. Modern çağın bütün dertlerinin kaynağı doğadan uzaklaşılmış olması. Zaman bulunca Kömür Çağıyla ilgili eserler okumalısın."

Baley okumuştu bunları. Çok kimsenin atom reaktörünün icat edilmesinden yakındığını duymuştu. Bazı aksilikler olduğu ya da yorulduğu zaman kendisi de şikâyet ediyordu bundan. Böyle sızlanıp yakınmak insan karakterinin bir parçasıydı. Kömür Çağında da insanlar buhar makinesinin icat edilmesinden şikâyet etmişlerdi. Shakespeare'in oyunlarından birinde bir adam barutun icat edilmesinden yakınıyordu. Bin yıl sonra da pozitronik beynin yapılmasından şikâyete kalkışacaklardı. Bunların üzerinde durmaya bile değmezdi.

Baley, "Buraya bakın, Julius." dedi. Aslında iş saatlerinde müdürle samimi bir tavırla konuşmak âdetinde değildi. Enderby kendisine kaç kez "Lije" derse desin tavır değiştirmezdi. Ama şimdi durumun özel olduğu anlaşılıyordu. "Buraya bakın, Julius. Beni buraya neden çağırdığınız dışında her şeyden söz ediyorsunuz. Bu do beni endişelendiriyor. Ne oldu?"

Müdür, "Konuya gireceğim, Lije." diye mırıldandı. "Bırak bunu kendi usulümce yapayım. Bir... bir dert kaynağı bu."

"Tabii. Bu gezegende dert kaynağı olmayan bir şey var mı? R.'lerle yine başımız dertte mi?"

"Bir bakıma öyle, Lije. Bu eski dünyanın böyle dertlere daha ne kadar dayanacağını düşünüyorum. Bu pencereyi açtırdığım zaman sadece arada sırada gökyüzünün içeri girmesini sağlamakla kalmadım. Bütün kentin içeri süzülmesine de izin verdim. Kente bakıyor ve yüzyıl sonra New York'un ne hal alacağını kendi kendime soruyorum."

Enderby'nin romantik duyguları Baley'de tiksinti uyandırdıysa da dayanamayarak dışarıya baktı. Bozuk havanın loşlaştırdığı kent yine de görmeye değecek bir yerdi. Polis Bölümü Belediye Sarayının üst katlarındaydı. Saray pek yüksekti. Müdürün penceresinden etraftaki kuleler cüceleşmiş gibi duruyor ve bunların sadece tepeleri gözüküyordu. Kuleler gökyüzüne doğru körcesine uzanan parmaklara benziyorlardı. Duvarları dümdüz ve penceresizdi. Bu kuleler insanların yaşadığı kovanın dış duvarlarıydı.

Müdür, "Bir bakıma yağmur yağdığı için üzgünüm." dedi. "Bu yüzden Uzay Kentini göremiyoruz."

Baley batıya doğru baktı ama müdürün dediği gibi ufuk bir perdeye dönüşmüştü. New York'un kuleleri sislere bürünerek dümdüz bir beyazlıkta sona eriyorlardı. "Ben Uzay Kentinin nasıl bir yer olduğunu biliyorum."

Enderby, "Uzay Kendinin buradan görünüşü hoşuma gidiyor." diye açıkladı. "İki Brunswick Kesiminin arasından gözüküyor. Alçak, yaygın kubbeler. İşte Uzaycılarla aramızdaki fark. Biz birbirimize sokularak yükseklere uzanıyoruz. Onlardaysa her ailenin özel bir kubbesi var. Bir aileye bir kubbe... Ve her kubbenin arasından uzanan topraklar... Sen hiç Uzaycılarla konuştun mu, Lije?"

Baley sabırla, "Birkaç kez." dedi. "Bir ay kadar önce de buradan sizin iç telefonunuzla bir Uzaycıyla konuştum.

"Evet, hatırlıyorum. Ama bugün filozofluğum tuttu... Biz ve onlar. Değişik yaşam tarzları."

Baley'in mide kasları büzülmeye başlamıştı. Enderby konuya gitgide daha dolambaçlı bir yoldan girmeye çalışıyordu. Baley de sonucun çok kötü olacağını düşünüyordu artık. "Pekala. Ama bunda şaşılacak ne var? Sekiz milyar insanı bütün Arza yayamaz, başlarının üzerine birer kubbe

oturtamazsınız. Uzaycıların kendi dünyalarında bol yer var. Onun için bırakın bildikleri gibi yaşasınlar."

Müdür masasına doğru giderek koltuğuna oturdu. Gözlüğünün içbükey camlan yüzünden biraz küçülmüş gibi duran gözlerini hiç kırpmadan Baley'e bakıyordu. "Herkes kültür değişikliği konusunda bu kadar hoşgörülü değil. Ne biz, ne de Uzaycılar."

"Pekala. Ne olmuş?"

"Ne olacak? Üç gün önce bir Uzaycı öldü."

Konuya girmek üzereydiler artık. Baley'nin ince dudaklarının yanlan hafifçe yukarı kalktı. Ama bu gülümseyiş hüzünlü, uzun yüzünün ifadesini pek etkilemedi. "Çok yazık. Onun bulaşıcı bir hastalıktan öldüğünü umarım. Bir virüs yüzünden. Ya da soğuk aldığı için."

Müdür şaşırdı. "Neden söz ediyorsun sen?"

Baley sözlerini açıklama zahmetine katlanmadı bile. Uzaycıların büyük bir dikkatle toplumlarındaki bütün hastalıkları ortadan kaldırdıkları çok iyi bilinen bir gerçekti. Türlü hastalıklara tutulan Arzlılara ellerinden geldiğince sokulmamaya çalıştıkları daha da iyi biliniyordu. Ama Müdür Enderby bu ince alayın pek farkına varmazdı. Baley, "Laf olsun diye söyledim." dedi. "Uzaycı neden öldü?" Yine pencereye döndü.

Enderby, "Göğüs yokluğundan." diye açıkladı. "Yani biri atom tabancasıyla göğsünü parçalamış."

Baley kaskatı kesildi. Dönmeden, "Sîz neden söz ediyorsunuz?" diye bağırdı.

Müdür usulca cevap verdi. "Bir cinayetten. Sen sivil polissin. Cinayetin ne olduğunu bilirsin."

Baley bu kez döndü. "Ama bir Uzaycı! Olay üç gün önce mi oldu?"

"Evet."

"İyi ama cinayeti kim işledi? Nasıl oldu bu?"

"Uzaycılar katilin bir Arzlı olduğunu iddia ediyorlar."

"Olamaz!"

"Neden olmasın? Uzaycıları hiç sevmiyorsun. Ben de öyle. Bu dünyada onları seven var mı? Birinin bu hoşnutsuzluğu sonunda nefret halini almış, işte o kadar."

"Evet ama..."

"Los Angeles'teki fabrikalarda çıkan yangınları unutma. Berlin'de R.'lerin parçalanmasını, Shanghai'deki ayaklanmalar!..."

"Tamam..."

"Bütün bunlar hoşnutsuzluğun gitgide arttığını gösteriyor. Belki bazı kimseler örgütleniyor."

Baley, "Anlayamıyorum, müdür bey." dedi. "Bir nedenle beni denemeye mi çalışıyorsunuz?"

"Ne?" Enderby'nin gerçekten şaşırdığı belliydi.

Baley dikkatle ,onu süzüyordu. "Üç gün önce bir Uzaycı öldürülmüş. Uzaycılar katilin bir Arzlı olduğuna inanıyorlarmış. Şu ana dek..." Parmağını masaya vurdu. "Bu olay etrafa sızdırılmadı. Öyle değil mi?" Bu inanılacak gibi mi, müdür bey? Yakup adına! Böyle bir olay New York'un gezegenin yüzünden silinmesine yol açar. Tabii gerçekten böyle bir şey olduysa."

Enderby başını salladı. "Mesele o kadar basit değil. Dinle! Lije. Üç günden beri dışarıdayım. Belediye Başkanıyla konuştum. Uzay Kentine gittim. Washington'a koşarak Dünya Araştırma Bürosundakilerle görüştüm."

"Ya? Bürodakiler ne dediler?"

"Sorunu çözümlemenin bizim görevimiz olduğunu söylediler. Olay New York kenti sınırları içinde oldu. Uzay Kenti de yine bizim sorumluluk alanımıza giriyor."

"Ama Uzaycıların dünya dışı hakları da var."

"Biliyorum. Ben de buna geliyordum." Müdür, Baley'nin soğuk bakışları karşısında gözlerini ondan kaçırdı. Enderby sanki yerinden alınarak Baley'nin emrine verilmiş gibi davranıyordu. Baley de davranışı benimsemiş gibiydi.

Baley, "Araştırmayı Uzaycılar yapabilir." dedi.

Müdür yalvardı. "Bir dakika, Baley. Beni sık boğaz etme. Bu konuyu seninle iki dost gibi konuşmalıyız. Durumumu anlamanı istiyorum. Olay öğrenildiği sırada ben de oradaydım. O... adamla randevum vardı. Roj Nemennuh Sarton'la."

"Katilin kurbanıyla mı?"

"Evet, katilin kurbanıyla." Müdür inledi. "Beş dakika geçseydi cesedi ben bulacaktım. Ne sarsıcı bir şey olacaktı bu. Olay yine de... zalimce bir şeydi, zalimce! Uzaycılar beni karşılayarak olanları açıkladılar. Böylece üç gün süren o kâbus başlamış oldu, Lije. Üstelik günlerce yeni gözlük alamadığım için her şeyi bulanık gördüm. Neyse, hiç olmazsa bu bir daha tekrarlanmayacak. Üç gözlük birden ısmarladım."

Baley olayı hayalinde canlandırdı. Uzun boylu, yakışıklı Uzaycılar müdüre olayı o incelikle ilgisi olmayan, duygusuzca tavırlarıyla açıklıyorlar... Julius o sırada gözlüğünü çıkarmış camlarını siliyor... Haberin etkisiyle gözlüğü düşürüyor, sonra da kırılan camlarına bakıyor... Yumuşak, dolgun dudakları titriyor... Baley, Enderby, hiç olmazsa beş dakika cinayetten çok gözlüğü için üzüldü, diye düşündü. Bundan eminim...

Enderby, "Durum çok kritik." diyordu. "Söylediğin gibi, Uzaycıların dünya dışı hakları var. Olayı kendilerince araştırmakta ısrar edebilirler. Kendi hükümetlerine istedikleri gibi bir rapor da gönderirler. Dış Dünyalar da bundan yararlanarak tazminat istemeye kalkışırlar. Halkın böyle bir şeyi nasıl karşılayacağını sen de biliyorsun."

"Beyaz Saray tazminat ödemeye razı olduğu takdirde siyasi bakımdan intihar etmiş savılır."

"Ödememek de başka bir tür intihar sayılır."

Baley, "Bana durumu açıklamanıza gerek yok." diye mırıldandı. Dış Uzaydan gelen ışıltılı kruvazörler hakları olduğunu iddia ettikleri şeyleri olmaları için askerlerini son kez New York, Washington ve Moskova'ya gönderdikleri sırada Elijah Baley küçük bir çocuktu.

"Durumu anlıyorsun sanırım. Tazminat ödesek de, ödemesek de başımız dertte. Tek yol katili bulmak ve onu Uzaycılara teslim etmek. Bu iş bize

düşüyor."

"Bu işi neden Dünya Araştırma Bürosuna bırakmıyorsunuz? Belki cinayet kent sınırları içerisinde işlendi ama yıldızlararası ilişkiler sorunu..."

"D.A.B. olaya el sürmek bile istemiyor. Tehlikeli bir iş bu. Ve bunu üzerimize yıktılar." Enderby bir an başını kaldırarak zeki bakışlarla memurunu. İnceledi. "Durum hiç de hoş değil, Lije. Hepimiz de işimizden olabiliriz."

"Yani hepimizi kovup yerimize başkalarını mı alacaklar? Saçma! Bu işi yapacak eğitilmiş kimseler yok ki."

Müdür hatırlattı. "R.'ler var."

"Ne?"

"R. Sammy sadece bir başlangıç. O ayak işlerine bakıyor. Diğerleri ekspres yollarda devriye gezebilirler. Lanet olsun! Ben Uzaycıları senden daha iyi tanıyorum. Onların neler yaptıklarından da haberim var. Senin ve benim işimi görebilecek R.'ler yapıldı. İkimizi de işten atabilirler. Bunu yapamayacaklarını sanma. Bu yaşta bir çalışma ekibine atılmak..."

"Tamam, tamam." Baley'nin sesi sertti

Müdür utandı. "Bağışla Lije."

Baley başını salladı. Babasını düşünmemeye çalışıyordu. Tabii Enderby de babasının başına gelenleri biliyordu. "Yerimize R.'leri geçirme sorunu ne zaman ortaya çıktı?"

"Saf saf konuşma, Lije. Yıllardan beri var bu. Yirmi beş yıldan beri. Her şey Uzaycılar buraya geldikleri zaman başladı. Bunu sen de biliyorsun. Ama şimdi durum kritik noktaya yaklaştı. Bu olayda başarısızlığa uğrarsak, onlar dev bir adım atmış olacaklar. O zaman emekli cüzdanlarını alma hayallerinden de vazgeçmek zorunda kalacağız. Öte yandan başarılı olursak, o kâbusu oldukça ileri bir tarihe ertelemiş sayılırız. Bu özellikle senin için önemli bir fırsat demektir."

Baley, "Benim için mi?" dedi.

"Araştırmaları sen yöneteceksin, Lije."

"Benim derecem buna uygun değil, müdür bey. Ben sadece 5 S.'yim, hepsi o kadar."

"Bunun için Altıncı Sınıf olman gerekiyor, öyle değil mi? Bunu istemiyor musun?"

Baley 6 S. derecesinin sağladığı hakları biliyordu. Kalabalığın yoğun olduğu saatte ekspres yolda oturulacak bir yer. Baley şimdi onla dört arasında oturabiliyordu. Adı bölüm mutfaklarında seçme listesinin yukarılarına yazılacaktı. Belki ona daha iyi bir daire, Jessie'ye de güneşlenme katları için bir abonman vereceklerdi. "Evet, istiyorum." diye cevap verdi. "Tabii. Neden istemeyeyim? Ama esrarı çözemediğim takdirde ne olacak?"

Enderby onu tatlılıkla kandırmaya çalıştı. "Neden çözemeyesin, Lije? İyi bir memursun. Buradaki sivil polislerin en iyilerinden biri."

"Ama bizim bölümde dereceleri benden yüksek altı kadar memur var. Niçin onları atlıyorsunuz?" Baley açık açık söylememekle birlikte, tavırlarıyla Enderby'e onun çok acil vakalar dışında böyle protokole aykırı biçimde davranmadığını pekala bildiğini açıklıyordu.

Müdür ellerini kavuşturdu. "İki neden var. Sen benim için emrimdeki herhangi bir detektif değilsin, Lije. Biz dostuz. Seninle üniversiteden arkadaş olduğumuzu unutmuş değilim. Bazen belki unutmuşum gibi davranıyorum. Ama bunun nedeni şu dereceler. Ben polis müdürüyüm. Bunun ne anlama geldiğini biliyorsun. Ama yine de senin dostunum. Ve bu olay uygun bir kimse için olağanüstü bir fırsat. Bundan senin yararlanmanı istiyorum."

Baley soğuk soğuk, "Bu birinci neden." dedi

"İkinci neden de... benim dostum olduğuna inanmam. Bana bir iyilikte bulunmanı istiyorum."

"Nasıl bir iyilik?"

"Bu olayı araştırırken bir Uzaycıyla birlikte çalışman gerekecek. Uzaycılar bu şartı ileri sürdüler. Cinayeti açıklamamaya, soruşturmayı bize bırakmaya razı oldular. Buna karşılık kendi adamlarının da araştırmaya katılmasını istediler. Bütün araştırmaya."

"Bize tam anlamıyla güvenemedikleri anlaşılıyor."

"Durumu anladığını sanırım. Bu iş iyi idare edilmediği takdirde birkaç Uzaycının başı da kendi hükümetleriyle derde girecek. Onlardan kuşkulanmak istemiyorum, Lije. İyi niyetli olduklarına inanmaya çalışıyorum."

"Uzaycıların iyi niyetli olduklarından eminim, müdür bey. Dertleri de bu zaten."

Enderby bir an boş gözlerle Baley'e baktıktan sonra sözlerini sürdürdü. "Bir Uzaycıyla birlikte çalışmaya razı mısın, Lije?"

"Benden istediğiniz iyilik bu mu?"

"Evet. Senden Uzaycıların ileri sürdükleri bütün şartları göz önüne almanı ve görevi kabul etmeni istiyorum."

"Uzaycıyla birlikte çalışacağım, müdür bey."

"Teşekkür ederim, Lije. Onun seninle birlikte oturması gerekiyor."

"Ne? Bir dakika!"

"Biliyorum, biliyorum. Ama dairen buyuk, Lije. Uç oda. Ve sadece bir tek çocuğun var. Uzaycıya evinde yer bulabilirsin. Sana yük olmaz. Kesinlikle olmaz. Bunun böyle olması gerekiyor.

"Bu, Jessie'nin hiç hoşuna gitmeyecek. Bunu kesinlikle biliyorum."

"Jessie'ye bunu benim için yaptığını söyle." Enderby o kadar heyecanlıydı ki, yerinde duramaz olmuştu. "Buna karşılık iş sona erdiği zaman ben de bir, iki derece yükselmen için elimden geleni yaparım. 7 S. olursun, Lije, 7 S!"

Baley iskemlesinden kalkacak olduysa da, Enderby'nin yüzündeki ifadeyi fark ederek arkasına yaslandı. "Bir şey daha mı var?"

Müdür başını salladı. "Bir tek şey daha."

"Neymiş o?"

"İş ortağının adı."

"Bunun ne önemi var?"

Enderby, "Uzaycılar garip insanlar." diye mırıldandı. "Sana verecekleri iş ortağı şey değil... şey..."

Baley'nin gözleri irileşti. "Bir dakika!"

"Razı olmak zorundasın, Lije. Razı olmak zorunda. Başka çare yok."

"O benim dairemde kalacak öyle mi? Onun gibi bir şey..."

"Dairende bir dostun olarak kalacak, Lije "

"Hayır! Olamaz!"

"Lije, bu olayda senden başka hiç kimseye güvenemem. Sana her şeyi açık açık anlatmam mı gerekiyor? Uzaycılarla birlikte çalışmak zorundayız. Tazminat gemilerini Arza yaklaştırmamak için başarılı olmamız gerekiyor. Ama istediğimiz gibi çalışmamız da imkânsız. Uzaycılar R.'lerinden birini senin yanma verecekler. İş arkadaşı olarak. O cinayet olayını aydınlattığı, beceriksiz olduğumuzu bildirdiği takdirde mahvoluruz Biz, bu bölüm. Bunu anlıyorsun değil mı? Onun için sana verilen nazik bir görev. O R.'yle birlikte çalışman gerekiyor. Ama esrarı onun değil, senin çözmen de şart. Anlıyor musun?"

"Yanı onunla yüzde yüz işbirliği yapacak ama o orada gırtlağını da keseceğim. Sırtını elimde bir hançerle sıvazlayacağım. Öyle mi?"

"Başka ne yapabiliriz? Başka çare var mı?" Lije Baley kararsızca ayağa kalktı. "Bilmiyorum, Jessie ne diyecek. ."

"İstersen onunla ben konuşurum."

"Hayır, müdür bey." Baley derin derin içini çekti. "Ortağımın adı nedir?"

"R. Daneel Olivaw."

Baley kederle, "Gerçeği allayıp pullamaya hiç gerek yok, müdür bey." dedi. "Görevi kabul ediyorum. Onun için iş arkadaşımın tam adım da kullanabiliriz; Robot Daneel Olivaw."

İKİ

Ekspres yolda her zamanki gibi normal bir kalabalık vardı. Alt katta ayakta duranlar ve yukarıdaki yerlere oturma hakları olanlar. Devamlı bir insan seli ekspres yoldan akıyor ve ağırlaştırma şeritlerini aşıyordu. New York'lular ya her istasyonda duran ağır yollara ya da sabit şeritlere geçiyorlardı. Bu sabit yollar kemerlerin altından ya da köprülerin üzerinden geçerek karmaşık mahallelere doğru uzanıyorlardı. Yine birincisi gibi devamlı bir sel diğer taraftan içeriye doğru akıyor, hızlandırma şeritlerini geçerek ekspres yola erişiyordu. Sanki sonsuz ışık vardı burada. Aydınlık duvarlar ve tavanlardan soğuk, fosforlu bir ışık akıyordu. Yanıp sönen ilanlar dikkatleri çekmeye çalışıyorlardı. Yol gösteren "ışık tırtıllarının sert pırıltısı hiç kaybolmuyordu. "Jersey Kesimine bu taraftan gidiniz." "Doğu Nehri mekiği için okları izleyin. "Long Island'a gitmek için üst kata çıkınız."

Etrafta yaşamdan ayrılması imkânsız olan gürüldü yankılanıyordu. Milyonlarca insan konuşuyor, gülüyor, öksürüyor, sesleniyor, şarkı mırıldanıyor ve soluk alıyordu.

Baley, Uzay Kentine nereden gidileceği yazılı değil, diye düşündü. Alışkanlığın verdiği bir güvenle şeritten şeride geçti. Çocuklar yürümeye başlar başlamaz, şeritleri aşmayı da öğreniyorlardı. Baley her adımda hızı artarken, süratin neden olduğu o ani sarsıntıyı hissetmedi bile. Güce karşı öne doğru eğilmiş olduğunun da farkında değildi. Baley otuz saniye sonra saatte altmış mille ilerleyen son şeride erişti. Ekspres yol diye tanımlanan, hareket halindeki camlı ve parmaklıklı platforma çıktı.

Uzay Kentine nereden gidileceği yazılı değil, diye aklından geçirdi yine. Aslında buna gerek yoktu. Uzak Kentinde işi olan oranın yolunu bilirdi. Kentin yolunu bilmeyenin de orada işi olamazdı.

Uzay Kenti yirmi beş yıl kadar önce kurulduğu zaman herkes orasının gezip görülmeye değecek bir yer olduğunu düşünmüştü. New York'lular akın akın oraya doğru gitmişlerdi ama Uzaycılar bu durumu çok çabuk sona erdirmişlerdi. Nezaketle (Uzaycılar her zaman naziktiler) ama incelik göstermeden New York'la aralarına bir engel dikmişler, Göçmenlik Bürosuyla Gümrük Kontrol İstasyonu arası bir şey kurmuşlardı. Uzay

Kentinde işi olan bir kimse kendisini tanıtacak, üzerini aramalarına izin verecek, muayene ve dezenfekte edilmeye razı olacaktı. Bu önlem hoşnutsuzluk uyandırmıştı. Gerektiğinden daha şiddetli bir hoşnutsuzluk. Modernleştirme programını ciddi bir biçimde engelleyecek derecede bir hoşnutsuzluk . Baley, Engel Ayaklanmalarını hatırlıyordu. Kalabalık gruplar iki gün Uzaycı Kenti engelinin dışında beklemiş, avaz avaz haykırmışlardı. Baley belleğini biraz zorladığı takdirde o zamanın şarkılarını hâlâ söyleyebilirdi.

İnsan Arz Anada doğdu, duyuyor musun?

Onu doğuran dünya Arzdı, duyuyor musun?

Uzaycı, Arz Ananın yüzeyinden uzaklaş.

Yine uzaya açıl.

Pis Uzaycı, duyuyor musun?"

Yüzlerce dize vardı böyle. Birkaçı nükteli, çoğu aptalca ya da müstehcen şeyler. Ama hepsi de, "Pis Uzaycı duyuyor musun?" diye sona eriyordu. Pis! Pis! Arzlıların o pek ağırlarına giden hakareti Uzaycıların yüzlerine vurmalarının bir yararı yoktu. Onlar Arzlıların tiksinti verecek kadar hastalıklı olduklarına inanmakta ısrar ediyorlardı.

Tabii Uzaycılar Arzı bırakıp gitmemişlerdi. Bunun için saldırı silahlarını kullanmalarına bile gerek kalmamıştı. Arzın modası geçmiş filosu herhangi bir Dış Dünya gemisinin yanına yaklaşılmasının bir intihar olacağını çoktan öğrenmişti. Uzay Kentinin ilk kurulduğu günlerde oraya yaklaşmak cesaretini gösteren Arz uçakları ortadan kayboluvermişlerdi. Ender olarak kırık bir kanat parçası Arza doğru yuvarlanmıştı. Hiçbir güruh bir yüzyıl önce Arzlılara karşı kullanılan esir-altı silahlarının etkisini unutacak kadar öfkeye kapılamazdı.

İşte böylece Uzaycılar ileri bilimlerinin bir ürünü olan engelin arkasında oturup beklemişlerdi. Arzda bu engeli yok edebilecek hiçbir güç yoktu. Uzaycılar öfkeli kalabalıkları uyku buharı ve kusturma gazıyla sakinleştirinceye kadar olayları duygusuzca izlemişlerdi. Kargaşalık çıkaranlar, olaylara karışanlar yerin altındaki cezaevlerine kapatılmış ve bir süre sonra da salıverilmişlerdi.

Uzaycılar uygun bir süre geçtikten sonra koyduktan katı kuralları biraz yumuşatmışlardı. Engel kaldırılmış, Uzay Kentinin korunması ve güvenliğinin sorumluluğu New York Polisine verilmişti. En önemlisi, artık Uzay Kentine giden Arzlıları etrafı fazla velveleye vermeden muayene ediyorlardı.

Baley, şimdi durum tümüyle tersine dönebilir, diye düşündü. Uzaycılar bir Arzlının kente girip içlerinden birini öldürdüğüne gerçekten inanıyorlarsa, o zaman o engel tekrar dikilir. Bu da çok kötü olur.

Ekspres yol platformuna çıkmış olan Baley ayakta duran yolcuların arasından geçti. Sıkı bir helezon çizen rampadan üst kata çıkarak bir koltuğa oturdu. Hudson kesiminin son mahallesini geçinceye kadar derecesini gösteren kartı şapkasının kurdelesine takmadı. Çünkü 5 S.'lerin Hudson'un doğu ve Long Island'ın batı tarafında bir yere oturmaya hakları yoktu. Boş yer boldu ama yine de nöbetçilerden biri onu hemen ekspres yoldan atabilirdi. Her koltuğun arkasındaki kıvrımlı koruma camlarına çarpan hava ıslığa benzer bir ses çıkarıyordu. Onun için ekspres yolda konuşmak çok zordu. Ama bu gürültü, buna alışık olanın istediği gibi düşünmesini engelleyemiyordu.

Arzlıların çoğu şu ya da bu bakımdan ortaçağ meraklısıydı. O zamanları düşünmek kolaydı. Çünkü insan geçmişe, Arzın elli gezegenden biri değil, tek dünya olduğu zamana bakıyordu. Üstelik Arz o elli dünyadan en geri olanı ve zamana ayak uyduramayanı da değildi o sırada.

Bir kadın çığlığı duyan Baley çabucak sağa döndü. Bir kadın çantasını düşürmüştü. Baley donuk gri şeridin üzerinde pembe bir leke gibi duran çantayı gördü bir an. Ekspres yoldan telaşla inen bir yolcu istemeden çantayı bir tekmede ağırlaşma şeridine doğru fırlatmıştı. Şimdi kadın çantasından hızla uzaklaşıyordu.

Baley'in dudaklarının bir kenarı hafifçe yukarı kalktı. Kadın çantasına yetişebilirdi, Tabii daha ağır giden bir şeride geçecek kadar akıllılık ettiği ve başka biri de çantayı tekmeyle aksi yöne fırlatmadığı takdirde. Baley kadının bunu başarıp başarmadığını hiçbir zaman bilemeyecekti. Artık görünüm yedi yüz elli metre geride kalmıştı bile. Ama kadın herhalde çantasını yakalayamayacaktı. New York'ta ortalama üç dakikada bir

şeritlere bir eşya düşürülüyor ve bir daha bulunmuyordu. Kayıp Eşyalar Bürosu pek büyük bir yerdi. İşte bu da modern hayatın doğurduğu karmaşalardan biriydi.

Baley, bir zamanlar yaşamak daha kolaymış, dedi kendi kendine. Her şey basitmiş. İşte insanlar bu yüzden ortaçağlara merak duyuyorlar...

Ortaçağ merakı başka başka biçimlerde kendisini gösteriyordu. Hayal gücü olmayan Julius Enderby için bu modası çoktan geçmiş olan eşyaları kullanma anlamına geliyordu. Gözlükler! Pencereler!

Baley içinse bu tarihin incelenmesi demekti. Özellikle eski âdet ve törelerin incelenmesi.

Örneğin, şu kent! Yaşadığı, var olduğu New York. Burası, Los Angeles dışında, dünyadaki her kentten daha büyüktü. Shanghai dışında her kentten daha kalabalıktı. Ve New York henüz üç yüz yaşındaydı. Tabii Baley bundan önce aynı noktada New York adını taşıyan bir yer bulunduğunu biliyordu, insan topluluklarından oluşan bu ilkel kent üç bin yıl yaşamıştı ama aslında bir kent değildi. Baley o çağlarda doğru dürüst bir kent olmadığını da biliyordu. O yıllarda dünyada gökyüzüne açık, küçüklü büyüklü yerleşim merkezleri vardı ancak. Bunlar biraz da Uzaycıların kubbelerine benziyorlardı. Ama tabii onlardan çok farklıydılar. Bu merkezlerin en büyüğünde ancak on milyon insan yaşıyordu. Diğerlerinin nüfusu bir milyonu bile bulmuyordu. Arzdaki bu tür binlerce yerleşim merkezlerinin hepsi de modern ölçülere göre ekonomik bakımdan yetersizdi.

Nüfus artarken Arz da zorunlu olarak yeterli olmasını öğrenmişti. Dünya iki, üç, hatta beş milyar insanı yaşatabilirdi. Ama sürekli olarak yaşam standartlarının düşürülmesi koşuluyla. Sonuçta nüfus sekiz milyarı bulduğu zaman insanlar artık yarı tok, yarı aç gezmeye başlamışlardı. İnsan kültür ve yaşam biçiminde büyük bir yenilik yapılması gerekiyordu. Özellikle bin yıl önce Arzın sömürgeleri olan Dış Dünyaların göçmen sayısını kısıtlama konusunda çok ciddi oldukları anlaşıldığı zaman bu gerçek iyice kavranmıştı. Bu büyük yenilik bin yıllık bir sürede Arzda kentlerin ağır ağır kurulmalarıyla gerçekleşmişti. Yeterli olmak için büyük olmak zorunluydu. Belki insanlar bunu ortaçağda bile bilinçsizce sezmişlerdi. Ev endüstrisi

yerini fabrikalara bırakmıştı. Fabrikalar da yerlerini kıta endüstrilerine. Yüz bin ünitelik bir sektör yanında, yüz bin aileyi barındıran yüz bin evin ne kadar yetersiz olduğu ilk bakışta anlaşılırdı. Her evde toplanan film-kitaplar, bir sektör kütüphanesi yanında sönük kalmaktaydı. Her ailenin sahip olduğu videolar da geniş bir sistemin yanında cüceleşiyordu.

Aslında her evde mutfak ve banyo olması da saçmaydı. Sonsuz mutfak ve banyolar... Budalaca bir şeydi bu. Oysa kent kültür düzeninde son derecede yeterli lokantalar ve duşlar sağlanıyordu.

Arzda gitgide daha fazla köy, kasaba ve "şehirler" ölmeye başlamış, büyük kentler bunların hepsini birden yutmuştu. Atom savaşı çıkması olasılığı bile bu akımı durdurmamış, sadece biraz yavaşlatmıştı. Koruyucu güç perdesinin icadıyla da bu gelişme çılgınca akan bir sel halini almıştı. Kent kültür düzeni yiyeceklerin en uygun biçimde dağılacağı, maya ve hidroponik ürünlerden gitgide daha fazla yararlanılacağı anlamına geliyordu. New York şimdi üç bin kilometrekarelik bir alana yayılıyordu. Son sayıma göre nüfusu yirmi milyondan fazlaydı. Dünyada ortalama onar milyon insanın yaşadığı sekiz yüz kadar kent vardı.

Her kent ekonomi bakımından hemen hemen kendi kendisine yeten, yarı özerk bir birim halini almıştı. Bu birimlerin her biri başının üzerine bir dam çekecek, etrafını duvarlarla saracak, toprağın derinliklerine dalacak durumdaydı. Sonunda kentler birer çelik mağaraya dönüşmüşlerdi. Çelik ve betondan yapılmış, kendi kendisine yeten, dev bir mağara. Bir kent bilimsel bir biçimde yaratılıyor, merkezindeki pek büyük bir yapıda yönetim büroları bulunuyordu. Halkın oturduğu büyük yerleşim kesimleri bu yapıya göre uygun bir biçimde hazırlanmıştı. Bu sektörleri birbirlerine ekspres yollar ve daha ağır şeritler bağlıyorlardı. Dış çevrenin yakınında fabrikalar, hidroponik çiftlikler, maya-kültürü sarnıçları ve güç merkezleri vardı. Bütün bu karmaşanın arasında su boruları ve kanalizasyon künkleri, okullar, hapishaneler, dükkânlar, güç hatları ve iletişim ışınları da unutulmamıştı.

Kent, insanın çevresine egemen oluşunun kesin bir sonucuydu. Kuşku götürmeyecek bir gerçekti bu. Arzdaki insanların hiçbiri kentlerin dışında yaşamıyordu. Dışarıda vahşi doğa ve ancak birkaç insanın bakabileceği gök vardı. Tabii böyle açıklık yerler bulunması gerekliydi. İnsanlara gereken su oralarda bulunuyordu. Plastik ve sonsuza dek yetiştirilecek mayanın ham

maddesi olan tahta ve kömür de öyle. Petrol çoktan ortadan kalkmış, ama mayanın yağ bakımından zengin türleri bunun yerini başarıyla almıştı. Kentler arasındaki topraklarda hâlâ madenler vardı. Bu yerler ürün yetiştirme ve hayvan otlatma bakımından çoğu insanın sandığından daha çok kullanılıyordu. Tabii bu da yeterli değildi. Ama tahıl her zaman lüks piyasa bulabiliyor, ayrıca ihraç da ediliyordu. Madenlerin ve çiftliklerin işletilmesi, boruyla suyun verilmesi için sadece birkaç kişiye gerek vardı. Onlar da bu işleri uzaktan kontrol ediyorlardı.

Robotlar insanlardan daha iyi çalışıyor, fazla bir şey de istemiyorlardı.

Robotlar! İşte işin en gülünç yanı buydu. Pozitronik beyin Arzda keşfedilmiş, robotlar ilk kez bu gezegende yararlı bir biçimde çalıştırılmışlardı. Dış Dünyalarda değil! Ama tabii Dış Dünyalılar her zaman sanki robotlar onların kültürlerinin bir ürünüymüş gibi davranıyorlardı. Robot ekonomisi bir bakıma Dış Dünyalarda doruk noktasına erişmişti. Arzda robotlar her zaman sadece madenler ve çiftliklerde çalıştırılmışlardı. Ancak son yirmi beş yıllık sürede robotlar Uzaycıların ısrarları yüzünden ağır ağır kentlere sızmaya başlamışlardı.

Kentler iyi yerlerdi. Ortaçağ hastaları dışında, herkes bunların yerini alabilecek başka bir şey olmadığını biliyordu. Ne var ki, kentlerin daima iyi halde kalmaları da olanaksızdı. Arzın nüfusu hâlâ artıyordu. Günün birinde, kentlerin gereken her şeyi yapmalarına karşın, insan başına düşen kalori temel yaşama düzeyinin altına inecekti.

Durum Uzaycıların varlığı yüzünden daha da kötü bir hal alıyordu. Arzdan giden ilk göçmenlerin torunları olan uzaydaki bu yaratıklar robotlarla dolu insanı az gezegenlerde lüks içinde yaşıyorlardı. Dünyalarındaki tenhalığın sağladığı rahatı ellerinden kaçırmamaya kararlıydılar. Bu yüzden doğum oranını düşük tutuyor, kalabalık Arzdan göçmenlerin gelmelerini engelliyorlardı. Ve bu...

Baley Uzay kentine yaklaşmaktaydı.

Bilinçaltı detektife Newark kesimine yaklaştıklarını haber veriyordu. Orada oturmayı sürdürdüğü takdirde hızla güneye, Trenton kesimi kavşağına doğru gidecek, o sırada sıcak, küf kokulu maya bölgesinden de geçecekti.

Her şey zamanlamaya bağlıydı. Rampadan inmek şu kadar, homurdanan, söylenen ayakta duran yolcuların arasından zorlukla geçmek şu kadar zaman alıyordu. Parmaklığın önünden kayarcasına ilerlemek, açıklık yerden fırlamak ve ağırlaştırıcı şeridi aşmak da şu kadar sürüyordu.

Elijah Baley uygun biçimde hareket etti ve sonunda kendisini istediği sabit yolda buldu. Bu arada zamanı da bilinçli bir biçimde ölçmedi. Böyle yapmaya kalkışsaydı her halde istediği yere erişemeyecekti. Baley şeridin olağanüstü denilecek kadar boş olduğunu fark etti. Sabit yolda sadece bir polis vardı. Etrafa insanı rahatsız edecek bir sessizlik çökmüştü. Sadece ekspres yolun takırtısı duyuluyordu.

Polis, Baley'e yaklaşırken detektif sabırsızca kimliğini gösterdi. Polis elini kaldırarak ona geçebileceğini işaret etti. Baley ilerledi. Geçit daraldı ve üç, dört kez keskin virajlar çizdi. Yolun mahsus böyle hazırlanmış olduğu belliydi. Arzlı güruhlar burada rahatlıkla toplanamazlardı. Doğrudan doğruya saldırıya geçmeleri de imkânsızdı. Baley birlikte çalışacağı robotla Uzay Kentinin bu tarafında buluşacağı için seviniyordu. Pek de terbiyelice yapıldığı söylenilen o muayene hiç de hoşuna gitmeyecekti.

Açık havaya ve Uzay Kentinin kubbelerine giden kapıların önünde bir adam bekliyordu. Bir Uzaycı. Arzlı kılığındaydı yabancı. Beli dar, paçaları bol bir pantolon giymişti, iki yanında renkli birer şerit vardı. Textron gömleği sıradan bir şeydi. Açık yakalı, yanları fermuarlı, bilekleri kırmalı. Ama adamın Uzaycı olduğu belliydi. Duruşu, başını dimdik tutuşu, elmacık kemikleri çıkık geniş yüzündeki sakin ve duygusuz ifade, ayrılmadan arkaya sıkıca taranmış bronz rengi kısa saçları onun Arzın yerlisi olmadığını açıklıyordu.

Baley yaklaşarak tekdüze bir sesle, "Ben Sivil Polis Memuru Elijah Baley'im." diye açıkladı. "New York Kenti Polis Bölümünden 5 S. dereceli bir memur." Belgelerini gösterdikten sonra sözlerini sürdürdü. "Bana Uzay Kenti Giriş Kapısında R. Daneel Olivaw'Ia buluşmam bildirildi." Saatine bir göz attı. "Biraz erken geldim. Burada olduğumun bildirilmesini rica edebilir miyim?"

Eiljah Boley için için ürperiyordu. Bir bakıma Arz modeli robotlara alışıktı. Uzaycı robotlarının farklı olacağından emindi. O zamana kadar öyle

bir model görmemişti. Ama Arzda her zaman, uzaklardaki ışıltılı Dış Dünyalarda insanüstü bir güçle çalışan dev gibi korkunç robotlar hakkında fısıltıyla tüyler ürpertici hikâyeler anlatılırdı. Baley dişlerini sıkmış olduğunu fark etti.

Onu terbiyeli bir tavırla dinlemiş olan Uzaycı, "Buna gerek yok." diye cevap verdi. "Ben de sizi bekliyordum."

Baley farkına varmadan elini kaldırdı. Sonra da indirdi. Ağzı bir karış açık kaldığı için çenesi büsbütün uzadı. Detektif bir şey söylemek istediyse de başaramadı. Kelimeler sanki boğazında dondular.

Uzaycı, "Kendimi tanıtabilir miyim? diye sordu. "Ben R. Daneel Olivaw'ım."

"Öyle mi? Ben bir hata mı yaptım? İlk harfin..."

"Haklısınız. Ben bir robotum. Bunu size söylemediler mi?"

"Söylediler." Baley hiç gerek olmadığı halde ıslak avucuyla saçlarını düzeltti. Sonra da elini uzattı. "Bağışlayın, Bay Olivaw. Bugün dalgınlığım üstümde. İyi günler. Ben iş arkadaşınız Elijah Baley'im."

"İyi." Robot, Baley'nin elini dostça bir tavırla sıktı. "Ama bana yine de sarsılmışsınız gibi geliyor. Benimle açık açık konuşmanızı isteyebilir miyim? Bizimki gibi bir ilişkide gereken bütün gerçeklerin öğrenilmesi daha iyi olur. Sonra benim Dünyamda iş arkadaşları birbirlerini küçük adlarıyla çağırırlar. Bunun sizin törelerinize aykırı olmadığını umarım."

Baley çaresizce, "Şey." diye mırıldandı "Siz robota benzemiyorsunuz da..."

"Bu sizi rahatsız mı ediyor?"

"Etmemesi gerekir sanırım, Da... Daniel Dünyanda bütün robotlar senin gibi mi?"

"Kişisel farklar oluyor, Elijah. İnsanlarda olduğu gibi."

"Bizim robotlarımız... şey... yani insan onların robot olduğunu hemen anlar da... Sen bir Uzaycıya benziyorsun."

"Ah, anlıyorum. Kaba bir model bekliyordun, bu yüzden biraz şaşırdın. Ama bizimkilerin insanlara çok benzeyen bir robottan yararlanmaları mantıklı bir davranış sayılır. Bir sorun çıkmasını istemeyiz. Öyle değil mi?"

Gerçekten de öyleydi. Robot olduğu hemen anlaşılan bir makine kentte dolaşmaya kalkıştığı takdirde başı çabucak belaya girerdi. Baley, "Evet." dedi.

"O halde artık gidelim, Elijah."

Ekspres yola gittiler. R. Daneel hızlanma şeritlerinin ne işe yaradığını hemen kavradı ve bunları ustalıkla aştı. Robot yüzünden biraz yavaşlamış olan Baley öfkelenerek büsbütün hızlandı. Ama robot ona ayak uydurmayı başardı. Zorluk çekiyormuş gibi de bir hali yoktu. Baley, acaba R. Daneel mahsus mu biraz yavaşladı, diye düşündü. Ekspres yolun sonu gelmeyen platformlarından birine âdeta pervasızca atladı. Robot da onu kolaylıkla izledi.

Baley kıpkırmızı kesilmişti. Bir, iki kez yutkundu. "Ben burada, aşağıda seninle kalacağım."

"Burada mı?" Robotun platformun yalpalamasına da, gürültüye de aldırdığı yoktu. "Bana yanlış bilgi mi verildi? Bana 5 S. derecesinden olan kimselerin bazı belirli durumlarda üst katta bir koltuğa oturabileceklerini söylediler."

"Bu doğru. Ben yukarı çıkabilirim ama sen gelemezsin."

"Neden?"

"5 S. olman gerekir, Daneel."

"Bunu biliyorum."

"Sen 5 S. değilsin." İyice korunmayan alt katta hava akımının hışırtısı daha şiddetli olduğundan konuşmak zordu. Tabii Baley avaz avaz bağırarak konuşmak istemiyordu.

"Neden 5 S. olmayayım? Ben senin iş arkadaşınım. Onun için de seninle aynı sınıftanım. Bana bunu verdiler." Gömleğinin iç ceplerinin birinden dikdörtgen biçimi bir kart çıkardı. Gerçek bir belgeydi bu. Daneel Olivaw'in

Beşinci Sınıftan olduğunu açıklıyordu. Tabii adın başına o çok anlamlı R.harfi yazılmamıştı.

Baley ifadesiz bir sesle, "Gel öyleyse." dedi.

Detektif yukarıda bir koltuğa oturduktan sonra gözlerini ilerideki bir noktaya dikti. Yanına yerleşmiş olan robota bakmıyor, kendi kendisine kızıyordu. İki kez gafil avlanmıştı. Önce R. Daneel'in robot olduğunu fark etmemişti. Sonra da mantığın R. Daneel'e Beşinci Sınıftan olduğunu gösteren bir kart verilmesinin gerektirdiğini düşünememişti. Ama tabii Baley de o pek sevilen romanlardaki sivil detektiflerden değildi. Hiçbir şeye şaşmayan, nefsine hâkim, soğukkanlı, her duruma çabucak uyabilen, kafası yıldırım gibi çalışan bir insan sayılmazdı. Öyle biri olduğunu hiçbir zaman düşünmemiş, o zamana kadar bu nitelikleri olmadığı için de hiç hayıflanmamıştı. Şimdi üzülmesinin nedeni, R. Daneel Olivaw'in görünüşte o efsaneleşmiş detektiflerin canlı bir örneği olmasıydı. Ama bu gerekliydi. Çünkü bir robottu... Baley kendi kendisine bazı özürler bulmaya başladı. Ben bürodaki R. Sammy gibi robotlara alışığım. Derisi hemen hemen beyaza yakın, sert ve parlak plastikten bir yaratık bekliyordum. Yüzünde her zaman aptalca bir neşe ifadesi olacaktı. Onun biraz güvensizce, sarsakça hareket edeceğini sanıyordum. Ama R. Daneel hiç de öyle değil... Baley yan gözle robota baktı.

R. Daneel de aynı anda döndü ve Baley'le göz göze gelince ciddi ciddi başını salladı. Konuşurken dudakları normal bir biçimde oynuyor, Arzdaki robotlarınki gibi aralık durmuyordu. R. Daneel'in kelimeleri söylemesini sağlayan bir dili de vardı.

Arzlı detektif kendi kendine, neden böyle sakin sakin oturuyor, diye sordu. Bütün bunlar onun için yepyeni şeyler olmalı. Gürültü, ışıklar, kalabalık...

Baley ayağa kalkarak robotun önünden geçti. "Haydi, gel." Ekspres yoldan inerek ağırlaştırıcı şeride geçtiler. Baley, Tanrım, diye düşündü. Jessie'ye ne söyleyeceğim? Robotla karşılaştığı zaman bu sorunu unutmuştu. Ama şimdi Aşağı Bronx kesimine giden banliyö yolundaydılar ve bu sorun onu gitgide daha çok endişelendirmeye başlıyordu.

Baley, "Bu bir tek bina aslında, Daneel." diye açıkladı. "Gördüğün her şey. Bütün kent! Burada yirmi milyon insan yaşıyor. Ekspres yollar devamlı hareket ediyorlar. Gece gündüz. Saatte doksan kilometre hızla. Üç yüz yetmiş beş kilometre ekspres yol var. Diğer yollar da yüzlerce kilometre uzunluğunda." İçin için ekledi. Neredeyse New York'ta her gün kaç ton maya ürünü yendiğini, kaç metreküp su içildiğini, atom reaktörlerinin saatte kaç megavatlık güç ürettiğini de anlatacağım...

Daneel, "Evet." dedi. "Brifingde bana bütün bunları ve diğer şeyleri açıkladılar."

Baley, eh iyi, diye düşündü. Ona yiyecek, su ve güç konusunda da bilgi verilmiş olmalı. Bir robotu etkilemeye neden kalktım bilmem ki?

Doğu Yakasındaki 182. Sokağa gelmişlerdi. İki yüz metre kadar ileride çelik ve betondan oluşan apartmanlara çıkan asansörler vardı. Baley'nin dairesi de oradaydı.

Detektif tam, "Şuradan." diyeceği sırada kalabalığı fark etti. Kentliler kesimin zemin katlarına sıralanmış olan mağazalardan birinin parlak ışıklı güç kapısının önüne toplanmışlardı.

Baley otoriter bir tavırla en yakındaki bir kentliye, "Ne oluyor?" diye sordu.

Konuşmaya çalıştığı adam ayaklarının ucunda yükselmiş ileriye bakıyordu. "Bilmiyorum! Ben de şimdi geldim."

Başka biri heyecanla, "içeride o iğrenç R.'lerden var." diye haykırdı. "Belki onları dışarıya, buraya fırlatırlar. Ah, onları parça parça etmek öyle hoşuma gidecek ki."

Baley endişeyle Daneel'e bir göz attı. Ama robotun halinden bu sözlerin anlamını kavrayıp kavramadığı belli değildi. Hatta belki de bu lafları duymamıştı.

Baley kalabalığa daldı. "Yol verin! yol verin! Ben polisim!"

Kalabalık ona yol açarken Baley arkasından gelen homurtuları duydu. "Parça parça etmeli. Vida vida sökmeli! Ek yerlerinden ağır ağır ayırmalı..." Ve biri bir kahkaha attı.

Baley sanki buz kesildi bir an. Kent randıman ve yeterliliğin doruğuna erişmişti ama sakinlerinden de bazı şeyler istiyordu. Sıkı bir programa göre yaşamalarını. Yaşamalarını kesin ve bilimsel bir kontrole göre ayarlamalarını. Bazen baskı altında tutulan duygu birikimleri patlamalara da yol açıyordu.

Baley, Engel Ayaklanmalarını hatırladı Kentlilerin robotlar yüzünden galeyana gelmesinin ciddi nedenleri vardı. Yaşamlarının yarısı boyunca çalışıp çabalayan insanlar derecelerinin ellerinden alınması ve işten atılmaları olasılığıyla karşı karşıya geldikleri zaman, tek tek robotların bu durumdan sorumlu tutulamayacaklarını düşünemezlerdi. Ancak insan hiç olmazsa bu tek tek robotlara saldırabilirdi. Ama "hükümet siyaseti" diye tanımlanan bir şeye ya da "Robot İşçilerle Daha Fazla Üretim" gibi bir slogana saldırmak imkânsızdı. Hükümet bundan "gelişme sancıları" diye söz ediyor ve bir alışma süresinden sonra herkesin yeni ve daha iyi bir yaşam tarzına kavuşacağını kesinlikle açıklıyordu. Ama çalışanların dereceleri ellerinden alınırken ortaçağcılık akımı da yayılmaktaydı. İnsanlar umutsuzluğa kapılıyorlar ve o zaman acı bir düş kırıklığından çılgınca parçalama isteğine kolaylıkla geçiveriyorlardı. Belki şu anda da durum aynıydı. Kalabalığın baskı altında tutulan düşmanlığı belki de birkaç dakika sonra bir kan dökme ve parçalama eylemi halini alacaktı.

Baley kalabalığın arasından çaresizce geçerek güç kapısına doğru gitmeye çalıştı.

ÜÇ

Mağazanın içi, dışarıdaki sokaktan daha tenhaydı. Müdür gerçekten akıllıca davranarak güç kapısını daha olayın başında çalıştırmış ve böylece sorun çıkarabilecek kimselerin içeri girmelerini engellemişti. Tabii tartışmaya neden olan müşteriler içeride kalmışlardı ama bu da önemli değildi. Baley polislere verilen nötrleştirme aygıtını kullanarak güç kapısından geçti. Ve birdenbire R. Daneel'in hâlâ peşinde olduğunu fark etti. Robot da kendi nötr aygıtını cebine sokuyordu. Bu aygıt standart polis modelinden daha küçük ve etkileyiciydi.

Mağazanın müdürü hemen onlara doğru koştu. "Satıcılarımı bana kent verdi! Onlardan yararlanmak benim hakkım!"

Üç robot mağazanın dibinde hareketsiz duruyorlardı. Altı insansa güç kapısının yakınında. Hepsi de kadındı bunların.

Baley sert sert, "Pekâlâ." dedi. "Ne oluyor? Bu gürültünün sebebi nedir?"

Kadınlardan biri cırlak bir sesle, "Ayakkabı almaya geldim." diye bağırdı. "Neden bana doğru dürüst bir satıcı hizmet etmiyor? Ben saygıdeğer bir kadın değil miyim?" Kılığı ve özellikle şapkası bunun biraz kuşku götürecek bir konu olduğunu açıklıyordu. Öfkesinden kızarmıştı ama bu da yüzünün haddinden fazla boyalı olduğu gerçeğini gizleyemiyordu.

Müdür, "Gerekiyorsa ona ben hizmet ederim." dedi. "Ama hepsine birden yetişemem ki" memur bey. Adamlarımın nesi var? Onlar kayıtlı satıcılar. Nitelik belgeleri ve garanti..."

Kadın haykırdı. "Nitelik belgeleri!" Diğerlerine dönerek tiz bir kahkaha attı. "Söylediklerini duyuyor musunuz? Onlardan 'adamlarım' diye söz ediyor! Nen var senin be adam? Onlar insan değil, robot!" Heceleri uzata uzata söylemişti bu kelimeyi. "Belki bilmiyorsun diye sana onların ne yaptıklarını söyleyeyim. İnsanların işlerini ellerinden alıyorlar. Bedava çalışıyorlar. İşte hükümet bu yüzden robotları her zaman koruyor. İşsiz kalan insanlar da kaba barakalarda yaşamak ve çiy maya peltesi yemek zorunda kalıyorlar. Namuslu, çalışkan aileler! Ben patron olsaydım, bütün robotları parçalardım. Anladın mı?"

Diğerleri hep bir ağızdan konuşuyorlar, güç kapısının hemen dışında kalabalığın homurtusu da gitgide artıyordu.

Baley, R. Daneel Olivaw'in hemen yanında durduğunun farkındaydı. Hem de acı duyarak. Satıcılara baktı. Arzda yapılmış şeylerdi bunlar. Ayrıca oldukça ucuz modellerdendiler. Basit birkaç şeyi bilecek biçimde yapılmış robotlar. Bütün çeşitleri, fiyatları, ayakkabı numaralarını biliyorlardı. Kendi başlarına zararsızdılar. Ama bir arada inanılmayacak kadar da tehlikeliydiler.

Baley kadına için için hak verdi. Bir gün önce böyle bir şey olacağı aklına bile gelmezdi. Hayır, iki saat önce. R. Daneel'in ne kadar yakınında durduğunu hissederek, acaba o Beşinci Sınıftan bir sivil polisin yerini alabilir mi, diye düşündü. Aynı anda barakalar gözlerinin önünde belirdi. Maya peltesinin tadını duyar gibi oldu. Babasını unutmamıştı.

Babası en yüksek sınıftan bir nükleer fizikçiydi. Güç reaktöründe bir patlama olmuş ve suç onun üzerine yıkılarak hemen derecesi sıfıra indirilmişti. Baley ayrıntıları bilmiyordu. Bu olay o bir yaşındayken olmuştu.

Ama çocukluğunu geçirdiği barakaları çok iyi anımsıyordu. Zorlukla dayanılan toplumsal bir yaşamdı bu. Baley annesini hatırlamıyordu pek. Kadın bu hayata fazla dayanamamıştı. Babasını hiç unutmamıştı... Kederli, kendini bırakmış, bazen kesik kesik cümleler ve boğuk bir sesle geçmişten söz eden bir ayyaş. Babası Lije sekiz yaşındayken ölmüştü. Küçük Baley'le iki ablasını sektör yetimhanesine göndermişlerdi. Bundan "Çocuklar Katı" diye söz ediliyordu. Bori Dayısı çok fakir olduğu için bunu engelleyememişti. Böylece o çetin yaşam sürüp gitmişti. Okulda da sıkıntı çekmişti Baley. Çünkü her şeyi düzeltecek, bazı kolaylıklar sağlayabilecek bir babası yoktu.

Ve Şimdi ayaklanmaya hazırlanan bir güruhun ortasında duruyor ve onları sindirmesi gerekiyordu. Oysa onlar da Baley gibi kendilerinin ve sevdiklerinin ellerinden derecelerinin alınmasından korkuyorlardı sadece.

Baley konuşan kadına ifadesiz bir sesle,. "Mesele çıkarmayalım, bayan." dedi. "Satıcıların size bir zarar verdikleri yok."

Kadın cırlak cırlak, "Tabii yok." diye karşılık verdi. "O soğuk, yağlı parmaklarıyla bana dokunmalarına izin verir miyim sanıyorsun? Ben buraya bana insanca davranılacağını sandığım için geldim. Ben bir vatandaşım. İnsanların bana hizmet etmesi benim hakkım. Dinle, evde iki çocuğum akşam yemeği için beni bekliyor. Yanlarında ben olmadan kesim mutfağına gidemezler. Sanki öksüzlermiş gibi! Artık gitmem gerekiyor."

Baley öfkelendi. "Size hizmet etmelerine izin verseydiniz, Şimdiye kadar mağazadan çıkmış olurdunuz. Boş yere sorun çıkarıyorsunuz. Haydi, şu işi bitirelim."

"Ya?" Kadın çok şaşırmış gibi bir tavır takındı. "Benimle sanki pek aşağılık bir yaratıkmışım gibi konuşabileceğini sanıyorsun galiba? Belki hükümetin artık Arzda sadece robotların bulunmadığını hatırlamasının zamanı geldi. Ben çalışan bir kadınım. Bazı haklarım da var." Durmadan konuşuyor, konuşuyordu.

Baley sıkılmıştı. Kendisini tuzağa düşmüş gibi hissediyordu, iş çığrından çıkmıştı. Belki bu kadın robotların kendisine ayakkabı giydirmelerine razı olacaktı ama dışarıdaki kalabalıktan her şey beklenirdi. Artık vitrinin önüne yüz kişi birikmişti. Polisler mağazaya girdikten sonra birkaç dakika içinde kalabalık iki katına çıkmıştı.

R. Daneel Olivaw birden, "Böyle durumlarda genellikle ne yapılır?" diye sordu.

Baley neredeyse irkilecekti. "Bir kere bu olağanüstü bir olay..."

"Yasalar bu konuda ne diyor?"

"R.'ler buraya yasal bir biçimde verilmiş. Kayıtlı satıcı onlar. Bu yasalara aykırı bir şey değil."

Fısıltıyla konuşuyorlardı. Baley tehdit dolu, resmi bir tavır takınmaya çalışıyordu. Olivaw'in yüzüyse her zamanki gibi ifadesizdi.

R. Daneel, "O halde." dedi. "Kadına emret. Ya ayakkabı alsın ya da çıkıp gitsin."

Baley dudaklarını hafifçe çarpıttı. "Başa çıkmamız gereken kadın değil şu güruh. Toplum polisini çağırmaktan başka çare yok."

Daneel, "Vatandaşlara ne yapmaları gerektiğini söylemek için bir kanun adamı yeter." dedi. İri yüzünü mağazanın müdürüne doğru çevirdi. "Güç kapısını açın, efendim."

Baley, R. Daneel'i omzundan yakalayarak kendisine doğru çevirmek için elini uzattı. Sonra da durakladı. O ara iki polis aralarında tartıştıkları takdirde olayın gürültüsüzce bastırılması da imkansızlaşacaktı. Müdür itiraz ederek Baley'e baktı. Detektif gözlerini adamdan kaçırdı.

R. Daneel müdüre aldırmadı bile. "Yasaların bana verdiği yetkiyle size kapıyı açmanızı emrediyorum."

Müdür meler gibi, "Eşyalara ya da mallara bir şey olursa, bundan kenti sorumlu tutacağımı bilin." diye inledi. "Kapıyı bana emredildiği için açacağım."

Engel kayboldu. Kadınlar ve erkekler mağazaya doluştular. Sevinçle kükrüyor, zafere ulaşmak üzere olduklarını düşünüyorlardı.

Baley böyle ayaklanmaları duymuş, bir olaya da kendisi tanık olmuştu. Düzinelerle elin robotları yakalayıp kaldırdığını, karşı koymayan ağır gövdeli yaratıkların kucaktan kucağa atıldığını görmüştü. İnsanlar madenden yapılmış taklitlerini çekiştirip çarpıtmışlar, çekiçler, güç bıçakları ve iğnetabancaları kullanmışlardı. Sonunda robotları parçalanmış bir maden ve tel yığını haline sokmayı başarmışlardı. İnsan kafasının yarattığı en karmaşık şey plan pozitronik beyinler top gibi elden ele dalaşmış ve kısa bir sürede parçalanarak işe yaramaz bir hale sokulmuştu.

Sonra da yok etme güdüsü böyle başıboş bırakılan güruh diğer eşyaları parçalamaya girişmişti.

Robot satıcıların bu olaylardan haberleri yoktu tabii. Ama kalabalık bir sel gibi içeri akarken robotlar sanki saklanmak için ilkel bir çaba gösteriyorlarmış gibi kollarını yüzlerine doğru kaldırdılar ve cırlak bir sesle bağırdılar. Olayı başlatan kadın her şeyin ummadığı bir biçimde çığrından çıktığını fark ederek inledi. "Bir dakika... Bir dakika..."

Biri kafasını itti ve şapka kadının yüzüne geçti. Tiz sesi anlamsız bir feryat halini aldı.

Müdür de haykırıyordu. "Onları durdurun memur bey! Onları durdurun!"

R, Daneel konuşmaya başladı. Kendisini zorlamadan sesi biraz daha yükseldi. Bir insan sesinin bu kadar yüksek olmaması gerekirdi. Baley belki onuncu kez, Tabii, insan değil ki, diye düşündü.

R. Daneel, "İlk hareket edeni vururum." diye açıkladı.

Gerilerde biri bağırdı. "Onu gebertin!"

Ama bir an kimse kımıldamadı.

R. Daneel çevik bir hareketle bir iskemleye, oradan da bir transteks bir tezgâhın üzerine çıktı. İnce, polarize molekül tabakasındaki yarıklardan süzülen renkli floresan ışık, sakin ve düzgün yüzüne doğaüstü bir görünüm verdi.

Baley doğaüstü dedi kendi kendine.

R. Daneel ciddi ciddi, "Ne düşündüğünüzü biliyorum." diye başladı. "Bu adamın elinde bir nöronik kırbaç ya da gıdıklayıcı var, diyorsunuz. Hep birlikte saldırdığımız takdirde onu deviririz. O sırada içimizden bir, iki kişi yaralanır ama onlar da çok çabuk kendilerine gelirler. O arada biz de istediğimizi yaparız. Yasalar ve kurallar bize vız gelir... Öyle değil mi?" Sesi ne sert, ne de öfkeliydi. Otoriter bir tavırla konuşuyordu. "Ama yanılıyorsunuz. Elimdeki ne nöronik kamçı, ne de gıdıklayıcı. Atom tabancası bu. Ve çok da öldürücü bir şey. Bu silahı kullanacağım. Başınızın yukarısına doğru ateş edecek de değilim. Siz beni yakalayamadan çoğunuzu öldüreceğim. Belki de hepinizi. Çok ciddiyim. Bana bakın. Ciddi olduğum belli değil mi?"

Dışarıda bir hareket oldu ama kalabalık artmadı. Belki yeni gelenler merakla durakladılar ama diğerleri hızla oradan uzaklaştılar. R. Daneel'e en yakın olanlar nefeslerini tutmuşlar, arkadan itenler yüzünden daha öne çıkmamaya çalışıyorlardı.

Şapkalı kadın sessizliği bozdu. Birdenbire hıçkırmaya başlayarak, "Bizi öldürecek." diye bağırdı. "Ben bir şey yapmadım. Bırakın da gideyim." Döndü. Ama karşısında sıkışıp kalmış erkek ve kadınlardan oluşan, hiç kımıldamayan bir duvar vardı. Kadın dizüstü çöktü. Kalabalığın geriye doğru yaptığı hareket daha belirli bir hal aldı.

R. Daneel tezgâhtan yere atladı. "Şimdi kapıya doğru gideceğim. Bana dokunacak kadınları da, erkekleri de vuracağım. Kapıya eriştiğim zaman çıkıp gitmeyen her erkek ve kadını vuracağım. Şuradaki kadın..."

Şapkalı kadın, "Hayır, hayır!" diye haykırdı. "Söyledim ya! Ben bir şey yapmadım! Kötü bir niyetim yoktu! Ayakkabı da istemiyorum. Evime gideceğim."

R. Daneel, "Şuradaki kadın mağazada kalacak." dedi. "Ona hizmet edilecek." Öne doğru bir adım attı.

Kalabalık sessizce ona baktı. Baley gözlerini yumdu. Çaresizce, suç onda değil, diye düşündü. Cinayet olacak. Kıyamet kopacak. Ama bana iş arkadaşı olarak zorla bir robot verdiler. Benimle eşit duruma getirdiler onu... Fakat bu mazeret yeterli değildi. Bu sözlerine kendisi de inanmıyordu. R. Daneel'i daha başlangıçta durdurabilirdim. Hemen bir polis arabası çağırabilirdim. Ama onun yerine R. Daneel'in sorumluluğu yüklenmesine göz yumdum. Korkakça bir rahatlık duydum... Baley kendi kendine R. Daneel'in kişiliğiyle duruma hâkim olduğunu söylemeye çalışırken birden kendisinden tiksindi. Bir robot duruma hâkim olmuştu, öyle mi?..

Olağanüstü bir gürültü kopmamıştı. Bağıran, küfreden, ağlayıp inleyen yoktu. Baley gözlerini açtı.

Kalabalık dağılıyordu. ,

Mağazanın müdürü sakinleşmeye başlamıştı. Çarpılmış olan ceketini, karışan saçlarını düzeltti. Ortadan kaybolan kalabalığın arkasından öfkeli tehditler savurup duruyordu.

Bir polis arabasının düdüğü duyuldu. Araba mağazanın önünde dururken düdük sesi de kesildi. Baley, Tabii, dedi kendi kendine. Olay sona erdikten sonra çıkageldiler.

Müdür onun kolunu çekiştirdi. "Yeniden mesele çıkmasın, memur bey."

Baley, "Mesele çıkmayacak." dedi.

Arabadaki polisleri kolaylıkla savdı. Memurlar sokakta bir kalabalığın toplandığını haber alarak gelmişlerdi. Olayın ayrıntılarını bilmiyorlardı,

sokağın da tenha olduğunu görmüşlerdi. Baley olayı iki polise anlatırken R. Daneel bir kenara çekildi ve onlarla ilgilenmedi. Baley olayı iyice önemsizleştirdi ve R. Daneel'in oynadığı rolden de hiç söz etmedi.

Daha sonra R. Daneel'i binanın çelik ve beton sütunlarından birinin yanına çekti. "Dinle... Seni gölgede bırakmaya çalıştığım yok."

"Gölgede bırakmak mı? Bu arz deyimlerinden biri mi?"

"Memurlara senin bu olayda oynadığın rolü anlatmadım."

"Törelerinizin hepsini bilmiyorum. Kendi dünyamda genellikle tam bir rapor verilir. Ama belki bu gezegende öyle yapılmıyor. Her neyse, ayaklanma bastırıldı. Önemli olan da bu. Öyle değil mi?"

"Öyle mi? Şimdi buraya bak!" Baley öfkeli bir fısıltıyla ama otoriter bir tavırla konuşmaya çalışıyordu. "Sakın bir daha böyle bir şeye kalkışayım deme."

"Yani yasalara uyulması için ısrar etmeyeyim mi? Bunu yapamayacaksam neden varım?"

"Bir daha insanları atom tabancasıyla tehdit etme."

"Ne olursa olsun hiçbir zaman ateş edemezdim, Elijah. Bunu sen de çok iyi biliyorsun. Ben hiçbir insana zarar veremem. Ama gördüğün gibi, ateş etmeme de gerek kalmadı. Buna gerek kalmayacağını biliyordum zaten."

"Ateş etmediysen bunu sadece şansa borçlusun. Bir daha böyle bir tehlikeyi göze alma. Böyle sahte nümayişler..."

"Sahte nümayişler mi? O da ne demek?"

"Neyse, neyse! Ne demek istediğimi anlamaya çalış. Ben de kalabalığa silah çekebilirdim. Yanımda silahım vardı. Ama böyle bir kumarı göze alamam. Sen de almamalısın. Tek başına kahramanlık yapmaktansa, polis arabası çağırmak daha iyidir."

R. Daneel bir an düşündükten sonra başını salladı. "Bence yanılıyorsun, ortağım Elijah. Bana Arzda yaşayan insanların özellikleri de açıklandı. Onların Dış Dünyalıların tersine, daha küçükten otoriteye boyun eğecek şekilde eğitildikleri söylendi. Bu, yaşam tarzınızın bir sonucuymuş. Ben de yeteri kadar güçle otoriteyi temsil edebilen bir tek insanın yeterli olduğunu

kanıtladım. Polis arabası çağırma isteğin de, sadece sorumluluğu senden alacak daha üstün birinin gelmesi arzusunun bir ifadesiydi aslında. Hemen hemen iç güdüsel bir şeydi bu. Kendi Dünyamda bu yaptığımı haklı gösteremezdim. Bunu da itiraf ediyorum."

Baley'in uzun yüzü öfkesinden kızarmıştı. "Robot olduğunu fark etselerdi..."

"Fark etmeyeceklerinden emindim."

"Ne olursa olsun, sen bir robotsun, bunu unutma! Bir robottan başka bir şey değilsin. Sadece bir robotsun. Ayakkabıcıdaki satıcılar gibi."

"Bu belli bir şey."

"Ve sen insan değilsin!" Baley istememesine karşın zalimleşmeye başlıyordu.

R. Daneel bir an bu sözleri düşündü. "İnsanla robot arasındaki fark, aklın varlığı ve yokluğu arasındaki fark kadar önemli değildir."

Baley, "Belki senin Dünyanda öyle." dedi. "Ama Arzda değil." Saatine baktı. Bir saat çeyrek dakika geçmiş olduğunu görünce gözlerine inanamadı. R. Daneel'in birinci raundu kazandığını düşünürken boğazı kuruyarak sızlamaya başladı. Kendisi çaresizce beklerken R. Daneel başarılı olmuştu. R. Sammy'nin yerini aldığı o delikanlıyı, Vincent Barrett'i düşündü. Sonra da kendisi. R. Daneel de onun yerini alabilirdi. Yakub adına! Hiç olmazsa babamı bir kaza yüzünden kovdular. İnsanların ölümüne, zarara yol açan bir kaza yüzünden. Belki babam gerçekten suçluydu. Bunu bilmiyorum... Ama ya babam da yerine makineden bir fizikçi geçirmek için kovdularsa? Sırf bu yüzden attılarsa? Babamın bu konuda yapabileceği bir şey yoktu tabii...

Baley sert sert, "Artık gidelim." dedi. "Seni eve götürmem gerekiyor."

Daneel, "Anlayacağın." diye başladı. "Önemsiz konularda fark gözetmek..."

Baley sesini yükseltti. "Pekala. Konuyu kapatalım. Jessie bizi bekliyor." En yakındaki telefona, daha doğrusu iletişim televizyonuna doğru gitti. "En iyisi ona yolda olduğumuzu haber vereyim."

"Jessie?"

"Karım." Baley birden, Yakub adına, diye düşündü. Tam da Jessie'yle konuşacak haldeyim ya...

DÖRT

Elijah Bailey'nin Jessie'yı fark etmesine adı neden olmuştu. Baley onunla '02 yılının Noel Partisinde, punç kâsesinin başında tanışmıştı Elijah eğitimini yeni tamamlamış, kentte ilk işine girmiş ve sektöre taşınmıştı. 122A numaralı Genel Salondaki bekâr bölmelerinden birinde oturuyordu.

Punçu Jessie dağıtıyordu. Kız, "Adım Jessie." demişti. "Jessie Navodny. Seni tanımıyorum."

Genç adam da, "Ben Baley'ım." diye açıklamıştı. "Lije Baley. Bu kesime yeni taşındım." Punç bardağını alarak çabucak gülümsemişti Kız ona neşeli ve dost canlısı bir insan gibi geimişti. Bu yüzden Jessie'nin yanından uzaklaşmamıştı. Oranın yenisiydi. Gruplar halinde toplaşan insanlara bakarken kendisini yapayalnız hissetmişti. O hiçbir gruptan değildi. Belki biraz içki içildikten sonra durum düzelecekti. Ama Şimdiki halde Baley punç kasesinin yakınında duruyor, içkisini düşünceli düşünceli yudumlayarak gelip gidenleri seyrediyordu.

"Punçun yapılmasına ben yardım ettim." Kızın sesi Baley'nin daldığı düşüncelerden uyanmasına neden oldu. "Onun için size garanti veririm. Biraz punç daha ister misiniz?"

Baley küçük bardağının boşalmış olduğunu fark etti. "Evet." diye gülümsedi.

Baley ikinci pançını içerken kız da ona katıldı. Genç adam Şimdi kendisini daha iyi hissetmeye başlamıştı. Sanki adın tadını çıkarıyormuş gibi, "Jessie..." diye mırıldandı. "Güze! bir ad bu. Seni Jessie diye çağırabilir miyim?"

"Tabii. Madem istiyorsun. Bunun hangi kısaltılmış şekli olduğunu biliyor musun?"

"Jessica'nın mı?"

"Hiçbir zaman bilemeyeceksin."

"Aklıma başka ad gelmiyor."

Kız gülerek cilveli cilveli, "Tam adım Jezebel'dir." dedi,

Baley ciddi ciddi. "Benim adım da Elijah." diye karşılık verdi. "Yani tam adım."

Kız onun ne dernek istediğini anlayamadı.

Genç adam açıkladı ,o zaman. "Elijah, Jezebel'in en büyük düşmanıydı."

"Öyle mi?"

"Ah, Tabii. Kutsal Kitapta öyle yazıyor."

"Ya? Bundan haberim yoktu. Ne garip değil mi? Bana gerçekten düşman olmayacağını umarım."

Daha başında imkansız bir hal almıştı bu. Adlarıyla ilgili rastlantı yüzünden Jessie, Baley için sadece punç kâsesinin başında bekleyen nazik bir kız olmaktan çıkmıştı. Genç adam daha sonra Jessie'nin neşeli, iyi kalpli biri olduğunu anladı. Hatta onu güzel bile bulmaya başladı. Genç adam özellikle kızın neşesini takdir ediyordu. Hayata alay ve kuşkuyla bakan Baley' nin böyle bir panzehire ihtiyacı vardı.

Ama Jessie, Baley'nin uzun yüzündeki ciddi ifadeye pek önem vermiyordu. "Ekşi suratlıysan ne yapalım yani? Aslında öyle olmadığını biliyorum. Benim yaptığım gibi durmadan gülseydin bir araya geldiğimiz zaman herhalde patlardık. Sen hiç değişme, Lije! Benim delilikler yapmama da engel ol."

Ve Jessie, Lije Baley'nin bir keder bataklığına batmasını da engelledi. Genç adam çiftlere ayrılan küçük dairelerden biri için başvurdu. Evlenmeden önce oraya yerleşebilmek için izin aldı. Belgeleri kıza göstererek, "Bekârlar bölümünde çıkmamı sağlar mısın, Jessie?" diye sordu. "Orası hiç hoşuma gitmiyor."

Belki de Dünyanın en romantik evlenme teklifi değildi ama bu sözler Jessie'nin hoşuna gitti.

Baley, Jessie'nin her zaman yerinde plan keyfinin bir kez kaçtığını gördü. Bu da yine onun adıyla ilgiliydi. Evliliklerinin ilk yılıydı ve henüz çocukları olmamıştı. Aslında Jessie, Bentley'e o ay hamile kalmıştı. Zekâ dereceleri, genetik değerlendirilme durumları ve Baley'nin Güvenlik Bölümündeki

görevi dolayısıyla iki çocuk sahibi olmaya hakları vardı. Kadın birinci çocuklarına ilk yıl hamile kalabilirdi.) Baley o günleri düşündüğü zaman Jessie'nin olağanüstü huysuzluğuna Bentley'in neden olduğu kanısına varıyordu.

Baley iş saatlerinden sonra da devamlı çalıştığı için Jessie biraz sıkılmaya başlamıştı. "Her gece mutlakta yalnız başıma yemek yediğim için utanıyorum."

Baley yorgun ve keyifsizdi. "Neden utanasın? Orada bazı hoş bekârlarla karşılaşabilirsin!"

Tabii Jessie'nin hemen tepesi attı. "Onları etkileyemeyeceğimi mi sanıyorsun, Lije Baley?"

Baley de kızdı o zaman. Belki bunun nedeni yorgun olmasıydı. Belki de kendisi yerinde sayarken sınıf arkadaşı Julius Enderby'nin derecesinin yükselmesi. Belki de Baley'i sinirlendiren Jessie'nin çok dürüst bir kadın olmasına karşın adına uygun bir biçimde davranmaya çabalamasıydı. Her neyse... Genç adam öfkeyle, "Herhalde etkileyebilirsin." dedi. "Ama böyle bir şeye kalkışacağını sanmıyorum. Adını unutsan ve olduğun gibi davransan."

"Ben istediğim gibi davranırım."

"Jezebel gibi olmaya çalışman bir işe yaramaz ki. Zaten aslında o adın anlamı sandığın gibi değil. Kutsal Kitapta sözü edilen Jezebel kocasına sadık bir eş, kendince iyi bir kadındı. Âşığı yoktu. Aşk maceralarına atılmıyor, ahlaksızlık da etmiyordu."

Jessie hiddetle Baley'e baktı. "Hiç de değil 'Boyalı Jezebel' lafını duymadığımı mı sanıyorsun? Bunun ne anlama geldiğini biliyorum."

"Belki bildiğini sanıyorsun. Ama beni dinle. Jezebel'in kocası Kral Ahab öldüğü zaman oğlu Jehoram tahta çıktı. Ama maiyetinden biri, yani Yehu ona baş kaldırdı ve kralı öldürdü. Sonra da yaşlı ana kraliçe Jezebel'in oturduğu Jezreel'e doğru yola çıktı. Jezebel, Yehu'nun gelmekte olduğunu duydu. Adamın kendisini öldürmek niyetinde olduğunu anladı. Gururlu ve cesur bir kadın olduğu için yüzünü boyadı ve en güzel elbiselerini giydi. Yehu'nun karşısına azametli, ona meydan okuyan bir kraliçe gibi çıkmak

için. Yehu kadını sarayın penceresinden attırarak öldürttü. Ama bence Jezebel cesurca öldü. Herkes 'Boyalı Jezebel'den söz ettiği zaman bu olayı kastediyor. Ama çoğu olayın iç yüzünü bilmiyor."

Ertesi akşam Jessie güç duyulacak bir sesle, "Kutsal Kitabı okudum Lije." diye açıladı

"Ne?" Baley bir an gerçekten şaşaladı.

"Jezebel'le ilgili bölümleri..."

"Ah... Jessie, seni kırdıysam özür dilerim. Çocukça davrandım."

"Hayır, hayır." Jessie, Baley'nin beline doladığı elini itti. Kanepede kocasından uzaklaşarak soğuk bir tavırla dimdik oturdu. "Gerçeği bilmek iyi oluyor. Bilgisizliğim yüzünden aldanmak istemem. Bu yüzden Jezebel'le ilgili bölümleri okudum. O kötü bir kadınmış, Lije."

"O bölümleri Jezebel'in düşmanları yazmışlar. Olayı bir de ondan dinlemek gerekirdi."

"Jezebel bulabildiği bütün peygamberleri öldürmüş."

"Öyle diyorlar..." Baley ceplerinde çiklet aradı. (Daha sonra Jessie, "Uzun yüzün ve kederli kahverengi gözlerinle ağzındaki otları ne yutabilen, ne de tükürebilen yaşlı bir ineğe benziyorsun." dediği için bu alışkanlığından vazgeçecekti.) "Ben Jezebel'in tarafını tutar, onun adına konuşabilirim. O, atalarının dinine değer veriyordu. Ataları o topraklarda İbraniler gelmeden çok önce yaşamışlardı. İbranilerin kendi Tanrıları vardı. Üstelik bu bir zümreye özgü bir Tanrıydı. Ama İbraniler Tanrılarına tapmakla yetinmiyorlar, çevredeki herkesin de kendileri gibi yapmalarını istiyorlardı. Jezebel tutucu bir kadındı. Yeni inançlara değil, eskilerine bağlıydı. Sonuçta yeni inançlar ahlak bakımından çok sıkıydı ama eskiler duygu bakımından daha doyurucuydu. Jezebel'in rahipleri öldürtmesi onun sadece çağına uygun bir biçimde davrandığını gösterir. O günlerde insanları kendi dinlerine sokmak isteyenlerin başvurdukları bir yoldu bu. Eski Ahit'teki Krallar Kitabını okuduysan, Elijah'ın neler yaptığını öğrenmişsindir. O da benim adaşım. Elijah, Baal'in 850 peygamberiyle yarıştı. Kimin gökyüzünden ateşler yağdırabileceğiyle ilgiliydi bu. Elijah

yarışmayı kazandı ve seyircilere hemen 850 Baal'liyi öldürmelerini emretti. Onlar da bu emri yerine getirdiler."

Jessie dudağını ısırdı. "Ya Naboth'un bağı ne olacak, Lije? Naboth aslında zararsız bir adammış ama bağını krala satmaya razı olmamış. Jezebel bu yüzden yalancı tanıklar bulmuş. Onlar da Naboth'un küfrettiğini söylemişler. İşte böyle bir şey."

Baley düzeltti. "Tanrı ve kralı inkâr ettiğini iddia ettiler."

"Evet. Naboth'u idam ettiler ve kral da adamın bağlarına el koydu."

"Bu yanlış bir şeydi. Tabii modern çağlarda Naboth meselesi kolaylıkla halledilebilirdi. Kent yönetimi, hatta ortaçağ hükümdarlarından biri Naboth'un topraklarını isterse, mahkemeler onun bağından çıkmasını emreder, bunu yapmadığı takdirde onu güç kullanarak uzaklaştırırlardı. Adama uygun buldukları bir miktar para da öderlerdi. Kral Ahab'ın böyle yapması imkansızdı. Tabii Jezebel'in başvurduğu yol da hatalıydı. Kadın için bir tek mazeret ileri sürebiliriz. Ahab bu durum yüzünden mutsuz ve hastaydı. Jezebel kocasına olan aşkının Naboth'un iyiliğinden daha önemli olduğuna inanıyordu. Sana onun sadık bir eş modeli piduğunu..."

Öfkesinden yüzü kızarmış olan Jessie yerinden fırladı. "Çok kinci ve kötüsün!"

Baley müthiş bir üzüntüyle karısına baktı. "Ben ne yaptım ki? Nen var senin?"

Jessie ona cevap vermeden apartmandan çıktı ve gecenin yarısını esir-altı sinema katlarında geçirdi. Asık suratla bir gösteriden ötekine gitti. İki aylık biletini harcadı. Kocasınınkini de.

Baley daha sonra, çok sonra Jessie'nin hayatının önemli bir bölümünü yıkmış olduğunu anladı. Kadın için adi ilgi çekecek kadar kötü bir şeyin simgesiydi. Jessie fazla dürüst ve sıkıcı geçmişini böyle zevkli bir biçimde kendince dengeliyordu. Ahlaksız sayılabilecek bir yanı olduğunu düşünüyor ve bu da hoşuna gidiyordu. Ama Baley bunu ortadan kaldırmıştı işte. Jessiebir daha asıl adından kimseye söz etmedi. Ne Lije'ye, ne de arkadaşlarına. Hatta artık bunu kendi kendisine bile tekrarlamıyordu. O sadece Jessie'ydi. İmzasını da artık böyle atıyordu

Günler geçerken Jessie yeniden Baley'le konuşmaya başladı. Bir hafta kadar sonra da ilişkileri eski haline döndü. Ondan sonraki kavgaları hiçbir zaman o akşamki kadar şiddetli olmadı.

Jessie o olaydan sadece bir kez, o da dolambaçlı bir biçimde söz etti. Sekiz aylık hamileydi o sırada. A 23 numaralı Sektör Mutfağındaki besin uzmanı yardımcılığı görevinden ayrılmıştı. Alışık olmadığı kadar boş saati vardı şimdi. Bu yüzden de bebeğin doğumunu düşünerek, hazırlık yaparak oyalanmaya çalışıyordu.

Bir akşam, "Bentley'e ne dersin?" diye sordu.

Baley eve getirdiği kâğıtlardan başını kaldırdı. "Efendim, hayatım?" Pek yakında beslenmesi gereken bir üçüncü kişi katılacaktı aileye. Jessie artık ücret almıyordu. Baley'nin kâtiplikten daha yüksek bir göreve getirilmesi de, görünüşte her zamanki gibi uzak bir olasılıktı. Genç adam bu yüzden ek işler yapıp duruyordu.

"Bebek erkek olduğu takdirde, demek istedim, Bentley adına ne dersin?"

Baley'nin ağzının kenarları aşağıya doğru büküldü. "Bentley Baley... Bu iki ad birbirine çok benzemiyor mu?"

"Bilmem ki... Bence çok uyumlu. Zaten çocuk büyüdüğü zaman kendisine uygun bir göbek adı da seçer."

"İyi ya..."

"Emin misin? Yani... belki de çocuğa Elijah adı verilmesini isterdin."

"Çocuğun adına bir Jr. yani 'Küçük' sözcüğünün eklenmesi için mi? Bence bu hiç de iyi bir fikir değil. İsterse o kendi oğluna Elijah adını versin."

Jessie, "Bir şey daha var." diye mırıldanırken duraksadı.

Sessizlik uzayınca Baley başını kaldırarak baktı. "Neymiş o?"

Jessie bakışlarını kocasından kaçırdı ama yine de güçlü bir tavırla, "Bentley, Kutsal Kitaptan bir ad değil sanırım." dedi.

Baley, "Hayır, değil." diye cevap verdi. "Bundan eminim."

"İyi öyleyse. Kutsal Kitaptan bir ad istemiyorum."

Evlilikleri süresince o olaya bir kez böyle değinildi işte.

Şimdi Elijah Baley, yanında R. Daneel OIivaw'Ia evine dönüyordu. Jessie'yle on sekiz yıldan daha uzun bir süreden beri evliydiler. Hâlâ bir göbek adı seçmemiş olan oğulları Bentley Baley de on altısını geçmişti.

Baley üzerine iri, parlak harflerle, "ERKEKLER-ÖZEL" yazılı, çift kanatlı büyük bir kapının önünde durdu. Aşağıya daha küçük harflerle, "1A-1E Alt Sektörü" yazılmıştı. Kilit yarığının üzerindeyse daha da küçük harflerden oluşan bir cümle görülüyordu. "Anahtarın kaybedilmesi halinde hemen 2710151'e başvurulması."

Bir adam onların yanından geçerek ince bir aluminyum parçasını kilit yarığına soktu ve içeri girdi. Kapıyı Baley'nin de geçmesi için açık tutmayarak arkasından kapattı. Böyle bir şey yaptığı takdirde Baley ciddi bir şekilde kızardı. Erkekler-Özel'in içinde ya da hemen önünde birbirlerini görmezlikten gelirlerdi. Çok güçlü bir gelenekti bu. Baley evli olması sayesinde öğrendiği sırlardan birini hatırladı. Jessie ona Kadınlar-Özel'de durumun farklı olduğunu açıklamıştı.

Kadın her zaman, "Özel'de Josephine Greely'e rastladım." diye söze başlıyordu. "O bana dedi ki..."

Baley'nin derecesi yükseldiği zaman aileye yatak odasındaki musluğu çalıştırma izni verilmişti Bu ayrıcalık yüzünden Jessie'nin sosyal yaşamı Özel'deki dedikodulardan uzak kalması nedeniyle zarar görmüştü.

Baley utancını tam anlamıyla gizlemeyi başaramayarak, "Lütfen burada, dışarıda bekle, Daneel." dedi.

R. Daneel sordu. "Yıkanmayı mı düşünüyorsun?"

Baley sıkıntılı sıkıntılı kımıldanarak, kahrolasıca robot diye düşündü. Bu çelik kentle ilgili her şeyi anlatmışlar da, neden biraz terbiye etmemişler onu? Başka birine böyle bir şey söylediği takdirde beni sorumlu tutacaklar... Sonra, "Duş yapacağım." diye açıkladı. "Akşamları kalabalık oluyor, o nedenle zaman kaybediyorum. Ama bu işi şimdi halledersem, bütün akşam bize kalır."

R.Daneel'in yüzü pek sakindi. "Dışarıda beklemem geleneklerinizden biriyle mi ilgili?"

Baley'nin utancı daha da arttı. "İçeriye... boş... boş yere neden giresin?"

"Ah, ne demek istediğini anladım. Evet, Tabii.

Ama benim elleri de kirleniyor, Elijah. Ellerimi yıkayacağım." R. Daneel avuçlarını Arzlıya doğru uzattı. Avuçları pembe ve dolgundu. Uygun yerlerde çizgiler ve kıvrımlar da vardı. Bu eller olağanüstü ve dikkatli bir işçiliğin izlerini taşıyorlardı. Ve gerektiği kadar da temizdiler.

Baley, "Apartmanda bir lavabomuz var." dedi. Bunu kayıtsızca söylemişti. Robotun züppeliği fark etmeyeceğini biliyordu.

"Nezaketin için teşekkür ederim. Ama bence buradan yararlanmam daha iyi olur. Siz Arzlılarla birlikte yaşayacaksam, davranışlarınızı taklit etmem ve geleneklerinize alışmam gerekir."

"Gel, öyleyse."

içerisinin aydınlığı ve neşeli havası, sadece işe yarar şeylere yer verilen kentin geri kalan bölümüyle taban tabana zıttı. Ama Baley bu kez etrafını fark bile etmedi.

Daneel'e, "işim yarım saat kadar sürebilir." diye fısıldadı. "Beni bekle." Bir iki adım attı, sonra tekrar döndü. "Dinle. kimseyle konuşma. Hiç kimseye bakma. Ne bir bakış, ne bir kelime!

Bir gelenek bu!" Bu kısa konuşmasının fark edilip edilmediğini anlamak için telaşla çevresine bakındı. Neyse antrede hiç kimse yoktu. Zaten antreydi burası, konuşmak da fazla uygunsuz kaçmazdı.

Baley koridordan hızla ilerleyerek genel odaların önünden geçti. Nedense kendisini kirli hissediyordu. Sonunda özel bölmelere geldi. Ona da beş yıl önce özel bir bölme verilmişti. Burası bir duş, küçük bir çamaşır makinesi ve gerekli diğer şeyleri alacak kadar genişti. Hatta burada haber filmlerini seyretmek için küçük bir ekran bile vardı. Bu bölme Baley'e ilk verildiği zaman, "Evimden uzaktaki yuvam." diye de şaka yapmıştı. Ama şimdi sık sık bölme elinden alınırsa o genel odalara yeniden nasıl alışacağını düşünüyordu.

Çamaşır makinesini çalıştıran düğmeye basınca saatin kadranı aydınlandı...

Baley dışarı çıktığı zaman R. Daneel'in kendisini beklediğini gördü. Arzlı iyice yıkanmış; temiz çamaşır giymişti. Gömleği çabucak yıkanıp kurutulmuştu. Baley şimdi kendisini çok daha rahat hissediyordu.

Kapıdan çıktıklarında Baley, "Bir şey olmadı ya?" diye sordu.

R. Daneel, "Hiçbir sorun çıkmadı, Elijah." dedi.

Jessie kapıda onları bekliyor, sinirli sinirli gülümsüyordu. Baley karısını öptü. Sonra da, "Jessie." diye mırıldandı. "Bu yeni iş arkadaşım Daneel Olivaw."

Jessie elini uzattı. R. Daneel bu eli çabucak sıkıp bıraktı. İçeri girdikleri zaman Jessie kocasına baktı. Sonra da çekine çekine R. Daneel'e döndü. "Oturmaz mısınız, Bay Olivaw? Kocamla ailemizle ilgili bir konuyu konuşmam gerekiyor. Bir dakika sürmez... Sizce bir sakıncası olmadığını umarım." Baley'nin kolunu tutuyordu.

Adam karısının peşinden yandaki odaya geçti.

Jessie telaşla, "Yaralanmadın ya?" diye fısıldadı. "Yayını dinleyeli beri endişeden ölüyorum."

"Hangi yayını?"

"Bir saat önceki. Ayakkabı bölümünde olay çıktığını, iki sivil polisin olayı önlediğini açıkladılar. Senin iş arkadaşınla eve geleceğini biliyordum. Olay bizim alt bölümde olmuştu. Tam da senin döneceğin saatte. Olayı mahsus önemsemezmiş gibi davrandıklarını düşündüm. Senin..."

"Jessie, lütfen. Hiçbir şeyim olmadığını görüyorsun."

Jessie bütün gücünü kullanarak kendini topladı. Titrek bir sesle, "!ş arkadaşın senin bölümden değil sanırım." dedi.

Baley üzüntüyle, "Hayır." diye cevap verdi. "O... o tümüyle yabancı."

"Ona nasıl davranmam gerekiyor?"

"Herkese nasıl davranıyorsan öyle. O sadece benim iş arkadaşım." Ama bu sözler Baley'nin ağzından dökülmüştü sanki. Jessie'nin her ayrıntıyı hemen fark eden gözleri kısılıverdi. "Ne var?"

"Hiçbir şey yok. Haydi gel, oturma odasına dönelim Burada fazla kalmamız garip kaçacak."

Elijah Baley şimdi apartman konusunda kararsızlığa kapılmıştı. O ana dek hiçbir kuşku duymamış, hatta dairesiyle her zaman gururlanmıştı. Uç büyük oda vardı burada. Örneğin, dört buçuk metre genişliğinde ve beş buçuk metre boyunda olan oturma odası iyice büyüktü. Her odaya birer yerli dolap yapılmıştı. Ana havalandırma borularından biri dairenin hemen yanından geçiyordu. Ender olarak hafif bir gürültü duyuyorlardı ama buna karşılık daire iyice havalandırılıyor ve ısı da güzelce kontrol ediliyordu. Aynca daire iki Özel'e de yakındı. Önemli bir rahatlık sağlıyordu bu.

Ama uzayın ötesindeki Dünyalardan gelmiş bir yaratık şimdi bu dairedeydi ve Baley de birdenbire kararsızlaşmıştı. şimdi apartman ona dapdar ve biçimsiz geliyordu.

Jessie biraz da yapmacık bir neşeyle, "Bay Olivaw'la sen yemek yediniz mi, Lije?" diye sordu.

Baley çabucak, "Daneel bizimle yemeyecek." dedi. "Ama ben acıktım."

Jessie bir mesele çıkarmadan bu açıklamayı kabul etti. Yiyecek pek sıkı kontrol ediliyordu. Her şey eskisinden daha sıkı bir biçimde karneye bağlanmıştı. Bu yüzden birinin konukseverce önerisini geri çevirmek nezaket sayılıyordu.

Jessie, "Yemek yememizin sizce bir sakıncası olmadığını umarım. Bay Olivaw." dedi. "Lije, Bentley ve ben genellikle sektör mutfağında yemek yeriz. Daha kolay oluyor. Sonra orada daha çeşitli yemekler bulunuyor. Laf aramızda porsiyonlar bakımından da pek cömertçe davranıyorlar. Ama Lije'yle bana istediğimiz takdirde haftada üç kez evde yemek yeme izni verildi. Lije işinde çok başarılı. Derecemiz de iyi. Bu kez sizin de bize katılacağınızı ve küçük, özel bir ziyafet vereceğimizi düşündüm. Ama ben aslında yalnız kalma hakları konusunda aşırılığa koçan insanların topluma fazla bağlı olmadıklarını düşünürüm."

R. Daneel terbiyeli bir tavırla bu sözleri dinledi

Baley elini usulca sallayarak karısını susturmaya çalıştı. "Jessie, çok acıktım."

R. Daneel, "Sizi küçük adınızla çağırırsam geleneklere aykırı davranmış olur muyum, Bayan Baley?" diye sordu.

"Ah, hayır, ne münasebet." Jessie duvara gömülü masayı açtı. Masanın ortasındaki çukura tabak ısıtıcıyı yerleştirdi. "Beni istediğin kadar Jessie diye çağırabilirsin şey... Daneel." Kikır kıkır güldü.

Baley fena halde öfkelendi. Durum gitgide daha sıkıcı bir hal alıyordu. Jessie, R. Daneel'in gerçek bir erkek olduğunu sanmıştı. Kadınlara Ozel'de sözü edilecek ve övünülecek biri R. Daneel'in ifadesiz yüzü yakışıklıydı. Saygılı davranışı aa Jessie'nin hoşuna gitmişti. Belli bir şeydi bu.

Baley kendi kendine, R. Daneel, Jessie hakkında ne düşünüyor acaba, diye sordu Kadın on sekiz yıllık sürede fazla değişmemişti. Daha doğrusu Baley için öyleydi. Tabii biraz toplamış, vücudu gençlere özgü canlılığını bir hayli kaybetmişti. Yanakları fazlaca dolgundu. Ağzının iki yanında çizgiler belirmişti. Koyu kumral saçları eskisine göre parlaklığını yitirmişti

Baley sıkıntıyla, ama bütün bunların hiç önemi yok, diye düşündü. Dış Dünyalarda kadınlar da erkekler kadar uzun boylu, ince ve azametliler. Daha doğrusu kitap filmlerde öyleler R.Daneel de her halde o tip kadınlara alışık.

Ama R. Daneel'in, Jessie'nin sözleri, görünüşü ve senli benli oluşundan etkilenmiş gibi bir hali de y.oktu. Robot, "Bundan emin misin?" dedi. "Jessie'nin bir adın kısaltılmış şekli olduğu anlaşılıyor. Belki bunu sadece yakınların kullanıyor. Belki asıl adını kullanmam daha uygun olacak."

Yiyeceklere sarılmış olan izolasyonu açmakla uğraşan Lessle, ani bir dikkatle bunların üzerine eğildi. "Adım sadece Jessie." Sesi sinirliydi. "Herkes beni böyle çağırıyor. Başka adım yok."

"'Pekâlâ, Jessie."

Kapı açıldı ve bir çocuk içeri girdi. Gözleri hemen R. Daneel'e doğru kaydı. Kararsızca, "Baba?" dedi.

Baley alçak sesle açıkladı. "Oğlum, Bentley. Bu Bay Olivaw, Ben."

"Demek o iş arkadaşın, baba. Hoş geldiniz. Bay Olivaw." Ben'in irileşen gözlerinde bir pırıltı belirdi. "Baba, o ayakkabıcıda ne oldu? Haberlerde..."

Baley sert sert, "şimdi soru sorma." dedi.

Bentley'in yüzündeki neşeli ifade kayboldu. Çocuk annesine baktı. Jessie ona oturmasını işaret etti. Bentley iskemleye yerleşti. Kadın, "Sana söylediğimi yaptın mı, Bentley?" diye sorarak elini okşarcasına oğlunun saçlarına sürdü. Çocuğun saçları babasınınkiler kadar siyahtı. Elijah gibi uzun boylu da olacaktı. Ama diğer bakımlardan Jessie'ye çekmişti. Yüzü onunki gibi oval, gözleri de elaydı. Yaşama annesi gibi neşeli gözlerle bakıyordu.

Bentley mis gibi kokuların yükseldiği çift katlı kaba bakabilmek için iskemlesini biraz öne doğru çekti. "Tabii anne. Ne yemek var? Yine zimo-dana mı yiyeceğiz, anne? Yine mi?"

Jessie, "Zimo-dananın nesi varmış?" diye söylenerek dudaklarını birbirine bastırdı. "Önüne konulanı ye. Bir şey de söyleme."

Zimo-dana yiyecekleri belliydi.

Baley de yerine geçti. Tadı insanın ağzından uzun süre gitmeyen, keskin kokulu zimo-danadan başka bir yemeği yeğlerdi. Ama Jessie daha önce durumu açıklamıştı.

"Bunu yapamam, Lije'" demişti. "Ben bütün gün bu katlarda oturuyorum. Diğerlerini kendime düşman edemem. Yoksa hayat dayanılmaz bir ha! alır. Hepsi de besin uzmanının yardımcısı olduğumu biliyorlar. Hal böyleyken ben iki haftada bir biftek ya da tavuk alıp gelirsem, bize iltimas ettiklerini ya da besin hazırlama bölümünde dostlarımız olduğunu söylerler. Dedikodudan geçilmez, O zaman kapıdan başımı bile uzatamaz, Özel'e de rahat rahat gidemem. Aslında zimo-dana da, proto-sebze de çok güzel. Dengeli beslenme sağlayan yiyecekler bunlar. Vitamin, maden ve gereken diğer şeylerle dolu. Salı günleri mutfakta tavuk veriliyor. O gün bol bol tavuk yeriz."

Baley çabucak boyun eğmişti. Durum Jessie'nin açıkladığı gibiydi. En önemli sorun, insanın etrafını saran kalabalıkla bir sürtüşme olmadan geçinebilmesiydi. Ama Bentley babası gibi hemen ikna olmamıştı.

Çocuk bu kez de, "Anne." dedi. "En iyisi ben babamın kartını alayım ve gidip mutfakta yemek yiyeyim. Böylesi daha iyi."

Jessie öfkeyle başını salladı. "Sana şaşıyorum, Bentley. Sanki ailen sana lâyık değilmiş. ya da biz seni evden atmışız gibi yalnız başına yemek yersen herkes ne der?"

"Bu başkalarının üzerine vazife değil kıl

Baley sinirli sinirli, "Annenin sözünü dinle, Bentley." dedi.

Bentley mutsuzca omzunu silkti.

R. Daneel birden odanın öbür köşesinden, "Siz yemek yerken kitap-filmlere bakabilir miyim?" diye sordu.

"Ah, Tabii." Yüzünde hemen ilgi dolu bir ifade beliren Bentley masadan kalktı. "Onlar benim. Onları özel okul izniyle genel kitaplıktan aldım. Size göstericimi getireyim. Oldukça iyi bir aygıtım var. Onu bana son doğum günümde babam armağan etti." Çocuk aygıtı R. Daneel'e getirdi. "Robotlar sizi ilgilendiriyor mu, Bay Olivaw?"

Baley kaşığını düşürdü. Sonra almak için eğildi.

R. Daneel, "Evet. Bentley." dedi. "Çok ilgilendiriyor."

"O halde bunlar hoşunuza gidecek. Hepsi de robotlarla ilgili. Okulda bana ev ödevi verdiler. Robotlarla ilgili bir yazı hatırlayacağım. Onun için araştırma yapıyorum." Bentley önemli bir adam tavrıyla ekledi. "Çok karmaşık bir konu bu. Açıkçası ben robotlara karşıyım."

Baley çaresizce, "Yerine geç, Bentley." dedi. "Bay Olivaw'i rahatsız etme."

"O beni rahatsız etmiyor ki, Elijah. Bentley. seninle başka zaman bu konudan söz etmek isterim. Bu gece babanla işimiz çok."

"Teşekkür ederim, Bay Olivaw." Bentley yerine oturdu. Annesine tiksintiyle bir göz attıktan son re pembe, gevşek zimo-danadan çatalıyla bir parça kopardı

Baley, bu gece işimiz çok muymuş, diye düşündü. Sonra da görevini hatırlayarak âdeta şok geçirdi. Uzay Kentinde öldürülmüş olan adamı düşündü. Saatlerce kendi derdine dalmış ve cinayet denilen soğuk gerçeği de unutmuştu.

BEŞ

Jessie onlara, "Hoşça kalın." dedi. Ciddi havalı bir şapka ve kerato-liften yapılmış kısa bir ceket giymişti. "Kusuruma bakmayacağını umarım, Bay Olivaw. Lije'yle konuşmanız gereken çok şey olduğunu biliyorum." Kapıyı açarak oğlunu önden itti.

Baley sordu. "Ne zaman dönersin, Jessie?"

Kadın durakladı. "Ne zaman dönmemi istiyorsun?"

"Şey... Bütün gece dışarıda kalmana gerek yok. Neden her zamanki saatte dönmüyorsun? Gece yansına doğru." Kuşkuyla R. Daneel'e bir göz attı.

Robot başını salladı. "Seni evinden uzaklaştırdığım için üzülüyorum."

"Bunun için hiç üzülme. Bay Olivaw. Beni evimden uzaklaştırdığın yok. Zaten bu gece her zamanki gibi bizim kızlarla buluşacaktım. Haydi gel. Ben."

Çocuk isyan etti. "Neden benim de gitmem gerekiyor? Ben onları rahatsız etmem ki."

"Sen dediğimi yap."

"Neden ben de seninle birlikte sinemaya gitmiyorum?"

"Çünkü ben arkadaşlarımla gideceğim. Senin de yapman gereken bazı..." Kapı ana oğulun arkasından kapandı.

İşle o an gelmişti. Baley saatlerdir bunu düşünmemeye çalışıyordu. Kendi kendine, önce şu robotu göreyim bakayım, demişti. Sonra, ,onu eve götüreyim de... Ve sonunda, yemek yiyeyim de... Ama artık bütün bunlar olmuştu. Konuşmayı geciktirmek için bir neden yoktu. şimdi sıra cinayete, yıldızlararası olaylara, derecesinin yükselmesine ya da başarısızlığa uğrayarak rezil olması sorunlarına gelmişti. Baley parmaklarını, duvardaki yerine sokulmamış olan masanın üzerinde amaçsızca dolaştırdı.

R. Daneel, "Konuşmamızı dinlemeyeceklerinden emin misin?" diye sordu.

Baley hayretle başını kaldırdı. "kimse bir başkasının apartmanını dinlemez."

"Komşuları dinlemek âdetinde değil misi

"Böyle bir şey kesinlikle yapılmaz, Daneel.

Bu... bu sen yemek yerken tabağına bakmaları gibi bir şey olur."

"kimse cinayet de işlemez mi?"

"Ne?"

"Öldürmek geleneklerinize aykırı, öyle değıi mi, Elijah?"

Baley öfkelenmeye başladığını hissetti. "Buraya bak. Birlikte çalışacaksak Uzaycıları taklit ederek küstah tavırlar takınma! Bu sana göre bir şey değil, R. Daneel." Dayanamamış, R.harfinin üzerinde özellikle durmuştu

"Seni kırdıysam özür dilerim, Elijah. Ben sadece şunu söylemeye çalışıyordum: İnsanlar bazen geleneklere meydan okuyarak cinayet işliyorlar Onun için komşuyu dinlemek gibi daha önemsiz bir suç işleyebilirler."

Baley'nin kaşları çatıktı. "Daireye uygun şekilde yalıtım sağlandı. İki yandaki dairelerden bir ses geldiğini duydun mu? Eh, onlar da bizi duymazlar. Zaten burada önemli bir şeyler olduğunu düşünmeleri için bir neden yok ki."

"Düşmanı önemsememek gibi bir hata yapmamalıyız."

Baley omzunu silkti. "Haydi, başlayalım artık. Olay konusunda pek az bilgim var. Sadece Aurora gezegeni vatandaşı olan ve Uzay Kentinde oturan Roj Nemennuh Sarton adlı bir adamın bir cinayete kurban gittiğini biliyorum. Anladığım kadarıyla, Uzaycılar bunun bir tek olay olmadığını da düşünüyorlar. Tamam mı?"

"Tamam, Elijah."

"Uzaycılar bu cinayeti, destekledikleri yeni planı sabote etme girişimlerine bağlıyorlar. Bu plan Arzı, Dış Dünyalara benzer bir insan/

robot toplumu haline sokmakla ilgili. Uzaycılar cinayetin iyi örgütlenmiş bir terörist grubunun işi olduğunu düşünüyorlar."

"Evet."

"Pekala. şimdi... Uzaycıların bu tahminlerinin doğru olması şart mı? Cinayeti bir tek fanatik işlemiş olamaz mı? Arzlılar robotlara karşı güçlü bir düşmanlık duyuyorlar. Ama bu tür şiddete başvurulmasını destekleyen örgütlenmiş bir grup yok."

"Belki açıkça harekete geçen bir örgüt yok."

"Kendisini robotların ve robot fabrikalarının ortadan kaldırılmasına adamış bir grup olduğunu varsayalım. Ama onların da herhalde yapabilecekleri en kötü şeyin bir Uzaycıyı öldürmek olacağını anlayacak kadar akıllan var. Sence bu cinayet dengesiz birinin işi."

R.Daneel Arzlıyı dikkatle dinlemişti. "Bence olaylar bir fanatikle ilgili varsayımı desteklemiyorlar. Kurban çok iyi seçilmişti, cinayet saati de öyle. Onun için olayı iyi örgütlenmiş bir grubun dikkatle planladığını düşünüyorum."

"Tabii bu konuda bilgin benden fazla. Haydi, baklayı ağzından çıkar bakalım."

"Kelimelerinin anlamı pek belli değil ama ne demek istediğini kavradığımı sanıyorum. Önce sana cinayetten evvelki durum hakkında bilgi vermem gerekiyor. Uzay Kentindekilere göre, Arzla olan ilişkiler hiç de memnunluk verici değil, Elijah."

Baley mırıldandı. "Vah vah."

"Bana, Uzay Kenti ilk kurulduğu zaman, Arzlıların çoğunun Dış Dünyalarda pek başarılı olan robot/insan karışımı bir toplumu memnunlukla kabul edeceklerinin sandığını söylediler. İlk ayaklanmalardan sonra bile Arzlılar yeniliğin neden olduğu şoku atlattıkları zaman her şeyin düzeleceğini düşünmüşler. Ama öyle olmamış. Arz hükümetinin ve kentlerin çoğunun yöneticilerinin işbirliği yapmalarına karşın, Arzlilar bu plana dalma karşı koymuşlar. İlerleme de çok ağır ağır oluyor. Tabii bu, bizimkileri çok endişelendirmekte..."

Baley, "Başkalarının iyiliğini çok istedikleri için olacak." diye mırıldandı.

R. Daneel, "Pek de değil." dedi. "Tabii onların yüksek amaçlarla hareket ettiklerini düşünmen güzel bir şey. Aslında biz sağlıklı ve modern bir Arzın bütün Galaksi için yararlı olacağına inanıyoruz. Hiç olmazsa Uzay Kentindekiler böyle düşünüyorlar. Ama Dış Dünyalarda onlara karşı koyan güçlü gruplar olduğunu da itiraf etmeliyim."

"Ne? Uzaylıların arasında anlaşmazlık mı var?"

"Tabii. Bazıları modern bir Arzın emperyalist isteklere kapılacağını ve Dış Dünyalar için tehlikeli olacağını düşünüyorlar. Özellikle Arza daha yakını olan eskice Dünyalarda yaşayanlar bu görüşteler. Tabii onlar yıldızlararası yolculukların ilk yapıldığı yüzyılları daha iyi hatırlıyorlar. Arzın Dünyalarını ekonomi ve siyaset bakımından kontrolü altında tuttuğunu da unutamıyorlar."

Baley içini çekti. "Pek eski bir tarih bu. Onlar gerçekten endişeleniyorlar mı? Bin yıl önce olan bir şey yüzünden hâlâ bize düşmanlar mı?"

R. Daneel, "İnsanların kendilerine özgü kişilikleri var." dedi. "Onlar birçok bakımdan biz robotlar kadar mantıklı değiller. Çünkü devreleri önceden planlanmamış. Ama bana bunun da bazı üstünlükler sağladığını söylediler."

Baley alayla, "Belki öyledir." diye güldü.

R. Daneel, "Tabii bunu sen benden daha iyi bilecek durumdasın." dedi. "Her neyse... Arzdaki devamlı başarısızlık Dış Dünyalardaki milliyetçi partilerin güçlenmelerine neden oldu. şimdi onlar Arzlıların Uzaycılardan farklı olduğunu, aynı törelere uyamayacaklarını söylüyorlar. 'Üstün gücümüzden yararlanarak Arzın robotları kabul etmesini sağlarsak, Galaksinin mahvolmasına yol açarız,' diyorlar. Anlayacağın hiç unutamadıkları bir şey var. Arzın nüfusunun sekiz milyar olduğu. Buna karşılık elli Dış Dünyanın nüfuslarının toplamı ancak beş buçuk milyar kadar. Uzay Kentindekiler, özellikle Dr. Sarton..."

"O doktor muydu?"

"Sosyoloji doktoruydu. Robotik uzmanıydı. Son derecede zeki bir adamdı. Bir dâhi."

"Anlıy.orum. Devam et."

"Dr. Sarton ve diğerleri, Dış Dünyalardaki bu tür duygular davanın başarısızlığımız yüzünden beslendiği takdirde, Uzay Kentinin ve bunun temsil ettiği şeylerin fazla yaşayamayacağını biliyorlardı. Dr. Sarton, Arzlıların psikolojisini anlamak için büyük bir çaba göstermenin zamanının gelmiş olduğuna inanıyordu. 'Aslında Arzular yaradılış olarak çok tutucular,' demek, o basmakalıp sözleri tekrarlayarak, 'değişmeyen Arzdan' ve 'anlaşılmayan Arzlı kafasından' söz etmek çok kolaydı. Ama bütün bunlar sadece sorundan kaçmaktan başka bir şey de değildi. Dr. Sarton, 'Bu cehaletin sesi,' diyordu. 'Arzlıları bir atasözü ya da basmakalıp laflarla bir kenara atamayız. Arzı yeniden yaratmaya çalışan Uzaycılar, Uzay Kentinden ayrılmalı ve Arzlıların arasına girmeli. Arzlılar gibi yaşamalı, onlar gibi düşünmeli.'"

Baley, "Bunu Uzaycılar mı yapacak?" dedi. "imkansız."

R. Daneel, "Haklısın." diye cevap verdi. "Dr. Sarton bütün bu düşüncelerine karşın kentlerden hiçbirine giremezdi. Bunu kendisi de biliyordu. Bu koskocaman yerlere, kalabalığa dayanamazdı. Bir atom silahının zoruyla kente girseydi bile dış görünüm aklını karıştırırdı. Bu yüzden de aradığı iç gerçekleri fark edemezdi."

Baley sordu. "Ya Uzaycıların o hastalık korkularına ne demeli? Bunu da unutma! Bence sırf bu yüzden bir tek Uzaycı bile kente giremez."

"Evet, bu da var. Dış Dünyalarda Arzın anladığı anlamda hiçbir hastalık yok. Bilinmeyene karşı duyulan o marazi korku da. Dr. Sarton bütün bunları biliyordu. Ama yine de Arzlıları ve yaşam tarzlarını iyice öğrenmenin şart olduğunda ısrar ediyordu."

"Kendi kendisini bir köşeye sıkıştırmış anlaşılan."

"Pek de değil. Sayılan nedenler sadece insan Uzaycılarla ilgiliydi. Robot Uzaycılar onlardan farklıydı."

Baley, lanet olsun, diye düşündü. Bunu unutup duruyorum. Sonra, "Ya?" dedi.

R. Daneel başını salladı. "Evet. Tabii biz daha kolaylıkla uyum sağlayabiliriz. Bizi Arzdaki bir yaşama uyacak biçimde planlayabilirler. Dış

görünüşümüz insanlarınkine çok benzediği takdirde Arzlılar bizi aralarına alabilirler. Biz de o zaman yaşamlarını daha yakından inceleyebiliriz."

Baley birden durumu kavradı. "Ve sen de..."

"İşte ben öyle bir robotum. Dr. Sarton bir yıl böyle bir robotun planlarının hazırlanması ve yapılması için çalıştı. Dr. Sarton'un robotlarının ilki benim. Tabii artık benden başkası da yok. Ne yazık ki, eğitimim henüz tamamlanmadı. Bu cinayet yüzünden rolümü planlanan zamandan daha erken oynamaya başlamak zorunda kaldım."

"Demek bütün Uzaycı robotları senin gibi değil? Yani bazıları insanlara daha az benziyor, robotlara daha çok. öyle mi?"

"Tabii. Dış görünüş bir robotun görevlerine: bağlıdır. Görevim insanlara çok benzememi gerektiriyor. Onun için bu biçimde yaratıldım. Ötekiler benden farklı. Ama hepsi de yine insan biçiminde. Ayakkabıcıda gördüğüm o Korkunç ilkel modellerden çok daha insana benziyorlar. Bütün robotlarınız onlar gibi mi?"

Baley, "Aşağı yukarı." dedi. "Bu hoşuna gitmedi mi?"

"Tabii gitmedi. İnsanların kaba bir karikatürünü andıran bir şeyin kafa bakımından sana eşit olduğunu kabul etmek çok zor. Fabrikalarınız daha iyi modeller yapamıyor mu?"

"Yapabileceklerinden eminim, Daneel. Ama galiba biz karşımızdakinin robot mu, yoksa insan mı olduğunu hemen anlamayı tercih ediyoruz." Baley bu sözleri söylerken robotun gözlerinin içine bakmıştı. Bu gözler bir insanınki gibi parlak ve nemliydi. Ama Baley, R. Daneel'in bakışlarının biraz sabit olduğunu, bir insanınki gibi hafifçe sağa sola kaymadığını düşündü.

R. Daneel mırıldandı. "Zamanla bu görüş açısını anlayacağımı umuyorum."

Baley bir an robotun sesinde hafif bir alay olduğunu sandı, ama sonra fikrini değiştirdi.

R. Daneel ekledi. "Her neyse... Dr. Sarton bunun bir C/Fe meselesi olduğunu iyice anlamıştı."

"Ce/fe mi? O da nesi?"

"Bunlar karbon ve demir elementlerinin simgeleri, Elijah. Karbon insan hayatının temelidir, demir de robotların. Bu iki varlığın en iyi taraflarını eşil omu paralel bir biçimde birleştiren bir kültürden söz etmek istediğin zaman kısaca C/Fe demek daha kolay oluyor."

"Ce Fe. Bunların arasına bir tire mi konuyor? Bu simgeler nasıl yazılıyor?"

"İkisinin arasına bir bolü işareti konuluyor, Elijah. Bu ne birini tek başına simgeliyor, ne de diğerini. Bu iki tarafın eşit bir karışımını gösteriyor."

Baley istememesine rağmen bu konuya karşı yine de bir ilgi duydu. Arzdaki resmi eğitimin eksik yanları vardı. Öğrencilere Dış Dünyaların, ana gezegenle ilişkilerini kesmelerine ve bağımsızlıklarını ilan etmelerine yol açan Büyük İhtilalden sonraki durumları, tarih ya da toplumları konularında hiç bilgi verilmiyordu. Gerçi çok beğenilen romantik kitap-filmlerde belirli Dış Dünya tiplerine rastlanıyordu: Arzı görmeye gelen eksantrik ve öfkeli milyarder. Sevimli Arzlıya âşık olan ve kibrini aşkında boğan güzel zengin kız. Arzlının her zaman yendiği azametli ve kötü Uzaycı rakibi. Ama bunlar değersiz portrelerdi. Çünkü en temel ve iyi bilinen gerçekleri bile yadsıyorlardı. Yani Uzaycıların hiçbir zaman kentlere girmedikleri gerçeğini.

Baley hayatında ilk kez garip bir merak duydu. Uzaycıların yaşamları aslında nasıl bir şeydi acaba? Sonra kendisini zorlayarak konuya döndü. "Ne demek istediğini anladığımı sanıyorum. Senin Dr. Sarton, Arzın C/Fe'ye dönüştürülmesi sorununu yepyeni ve başarılı olabilecek bir açıdan ele almıştı. Bizim tutucu gruplar ya da kendi deyimleriyle Ortaçağcılar endişelendiler. Dr. Sarton'un başarılı olmasından Korktular. Bu yüzden onu öldürdüler. İşte bunun için olayın bir tek saldırı değil, planlanmış bir komplo olduğu düşünülüyor. Öyle mi?"

"Evet, sorun bu biçimde açıklanabilir, Elijah."

Baley düşünceli düşünceli, usul usul ıslık çalmaya başladı. Uzun parmaklarını masaya hafifçe vuruyordu. Sonra başını salladı. "Hayır, olamaz. imkansız bu."

"Bağışla, ne demek istediğini anlayamadım."

"Sahneyi gözlerimin önünde canlandırmaya çalışıyorum. Bir Arzlı yürüyerek Uzay Kentine gidiyor. Dr. Sarton'a yaklaşıyor. Onu atom tabancasıyla öldürdükten sonra dışarı çıkıyor. Bu olacak gibi değil. Herhalde Uzay Kentinin girişinde nöbetçiler var."

R. Daneel, "Hiçbir Arzlının gizlice giriş kapısından geçmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz." dedi.

"Eee, şimdi ne olacak?"

"Bu gerçek durumu daha da karıştırıyor, Elijah. Tabii New York'tan Uzay Kentine ulaşmanın tek yolu bu giriş .olsaydı, o zaman işin içinden çıkılmazdı."

Baley iş arkadaşına düşünceli bir tavırla baktı. "Ne demek istediğini anlayamadım... İkisi arasında sadece o giriş var."

"Evet, doğrudan doğruya..." R. Daneel bir an bekledi. "Neyi kastettiğimi anlayamadın, değil mi?"

"Öyle. Hiç anlayamadım."

"Bana kızmazsan sana ne demek istediğimi anlatırım. Bana bir kâğıtla bir yazıcı verir misin? Teşekkür ederim. Buraya bak, ortak. şimdi büyük bir daire çiziyor ve içine Mew York Kenti yazıyorum. Bu küçük daire de Uzay Kenti. Bunların birbirlerine dokundukları yeri bir okla gösteriyorum. Bu da 'Engel.' İki kentin birbirlerine dokundukları başka bir nokta var mı?"

Baley, "Tabii yok." dedi.

"Bir bakıma böyle söylemene sevindim. Arzlıların bu düşünce tarzı hakkında bana öğretilenlere uyuyor. Evet, aradaki tek bağlantı Engel. dolambaçsız bir şey bu. Ama... hem New York'un, hem de Uzay Kentinin bütün etrafı açık. Kırların ortasındalar bunlar. Bir Arzlı New York'un sayısız kapılarından birinden çıkar. Kırları aşarak Uzay Kentine ulaşır. Kendisini durduracak bir engel olmadığı için içeri girer."

Baley dilinin ucunu üst dudağına dayayarak bir an öyle durdu. "Kırları mı aşacak?"

"Evet."

"Kırları aşacak, öyle mi? Hem de yalnız başına?"

"Neden olmasın?"

"Yürüyerek?"

"Kesinlikle yürüyerek. Adam yürüdüğü takdirde kimse kendisini fark etmezdi. Cinayet bir iş gününde erken saatlerde oldu. Herhalde katil şafak sökmeden yola çıktı."

"imkansız! New York'ta bunu yapabilecek bir tek kişi bile yok. Adam kentten çıktı öyle mi? Hem de yalnız başına?"

"Evet, normal durumda bu olanaksız gibi gözükebilir. Biz Uzaycılar da bunu biliyoruz. İşte bu yüzden giriş kapısında nöbetçiler var. Büyük Ayaklanmada Arzlılar o sırada giriş yerinin önünde olan Engele saldırdılar sadece. Böylece hiç kimsenin New York'tan dışarı çıkmasına gerek kalmadı."

"İyi ya..."

"Ama şimdi olağanüstü bir durumla karşı karşıyayız. Bu en kolay yolu seçen bir güruhun körce saldırısı değil. Küçük bir grup mahsus, bilerek savunmasız bir noktaya saldırdı. Bu saldın iyi planlanmıştı. İşte böylece bir Arzlı Uzay Kentine girmeyi başardı. Kurbanına yaklaşarak onu öldürdü, sonra da uzaklaştı. Adam bizim kör noktamızdan saldırıya geçti."

Baley başını salladı. "Olacak gibi değil. Sizinkiler bu varsayımı desteklemek için araştırmalar yaptılar mı?"

"Evet, yaptık. Sizin polis müdürü de hemen hemen cinayet anında oradaydı..."

"Biliyorum. Bunu bana söyledi."

"İşte bu da katilin zamanlama bakımından çok ustaca davrandığını gösteren diğer bir örnek, Elijah. Sizin polls müdürü daha önce de Dr. Sarton'la işbirliği yapmıştı. Dr. Sarton, New York'a benim gibi R.Merin gizlice girmeleri için ilk hazırlıkları da yine Bay Enderby'yle birlikte yapmayı düşünüyordu. O sabahki randevunun nedeni de buydu. Tabii cinayet bu planları engelledi. Hiç olmazsa şimdilik. Polis müdürü cinayet sırasında Uzay Kentinde olduğu için Arz zor ve utanılacak bir duruma

düştü. Bizimkiler de öyle. Ama aslında söylemek istediğim bu değildi. Polis müdürünüz olay sırasında oradaydı." Kendisine, 'Adam herhalde kırları aşarak geldi,' dedik. O da senin gibi, 'imkânsız,' diye karşılık verdi. Ya da, 'Aklın alacağı bir şey değil bu,' dedi. Tabii çok sarsılmıştı. Belki de bu yüzden önemli olan noktayı göremedi. Ama biz onu bu olasılığı hemen araştırmaya zorladık."

Baley polis müdürünün kırılan gözlüğünü anımsadı. O ciddi anda bile dudağının kenarı usulca titredi. Zavallı Julius, diye düşündü. Tabii çok sarsıldı. Ama fiziki zayıflıkları, genetik seçim uygulanmayan Arzlılara özgü, tiksinti verici bir özellik sayan azametli Uzaycılara durumu anlatması da olanaksızdı. Hiç olmazsa bunu itibarını kaybetmeden yapamazdı. Polis müdürü Julius Enderby için itibar çok önemlidir... Arzlıların bazı konularda birbirlerini tutmaları gerekir. Bu robota Enderby'nin uzağı göremediğini hiçbir zaman söylemeyeceğim...

R. Daneel konuşmasını sürdürdü. "New York'taki çıkış kapılan birer birer araştırıldı. Kentte kaç kapı olduğunu biliyor musun? Elijah?"

Baley başını salladı, sonra da tahmine çalıştı. "Yirmi?"

"Beş yüz iki."

"Ne?"

"Başlangıçta kapı sayısı daha da fazlaymış. Ama artık kullanılacak halde olan beş yüz iki kapı var. Senin kentin ağır bir gelişmenin simgesi Elijah. Burası bir zamanlar gökyüzüne acıkmış. İnsanlar rahatça kentten kırlara çıkarlarmış."

"Tabii. Bunu biliyorum."

"Kentin üzeri ilk kapandığı zaman birçok girişe dokunulmamış. Beş yüz iki kapı hâlâ kullanılacak halde. Diğerleri ya kapatılmış, ya önlerine duvar örülmüş. Tabii hava şileplerinin giriş yerlerini saymıyoruz."

"Ee, kapılarda ne buldunuz?"

"Umutsuz bir durumdu bu. Çıkış kapılarında nöbetçi bulunmuyordu. Çıkışları kontrol eden ya da onların görev alanına girdiğini düşünen bir tek memur bile bulamadık. Sanki kimsenin o kapılardan haberi yoktu. Bir insan

istediği zaman o kapıların birinden çıkar, sonra da rahatça kente dönebilirdi. kimse onu fark etmezdi bile."

"Başka? Cinayet silahı olay yerinde değildi sanırım."

"Evet, öyle."

"İpuçları?"

"Bir tek ipucu bile yok. Uzay Kentinin etrafındaki toprakları iyice araştırdık. Çiftliklerde çalışan robotlar tanık olarak işe yarayacak gibi değillerdi. İnsanca tarafları pek yok onların. Otomatik çiftlik aletlerinden pek farklı sayılmazlar. Etrafta insan da yoktu."

"Anlıyorum. şimdi ne olacak?"

"Bir uçta başarılı olamadık. Yani Uzay Kentinde. şimdi diğer uçta çalışacağız. New York Kentinde. Bütün yıkıcı grupların izini bulacağız. Bütün muhalif örgütleri inceleyeceğiz..."

Baley robotun sözünü kesti. "Bu işe ne kadar zaman ayıracaksın?"

"Mümkün olduğu kadar az. Gerektiği kadar çok."

Baley düşünceli bir tavırla, "Pek berbat bir iş bu." diye mırıldandı. "Keşke başka bir iş arkadaşın olsaydı."

R. Daneel, "Ben öyle düşünmüyorum." dedi. "Polis müdürü sadakatini ve yeteneklerini çok övdü."

Baley alay etti. "Büyük bir lütufta bulunmuş." S.onra da, zavallı Julius, diye düşündü Benim yüzümden vicdan azabı çekiyor. Onun için de çabalayıp duruyor.

R. Daneel, "Tabii sözlerini olduğu gibi kabul etmedik." diye ekledi. "Sicilini inceledik. Sizin bölümde robotların kullanılmasına açık açık karşı çıkmışsın."

"Ah? Buna bir itirazın var mı?"

"Hiç yok. İstediğin gibi düşünebilirsin. Ama bu yüzden psikolojik profilini iyice incelemek zorunda kaldık. Sonunda R.'lerden müthiş nefret etmene karşın bunun görevin olduğuna inandığın takdirde öyle biriyle işbirliği yapabileceğini anladık. Sadakat yeteneğin olağanüstü denilecek

kadar fazla. Yasal otoriteye büyük saygın var. Bize de böyle biri gerekiyordu. Polis Müdürü Enderby seni iyi tanıyor."

"Robotlara olan duygularım yüzünden bana kızmıyor musun?"

"Benden istenileni yapmama, senin de bana yardım etmene engel olmayacaksa, bu duyguların ne önemi var?"

Baley durakladı, sonra da öfkeyle, "Pekala." diye homurdandı. "Sınavı geçtiğim anlaşılıyor. Ama ya sen? Bir detektif olduğuna nasıl karar verdiler?"

"Ne demek istediğini anlayamadım."

"Seni aslında bir bilgi toplama makinesi olarak yaratmışlar. Uzaycılar için insanların yaşamlarıyla ilgili gerçekleri kaydedecek adam taklidi bir makine."

"Bir araştırmacı için bu iyi bir başlangıç sayılmaz mı? Yani bilgi toplayan bir makine olmak."

"Başlangıç için iyi olabilir belki. Ama detektiflik sadece bu değildir."

"Tabii devrelerimi son duruma ayarladılar."

"Bu olayın ayrıntılarını öğrenmek isterim, Daneel."

"Bunu açıklamak kolay. Güdü bankalarıma özellikle güçlü bir istek kattılar. Adaletin yerini bulması isteği."

Baley, "Adalet!" diye haykırdı. Yüzündeki alaylı ifade kayboldu, bunun yerini müthiş bir kuşku aldı.

R. Daneel iskemlesinde hızla dönerek kapıya doğru baktı. "Biri geldi."

Gerçekten de gelmişti. Kapı açılarak Jessie içeri girdi. Kadının rengi uçmuş, dudakları incelmişti.

Baley şaşırdı. "Jessie! Bir şey mi oldu?"

Kadın orada durdu. Kocasına bakamıyordu. "Çok üzgünüm. Ama..." Sesi hafifledi.

"Bentley nerede?"

"Bu geceyi Gençlik Salonunda geçirecek."

Baley, "Neden?" diye s.ordu. "Ben senden böyle bir şey istemedim ki."

"İş arkadaşının gece burada kalacağını söyledin ya. Bentley'in odasını ona vereceğimizi düşündüm."

R. Daneel, "Buna hiç gerek yoktu, Jessie." dedi.

Jessie gözlerini R. Daneel'in yüzüne dikerek onu dikkatle süzdü.

Baley parmaklarının ucuna baktı. Olacakları seziyor, midesi bulanıyordu. Ama nedense araya girmesi de imkansızdı. Uzun sessizlik kulak zarlarına baskı yapıyordu sanki. Sonra karısının uzaklardan, kat kat plasteksin arkasından geliyormuş gibi bir etki yapan sesini duydu.

"Sen bir robotsun sanırım, Daneel."

R. Daneel her zamanki gibi sakin sakin, "Evet, öyle." dedi.

ALTI

Kentin en zengin kesimlerinden bazılarının en üst katlarında doğal "solaryumlar" vardı. Burada maden bir kepengi olan kuvartz bir bölme havayı engeller ama güneş ışınlarının içeri süzülmesine izin verirdi. Kentin en yüksek mevkideki yöneticilerinin karıları ve kızları bu solaryumlarda güneşlenirlerdi. Bu yerlerde her gece eşsiz bir dağa olayı görülürdü.

Yani gece olurdu.

Kentin geri kalan bölümünde keyfi olarak kararlaştırılmış, saatlerden oluşan devrelere uyulurdu. (Milyonların sırayla, binde bir, ark lamlarının altında "güneşlendikleri" genel solaryumlarda da durum böyleydi.)

Kentin işleri "gece" ya da "gündüz" sekiz saatlik üç devre ya da altı saatlik dört sürede kolaylıkla devam ederdi. Aydınlık ve çalışma sonsuza dek uzayabilirdi. Zaman zaman reformcuların ekonomi ve üretim adına böyle bir şeyi önerdikleri oluyordu.

Ama bu fikir hiçbir zaman benimsenmiyordu.

Arzdaki toplumların eski alışkanlıklarının çoğundan yine bu ekonomi ve üretim adna vazgeçilmişti. Yer, mahremiyet, hatta özgür iradenin önemli bir bölümünden. Zaten bunlar uygarlığın ürünleriydiler ve ancak on bin yaşındaydılar.

Ama geceleri uyumak insanlık kadar eski bir alışkanlıktı. Bir milyonluk yıllık bir yaşam biçimi. Bu alışkanlık kolay vazgeçilecek bir şey değildi. Akşam olduğunu gözle görmek imkansızdı ama karanlık saatler geçerken apartmanların ışıkları sönükleşir, kentin nabzı yavaşlardı. Kentin üzeri kapalı caddelerinde, öğlenin gece yansından ayırt edilmesini sağlayacak kozmik bir olgu görülmezdi. Ancak insanlar akrebin zamanı sessizce bölümlere ayırmasına razı olur, buna uyarlardı.

Bu "gece" de ekspres yollar boşalmış, yaşam gürültüsü hafiflemiş, dev geçitleri dolduran kalabalık kaybolmuştu. New York Kenti kimsenin dikkatini çekmeden Arzın gölgesinde yatıyor, sakinleri de uyuyorlardı.

Elijah Baley gözleri açık yatakta yatıyordu. Apartmanda hiç ışık yanmıyordu ama işte o kadar. Jessie onun yanına uzanmıştı. Karanlıkta hiç

kımıldamıyordu. Baley karısının hareket ettiğini ne hissetmiş, ne de duymuştu.

Duvarın öbür tarafında R. Daneel Olivaw oturuyor, ayakta duruyor ya da yatıyordu. Baley robotun bunlardan hangisini yaptığını merak ediyordu.

Arzlı usulca, "Jessie." diye fısıldadı. Sonra tekrarladı. "Jessie."

Yanında yatan karanlık gölge örtünün altında hafifçe kımıldadı. "Ne istiyorsun?"

"Durumumu daha zorlaştırma, Jessie."

"Bana söyleyebilirdin."

"Nasıl söylerdim? Ama bir yolunu bulup durumu açıklamak niyetindeydim. Yakup adına..."

"Hişş..."

Baley'nin sesi tekrar alçalarak bir fısıltı halini aldı. "Onun ne olduğunu nasıl öğrendin? Bunu bana söylemeyecek misin?"

"Lije..." Jessie'nin sesi havadaki hafif bir dalgalanmadan farksızdı. "Bizi duyabilir mi? O şey?"

"Fısıldaşırsak duyamaz."

"Nereden biliyorsun? Belki kulakları en hafif sesi alabilmesi için özel biçimde yapıldı. Uzaycı robotları her türlü şey yapabilirler..."

Bunu Baley de biliyordu. Robotlar lehindeki propaganda Uzaycıların makine adamlarının mucizeden farksız başarılarını durmadan vurguluyordu. Bunlar çok dayanıklı, duyulan geliştirmiş, insanlara yüzlerce yeni yoldan hizmet eden robotlardı. Baley bu tarz bir yaklaşımın kendi kendisini yenilgiye uğrattığını düşünüyordu. Çünkü Arzlılar robotlardan bu kadar üstün oldukları için daha da nefret ediyorlardı. Baley fısıltıyla, "Daneel onlardan değil." diye açıkladı. "Onu mahsus insan biçiminde yapmışlar. Daneel'in bir insan sanılmasını istemişler. Bu yüzden onda sadece insanca duyular olabilir."

"Nereden biliyorsun?"

"Daneel'de ek duyular olsaydı, insan olmadığını kazara belli edebilirdi. Çok şey bilir, gereğinden fazla başarılı olurdu."

"Belki..."

Yine bir sessizlik oldu.

Bir dakika geçti ve Baley ikinci kez çabaladı. "Jessie, bu konuyu daha sonraya bıraksak... Şeye... şeye kadar... Dinle, hayatım, öfkelenmen haksızlık."

"Öfkelenmem mi? Ah, Lije, ne aptalsın! Ben öfkeli değilim, korkuyorum. Ödüm patlıyor..." Jessie sesli sesli yutkundu ve Elijah'ın pijamasının yakasını yakaladı.

Bir süre birbirlerine sarılarak yattılar. Baley'nin haksızlığa uğradığı için duyduğu kırgınlığın yerine, endişe aldı. "Neden, Jessie? Korkulacak bir şey yok ki. Zararsız o. Yemin ederim."

"Onu başından atamaz mısın, Lije?"

"Bunu yapamayacağımı biliyorsun. Bu bizim büronun bir işiyle ilgili. Onu başımdan nasıl atarım?"

"Nasıl bir iş bu, Lije? Bana bunu söyle."

"Beni şaşırtıyorsun, Jessie." Baley karanlıkta uzanarak karısının yanağını okşadı. Islaktı bu yanak. Pijamasının koluyla karısının gözyaşlarını sildi. Şefkatle, "Bebek gibi davranıyorsun." dedi.

"Bürodakilere bu işi başkasına vermelerini söyle. O iş neyse. Lütfen, Lije."

Baley'nin sesi biraz sertleşti. "Jessie, uzun yıllardan beri bir polisin karışısın. Görevden kaçınılmayacağını da çoktan öğrenmiş olman gerekir."

"Bu görevi neden sana verdiler?"

"Julius Enderby..."

Kocasının kollarında yatan Jessie birdenbire kaskatı kesildi. "Bunu bilmeliydim. Neden Julius Enderby'e bir kerecik olsun pis işlerini başkasına yaptırmasını söylemiyorsun? Çok şeye katlanıyorsun, Lije. Ve bu da..."

Baley kadını yatıştırmaya çalıştı. "Pekala, pekala."

Jessie titreyerek sustu.

Baley, hiçbir zaman anlayamayacak, diye düşündü.

Jessie'yle Baley nişanlandıkları günden beri dalma Juilus Enderby yüzünden kavga etmişlerdi. Baley'le Juilus Enderby aynı okula gitmişlerdi, Kent Yöneticilik Okuluna. Enderby, Baley'den iki sınıf büyüktü. Ama yine de iyi arkadaştılar. Baley yetenek testleri ve nöro-analizden sonra polis kadrosuna gireceğini öğrendiği zaman, Enderby'nin bu bakımdan da kendisinden önde olduğunu anlamıştı. Enderby o sırada sivil memur bölümüne geçmişti bile. Baley, Enderby'i izledi ama aralarındaki uzaklık gitgide büyüyordu. Aslında kimsenin suçu değildi bu. Baley yeterince becerikli ve yetenekliydi. Ama Enderby'deki bir özellik onda yoktu. Enderby yönetim makinesine güzelce uymuştu. O doğuştan memur olan ve bürokratların arasında rahat eden bir tipti.

Polis müdürü olağanüstü kafalı bir adam sayılmazdı. Baley de biliyordu buna. Enderby'nin çocuksu gariplikleri vardı. Örneğin, zaman zaman gösterişli bir Ortaçağa tavırlarını takınması. Ama başkalarına karşı hep nazikti, kimseyi kırmıyordu. Emirleri incelikle dinliyor, emir verirken de işe uygun bir biçimde nazik ama kesin bir tavır takınıyordu. Adam Uzaycılarla bile geçinebiliyordu. Belki de onlara biraz fazla yaltaklanmaktaydı. (Baley aslında hiçbir Uzaycıyla konuşmamıştı. Ama onlara yarım gün bile dayanamayacağından emindi.) Ancak Uzaycılar, Enderby'e güveniyorlardı. Bu yüzden de adam kent için son derece yararlıydı.

Toplum kurallarına uyarak nazikçe davranmanın kişilik ve beceriklilikten çok daha yararlı olduğu memurluk yaşamında Enderby merdiveni çabucak tırmanmıştı. Baley 5 S. derecesine eriştiği sırada, o da polis müdürü olmuştu. Baley aralarındaki bu farka hiçbir zaman kızmadı. Ama insandı sonuçta ve bu yüzden hayıflandığı da .oluyordu. Enderby eski dostluklarını unutmamıştı. Kendince Baley'e yardım etmeye çalışıyordu. R. Daneel'le yapacaklar! çalışma da bunun bir örneğiydi. Zor ve hoşa gitmeyecek bir görevdi bu. Ama bu işin Baley'nin yükselmesini sağlayacağı da kesindi. Polis müdürü bu fırsatı pekala bir başkasına verebilirdi. Enderby'nin,

Baley'nin kendisine bir iyilik etmesi isteğiyle ilgili sözleri bu gerçeği maskelemiş ama tümüyle saklayamamıştı.

Ama Jessie bu ilişkiye hiçbir zaman aynı gözle bakmamıştı. Enderby daha önoe de Baley'e görev verdiğinde, "Bunun nedeni o gülünç sadakat yeteneğin." diye söylenmişti. "Herkesin görevine çok düşkün olduğunu söyleyerek seni övmesinden bıktım. Bir kerecik olsun kendini düşün. Yukarı tırmanmış olanların kendi sadakat yetenekleri konusunu hiçbir zaman açmadıklarının farkındayım."

Baley şimdi vücudu kaskatı, hiç uyumadan yetiyor ve Jessie'nin sakinleşmesini bekliyordu. Düşünmesi gerekliydi. Kuşkularım konusunda emin olmalıyım... Kafasında küçük ayrıntılar birbirlerini kovalıyor, ağır ağır birleşerek bir şekü oluşturuyorlardı.

Jessie dönerken yatak çukurlaştı.

"Lije..." Kadın dudaklarını kocasının kulağına yaklaştırmıştı.

"Ne var?>;

"Neden istifa etmiyorsun?"

"Sen çıldırdın mı?"

"Neden istifa etmeyesin?" Jessie birden heveslenmiş gibiydi. "Böylece o iğrenç robottan kurtulmuş olursun. Büroya git ve Enderby'e işten ayrılacağını söyle."

"Önemli bir araştırma sırasında istifa edemem." Baley'nin sesi soğuktu. "Aklıma estiği an her şeyi kaldırıp çöpe atamam. Böyle bir şey derecemi sıfıra indirmelerine neden olur."

"Öyle de olsa çalışır, yeniden yükselirsin. Bunu yapabilirsin, Lije. Başka bir bölüme memur olarak girersin. Bir sürü yer var."

"Belirli bir nedenle derecesi düşürülen kimseleri tekrar memur olarak almazlar. Ancak amelelik edebilirim. Sen de ağır işe verilirsin. Bentley benden kalacak o mevkini kaybeder.

Tanrım, Jessie, sen bunun ne demek olduğunu bilmiyorsun!"

Kadın, "Bununla ilgili yazılar okudum." diye mırıldandı. "Hiç korkmuyorum."

"Sen aklını kaçırmışsın! İyice kaçırmışsın!" Baley titremeye başlamıştı. Gözlerinin önünde tanıdık biri belirmişti. Babası... Küflenerek ölüme yaklaşan babası...

Jessie derin derin içini çekti.

Baley öfkeyle karısını düşünmekten vazgeçti. Gözünün önünden babası gitmiyordu. Sinirli sinirli, "Jessie." dedi. "Daneel'in robot olduğunu nereden öğrendin? Bunu bana söylemelisin. Buna nasıl karar verdin?"

Kadın, "Şey..." diye başladı, sonra da sustu. Jessie üçüncü kez meseleyi açıklamaya çalışmış ve başaramamıştı.

Baley karısının elini şiddetle sıkarak onu konuşmaya zorladı. "Jessie, lütfen... Seni korkutan nedir?"

Kadın, "Onun robot olduğunu tahmin ettim." dedi.

Baley, "Bunu tahmin etmeni sağlayacak hiçbir şey yoktu." diye karşılık verdi. "Evden ayrılmadan önce onun robot olduğu aklına bile gelmedi. Öyle değil mi?"

"Gelmedi... Ama sonra düşündüm..."

"Haydi, Jessie... Ne oldu, söyle."

"Şey... Dinle, Lije, kızlar Özel'de konuşuyorlardı. Onların nasıl olduklarını bilirsin. Her şeyden söz ederler."

Baley, ah şu kadınlar, diye düşündü.

Jessie ekledi. "Her neyse... Dedikodu bütün kente yayıldı sanırım... Yayılmış olmalı."

"Bütün kente mi?" Baley ani, âdeta vahşi bir zafer duygusuna kapıldı. Bir parça daha, o şekildeki yerini bulmuştu.

"Konuşmalarından bu anlam çıkıyordu. Uzaycı bir robotun kentte başıboş dalaştığından söz edildiğini söylüyorlardı. 'Tıpkı insana benziyormuş ve polisle birlikte çalışıyormuş,1 dediler. Hatta onu bana bile

sordular. Gülerek, "Senin Lije bu konuda ne biliyor, Jessie?" dediler. Ben de, 'Saçmalamayın,' diye bir kahkaha attım.

"Sonra esir-altı sinemaya gittik. O zaman senin yeni iş arkadaşını düşünmeye başladım. Eve getirdiğin resimleri hatırlıyor musun? Julius Enderby'nin Uzay Kentinde çektiği fotoğrafları. Uzaycıların nasıl insanlar olduklarını görmem için getirmiştin onları. Düşünürken yeni iş ortağının o Uzaycılara benzediğini fark ettim. Kendi kendime, Tanrım, dedim. Herhalde ayakkabıcıdaki olayda sözünü ettikleri Uzaycı robot şimdi Lije'nin yanında... Başımın ağrıdığını bahane ederek dışarı fırladım. Koştum..."

Baley, "Lütfen Jessie!" dedi. "Kendini toplamaya çalış. Neden korkuyorsun? Daneel'den korkmadığından eminim. Eve döndüğün zaman onun karşısına dikildin. Hem de cesaretle. Onun için..." Birden sustu. Yatakta doğrulup oturdu. Karanlıkta gözlerini boş yere iri iri açmıştı.

Baley karısının yanında kımıldandığını hissetti. Elini uzatarak kadının ağzını buldu. Parmaklarını Jessie'nin dudaklarına sıkıca bastırdı. Kadın gerilemeye çalıştı. Baley'nin bileğini kavrayarak elini çekmek için çabaladı. Ama Ba

ley elini daha da bastırdı.

Sonra ansızın Jessie'yi bıraktı. Kadın inledi. Baley boğuk bir sesle, "Bağışla, Jessie." diye fısıldadı. "Etrafı dinliyordum." Yataktan kalkarak tabanlarına sıcak plasto-film levhaları geçirdi.

"Lije, nereye gidiyorsun? Beni yalnız bırakma."

"Endişelenme. Kapıya kadar gideceğim."
Baley karyolanın yanından dalaşırken plasto-film hafifçe hışırdadı. Oturma odasına açılan
kapıyı biraz aralayarak uzun bir an bekledi. Hiçbir şey olmadı. Etraf o kadar sessizdi ki, Baley yatakta Jessie'nin nefes alırken hafif, ıslığa benzer bir ses çıkardığını bile duyuyordu. Kanı kulaklarında ağır bir ritmle boğuk boğuk uğulduyordu. Baley elini aralıktan usulca uzattı. Bulması için ışık yakınasına gerek olmayan o noktaya doğru kaydı. Parmakları tavandaki ışığı kontrol eden tokmağı kavradı. Hafif bir baskı yapınca tavan hafifçe

aydınlandı. Işık o kadar hafifti ki, oturma odasının zemini gölge içinde kalıyordu.

Ama Baley gerekenleri görmüştü. Dış kapı kapalı, oturma odası da sessizdi. Tokmağı tekrar çevirerek "kapalı"ya getirdi ve karyolaya döndü. Gereken her şeyi öğrenmiş, parçalar birbirlerine iyice uymuştu artık. Şekil tamamlanmıştı.

Jessie yalvarırcasına, "Lije, ne oldu?" diye sordu.

"Kötü bir şey olmadı, Jessie, Her şey yoSunda. O burada değil."

"Robot mu? Yani o gitmiş mi? Hepten mi?"

"Hayır, hayır. Buraya dönecek. Ama o gelmeden soruma cevap vermeni istiyorum."

"Hangi soruna?"

"Neden korkuyorsun?"

Jessie sesini çıkarmadı.

Baley üsteledi. "Ödünün patladığını söyledin."

"Ondan korktum."

"Hayır, bunu konuştuk. Daneel'den korkmadın. Zaten bir robotun insanlara zarar veremeyeceğini de çok iyi biliyorsun."

Kadın ağır ağır, "Herkes onun robot olduğunu öğrendiği takdirde." dedi. "Bir kargaşalık çıkabilirdi. Bizi de öldürürlerdi."

"Bizi neden öldürsünler?"

"Kargaşalıkların nasıl olduğunu biliyorsun..."

"Sen de bundan mt korktun? Bir kargaşalık çıkmasından?"

"Şey..."

"Şişş..." Baley karısını iterek yatırdı. Sonra onun kulağına, "Geri döndü." diye fısıldadı. "şimdi dinle ve tok kelime söyleme. Her şey yolunda, Daneel yarın sabah gidecek ve bir daha geri gelmeyecek. Kargaşalık da çıkmayacak." Bunu söylerken âdeta mutluluk auydu. Hemen hemen

mutluluk... Artık uyuyabilecekti, için için tekrarladı. Kargaşalık çıkmayacak... Derecemi de düşürmeyecekler... Tam uykuya dalacağı sırada da, cinayet araştırılmayacak bile, diye düşündü. O bile olmayacak Bütün esrarı çözdüm.. Uyuyakaldı.

YEDİ

Polis Müdürü Julius Enderby gözlüğünün camlarını büyük bir dikkatle sildi. Sonra gözlüğü burnunun üzerine yerleştirdi.

Baley, iyi bir hile bu, diye düşündü. Ne söyleyeceğine karar vermeye çalışırken yapacak bir şey buluyorsun. Aynca pipo yakacak gibi pahalıya da gelmiyor... Aklına geldiği için piposunu çıkardı ve kesesinden pek az kalmış olan kaba kıyılmış tütünden aldı, Arzda hâlâ yetiştirilen lüks ürünlerden biri de tütündü. Ama bunun sonu da gelmek üzereydi. Baley'in yaşamı boyunca tütün fiyatları her zaman yükselmiş, hiç alçalmamıştı. Herkese verilen tütün kotasıysa dalma azalmıştı.

Enderby gözlüğünü iyice yerleştirdikten sonra masasının bir ucundaki düğmeye uzandı.

Çevirerek kapısının bir an tek taraflı bir saydamlık kazanmasını sağladı. "Sahi, o şimdi nerede?"

"Büroyu dalaşmak istediğini söyledi. Bu şerefli işi Jack Tobin'e bıraktım." Baley piposunu yakıp üstündeki kapağı dikkatle sıkıştırdı. Polis müdürü tiryaki olmayan çok kimse gibi tütün dumanı konusunda pireyi deve yapmaya meraklıydı.

"Tobin'e onun robot olduğunu söylemediğini umarım."

"Tabii söylemedim."

Polis müdürü bir eliyle masasındaki otomatik takvimle oynayıp duruyordu. Baley'e bakmadan, "Durum nasıl?" diye sordu

"Oldukça kötü."

"Üzgünüm, Lije."

Baley kesin bir tavırla, "Bana onun insandan farksız olduğunu söylemeliydiniz." dedi.

Enderby şaşırdı. "Bunu sana söylemedim mi?" Sonra ani bir huysuzlukla ekledi. "Lanet olsun! Bunu bilmen gerekirdi. O, R. Sammy'e benzeseydi senden robotu evine almanı istemezdim. öyle değil mi?"

"Biliyorum, müdür bey. Ama ben hayatım boyunca öyle bir robot görmedim. Siz görmüşsünüz. Hatta ben öyle bir robotun yapılmasının mümkün olduğunu bile bilmiyordum. Keşke beni uyarsaydınız..."

"Bak, Lije, gerçekten üzgünüm. Sana bunu açıklamam gerekirdi. Çok haklısın. Ama bu iş, bütün bu olay, sinirlerimi öyle bozdu ki, durup dururken herkese çatıyorum. O yani... o nesne yeni tip bir robot. Ve bu henüz deney evresinde."

"Bunu o da söyledi."

"Ya?.. Tamam öyleyse."

Baley'in vücudu biraz gerildi. O an gelmişti. Piponun sapını dişlerinin arasına sıkıştırarak kayıtsızca, "R. Daneel Uzay Kentine gitmemi sağlayacak." dedi.

"Uzay Kentine mi?" Enderby ani bir öfkeyle başını kaldırdı.

"Evet. Bu mantıklı bir adım, müdür bey. Cinayet yerini görmek, birkaç soru sormak istiyorum."

Enderby kararlı bir tavırla başını salladı. ".Bence bu hiç de iyi bir fikir değil, Lije. Cinayetin işlendiği yeri araştırdık. Öğrenilecek yeni bir şey olduğunu hiç sanmıyorum. Sonra onlar garip insanlar. Onlara karşı dikkatli davranmak gerekiyor... çok dikkatli Senin bu konuda hiç tecrüben yok." Tombul elini alnına götürerek beklenmedik bir hırsla ekledi. "Onlardan nefret ediyorum!"

Baley mahsus düşmanca bir tavırla, "Lanet olsun diye bağırdı. "Robot buraya geldi. şimdi benim de oraya gitmem gerekiyor. Bir görevi bir robotla paylaşmak yeterince kötü zaten. İkinci planda kalmak hiç hoşuma gitmeyecek. Ama tabii bu soruşturmayı yönetecek yeteneğim olmadığını düşünüyorsanız, müdür bey..."

"Mesele bu değil, Lije. Bunun seninle ilgisi yok. Sorun o Uzaycılar. Sen onların nasıl insanlar olduklarını bilmiyorsun."

Baley'nin kaşları büsbütün çatıldı. "O halde siz de benimle gelin, müdür bey." Sağ elini dizine koymuştu. Bu sözleri söylerken farkına varmadan iki parmağını üst üste getirdi.

Enderby'nin gözleri irileşti. "Hayır, Lije. Oraya gidecek değilim. Bunu benden isteme." Ağzından âdeta fışkıran bu sözcükleri gözle görebilecek bir çabayla engellemeye çalıştı. Yalandan gülümseyerek daha sakin bir tavırla, "Burada sürüyle işim var." dedi. "Programın gerisinde bile kaldım."

Baley polis müdürünü düşünceli bir tavırla süzdü. "O halde size ne yapacağımızı söyleyeyim. Daha sonra üç boyutlu vericiden yararlanabilirsiniz. Kısa bir süre için yani. Yardıma ihtiyacım olabilir."

"Şey... evet. Bunu yapabilirim sanırım." Enderby'nin sesi pek isteksizdi.

"İyi." Baley duvardaki saate baktı. Başını sallayarak ayağa kaktı. "Sizinle bağlantı kuracağım."

Detektif dışan çıkarken kapıyı bir an kapatmadı ve omzunun üzerinden geriye baktı. Polis müdürünün başını, masasına dayadığı dirseğine doğru eğdiğini gördü. Neredeyse bir hıçkırık duyduğuna yemin edecekti. Adeta şok geçirerek, Tanrım, diye düşündü.

Memurların çalıştığı büyük odaya girerek en yakındaki masanın köşesine ilişti. Masada çalışan adama da aldırmadı. Memur başını kaldırarak, "Merhaba." diye mırıldandı. Sonra tekrar işiyle ilgilendi. Baley piposunun kapağını çıkarıp bunu üfleyerek temizledi. Pipoyu masadaki küçük kül vakumuna doğru uzatarak tersine çevirdi. Toz gibi beyazımsı tütün külü gözden kayboldu. Detektif üzgün boş pipoya baktıktan sonra cebine soktu. Bir pipo dolusu tütün bir daha geri gelmemek üzere kül olup gitmişti,

Baley içeride olanları yeniden düşündü. Bir bakıma Enderby'nin takındığı tavır onu şaşırtmamıştı. Polis müdürünün onun Uzay Kentine gitmesine karşı geleceğini tahmin etmişti. Enderby'nin Uzaycılarla ilişkileri sürdürmenin ne kadar zor olduğundan, en önemsiz sorunlarda bile bu konuda deneyimi olan kimselerin gönderilmesinden, tecrübesiz Arzlıları yollamanın tehlikelerinden sık sık söz ettiğini duymuşum. Ama Baley, polis müdürünün bu kadar çabuk razı olacağını da aklına getirmemiş, Enderby'nin hiç olmazsa onunla birlikte gitmekte ısrar edeceğini sanmıştı. Bu konu çok önemliydi. Diğer işlerin çokluğu iddiaları da bu yüzden anlamsızlaşıyordu.

Baley, polis müdürünün kendisiyle gelmesini istemiyordu. Her şey istediği gibi olmuştu zaten. Baley, Enderby'nin üç boyutlu vericiyle

konuşmaya katılmasını istemişti. Böylece Enderby güvenli bir yerden olayların gelişmesine tanık olabilecekti.

"Güvenlik." İşte anahtar sözcük buydu. Baley'e hemen ortadan kaldırılması imkansız bir tanık gerekiyordu. Kendi güvenliği için bir önlemdi bu. Polis müdürü de Baley'nin önerisini hemen kabul etmişti. Baley odadan çıkarken Enderby'nin hafifçe hıçkırdığını hatırlayarak, Yakub adına, diye düşündü. Bu batağa fena saplanmış...

Baley'nin dirseğinin dibinden neşeli bir ses yükseldi. Biri kelimeleri ezip büzerek, bağlayarak konuşuyordu. Baley irkildi. Müthiş bir öfkeyle, "Ne istiyorsun?" diye homurdandı.

R. Sammy'nin yüzündeki budalaca gülümseyiş silinmedi. "Jak sana Daneel'in hazır olduğunu söylememi istedi, Lije."

"Pekâlâ, Haydi, çık git." Baley kaşlarını çatarak, uzaklaşan robotun arkasından baktı. Bu hantal makinenin insanı her zaman küçük adıyla çağırması kadar sinir bozucu bir şey olamazdı. Baley, R. Sammy oraya ilk geldiği zaman polis müdürüne bundan yakınmıştı. Enderby omzunu silkerek, "Ya1 öyle olacak, ya böyle." demişti. "Halk, kent robotlarına güçlü bir dostluk devresi eklenmesinde ısrar ediyor. Eh, sonuç da böyle oluyor işte. R. Sammy sana dostluk duyuyor. Seni bildiği en dostça isimle çağırıyor.

Dostluk devresiyle yapılan hiçbir robot, ne türden olursa olsun, bir insana zarar veremezdi. Birinci Robot Kuralıydı bu. "Bir robot bir insana zarar veremez ya da hareket etmekten kaçınarak bir insanın zarar görmesine göz yumamaz."

Yapılan her pozitronik beynin teme! devrelerinin derinliklerine bu emir mutlaka yerleştiriliyordu. Hiçbir şey bu emri bozamazdı. Özel dostluk devresine de hiç gerek yoktu.

Ama müdür haklıydı yine de. Arzlıların robotlara karşı duydukları kuşku aslında pek mantıksızca bir şeydi. Bu yüzden robotlara dostluk devrelerinin eklenmesi gerekiyor, bu makine adamların güler yüzlü olmaları da sağlanıyordu. Hiç olmazsa Arzda durum böyleydi.

Ama R. Daneel durup dururken hiç gülümsemiyordu.

Baley içini çekerek ayağa kalktı. Kendi kendine, bundan sonraki durak Uzay kenti, dedi. Ya da bu son durak!

Kentin güvenlik güçleri ve yüksek mevkideki bazı memurlar resmi arabalarla kentin koridorlarında, hatta yayalara yasak olan yeraltındaki eski otoyollarında dalaşabiliyorlardı. Liberaller bu yolların çocuklar için oyun alanları, yeni alışveriş merkezleri ya da ekspres yol veya banliyö hatları haline getirilmesini istiyorlardı.

Ama, "halkın güveni" gibi güçlü bir nedeni küçümsemek olanaksızdı. Yerel aygıtların başa çıkamayacakları büyük yangınlar, güç hatları ya da vantilatörlerdeki ciddi ve yaygın arızalar ve en önemlisi, tehlikeli ayaklanmalar sırasında kent kuvvetlerinin kriz noktasına çabucak erişebilmeleri için bazı yolların bulunması gerekliydi. Araba yollarının yerini hiçbir şey almamıştı. Alamazdı.

Baley daha önce de birkaç kez bu yollardan geçmişti. Ama caddelerin âdeta ayıp sayılacak kadar tenha olması ona her zaman kasvet vermişti. Sanki bu yollar kentin yaşayan, sıcak nabzından milyonlarca kilometre uzaktaydılar. Cadde şimdi de polis arabasının kontrollerinin başında oturan Baley'nin önünde kör ve içi boş bir solucan gibi uzanıyordu. Araba hafif bir dönemeci alırken yeni bölümler ortaya çıkıyordu. Baley arkasına bakmamasına karşın geride diğer bir kör ve içi boş solucanın devamlı büzülüp kapandığını biliyordu. Cadde iyi aydınlatılmıştı. Ama bu sessizlik ve boşlukta ışığın da bir anlamı yoktu.

R. Daneel de sessizliği bozmak ya da boşluğu doldurmak için hiçbir şey yapmıyordu. Gözlerini ileri dikmişti. Boş caddenin de, kalabalık ekspres yol gibi onu etkilemediği belliydi.

Kentin koridorlarından birindeki hafif dönemeçli taşıt yoluna girerlerken polis otomobilinin iniltili sireni sessizliği yardı. Her büyük koridorda taşıt yolları âdeta saygıyla işaretlenmişti. Geçmişin bir kalıntısına duyulan saygıyla. Artık kentte polis ve itfaiye arabalarından, resmi otomobillerden, bakım ve onarım kamyonlarından başka taşıt yoktu. Yayalar da yolları büyük bir güvenle kullanıyorlardı. Baley'nin iniltiler arasında ilerleyen arabasının önünden öfkeli bir telaşla kaçıştılar.

Baley de etrafından gürültü yükselirken rahat bir nefes aldı. Ama bu pek kısa sürdü. İki yüz metre kadar sonra Uzay Kentinin kapısına giden sessiz koridora saptılar.

Onları bekliyorlardı. Nöbetçilerin R. Daneel'i daha önce görmüş oldukları belliydi. Hiç sıkılmadan robota başlarıyla selam verdiler.

Adamlardan biri Baley'e yaklaşarak kusursuz ama soğuk bir nezaketle onu selamladı. Uzun boylu, ciddi tavırlı bir adamdı. Ama R. Daneel gibi Uzaycı fiziğinin kusursuz bir örneği de sayılmazdı.

Nöbetçi, "Lütfen kimlik belgenizi verin, efendim." dedi. Baley'nin uzattığı kartı çabucak ama yine de dikkatle inceledi. Arzlı, nöbetçinin ellerinde ten rengi eldivenler olduğunu fark etti. Burun deliklerine takmış olduğu filtreler hemen hemen belli olmuyordu. Nöbetçi tekrar selam vererek belgeyi iade etti. "Burada erkekler için Küçük bir Özel var, efendim. Belki duş yapmak istersiniz Oradan yararlanmanız bizi çok memnun eder."

Baley buna hiç gerek olmadığını söylemek üzereydi. Ama nöbetçi gerileyerek yerine geçerken, R. Oaneel Arzlının kolunu usulca çekiştirdi.

"New York'luların Uzay Kentine girmeden önce duş yapmaları âdettir, ortak Lije. Bunu sana, bilgin olmadığı ve kendini ya da bizi sıkıcı bir duruma düşürmek istemediğini bildiğim için açıklıyorum. Ayrıea gerektiğini düşündüğün her türlü kişisel temizlik önlemini de alman doğru olur. Uzay Kentinde bu işler için başka yer bulamazsın."

Baley şiddetle, "Başka yer yok mu? dedi. "Ama bu imkansız!"

R. Daneel, "Yani." diye açıkladı. "New York'luların kullanabileceği bir yer yok."

Baley'nin yüzünde hayret ve düşmanlık dolu bir ifade belirdi.

R. Daneel, "Bu duruma üzülüyorum." dedi. "Ama bu bir gelenek."

Baley hiç sesini çıkarmadan Özel'e girdi. R. Daneel'in peşinden geldiğini görmekten çok hissetti. Beni kontrol mu ediyor, diye düşündü. Yıkanıp üzerimden New York'un tozlarını akıtacağımdan emin olmak mı istiyor? Öfkeli bir an Uzay Kenti için planladığı şoku düşünerek sevindi. Belki bunu

yaparken atom tabancasını kendi göğsüne doğru çevirmiş olacaktı. Ama o anda bunu önemseyecek halde değildi.

Özel küçüktü ama gereken her şey vardı. İçerisi son derecede temizdi. Havada hafif, keskin bir koku vardı. Baley şaşkın şaşkın havayı kokladı. Sonra da, zor, diye düşündü. Burası morötesi ışınlarla dolu...

Küçük bir levha birkaç kez yanıp söndü. Sonra ışığı sabitleşti. Bunda, "Ziyaretçi ayakkabıları da dahil olmak üzere bütün giysilerini lütfen çıkarsın." diye yazılıydı. "Eşyalarını aşağıdaki göze bıraksın."

Baley bu sessiz emri yerine getirdi. Atom tabancasını ve kayışını çıkardı. Sonra bunu çıplak beline sardı. Silah ona pek ağır geldi. Taşınması rahatsızdı.

Gözün ağzı kapandı ve Baley'nin eşyaları ortadan kayboldu. Levhanın ışığı söndü, üzerinde yeni bir levha aydınlandı. "Ziyaretçi kişisel gereksinimlerini lütfen karşılasın. Sonra okla gösterilen duşa girsin."

Baley kendisini bir montaj tezgâhında uzaktan yönetilen aletlerin biçim verdiği bir makineye benzetti. Duşun bulunduğu bölmeye girdiği zaman ilk iş, atom tabancasının muhafazasındaki nem geçirmeyen tabakayı çekti ve bunu kayışın üzerine sardı. Silahını beş saniyeden daha kısa bir sürede çekerek kullanabileceğini uzun deneyler sonucu öğrenmişti. Bölmede tabancasını asabileceği bir çengel ya da tokmak yoktu. Duş kafası bile gözükmüyordu. Baley silahını kapıdan uzaktaki bir köşeye koydu.

Bir levha daha aydınlandı. "Ziyaretçi kollarını lütfen öne doğru uzatsın ve ortadaki dairede ayaklarını belirtilen yöne doğru çevirerek dursun."

Baley dairenin ortasındaki çukurlara ayaklarını sokarken levha söndü. Aynı anda tavan, zemin ve dört duvardan yakıcı, köpüklü sular fışkındı. Baley suyun tabanlarının altında bile kabardığını hissetti. Bir dakika sürdü bu yıkanma. Baley'nin cildi sıcaklık ve basınç yüzünden kıpkırmızı kesildi. Bu sıcak ve nemli yerde soluk almaya çalışırken ciğerleri sızladı. Bunu, fazla basınçlı olmayan, serin bir duş izledi. Sonra sıcak hava Baley'i bir dakikada kuruttu, onun canlanmasını sağladı.

Detektif tabancasıyla kayışını alınca onların da kuru ve sıcak olduklarını fark etti. Bunları takarak bölmeden çıktı. Aynı anda R. Daneel'in de yandaki

duştan çıktığını gördü. Ah, tabii. diye düşündü. R. Daneel, New York'lu değil. Ama ona da bizim kentin tozlan bulaştı. Baley düşünmeden hemen başını çevirdi. Sonra R. Daneel'in geleneklerinin New York alışkanlıklarından farklı olduğunu düşünerek istemeye istemeye ona bir göz attı. Dudakları hafif bir gülümseyişle titreşti. R. Daneel'in sadece yüzü ve elleri insanlarınkine benzemiyordu. Aynı dikkat ve özen bütün vücudu için de gösterilmişti.

Baley, Özel'e gireli beri devamlı olarak ilerlediği yöne doğru birkaç adım attı. Ve dikkatle katlanmış olan elbiselerinin kendisini beklediklerini gördü. Bunların sıcak ve temiz bir kokusu vardı.

Bir levhada, "Ziyaretçi lütfen giyinsin ve elini gösterilen çukurluğa koysun." yazısı aydınlandı.

Baley bu emri de yerine getirdi. Elini bembeyaz, temiz yüzeye dayarken orta parmağının ucu birden karıncalandı. Arzlı elini telaşla çekti. Parmağının ucundan küçük bir kan damlası sızdığını gördü. Baley parmağına bakarken kan kesildi. Parmağını sallayarak damlanın düşmesini sağladı. Parmağının ucunu sıktı ama kan akmıyordu artık. Uzaycıların kanını tahlil ettikleri belli bir şeydi. Baley ani bir endişe duydu. Büronun doktorları onu her yıl kontrolden geçiriyorlardı. Ama detektif o muayenelerin bu Dış Dünyalardan gelen Uzaycılarınki kadar bilgili bir biçimde ve kılı kırk yararcısına yapılmadığından emindi. Arzlı sağlığının bu kadar yakından incelenmesini istediğinden de pek emin değildi.

Bekleyiş Baley'e pek uzun geldi. Sonra ışık yandı. Levhada sadece, "Ziyaretçi içeri girebilir." yazılıydı.

Baley uzun uzun, rahat bir nefes aldı. İlerleyerek bir kemerin altından geçti. İki maden çubuk birdenbire yolunu kapattı. Ve ışıltılı havada bir cümle belirdi. "Ziyaretçiyi daha fazla ilerlememesi için uyarıyoruz."

Baley hâlâ Özel'de olduğunu unutarak, "Ne oluyor?" diye bağırdı.

R. Daneel kulağına, "Araştırıcılar bir güç kaynağını fark ettiler sanırım." dedi. "Atom tabancan yanında mı, Elijah?"

Baley hızla döndü. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. İki kez ağzını açıp kapadı, sonunda boğuk bir sesle, "Bir polis memuru." diye cevap verdi. "Görev

sırasında da, diğer zamanlarda da tabancasını üzerinde taşır ya da bunu kolaylıkla erişebileceği bir yere koyar." Baley on yaşından beri ilk kez Özel'de konuşuyordu. On yaşındayken de Bori Dayının yanında ayağını çarptığı için farkına varmadan yakınmıştı. Eve döndükleri zaman dayısı onu bir güzel dövmüş, herkesin içinde edebiyle davranması konusunda nutuk çekmişti.

R. Daneel, "Hiçbir ziyaretçi silah taşıyamaz." dedi. "Bu bizim geleneğimiz, Elijah. Müdürün bile buraya her gelişinde tabancasını geride bırakıyor."

Baley başka her durumda döner ve oradan uzaklaşırdı. Uzay Kentinden, bu robottan. Ama şimdi planını uygulayabilmek için âdeta çıldırıyordu. Böylece harika bir biçimde öç almış olacaktı. Baley, gençliğimdeki Engelle ilgili ayaklanmaların nedenini şimdi daha iyi anlıyorum, diye düşündü. Kapkara bir öfkeyle tabancasının kayışını çözdü. R. Daneel silahı ondan alarak duvardaki bir oyuğa bıraktı. İnce maden bir levha kayarak deliği kapattı.

R. Daneel, "Başparmağını şu çukura bastır." dedi. "Böylece daha sonra sadece senin başparmağın oyuğun açılmasını sağlar."

Baley kendisini çırçıplak hissediyordu. Duştakinden daha da çıplak. Çubukların kendisini durdurduğu noktayı aşarak sonunda Özel'den çıktı. Kendisini yine koridorda buldu. Ama bu kez bu yerde bir gariplik vardı. İlerideki ışık da ona yabancı geliyordu. Baley bir hava akımının yüzüne çarptığını hissetti ve farkına varmadan, bir polis arabası geçti galiba, diye düşündü.

R. Daneel onun yüzündeki endişeyi fark etmişti. "Artık açık havada sayılırsın, Elijah."

Baley'nin midesi hafifçe bulanır gibi oldu. Uzaycılar, sırf New York'tan geldiği için insanı sıkı bir incelemeden geçiriyorlar. Ama sonra da kırların kirli havasını içlerine çekiyorlardı. Nasıl yapabiliyorlar bunu? Sanki içeri giren havayı daha etkili bir biçimde süzebilecekmiş gibi detektif burun kanatlarını kıstı.

R. Daneel, "Açık havanın insan sağlığı için zararlı olmadığını anlayacaksın." diye açıklamada bulundu.

Baley güç duyulan bir sesle, "Pekâlâ." dedi. Hava akımları onu sinirlendirecek bir biçimde yüzüne çarpıyorlardı. Bunlar hafif ama düzensizdiler. Bu da detektifi endişelendiriyordu.

Sonra daha kötüsü de oldu. Koridor bir maviliğe açıldı. Bunun sonuna yaklaşırlarken içeriye güçlü beyaz bir ışık doluştu. Baley daha ence güneş ışığını görmüştü. Bir soruşturma sırasında dağai bir solaryuma girmişti. Ama orada da solaryumun etrafını koruyucu bir cam sarıyor, güneşin görüntüsü kırılarak genel bir pırıltı haline sokuluyordu. Ama burada her şey açıktaydı.

Baley düşünmeden kafasını kaldırarak güneşe baktı. Sonra da hemen başını çevirdi. Kamaşan gözlerini kırpıştırdı. Gözleri sulanmıştı. Bir Uzaycı yaklaşıyordu. Baley ani bir endişeye kapıldı.

Ama R. Daneel ilerleyerek yaklaşan adansın elini sıktı. Uzaycı Baley'e döndü. "Benimle gelir misiniz, efendim? Ben Dr. Han Fastolfe'um."

Kubbelerden birinin içine girdikleri zaman durum biraz düzeldi. Odaların büyüklüğü, yerlerin dikkatsizce dağıtılması yüzünden Baley'nin gözleri yerlerinden uğradı âdeta. Ama tavanın aygıtlardan süzülmesi yüzünden de sevindi.

Uzun bacaklı bir adam olan Fastolfe oturarak ayak ayak üstüne attı. "Havalandırma aygıtını serbestçe esen rüzgâra tercih ediyorsunuz sanırım." Tavırları dostcaydı. Alnında çizgiler vardı. Gözlerinin altında cepler belirmiş, gerdanı biraz sarkmıştı. Saçları seyrelmeye başlamıştı ama aralarında henüz bir tek kır bile yoktu. Kulakları yelken gibiydi. Bu adamı çirkinleştirmekle birlikte ona neşeli bir hava da veriyordu. Bu da Baley'nin içinin rahatlamasına neden oldu.

Baley o sabah erkenden Enderby'nin Uzay Kentinde çektiği resimlere tekrar bakmıştı. R. Daneel, Uzay Kentini ziyaret etmesi için izin almış, Baley de gerçek Uzaycılarla karşılaşacağı fikrine alışmaya çalışmıştı. Bu, detektifin daha önce yaptığı gibi, onlarla kilometrelerce uzaktan taşıyıcı dalgalarla konuşmaktan çok başkaydı. Fotoğraflardaki Uzaycılar kitap-filmlerde sık sık rastlanan tiplere benziyorlardı: Uzun boylu, kızıl saçlı, ciddi, yakışıklı ve soğuk. Yani R. Daneel gibi.

Robot fotoğraflardaki Uzaycıların adlarını Baley'e tek tek söylemişti. Sonra detektif birden bir resmi göstererek hayretle, "Bu sensin, değil mi?" diye sormuştu.

R. Daneel, "Hayır, Elijah." diye karşılık vermişti. "O benim yaratıcım Dr. Sarton." Sesi ifadesizdi.

Baley alayla mırıldanmıştı. "Yaratıcın seni kendisine benzetmiş..." Ama R. Daneel bir şey söylememişti. Aslında Baley de bir cevap beklemiyor, Kutsal Kitabın Dış Dünyalarda pek okunmadığını biliyordu.

Baley şimdi ideal Uzaycılara hiç benzemeyen Han Fastolfe'a bakıyor ve bu yüzden de bayağı minnet duyuyordu.

Fastolfe, “Bir şey yemez misiniz?" diyerek c ve R. Daneel'le ArzImın arasındaki masayı işaret etti. Bunun üzerinde içi renk renk kürelerle dolu bir kâseden başka hiçbir şey yoktu.

Baley hafif bir hayret duydu. O bu kürelerin süs olduğunu sanmıştı.

R. Daneel açıkladı. "Bunlar Auroro'da yetişen doğal bir bitkinin meyvaları. Şunu denemeni öneririm. Adı 'elma' onun. Lezzetli olduğunu söylüyorlar."

Fastolfe gülümsedi. "R. Daneel elmayı denemiş değil tabii. Ama sözleri doğru."

Baley bir elmayı ağzına götürdü. Meyvanın üzeri kırmızılı yeşilliydi. Yüzeyin hafif kokusu da hoştu. Detektif elmayı ısırdı. Bunun beklenmedik ekşiliği dişlerinin kamaşmasına neden oldu. Arzlı meyvayı çekine çekine çiğnedi. New York'lular buldukları zaman doğal besinler yiyorlardı tabii. Baley de kaç kez doğal et ve ekmek yemişti. Ama bu yiyecekler yine de işlem görmüş besinlerdi. Pişirilmiş ya da öğütülmüş, karıştırılmış, içlerine bir şeyler katılmıştı. Meyvanın da reçel ya da sos halinde olması gerekirdi. Oysa şimdi elinde tuttuğu bu meyvanın doğrudan doğruya gezegenin toprağından geldiği anlaşılıyordu.

Baley, bunu hiç olmazsa yıkamış olduklarını umarım, diye düşündü. Uzaycıların temizlik konusundaki fikirlerinin birbirini tutmayışına yine hayret etti.

Fastolfe, "Size kendimi daha iyi tanıtmama izin verin." dedi. "Dr. Sarton'un öldürülmesi olayının araştırılmasını Uzay Kentinde ben yönetiyorum. Polis Müdürü Enderby de aynı şeyi New York'ta yapıyor. Size yardım edebilecek durumdaysam bunu hemen yapmaya hazırım. Biz de siz New York'lular gibi bu olayın sessizce çözümlenmesini, gelecekte bu tür sorunlar çıkmasının engellenmesini çok istiyoruz."

Baley, "Çok teşekkür ederim, Dr. Fastolfe." diye cevap verdi. "Bu tavırlarınızı takdir ediyorum." İçin için de ekledi. Bu kadar nezaket yeter .. Elmanın ortasını ısırdı ve küçük, siyah, yumurta biçimi cisimcikler ağzına doldu. Detektif elinde olmadan tükürdü. O siyah cisimler uçarak yere düştü. Bunlardan biri Fastolfe'nin bacağına çarpacaktı ama Uzaycı telaşla geriledi.

Kızaran Baley eğilecek oldu.

Fastolfe nazik nazik, "Önemli değil, Bay Baley." dedi. "Bırakın yerde kalsınlar."

Baley tekrar doğruldu. Elmayı usulca masaya bıraktı. Sıkıntıyla, herhalde ben gittikten sonra o küçücük şeyleri bulacak ve emme gücüyle toplayacaklar, diye düşündü. Kâse dolusu meyva yakılacak ya da Uzay Kentinden uzaklara atılacak. Oturduğumuz bu odaya da virüs öldürücü bir ilâç sıkılacak... Baley utancını sertlikle maskelemeye çalıştı. "Polis Müdürü Enderby'in de üç boyutlu görüntüyle konuşmamıza katılması için izin isteyecektim"

Fastolfe kaşlarını kaldırdı. "Tabii, madem istiyorsunuz. Daneel, bağlantı kurar mısın?"

Baley rahatsızca dimdik oturarak bekledi. Sonunda odanın bir köşesindeki büyük parlak yüzey sanki eridi ve bunun yerini Polis Müdürü Julius Enderby'le masasının bir bölümü aldı. Aynı anda Baley'nin sıkıntısı geçti. Detektif bu tanıdık görüntüye karşı âdeta sevgi duydu. O anda Enderby'nin yanında ya da New York'un herhangi bir yerinde olmayı o kadar istedi ki. Hatta pek de hoş olmayan maya fıçılarıyla dolu Jersey'e bile razıydı.

Artık istediği gibi bir tanığı vardı. Baley bu yüzden kritik anı ertelemesine gerek kalmadığına karar verdi. "Dr. Sarton'un öiümü olayını saran esrarı aydınlattığımı sanıyorum."

Göz ucuyla Enderby'nin ayağa fırladığını ve burnundan havalanan gözlüğünü yakalamayı başardığını gördü. Polis müdürü ayağa kalktığı için kafası üç boyutlu alanın sınırları dışına çıkmıştı. Bu yüzden tekrar yerine oturmak zorunda kaldı. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti, konuşacak halde değildi.

Başını bir yana eğiniş olan Dr. Fastolfe'da aynı derecede şaşırmıştı ama o daha sakindi. Sadece R. Daneel etkilenmemişti.

Dr. Fastolfe, "Yani katilin kim olduğunu bildiğinizi mi söylemek istiyorsunuz?" diye sordu.

Baley, "Hayır." dedi. "Ortada bir cinayet olmadığını söylemek istiyorum."

Enderby haykırdı. "Ne?"

Dr. Fastolfe elini kaldırdı. "Bir dakika. Bay Enderby." Gözlerini Baley'nin gözlerine dikmişti. "Dr. Sarton'un hayatta olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?"

"Evet, efendim. Onun nerede olduğunu bildiğimi de sanıyorum."

"Nerede?"

"İşte, şurada." Baley kesin bir tavırla R. Daneel Olivaw'i işaret etti.

SEKİZ

Baley o sırada en çok kalbinin nasıl attığının farkındaydı. Sanki zaman durmuştu. R. Daneel'in yüzü her zamanki gibi ifadesizdi. Han Fastolfe'nin yüzünde nazik bir hayret vardı ama işte o kadar.

Ama Baley'i en çok Polis Müdürü Julius Enderby'nin tepkisi ilgilendiriyordu. Enderby'nin yüzünün belirdiği üç boyutlu alıcı her şeyi olduğu gibi yansıtamıyor, her zaman hafif bir titreşme oluyordu. Netlik de pek ideal sayılmazdı. Aygıtın bu kusuru ve Enderby'nin gözlüğü yüzünden polis müdürünün gözlerindeki ifade anlaşılamıyordu.

Baley, kendini bırakayım deme, Julius, diye düşündü. Sana ihtiyacım var. Fastolfe'un duygularına kapılarak ya da telaşla davranacağını sanmıyordu. Vaktiyle bir yerde Uzaycıların dinlerinin olmadığını bunun yerine soğuk ve sakin bir entelektüelliği geçirdiklerini okumuştu. Baley buna inanıyor ve bu gerçeğe güveniyordu. Uzaycılar bunu bir felsefe haline sokmuşlardı. Uzaycılar ağır ağır hareket edecekti. Hem de mantıklıca bir biçimde.

Uzaycıların arasında yalnız olsaydı ve bu açıklamayı o zaman yapsaydı, bir daha New York'a dönemeyecekti. Bundan emindi Baley. Uzaycıların planları onlar için bir New York'lunun hayatından kat kat değerliydi. Tabii Julius Enderby'e bir bahane uyduracaklardı. Belki de Baley'nin ölüsünü polis müdürüne teslim ederek başlarını sallayacak ve Arzlı komplosunun ikinci bir kurban aldığını söyleyeceklerdi. Tabii Enderby de onlara inanacaktı. Yaratılışı böyleydi Enderby'nin. Uzaycılardan nefret ediyordu. Ama bunun temelinde Uzaycılara duyduğu korku vardı. Onlara inanmazlık edemezdi. İşte Baley bu yüzden konuşmada bir tanığın bulunmasını istemişti. Üstelik Uzaycıların güvenlik önlemleri alacakları zaman erişemeyecekleri bir yerde olan bir tanık.

Polis müdürü boğulurcasına, "Lije, çok yanılıyorsun." dedi. "Ben Dr. Sarton'un cesedini

gördüm."

Baley cüretle, "Bir şeyin kömür olmuş kalıntılarını gördünüz." diye düzeltti. "Size bunun

Dr. Sarton'un cesedi olduğunu söylediler." Polis müdürünün gözlüğünün kırılması sonucu şans Uzaycılara beklenmedik bir biçimde yardım etmişti.

"Hayır, hayır, Lije, ben Dr. Sarton'u iyi tanırdım. Ölünün başına bir şey olmamıştı." Enderby de sanki camlarının kırıldığını hatırlamış gibi elini endişeyle gözlüğüne götürdü. Sonra da ekledi "Ona yakından baktım, çok yakından."

Baley, R. Daneel'e işaret ederek sordu. "Ona ne dersiniz, müdür bey? Dr. Sarton'a benzemiyor mu?"

"Evet Bir heykel bir canlıya ne kadar benzerse..."

"İnsan ifadesiz bir yüzle dalaşabilir, müdür bey. Atom tabancasıyla öldürülenin bir robot olduğunu düşünelim. Ölüye çok yakından baktığınızı söylüyorsunuz. Ama atom tabancasının açtığı deliğin yanık kenarlarının gerçekten çürümüş organik doku olup olmadığına baktınız mı? Yoksa bu, erimiş madenin üzerine mahsus geçirilmiş kömürleşmiş bir tabaka mıydı?"

Enderby'nin yüzünde tiksinti dolu bir ifade belirdi. "Gülünç oluyorsun..."

Baley Uzaycıya döndü. "Cesedin yeniden incelenmesi için mezardan çıkarılmasına razı mısınız?"

Dr. Fastolfe gülümsedi. "Buna hiçbir itirazım olmazdı, Bay Baley. Ama korkarım biz ölülerimizi gömmek âdetinde değiliz. Ölüleri yakmak yaygın bir gelenek halini almıştır."

Baley, "Çok uygun." diye homurdandı.

Dr. Fastolfe, "Söyleyin, Bay Baley." dedi. "Bu olağanüstü sonuca nasıl vardınız?"

Baley, yenilgiyi kabul etmek niyetinde değil, diye düşündü. Elinden gelirse işi pişkinliğe vurarak kurtulmaya çalışacak." Sonra açıkladı, "Bu zor olmadı. Robot taklidi yapmak için ifadesiz bir yüzle dalaşmak, duraklaya duraklaya konuşmak yeterli değildir. Siz Uzaycıların zayıf tarafı nedir biliyor musunuz? Robotlara fazla alışık olmanız. Onları âdeta insanmışlar gibi kabul ediyorsunuz. Aradaki farkları artık görmüyorsunuz bile. Ama Arzda durum başka. Bir robotun bizden ne kadar farklı olduğunu hiçbir zaman unutmuyoruz...

"Şimdi... bir kere R. Daneel bir robot olamayacak kadar mükemmel bir insan. Onu ilk gördüğüm zaman karşımdakinin bir Uzaycı olduğunu düşündüm. Onun robot olduğuyla ilgili açıklamasını kabul etmek için kendimi iyice zorladım. Tabii bunun nedeni vardı. Aslında o bir robot değil, bir Uzaycı."

R. Daneel kendisinden böyle söz edilmesi yüzünden hiç de utanmışa benzemiyordu. "Sana söyledim ya, ortak Elijah." diye detektifin sözünü kesti. "Beni, insan toplumunda geçici olarak kalabileceğim biçimde yarattılar. Mahsus insanlara benzememi sağladılar."

Baley, "Normal durumda elbiselerin örteceği kısımlara da aynı özeni gösterdiler öyle mi? Bir robotun hiç işine yaramayacak organlar bile eklediler..."

Enderby birden, "Bunu nasıl öğrendin?" dedi.

Baley kızardı. "Bunu... Özel'de fark ettim..."

Enderby'nin yüzünde çok ayıplamış gibi bir ifade belirdi. Sanki şok geçirdi adam.

Fastolfe, "Benzerliğin işe yaraması için bunun tam olması gerekir." dedi. "Bunu anlamış olmalısınız. Yarım bir çaba hiçbir işe yaramaz."

Baley birden sordu. "Pipo içebilir miyim?" Günde üç pipo gülünç bir savurganlık sayılırdı. Ama detektif pervasızca saldırıya geçmişti. Tütünün sağlayacağı rahatlığa ihtiyacı vardı. Sonuçta Uzaycılara meydan okuyordu. Bu adamlara uydurdukları yalanları da zorla yutturacaktı.

Fastolfe, "Çok üzgünüm." diye cevap verdi. "Pipo içmemenizi tercih edeceğim."

Bu "tercihin" açıklanması bir emir kadar güçlüydü. Baley hissetti bunu. İzin alacağını sandığı için çıkardığı pipoyu tekrar cebine attı. Acı acı, Tabii izin vermez, diye düşündü. Enderby beni uyarmadı. Çünkü o pipo içmiyor. Ama durum ortada. O tertemiz Dış Dünyalarında ne pipo içiyorlar, ne de içki. İnsanca hiçbir kötü alışkanlıkları da yok. Tevekkeli değil, o lanet olasıca... R. Daneel ne demişti? Hah... C/Fe toplumlarında robotları rahatlıkla kabul ediyorlar! R. Daneel robot rolünü öyle başarıyla yapmasının nedeni bu. Zaten Dış Dünyalıların hepsi de birer robot...

Sonra, "Bu insanlara fazla benzeme birçok önemli noktadan sadece biri." dedi. "Onu eve götürürken bizim bölümde neredeyse bir ayaklanma çıkıyordu." Daneel'i işaret etti. Nedense

Dr Sarton ya da R. Daneel demeye dili varmamıştı. "Olayj o engelledi. Ve bunu ayaklanabilecek kimselere atom tabancasıyla nişan alarak başardı."

Enderby bağırdı. "Tanrım! Raporda bunu senin..."

Baley, "Biliyorum, müdür bey." dedi. "Rapor benim verdiğim bilgiye dayanılarak hazırlandı. Rapora bir robotun halkı atom tabancasıyla öldürmekle tehdit ettiğinin yazılmasını istemedim."

"Tabii, Tabii, hiç olur mu?" Enderby'nin dehşete kapılmış olduğu belliydi. Üç boyutlu alıcının sınırı dışında kalan bir şeye bakmak için öne doğru eğildi. Baley bunun ne olduğunu tahmin etti. Polis müdürü birilerinin vericiye gizlice bağlanmış olup olmadıklarını anlamak için güç kadranını kontrol ediyordu.

Fastolfe sordu. "Bu da iddianızın bir bölümünü mü oluşturuyor?"

"Tabii. Birinci Robot Kuralını unutmayın. Buna göre bir robot bir insana zarar veremez."

"R. Daneel de zarar vermemiş ki. "

"doğru. O sonradan hiçbir durumda ateş etmeyeceğini de bana söyledi. Ama ben şimdiye dek bir robotun bir insanı vurmakla tehdit edecek kadar ileri gittiğini. Birinci Kuralın ruhuna bu derece karşı geldiğini hiç duymadım. Ateş etmek niyetinde olmaması da bu durumu değiştirmez."

"Anlıyorum. Siz bir robotik uzmanı mısınız, Bay Baley?"

"Hayır, efendim, değilim. Ama tabii genel robotik ve pozitron analizi kursları gördüm. Tam anlamıyla bilgisiz sayılmam."

Fastolfe nazik nazik, "Çok güzel." dedi. "Ama anlayacağınız, ben bir robotik uzmanıyım. Robot kafası evreni harfi harfine yorumlar. Robot kafasının özü budur. Bana inanın. Bir robot için Birinci Kuralın ruhu yoktur. Sadece o kuralın yazılış biçimi vardır. Arzdaki basit modellerde Birinci Kurala pek çok güvenlik önlemi eklenmiş olabilir. Belki de bu yüzden robotlarınız bir insanı tehdit edemezler. Ama R. Daneel gibi ileri bir

model tabii ki onlardan farklıdır. Eğer durumu yanlış anlamadıysam... ayaklanmanın önlenmesi için Daneel'in kalabalığı o biçimde tehdit etmesi gerekiyormuş. Yani Daneel insanlara zarar verilmesini önlemeye çalışmış. Birinci Kurala karşı gelmiyor, ona uyuyormuş."

Baley için için endişelendi ama tavırları hâlâ sakindi. Bu iş kolay olmayacaktı. Ama Uzaycının oyununa o da katılacaktı. "Her noktayı ayrı ayrı çürütebilirsiniz. Ama bunlar yine de ağır basıyor. Dün gece bu cinayet diye adlandırılan .olayı konuşurken, bu robot olduğu iddia edilen yaratık pozitronik devrelerine yeni bir güdü eklendiği ve böylece bir detektif halini aldığını söyledi. şimdi onda adaletin yerini bulması isteği de varmış."

Fastolfe, "Bunun doğru olduğuna tanıklık ederim." dedi. "Bu işlem üç gün önce benim kontrolümde yapıldı."

"Adaletin yerini bulması güdüsü mü eklendi? Adalet soyut bir kavramdır, Dr. Fastolfe. Bu terimi ancak bir insan kullanabilir."

"Adalet soyut bir kavram sayılacak bir biçimde tanımlanabilir, Bay Baley. Adaletin herkesin hakkını alması, doğru olanın yapılması olduğu söylenebilir. O zaman bu iddianızda haklı olduğunuzu da söyleyebilirim. Bir insanın soyut bir kavramla ilgili düşünceleri bir pozitronik beyine yerleştirilemez şimdiki bilgimiz bunun için yeterli değil "

"Demek bir robotik uzmanı olarak bunu itiraf ediyorsunuz?"

"Tabii. Ama sorun şu R.Daneel 'adalet' sözcüğüyle neyi kastediyordu?"

"Konuşmamızı bir bütün olarak alırsanız, Daneel sizin, benim ya da her hangi bir insanın kullanabileceği ama bir robotun başaramayacağı anlamda bir adaleti kastediyordu."

"Bay Baley, neden adalet kavramını açıklamasını Daneel'den istemiyorsunuz?"

Baley'nin güven duygusu biraz kayboldu Arzlı Daneel'e döndü.

"Evet, Eiljah?"

"Adaleti nasıl tarif edersin?"

"Adalet bütün yasalar uygulandığı zaman varolan şeydir, Elijah."

Fastolfe başını salladı. "Bir robot için iyi bir tanımlama bu, Bay Baley. Bütün yasaların uygulanması isteği Daneel'in pozitronik devrelerine yerleştirildi. Adalet onun için gayet somut bir terim. Çünkü bunun temelinde yasaların uygulanması var Bu da belirli ve kesin yasaların var olmasına bağlı. Bu konunun hiçbir soyut yanı da yok. Bir insan soyut bir ahlak ölçüsüne dayanan bazı yasaların kötü, bunların uygulanmasının da haksızlık olduğunu düşünebilir. Ne dersin, R. Daneel?"

R. Daneel kesin bir tavırla, "Haksız bir yasa olamaz." dedi. "Bu sözde bir çelişki var."

"Bir robot için bu gerçekten böyledir. Bay Baley. Onun için kendi adalet anlayışınızla, R. Daneel'inkini birbirine karıştırmamalısınız."

Baley çabucak R.Daneel'e döndü. "Dun gece apartmanımdan ayrıldın."

R. Daneel, "Evet, ayrıldım." diye karşılık verdi. "Uykunun arasında bu yüzden rahatsız olduysan özür dilerim."

"Nereye gittin."

"Erkekler-Özel'e."

Baley bir an çok şaşaladı. Aslında R. Daneel'in gerçekten Özel'e gittiğini tahmin etmişti ama onun bunu açıklayacağını sanmamıştı. Güveni biraz daha azaldı. Ancak gerilemedi yine de. Polis müdürü bu sahneyi seyrediyor, kim konuşursa ona doğru dönerek gözlüğünün arkasından bakıyordu. Kendisine karşı ne safsatalar kullanırlarsa kullansınlar, Baley'nin artık gerilemesi imkansızdı yolundan sapmayacaktı.

Arzlı, "Dün akşam bizim kesime vardığımız zaman benimle birlikte Özel'e girmek için ısrar etti." diye açıkladı. "İleri sürdüğü bahane pek de inanılacak gibi değildi. Gece dairemden ayrılarak tekrar Özel'e gitti O bir insansa, bunu yapmak için hem hakkı vardı, hem de türlü nedeni. Ama bir robot için pek anlamsız bir zahmetti bu. Bundan sadece onun bir insan olduğu sonucunu çıkarabiliriz."

Fastolfe başını salladı. Hiç de sarsılmış gibi bir hali yoktu. "Bu çok ilginç. R. Daneel'e dün gece neden Özele gittiğini soralım?"

' Polis müdürü Enderby öne doğru eğildi. "Dr. Fastolfe, rica ederim. Bu pek uygunsuz..."

Fastolfe'un ince dudakları gülümseyişe benzeyen bir ifadeyle büküldü. Ama aslında gülümsemiyordu. "Endişelenmenize gerek yok, sayın müdür. R. Daneel'in cevabının sizi de. Bay Ba.ey'i de rahatsız edeceğini sanmıyorum. Durumu bize açıklar mısın, Daneel?"

R. Daneel, "Elijah'ın karısı Jessie, dün akşam apartmandan ayrıldığı zaman benimle dosttu." diye başladı. "Benim insan olmadığımdan hiç kuşkulanmadığı belliydi. Ama apartmana döndüğü zaman benim robot olduğumu öğrenmişti. Bundan da haber kaynağının apartmanın dışında bir yerde olduğu anlaşılıyordu. Bundan da haber kaynağının apartmanın dışında bir yerde olduğu anlaşılıyordu. Bundan dün gece Elijah'Ia yaptığımız konuşmayı dinledikleri sonucunu çıkardım. Aslında ne olduğumla ilgili sır ancak bu biçimde öğrenebilirdi.

"Elijah bana apartmanların iyice yalıtılmış olduklarını söyledi. Onunla alçak sesle konuştuk. Onun için normal durumda kimse bizi kolaylıkla dinleyemezdi. Ama belki New York'ta Dr. Sarton'un ölümünü planlayabilecek, iyi örgütlenmiş bir komplocular grubu vardı. Belki de onlar cinayetin soruşturulması görevinin Elijah' ya verilmiş olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden Elijah'ın apartmanına bir casus-ışın tutuyor olabilirlerdi.

"Elijah'yla Jessie yattıktan sonra apartmanı elimden geldiği kadar aradım. Ama bir verici bulamadım. Tabii bu işi daha da karıştırdı. Apartmana doğru çevrilen bir duo-ışın vericisiz de gerekeni sağlardı. Ama bunun için de bir hayli karmaşık bir aygıt gerekirdi.

"Durumu inceledim ve şu sonuca vardım: Bir New York'lunun rahatsız edilmeden, hatta sorguya çekilmeden hemen her istediğini yapabileceği tek yer Özel'di. Özel'de konuşmamak ve başkalarıyla ilgilenmemek çok güçlü bir gelenekti. Diğer erkekler öyle bir insana yan gözle bile bakmazlardı. Sektör Özeli, Elijah'ın apartmanına çok yakındı. Yani uzaklık bir sorun değildi. Bir bavul modeli kullanılabilirdi. Durumu anlamak için kalkıp Özel'e gittim."

Baley çabucak sordu. "Orada ne buldun?"

"Hiçbir şey bulamadım, Elijah. Duo-ışın da yoktu."

Dr. Fastolfe, "Ee, Bay Baley, bu size mantıklı geliyor mu?" diye sordu.

Ama Baley artık kuşkularından kurtulmuştu. "Evet, görünüşte mantıklı belki, ama hiç de tatmin edici değil. Onun bilmediği bir şey var. Karım bana durumu nerede ve ne zaman öğrendiğini açıkladı. Jessie evden ayrıldıktan kısa bir süre sonra onun robot olduğunu öğrenmiş. Ama söylenti zaten birkaç saatten beri kulaktan kulağa yayılıyormuş. Yani onun robot olduğu, apartmanda yaptığımız konuşmanın gizlice dinlenmesi sonucu kente sızmış olamaz."

Dr. Fastolfe, "Ne olursa olsun." dedi. "Danee! dün gece Özel'e neden gittiğini güzelce açıkladı."

Baley öfkeyle homurdandı. "Ama açıklanmayan bir durum ortaya çıktı. Haber ne zaman, nerede ve nasıl dışarı sızdı? New York'ta bir Uzaycı robotunun dalaştığı haberi etrafa nasıl yayıldı? Bildiğim kadarıyla, bu durumdan sadece iki kişinin haberi vardı. Polis Müdürü Enderby'nin ve benim. Biz kimseye bundan söz etmedik Müdür bey, bizim bölümde durumu bilen başka biri daha var mıydı?"

Enderby endişeyle, "Hayır." dedi. "Durumu Belediye Başkanı bile bilmiyor. Gerçeği sadece ikimiz biliyoruz, bir de Dr. Fastolfe tabii."

Baley işaret etti. "Bir de o."

R. Daneel, "Ben mi?" diye sordu.

"Tabii. Neden olmasın?"

"Ben hep seninle beraberdim, Elijah."

Baley öfkeyle bağırdı. "Hiç de değil! Apartmanıma gitmeden önce Özel'de yarım saat, hatta daha da uzun süre kaldım. O sürede birbirimizi hiç görmedik. İşte sen o sırada kentteki grupla bağlantı kurdun."

Fastolfe atıldı. "Hangi grupla?"

Polis müdürü de hemen hemen aynı anda bir yankı gibi, "Hangi grupla?" dedi.

Baley iskemlesinden kalkarak üç boyutlu alıcıya döndü. "Mudur bey, şimdi dikkatle dinlemenizi istiyorum. Dinleyin ve bana bunun akla yakın olup olmadığını söyleyin. Bir cinayet haber veriliyor. Garip bir rastlantı sonucu cinayet tam sizin öldürülen adamla buluşmak için Uzay Kentine girdiğiniz sırada oluyor. Size sözde bir insan cesedi gösteriliyor. Ama sonra bu ortadan kaldırılıyor. Artık cesedin yakından incelenmesi imkansız. Uzaycılar katilin Arzlı olduğunda ısrar ediyorlar. Oysa bu suçlamanın desteklenmesi için bir New York'lunun kentten gece ayrılmış ve yalnız başına kırlardan geçerek buraya kadar gelmiş olduğunu kabul etmek gerekiyor. Bunun ne kadar imkansız olduğunu siz de biliyorsunuz, ben de.

"Sonra robot olduğunu iddia ettikleri bir yaratığı New York'a gönderiyorlar. Hatta bunun için ısrar da ediyorlar. Bu uydurma robot ilk iş atom tabancasıyla bir grup insanı tehdit ediyor, Sonra kentte bir robot olduğu söylentisinin etrafa yayılmasını sağlıyor. Hatta bu söylenti ayrıntılı da. Çünkü Jessie bana robotun polisle birlikte çalıştığını bildiklerini söyledi. şimdi bu ne anlama geliyor? Kısa bir süre mağazada etrafı atom tabancasıyla tehdit eden yaratığın bir robot olduğunun öğrenildiği anlamına. Belki şimdi bile bu dedikodu maya fıçıları bölümüne ve Long Island'daki hidroponik kesimlere de yayılıyor. Herkes birbirine katil bir robotun kentte kollarını sallayarak dalaştığından söz ediyor."

Enderby inledi. "Olamaz... imkansız bu! İmkansız!"

"Hiç de değil. Gerçekten olaylar böyle gelişiyor, müdür bey. Anlamıyor musunuz? Kentte gerçekten komplocular var. Ama onlar Uzaycılar adına çalışıyorlar. Uzaycılar işlerine geldiği için bir cinayet işlendiğini iddia ediyorlar. Uzaycılar kentte ayaklanmaların baş göstermesini istiyorlar. Halkın Uzay Kentine saldırmasını sağlamaya çalışıyorlar. Durum ne kadar kötüleşirse, onlar için o denli iyi olacak. Ve sonunda Uzaycı gemileri gelecek ve Arzdaki kentleri ele geçirecekler."

Fastolfe uysalca, "Engelle ilgili ayaklanmalar yüzünden yirmi beş yıl önce elimize böyle bir bahane geçti." diye hatırlattı.

"O zaman hazır değildiniz. Ama şimdi hazırsınız." Baley'nin kalbi deli gibi çarpıyordu.

"Bize yüklediğiniz komplo pek karmaşık. Bay Baley. Arzı ele geçirmek isteseydik, daha basit bir yola başvururduk."

"Belki de bu mümkün değil, Dr. Fastolfe. Robotunuz bana Dış Dünyaların Arz konusunda aynı fikirde olmadıklarını açıkladı. Hiç olmazsa o zaman doğruyu söylüyordu sanırım. Belki Dünyanızdakiler Arzı doğrudan doğruya ele geçirmenizi hoş karşılamayacaklar. Belki bir olay çıkması şart. Heyecan uyandırıcı, sarsıcı, müthiş bir olay."

"Cinayet gibi bir olay, öyle mi? Bunu mu demek istiyorsunuz? Tabii bunun bir oyun olması da gerekir. Olay çıkarmak için içimizden birini gerçekten öldüreceğimizi düşünmediğinizi umarım."

"Dr. Sarton'a benzeyen bir robot yaptınız. Robotu atom tabancasıyla yaktınız ve kalıntıları da Bay Enderby'e gösterdiniz."

Dr. Fastolfe tamamladı. "Uydurma cinayette R. Daneel, Dr. Sarton rolünü oynadı. Sonra da Dr. Sarton yalancı cinayetle ilgili uydurma soruşturmada R. Daneel rolüne çıktı."

"Evet, öyle. Bütün bunları size aslında burada olmayan ve atom tabancasıyla ortadan kaldıramayacağınız bir tanığın önünde söylüyorum. Ayrıca o kent hükümetinin ve Washington'dakilerin sözüne inanacakları kadar önemli biri. Amacınızı biliyoruz. Size karşı hazırlıklı olacağız. Gerektiği takdirde hükümetimiz doğrudan doğruya sizin Dünyanızla bağlantı kuracak ve durumu bildirecek. Olayın iç yüzünü olduğu gibi açıklayacak. Bu tür yıldızlararası bir saldırının hoşgörüyle karşılanacağını hiç sanmıyorum."

Fastolfe başını salladı. "Bay Baley, lütfen! Mantıksızlık ediyorsunuz. doğrusu fikirleriniz pek şaşılacak gibi. şimdi diyelim ki, R. Daneel aslında gerçekten R. Daneel. Sadece böyle varsayalım. Yani Daneel gerçekten bir robot. O zaman Polis Müdürü Enderby'nin gördüğünün Dr. Sarton'un cesedi olması gerekmez mi? Ölünün ikinci bir robot olması mantığa pek sığmaz. Polis Müdürü Enderby, R. Daneel hazırlanırken onu gördü. Onun gibi başka bir robot olmadığını da size söyleyecektir."

Baley inatla, "Ona bakarsanız." dedi. "Polis müdürü de bir robotik uzmanı değil. Burada öyle on iki robot olabilir."

"Konunun dışına çıkmayalım. Bay Baley. R. Daneel gerçekten R. Daneel'se ne olacak? O zaman bütün mantık yapınız temelinden çökmeyecek mi? Bu tam anlamıyla melodrama kaçan, akla sığmayacak yıldızlararası komplo inancınızı destekleyecek başka bir şey bulabilecek misiniz?"

"Ben onun insan olduğunu söylüyorum!"

Fastolfe, "Ama aslında siz sorunu incelememişsiniz bile, Bay Baley." dedi. "Bir robotu hatta insana çok benzeyen bir modeli bile ayırt edebilmek için onun söylediği ve yaptığı basit şeylere bakarak olmayacak sonuçlara varmaya hiç gerek yoktur. Örneğin... siz hiç R. Daneel'e iğne batırmayı denediniz mi?"

"Ne?" Baley'nin ağzı bir karış açık kaldı.

"Bu basit bir deney. Tabu bu kadar basit olmayan başka deneyler de yapılabilir. Daneel'ın saçı ve cildi insanlarınkine çok benziyor. Ama hiç onlara mikroskop altında baktınız mı? Sonra... Daneel görünüşte soluk alıyor. Özellikle konuşmak için havayı kullandığı zaman. Ama onun soluklarının düzensiz olduğunu, bazen dakikalarca nefes almadığını fark etmediniz mi? Hatta onun kullandığı havayı bir kaba doldurarak içindeki karbon diyoksit miktarını da ölçebilirdiniz. Daneel'in kanını almayı deneyebilirdiniz. Nabzını saymaya, gömleğinin altından kalbinin çarpıntısını dinlemeye çalışabilirdiniz. Ne dernek istediğimi anlıyor musunuz, Bay Baley?"

Baley endişeyle mırıldandı. "Bunlar boş laflar. Blöfünüze kanacak değilim. Bu saydıklarınızdan herhangi birini deneyebilirdim. Ama bu robot olduğu iddia edilen yaratık yanına bir enjektör, mikroskop ya da stetoskopla yaklaşmama izin verir miydi?"

"Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum." Fastolfe, R. Daneel'e bakarak eliyle hafif bir hareket yaptı.

R. Danlei gömleğinin sağ kolunun manşetine dokundu, Diamanyetik dikiş kol boyunca açılıverdi. Ortaya düzgün, kaslı, bir insanınkinden farksız bir kol çıktı. Bu koldaki bronz rengi, kısa tüylerin miktarı da, yayılış biçimi de tıpkı insanlarınki gibiydi.

Baley, "Yani?" dedi.

R. Daneel sol elinin baş ve işaret parmaklarıyla sağ elinin orta parmağının kökünü çimdikledi. Baley onun daha sonra neler yaptığını pek izleyemedi.

Ama dikişteki diamanyetik alan engellendiği zaman gömleğin kolunun ayrılmasına benzer bir şey oldu. R. Daneel'in kolu da ikiye bölündü. şimdi ince, ete benzeyen maddenin altından donuk, mavimsi gri paslanmaz çelik çubuklar, kirişler ve eklemler görülüyordu.

Dr. Fastolfe nazik nazik sordu. "Daneel'in vücudunun içindeki oygitlan daha yakından incelemek ister misiniz, Bay Baley?"

Baley hem kulakları uğuldadığı, hem de polis müdürü isteri krizi geçiriyormuş gibi tiz bir sesle gülmeye başladığı için bu sözleri zorlukla duyabildi.

DOKUZ

Dakikalar geçti. Baley'nin kulaklarındaki uğultu artarak kahkahaları boğdu. Kubbe ve altındakiler sallandılar. Baley'nin zaman duyusu da sarsıntı geçirdi.

Sonunda Arzlı kendisini iskemlesinde oturur buldu. Ama ona aradan bir süre geçmiş gibi geliyordu. Polis müdürü ortadan kaybolmuştu. Uç boyutlu alıcı saydamlığını kaybetmişti, şimdi süt gibi beyazdı. R. Daneel, Baley'nin yanında oturuyor ve Arzlının çıplak kolunun üst kısmını sıkıyordu. Baley, cildinin hemen altındaki ince, küçük, siyah hipo-iğneyi fark etti. Baley bakarken bu eriyerek hücreler arasındaki sıvıya karıştı. Oradan kana ve etraftaki hücrelere geçecekti. Sonra da Baley'nin vücudundaki bütün hücrelere.

Baley kendisine biraz geldi.

R. Daneel, "Kendini daha iyi hissediyor musun, ortak Elijah?" diye sordu.

Gerçekten de Baley daha iyileşmiş gibiydi. Kolunu çekiştirdi. Robot parmaklarını açtı o zaman. Arzlı gömleğinin kolunu indirerek etrafına bakındı. Dr. Fastolfe hâlâ eski yerinde oturuyordu. Hafif bir gülümseme çirkin yüzünün ifadesini yumuşatıyordu.

Baley, "Bayıldım mı ben?" dedi.

Dr. Fastolfe, "Bir bakıma öyle." diye cevap verdi. "Korkarım müthiş bir şok geçirdiniz."

Baley olanları tüm berraklığıyla anımsadı. R. Daneel'in kendisine daha yakın olan kolunu çabucak yakaladı. Gömleğin kolunu yukarı sıyırmaya çalıştı. Robotun bileği ortaya çıktı. Daneel'in eti Baley'e yumuşak geldi. Ama bunun altında kemikten daha sağlam bir şeyin sertliği vardı. R. Daneel kolunu rahatça detektifin eline bırakmıştı. Baley bu kola baktı. Yan tarafı çimdikledi. Şurada pek hcfif bir birleşme yeri mi vardı? Tabii olması gerekirdi. Sentetik deriyle kaplı olan ve özellikle insanlara benzeyecek bir biçimde yapılan bir robot sıradan makineler gibi tamir edilemezdi. Bu iş

için göğüsteki bir levhanın vidaları sökülemez, kafatasının tepesi bir kapak gibi açılamazdı. Onun yerine makine vücudun mikromanyetik bir çizgiye göre birleştirilmesi şarttı. Uygun bir biçimde dokunulduğu zaman robotun kolunun, başının, bütün gövdesinin ikiye ayrılması gerekirdi. Karşıt bir dokunuşla da birleşmesi.

Baley başını kaldırdı. Küçük düştüğü için yüzü alev alev yanıyordu. "Polis müdürü nerede?"

Dr. Fastolfe, "Önemli bir işi varmış." dedi. "Korkarım ben de gitmesi için ısrar ettim. Ona sizinle ilgileneceğimizi söyledim."

Baley sertçe, "Bana gerçekten iyi baktınız." diye söylendi. "Teşekkür ederim. Artık işimiz sona erdi sanırım." Gücü kesilmiş eklemlerinin yardımıyla ayağa kalkarak dimdik durdu. Birdenbire kendisini çok yaşlı gibi hissetmeye başlamıştı. Her şeye yeniden başlayamayacak kadar yaşlı. Geleceğin neler getireceğini tahmin etmesi için kâhin olmasına da gerek yoktu.

Polis müdürü herhalde hem korkmuş, hem de öfkelenmişti. Yüzü bembeyaz kesilmiş olan adam Baley'nin karşısına dikilecek, her on beş saniyede bir gözlüğünü çıkarıp silecekti. O yumuşak sesiyle Uzaycıların fena halde gücendiklerini söyleyecekti. Julius Enderby hemen hiç bağırmazdı. "Uzaycılarla öyle konuşulamaz, üi'e. Buna gelemezler." Baley, Enderby'nin sesini bütün ton farklarıyla duyuyordu sanki. "Seni uyardım. Verdiğin zararın derecesini Tanrı bilir. Tabii seni de anlıyorum. Ne yapmaya çalıştığının farkındayım. Karşımızdakiler Arzlı olsalardı o zaman durum değişirdi. O zaman sancı, 'Evet,' derdim. 'Bu tehlikeyi göze alabilirsin Riske aldırma. Komplocuları ortaya çıkar!' Ama Uzaycılar? Ne yapmak niyetinde olduğunu bana söyleyebilirdin, Lije. Benim fikrimi alabilirdin. Ben Uzaycıları tanıyorum. Onlar bakımından bilmediğim hiçbir şey yok."

Baley bütün bunlara ne cevap verecekti? Amacını açıklayamayacağı tek insanın Enderby olduğunu söyleyemezdi ya. Baley'nin yapmak istediği son derecede tehlikeli bir şeydi. Enderby ise haddinden fazla ihtiyatlı bir adamdı. Polis müdürüne, "Başarısızlığa uğramamın da, yanlış yoldan başarıya erişmemin de son derecede tehlikeli olacağını bana söyleyen

sensin."de diyemezdi. "işimden atılmamanın tek yolu, suçlunun Uzay Kentinde olduğunu kanıtlamaktı."

Enderby, "Bu olayın bildirilmesi gerekiyor, Lije." diyecekti. "Bunun türlü yankılan olacak. Ben Uzaycıları tanırım. Senin soruşturmadan alınmanı isteyecekler. Bunu yapmak zorunda da kalacağım. Bunu anlıyorsun, değil mi, Lije? Sana yardım etmeye çalışacağım. Bana güvenebilirsin. Seni elimden geldiğince koruyacağım, Lije."

Baley, Enderby'nin böyle yapmaya çalışacağını da biliyordu. Ama mümkün olduğu kadar. Enderby tepesi atmış bir Belediye Başkanını büsbütün öfkelendirmekten kaçınacaktı.

Baley, Belediye Başkanını da duyar gibi oluyordu, "Kahretsin! Enderby, neler oluyor? Neden benim fikrim alınmadı? Bu kenti kim yönetiyor? Bir robotun izinsiz kente girmesine ncst! göz yumuldu? Ya bu Baley denilen adam..."

Enderby kendi geleceğiyle Baley'nin bürodaki durumu arasında bir seçim yapmak zorunda kalacaktı. Baley bu durumda ne bekleyebilirdi ki? Enderby'i suçlayamazdı da.

En hafif ceza Baley'nin derecesini indirmek olacaktı. Bu da yeteri kadar kötü sayılırdı. Modern bir kentte sadece oturmak bile insanın yaşayabilmesini zar zor sağlıyordu. Derecesizler için bile böyleydi bu. Baley bunun nasıl bir yaşam olduğunu da çok iyi biliyordu. İnsana ek şeyleri sağlayan o önemli derecelerdi. Daha rahat bir koltuk. Daha iyi et. Kuyrukta daha kısa süre beklemek. Filozofça düşünen kimseler için bunlar uğraşmaya değmeyecek kadar önemsiz şeyler olabilirlerdi. Ama bir insan ne kadar filozofça düşünürse düşünsün, elde ettiği bu hakları kaybederken yine de üzülürdü. İşte mesele de buydu. Otuz yıl boyunca Özel'e gitmeye alışmış bir insan için apartmandaki musluğun çalıştırılmaya başlaması hiç de önemli bir şey sayılmazdı. Bu "mevkinin yüksekliğini" kanıtlamak bakımından bile bir işe yaramazdı. Zaten insanın mevkini başkalarının gözüne sokmaya çalışması da ayıp sayılırdı. Ama musluğun kullanılmasının yasak edilmesinden sonra Özel'e her gidişinde Baley'nin gururu kırılacak, bu duruma dayanamayacaktı. Yatak odasında rahatlıkla tıraş olduğunu

düşünecek, bu anı ona pek çekici gelecek, özlem duymasına neden olacaktı! Bu lüksü kaybetmek onu ne kadar sarsacaktı!

Modern siyasi yazarlar arasında, ekonominin temelini maliyenin oluşturduğu ortaçağa kendini beğenmişcesine, hoşnutsuzca bakmak moda olmuştu. Onlar yaşamak için rakiplerle savaşmanın insanlıktan uzak bir şey olduğunu söylüyorlardı. O sonsuz "para savaşı"nın gerilime neden olduğuna, bu yüzden gerçekten karmaşık bir toplumun yaşamasının imkansızlaştığına inanıyorlardı.

Buna karşılık modem vatandaşlığın etkili ve aydın bir yaşam biçimi olduğunu söyleyerek bunu övüyorlardı.

Belki gerçekten de öyleydi. Heyecanlı ve romantik bir sürü tarihi roman yazılmıştı. Ve Ortaçağcılar "maliyeciliğin" kişilik ve beceriklilik gibi özellikleri geliştirdiğini iddia ediyorlardı.

Baley'nin bu konuda kesin bir kararı yoktu. Ama Arzlı şimdi acıyla, acaba hangi insan para için, pazar gecesi yediği tavuk budunu kaybetmemek uğruna .savaşan bir kentli kadar çabalamıştır, diye düşünüyordu. Daha önce canlı olan bir tavuğun gerçek, etli budu uğruna savaşan bir kentli kadar...

Baley için için ekledi. Kendimi o kadar düşünmüyorum. Ama ya Jessie'yle Ben?

Dr. Fastolfe'un sesiyle daldığı düşüncelerden uyandı. "Bay Baley beni duyuyor musunuz?"

Detektif gözlerini kırpıştırdı. "Efendim?" Orada ne kadar zamandan beri donmuş gibi, aptal aptal duruyordu?

"Oturmaz mısınız, efendim? Bize düşüncelerinizi açıkladınız. Belki artık cinayetin işlendiği yerde, olaydan hemen sonra çekilen filmleri seyretmeyi istersiniz."

"Hayır, teşekkür ederim. Kentte işim var."

"Dr. Sarton'un ölümü diğer işlerinizden daha önemli değil mi?"

"Benim için değil. Herhalde beni bu görevden aldılar bile." Baley'nin tepesi birden attı. "Kahretsin! Madem R. Daneel'in bir robot olduğunu

kanıtlayacak durumdaydınız, neden bunu hemen yapmadınız? Niçin bu konuşmayı bir komedi haline soktunuz?"

"Sevgili, Bay Baley, çıkardığınız sonuçlar ilglmi çok çekti. Sizi görevden almalarına gelince. . buna hiç ihtimal vermiyorum. Polis müdürü ayrılmadan önce ondan özellikle soruşturmaya sizin devam etmenizi istedim. Bay Enderby'nin bizimle işbirliği yapacağını sanıyorum."

Baley iskemlesine çöktü. Sadece istediği için değil. Dizlerinin gücü de kesildiğinden. Sert seri, "Neden?" dedi.

Dr. Fastolfe ayak ayak üstüne atarak içini çekti. "Bay Baley, ben şimdiye kadar 'ki tür New York'luyla karşılaştım. Kargaşa çıkarmaya çalışanlar ve politikacılar. Polis müdürünüz bize yararlı oluyor ama o bir politikacı. Bize duymak istediğimiz şeyleri söylüyor. Yani bizi idare ediyor. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi? Ama siz... siz buraya geldiniz, bizi korkunç komplolar kurmakla suçladınız ve iddialarınızı da kanıtlamaya çalıştınız. Bu olay çok hoşuma gitti. Bunu umut verici bir gelişme sayıyorum."

Baley alayla sordu. "Ne kadar umut verici?"

"Yeteri kadar. Siz açık açık konuşabileceğim bir insansınız. Bay Daley, dün gece R. Danee! benimle esir-altı yoluyla bağlantı kurdu. Hakkınızda söylediği bazı şeyler ilgimi çok uyandırdı. Örneğin, Daneel apartmanınızdaki bazı kitap-filmlerin konularından söz etti."

"Ne olmuş o kitap-filmlere?"

"Bunlardan çoğu tarih ve arkeolojiyle ilgiliymiş. Bu da insan toplumuyla ilgilendiğinizi ve onun geçirdiği evrimler konusunda biraz bilginiz olduğunu gösteriyor."

"Bir polis bile istiyorsa boş zamanında kitap-filmler seyredebilir."

"Doğru... Seçtiğiniz kitaplar beni memnun etti. Bu yapmaya çalıştığım şey konusunda bana yardımcı olacak. Önce size Dış Dünyalıların neden Arzlılarla kaynaşmadıklarını anlatacağım. Ya da anlatmaya çalışacağım. Burada, Uzay Kentinde yaşıyoruz. New York'a gitmiyoruz. Siz kentlilerle ender olarak karşılaşıyoruz. Açık havada yaşıyoruz. Ama taze havayı içimize çekeceğimiz zaman burnumuza filtre takıyoruz. şimdi karşınızda

oturuyorum, ellerimde eldivenler, burnumda da filtreler var. Size mümkün olduğu kadar yaklaşmamak konusunda da kararlıyım. Bunların nedenini biliyor musunuz?"

Baley, "Tahminler yürütmenin bir yararı olmaz." dedi. Sonra da için için ekledi. Artık bırakayım da o konuşsun.

"Sizinkiler gibi bir tahminde bulunsaydınız, o zaman Uzaycıların Arzlıları aşağı gördüklerini ve gölgelerinin üzerine düşerek şereflerine leke sürülmesini istemediklerini söylerdiniz. Ama bu doğru değil. Aslında gerçek cevap belli. Muayeneden geçmeniz ve tabii temizlenmeniz sadece bir töre yüzünden yaptırılan şeyler değillerdi. Bunlar çok gerekliydi."

"Hastalık yüzünden mi?"

"Evet, hastalık yüzünden. Sevgili Bay Baley. Dış Dünyalara yayılan insanlar kendilerini Arza özgü bakteri ve virüslerin olmadığı gezegenlerde buldular. Tabii Arzlılar kendi mikroplarını da birlikte getirdiler. Ama birlikte getirdikleri başka şeyler de vardı: En modern tıp ve mikrobiyoloji teknikleri. Başa çıkmaları gereken sadece bir avuç mikroorganizma vardı. Bunları besleyen, yaşatan başka aracı canlılar da yoktu. Konaklar yani O gezegenlerde sıtmayı yayacak sivrisinekler, sistozomiazı aşılayacak sümüklü böcekler yaşamıyordu. Hastalığa neden olan organizmalar ortadan kaldırıldı. Yararlı bakterilerin gelişmelerine izin verildi. Böylece Dış Dünyalar yavaş yavaş hastalıklardan arındılar. Tabii zamanla Arzlı göçmenlerin gezegenlere gelebilmeleri için daha sıkı kurallar konulmaya başlandı. Çünkü Dış Dünyalıların hastalıklara karşı olan bağışıklık ve dayanıklılıkları gitgide azalıyordu."

"Siz hiç hastalanmadınız mı, Dr. Fastolfe?" "Mikropların neden olduğu bir hastalığa hiç yakalanmadım Bay Baley. Tabii hepimizde damar sertliği gibi yozlaşmaya bağlı hastalıklar görülebilir. Ama sizin grip ya da soğuk algınlığı diye tanımlayacağınız hastalıklara hiçbir zaman tutulmadım. Böyle bir mikrop aldığım takdirde bu yüzden ölebilirim. Çünkü buna alışık değilim. Gribe karşı bir dayanma gücü de geliştirmedim. İşte burada, Uzay Kentindekilerin derdi bu. Buraya gelenler her zaman kesin bir tehlikeyle karşı karşıyalar. Arz, savunmamız, yani dağa! bir savunmamız olmayan türlü hastalıkla dolu. Siz şimdi bilinen hemen her hastalığın mikrobunu

taşıyorsunuz. Ama bunun farkında bile değilsiniz. Çünkü onları vücudunuzun uzun yıllar boyunca geliştirdiği antijenler sayesinde hemen her zaman kontrol altında tutabiliyorsunuz. İşte bende bu antijenler yok. Artık size fazla yaklaşmamama şaşıyor musunuz? Bana inanın, Bay Baley, sizden uzak duruyorsam bunun nedeni sadece kendimi koruma isteğim."

Baley, "Madem durum böyle." dedi. "Neden bu gerçeği Arzlılara açıklamıyorsunuz? Yani sizde tiksinti uyandırmadığımızı, sadece gerçek bir fiziki tehlikeye karşı korunmaya çalıştığınızı?"

Uzaycı başını salladı, "Burada birkaç kişiyiz. Bay Baley Ve yabancı olduğumuz için zaten bizden nefret ediyorlar. Üstün varlıklar olarak biraz bir saygınlığımız var. Bununla kendimizi koruyoruz. Arzlılara yaklaşmaktan korktuğumuzu açıklayarak itibarımızı kaybetmeyi göze alamayız. Uzaycılarla Arzlılar birbirlerini daha iyi anlayıncaya kadar bunu yapamayız."

"Bu durumda aramızda bir anlaşma da olamaz. Bizden üstün olduğunuzu sandığımız için sizden... nefret ediyoruz."

"Çözümlenmesi zor bir sorun bu. Bunun farkında olmadığımızı sanmayın."

"Polis müdürü bu durumu biliyor mu?"

"Size yaptığım gibi sorunu ona açık açık anlatmadım. Ama tabii durumu tahmin etmiş olabilir. Bay Enderby çok zeki bir insan."

Baley düşünceli bir tavırla mırıldandı. "Bunu tahmin etseydi bana söylerdi."

Dr. Fastolfe kaşlarını kaldırdı. "Size söyleseydi, siz de o zaman R. Daneel'in bir Uzaycı olduğunu düşünmezdiniz, öyle mi?"

Baley hafifçe omzunu silkerek konuyu kapatmaya çalıştı.

Ama Dr. Fastolfe konuşmasını sürdürdü. "Aslında bu önemli bir nokta. Psikolojik zorluklar, gürültü ve kalabalığın üzerimizde yapacağı korkunç etki bir yana, içimizden birinin New York'a girmesi bir idam hükmünden farksız olur. işte Dr. Sarton insana benzer robotlar projesini bu yüzden

başlattı. Onlar insanların yerini alacak yaratıklar olacaklardı. Bizim yerimize kente gireceklerdi..."

"Evet, biliyorum. R. Daneel bunu bana anlattı."

"Bu hoşunuza gitmedi mi?"

Baley, "Dinleyin." dedi. "Madem birbirimizle açık açık konuşuyoruz, size basit bir soru sormama izin verin. Siz Uzaycılar Arza neden geldiniz? Niçin bizi kendi başımıza bırakmıyorsunuz?"

Dr. Fastolfe çok şaşırdı. "Arzdaki yaşamdan memnun musunuz?"

"İdare ediyoruz."

"Evet, ama bu daha ne kadar sürebilir? Nüfusunuz sürekli artıyor. Her insana gereken kalori gitgide daha zorlukla sağlanabiliyor. Arz sadece bir çıkmaz sokak, dostum."

Baley inatla yineledi. "İdare ediyoruz."

"Zorlukla! New York gibi bir kent su getirmek ve boşaltım maddelerini dışarı atmak için bütün gücünü harcamak zorunda. Nükleer reaktörleri çalıştırmak için gereken uranyum sistemdeki diğer gezegenlerden bile gitgide daha zorlukla sağlanabiliyor. Uranyum ihtiyacı giderek daha da artıyor üstelik. Kentin varlığı her zaman maya fıçıları için kâğıt hamuru ve hidroponik çiftlikler için de madenlerin gelmesine bağlı. Havanın durmadan dalaşması şart. Denge son derecede nazik. Hem de birçok bakımdan. Her yıl bu durum daha da nazikleşiyor. Malzemenin giriş ve çıkışı bir saat için durdurulursa. New York'a neler olur bunu hiç düşündünüz mü?"

"Hiçbir zaman durdurulmadı."

"Ama bu gelecek için bir garanti sayılmaz ki. İlkel çağlarda tek tek yerleŞim merkezleri hemen hemen kendi kendilerine yeterlerdi. Bu merkezler civarındaki çiftliklerin ürünleriyle beslenirlerdi. Onlara ani bir felaket, sel, salgın hastalık ya da ürünün az olmasından başka hiçbir şey de zarar veremezdi. YerleŞim merkezleri genişler ve teknoloji de ilerlerken, uzaklardaki toplumlardan yardım istenerek yerel felaketler önlenmeye başlandı. Ama buna karşılık daha da geniş bölgeler bağımsız hale geldiler. Ortaçağda açık kentler, hatta bunların en büyüğü bile depolanmış yiyecekler

ve acil durumda kullanılacak malzeme sayesinde en aşağı bir hafta yaşamayı başarıyordu. New York ilk kez bir kent halini aldığı zaman kendi başına bir gün yaşayabilirdi. şimdi bir saat bile yaşaması imkansız. On binlerce yıl önce insanı sadece rahatsız eden, bin yıl önce biraz ciddi sayılan ve yüzyıl önce acil olduğu ilan edilen bir felaket New York'u öldürmeye yetecek."

Baley iskemlesinde huzursuzca kımıldandı. "Bütün bunları daha önce de duydum. Ortaçağcılar kentlerin ortadan kaldırılması görüşündeler. Toprağa, doğal tarıma geri dönmemizi istiyorlar. Onlarınki çılgınlık. Geri dönemeyiz. Artık çok kalabalığız ve insan tarihin akışı içinde hiçbir zaman geri dönemez, hep ileri gider. Tabii Dış Dünyalara göç kısıtlanmamış olsaydı..."

"Bunun neden kısıtlanması gerektiğini biliyorsunuz."

"O halde yapılacak ne var? Siz ölü bir hattan akım almaya çalışıyorsunuz."

"Yeni Dünyalara göç etmeye ne dersiniz? Galakside yüz milyarlarca yıldız var. Yüz milyon gezegenin insanların yaşamasına uygun olduğu ya da bu duruma getirilebileceği saptandı."

"Saçma!"

Dr. Fastolfe heyecanla, "Neden saçma?" diye sordu. "Neden bu öneriyi saçma buluyorsunuz? Arzlılar geçmişte gezegenleri sömürgeleştirdiler. Elil Dış Dünyadan otuzuna Arzlılar doğrudan doğruya yerleştiler. Buna kendi Dünyam Aurora da dahil. Artık gezegenleri kolonileştirmek imkansız mı?"

"Şey..."

"Cevap veremiyorsunuz değil mi? Belki bu artık mümkün değil. Bunun nedeni de Arzda kent kültürünün gelişmiş olması. Kentlerden önce Arzda insan yaşamı özel bir amaçla geliştirilmemişti. Bu yüzden atalarınız buradan ayrılarak başka, vahşi bir gezegende her şeye yeniden başlayabiliyorlardı. Ve bunu otuz kez yaptılar. Ama artık Arzlılar çelik mağaralarında hapisler. Her türlü özen görüyorlar. Artık hapishanelerinden kurtulmaları da olanaksız. Siz, bir New York'lunun Uzay Kentine girebilmek için kırları aşabileceğine kesinlikle ihtimal vermiyorsunuz. Hele

uzayı aşarak yeni bir Dünyaya gitmek sizin için aklın almayacağı bir şey olmalı. Dev kentler, Arzı mahvediyor, efendim."

Baley öfkeyle, "Öyle olduğunu varsayalım." dedi. "Bu sizi neden ilgilendiriyor? Bu bizim sorunumuz. Bunu bildiğimiz gibi de çözümleriz. Çözümleyemezsek de bu sadece bizim felaketimiz olur."

"Başkalarının sağlayacakları mutluluk yerine bu felaketi tercih edeceksiniz öyle mi? Neler hissettiğinizi anlıyorum. Bir yabancının öğütlerini dinlemek hoş bir şey olmasa gerek. Ama keşke siz de bize bir nutuk çekebilseydiniz. Bizim de bir sorunumuz var. Sizinkine paralel bir şey."

Baley ağzını çarpıtarak güldü. "Nüfus çokluğu mu?"

"Paralel dedim, aynı değil. Bizim derdimiz de nüfus azlığı. Kaç yaşındayım dersiniz. Bay Baley?"

Arzlı Uzaycıyı bir an süzdü sonra da mahsus tahmininden fazlasını söyledi. "Altmış sanırım."

"Yüz altmış demeliydiniz."

"Ne?"

"Gelecek yıl dönümümde yüz altmış üçüne basacağım. Bunun hileli bir yanı da yok. Yaşımı, standart Arz yılına göre söyledim. Şansım varsa, kendime bakarsam ve en önemlisi Arzda bir hastalığa yakalanmazsam bu yaş iki katma da çıkabilir. Aurora'da üç yüz ellisine kadar yaşayan insanlar var. Ortalama yaş oranı da gitgide yükseliyor."

Baley bu konuşmayı sakin bir sessizlik içinde dinleyen Daneel'e baktı. Sanki robotun da bu sözleri onaylamasın! bekliyordu. Sonra, "Bu nasıl olur?" dedi.

"Nüfusun az olduğu yerlerde gerontoloji alanındaki çalışmaları yoğunlaştırmak, yaşlanma konusunda araştırmalar yapmak akıllıca bir şey sayılır. Sizinki gibi bir Dünyada uzun ömür bir felaket olur. Nüfusun bu yoldan da çoğalması ekonomiyi çökertir, Aurora'da üç yüz yaşındaki insanlara yer var. Tabii bu yüzden de uzun bir ömür iki, üç katı daha değerli bir hal alıyor.

"Bugün öldüğünüzü düşünelim. Ancak yaşamınızın kırk yılını kaybetmiş olacaksınız. Belki de daha azını. Ben ölürsem yüz elli yıl kaybetmiş olacağım. Belki de daha fazlasını. İşte bu yüzden bizimki gibi bir kültürde kişinin hayatı çok önemli sayılıyor. doğum oranımız düşük. Nüfus artışı sıkı bir biçimde kontrol ediliyor. Kişilerin tam anlamıyla rahat etmeleri için robot insan oranını kesinlikle sabit tutuyoruz. Gelişen çocuklar olgunlaşmalarına izin verilmeden önce fizik ve kafa bakımından kusurları olup olmadığının anlaşılması için dikkatle inceleniyorlar. Bu da mantıklı bir şey..."

Baley Uzaycının sözünü kesti. "Yani uygun olmayanları öldürüyor musunuz?"

"Evet, ölçülere uymadıkları takdirde. Emin olun hiçbir acı duymuyorlar. Bu fikir sizi çok sarstı. Ama Arzlıların kontrolsüzce çoğalmaları da bizi sarsıyor."

"Biz her zaman kontrol altındayız, Dr. Fastolfe. Her ailenin belirli sayıda çocuk sahibi olmasına izin veriliyor."

Dr. Fastolfe hoşgörüyle gülümsedi. "Belirli sayıda, herhangi tipte çocuklar. Ayrıca sağlıklı olmaları da şart değil. Ama yine de yasalara aykırı bir biçimde çocuklar Dünyaya geliyor ve nüfusunuz durmadan artıyor."

"Hangi çocukların yaşayacağı konusunda karar vermek kime düşer?"

"Bu karmaşık bir konu ve sorunuz bir tek cümleyle de yanıtlanamaz. İleride bir gün bu konuyu bütün ayrıntılarıyla konuşuruz."

"Eh, sorun nedir öyleyse? Toplumunuzdan memnun olduğunuz anlaşılıyor."

"Çok durağan. İşte sorun da bu. Bizim toplum fazla sabit."

Baley, "Sizi de hiçbir şey memnun etmiyor." diye mırıldandı. "Size göre bizim toplum karmaşa uçurumuna yuvarlanmak üzere. Sizinkiyse fazla sabit."

"Bu bakımdan da mübalağaya kaçılabilir. Hiçbir Dış Dünya iki yüz elli yıldan beri bir tek gezegeni sömürgeleştirmedi. İleride de böyle bir şey

olacağı yok. Dış Dünyalarda yaşayanların ömürleri tehlikeye atılamayacak kadar uzun, alt üst edilemeyecek derecede de rahat."

"Bunu bilemem. Dr. Fastolfe Ama sonuçta Arza geliyor ve hastalanma tehlikesini göze alıyorsunuz."

"Evet, ben bunu göze aldım. Benim gibi birkaç kişi daha var. Bay Baley. Biz insanlığın geleceğinin uzun bir Ömrün sona ermesi olasılığına değeceğini düşünüyoruz. Ama ne yazık ki, sayımız az."

"Pekâlâ. şimdi asıl konuya gelelim. Uzay Kenti bu duruma nasıl yardım ediyor?"

"Arza robotları kabul ettirmeye çalışırken, sizin kent ekonominizi altüst etmek için de elimizden geleni yapıyoruz."

"Demek sizin yardım fikriniz bu?" Baley'nin dudakları titredi. "Yani işlerinden atılan, dereceleri düşürülen insanlardan oluşan ve gitgide kalabalıklaşan bir grup yaratıyorsunuz."

"Bunun nedeni duygusuzluğumuz ya da zalimliğimiz değil. Bana inanın, işlerinden atılan o grup, kolonicilerin çekirdeğini oluşturabilir. Sizin eski Amerika'yı mahkûmların doldurulduğu gemiler keşfetmişti. Sizin kent denilen çelik mağaraların işlerini kaybeden adamlara bir yararı olmadığının, onları düş kırıklığına uğrattığının farkında değil misiniz? öyle bir insan Arzı terk etmekle hiçbir şey kaybetmez. Tersine çok şey de kazanır."

"Ama bu planınız işlemiyor."

Dr. Fastolfe kederle, "doğru." dedi. "İşlemiyor. Bir yerde bir hata yaptık. Arzlıların robotlara karşı duydukları nefret her şeyi engelliyor. Ama aslında o robotlar insanlarla birlikte uzaya açılır, vahşi bir Dünyaya ilk yerleşildiği sırada karşılaşılan güçlükleri halleder, kolonizasyonu kolay bir hale getirirler."

"Sonra? Bir sürü Dış Dünya daha mı yaratılacak?"

"Hayır. İnsanlar Dış Dünyalara kentçilik Arza yayılmadan önce yerleştiler. Kent kültüründen önce. Yeni kolonilerse C/Fe kültürünün başlangıcını görmüş, kentlerde yetişmiş insanlar tarafından kurulacak. Bu bir sentez, bir tür melezleştirme işlemi olacak. şimdiki durum devam ettiği

takdirde Arzın yapısı yakın bir gelecekte çökmeye başlayacak. Dış Dünyalar ağır ağır yozlaşacak ve daha uzak bir gelecekte kokuşacaklar. Ama yeni koloniler iki kültürün en iyi yanlarını birleştiren, sağlıklı bir soy sayılacaklar. Onların, Arz da dahil olmak üzere bütün eski Dünyalara gösterecekleri tepki, bizlerin yeniden hayata kavuşmamızı da sağlayabilir."

"Bilemiyorum... Bütün bunlar çok belirsiz, Dr. Fastolfe."

"Evet, bu bir hayal. Ama bu konuyu düşünün." Uzaycı birdenbire ayağa kalktı. "Sizinle* kararlaştırdığımdan daha uzun bir süre ahbaplık ettim. Sağlık Yasalarımızın izin verdiğinden daha da uzun bir süre bu. İzninizle."

Baley'le R. Daneel kubbeden ayrıldılar. Güneş ışınları tekrar onları aydınlattı. Ama bunların açıları daha farklı, ışıltıları da daha sarımsıydı. Baley, başka bir Dünyanın güneşi bana farklı mı gözükürdü, diye düşündü. Belki daha az göz kamaştırıcı ve daha yumuşak bulurdum bunu. O güneşi daha kolaylıkla mı kabul ederdim? Başka bir Dünya? O yelken kulaklı çirkin Uzaycı kafama garip hayaller soktu. Acaba Aurora gezegenindeki doktorlar çocukluğunda Fastolfe'a bakarak, gelişmesine izin versek mi, diye düşündüler mi? Çok çirkin bir insan değil mi? Yoksa Aurora'lıların ölçülerine fiziki görünüş da nil değil mi? Çirkinlik ne zaman bir sakatlık sayılır? Ve hangi sakatlıklar...

Güneş ortadan kaybolduğu ve Özel'e giden ilk kapıdan girdikleri zaman Baley'nin o ruh halini sürdürmesi de zorlaştı. Arzlı öfkeyle başını salladı. Bütün bunlar saçma! Arzlıları başka gezegenlere göç etmeye ve yeni toplumlar kurmaya zorlayacaklarmış! Saçma! Gülünç! Bu Uzaycıların asıl amacı nedir? Baley bu konuyu düşündüyse de bir sonuca varamadı.

Araba ağır ağır taşıt yolundan ilerledi. Gerçekler Baley'nin etrafını sarıyorlardı artık. Kalçasında ağırlığını hissettiği atom tabancası rahatlatıcı, sıcak bir yük gibiydi. Kentin gürültüsü ve canlılığı da aynı derecede sıcak ve rahatlık vericiydi.

Kentin havası çevrelerini sararken Baley'nin burun kapakları hafif ve keskince bir koku yüzünden titreşti. Detektif şaşkın şaşkın, kent kokuyor, dedi kendi kendine, Dev mağaranın çelik duvarlarının arasına sıkışmış olan yirmi milyon insanı düşündü. Ve hayatında ilk kez dışarıdaki taze havanın temizlediği burnuyla bu insanların kokusunu aldı. Başka bir Dünyada

durum farklı mı olur? Daha az insan ve daha fazla hava... Her şey daha temiz mi olur acaba?

Ama kentin öğleden sonrasına özgü gümbürtüsü etraflarını sarmıştı. Koku hafifledi ve duyulmaz oldu. Baley de kendinden biraz utandı.

Baley sürme çubuğunu ağır ağır iterek ışınla verilen güçten daha fazla yararlandı. Araba boş caddeye girerken iyice hızlandı.

Arzlı, "Daneel." dedi,

"Evet, Elijah?"

"Dr Fastolfe bana bütün bunları neden anlattı?"

"Sanırım sana araştırmanın ne kadar önemli olduğunu iyice açıklamaya çalıştı, Elijah. Biz sadece bir cinayetin esrarını çözmeyeceğiz. Aynı zamanda Uzay Kentini ve böylece bütün insanlığın geleceğini de kurtaracağız."

Baley alayla, "Cinayet yerini görmeme, cesedi bulan insanlarla konuşmama izin verseydi." dedi. "Daha iyi olurdu."

"Bu bakımdan yeni bir şey bulamazdın, Elijah. Biz cinayet yerini iyice araştırdık. Tanıklarla da dikkatle konuştuk."

"Öyle mi? Ve elinizde hiçbir şey yok. Ne bir ipucu, ne de şüphelendiğiniz biri."

"Evet, haklısın. Sorunun cevabı New York' ta olmalı. Ama yanlış sonuç çıkarmaman için şunu da söylemeliyim: Şüphelendiğimiz bir kişi vardı."

"Ne? Bundan daha önce hiç söz etmedin."

"Bunu gerekli bulmadım, Elijah. Herhalde şüphelerin otomatik olarak bir tek kişinin üzerinde toplandığını sen de fark ettin."

"Kim? Tanrı aşkına! kim bu?"

"Cinayet yerinde bulunan tek Arzlı. Polis müdürü Julius Enderby."

ON

Polis arabası yana doğru kaydı ve caddenin kenarındaki soğuk beton duvara dayanarak durdu. Motorun homurtusu kesildi ve etrafa derin bir sessizlik çöktü. Bir ölüm sessizliği.

Baley yanında oturan robota baktı ve duruma uymayacak kadar sakin bir sesle, "Ne?" dedi.

Baley cevap beklerken dakikalar uzadı, uzadı. Hafif bir titreŞim duyuldu. Bu yükselerek doruk noktasına erişti, sonra da işitilmez oldu. Belki de bir buçuk kilometre kadar ötede, bilmedikleri bir göreve giden bir polis taşıtının gürültüsüydü bu. Ya da yangına yetişmeye çalışan bir itfaiye arabasının sesi.

Baley'nin kafasının tarafsız bir köşesi, acaba bir tek insan New York'un bağırsaklarında dönemeçler yaparak dalaşan bütün taşıt yollarını biliyor mu, diye sordu. Gece ya da gündüz bu taşıt yolları hiçbir zaman bomboş olmuyordu. Ama insanların yıllardan beri girmedikleri bazı geçitler olmalıydı, Baley birden sarsıcı bir berraklıkla yeni yetişme çağlarında seyrettiği bir öyküyü anımsadı.

Bu, Londra'daki taşıt yollarıyla ilgiliydi. Olay bir cinayetle başlıyordu. Katil bir taşıt yolunun köşesindeki, daha önceden kararlaştırılmış olan yere doğru kaçıyordu. Geçitteki tozlarda yüzyıldan beri ilk kez onun ayak izleri kalıyordu. Katil araştırma sona erinceye kadar orada güvenle saklanabileceğinden emindi.

Ama adam yanlış bir yola sapıyordu. O dönemeçli, sessiz ve ıssız koridorlarda küfrediyor ve her şeye rağmen sığınağa erişeceğini haykırıyordu.

Ondan sonra yine arka arkaya yanlış geçitlere sapıyor, Brighton'dan Norwich'e, Coventry'den Canterbury'e kadar o sonsuz labirentte dolaşıyordu. Ortaçağ İngiltere'sinin güneydoğu köşesine yayılmış olan büyük Londra Kentinin altındaki koridorlarda bir uçtan bir uca gidiyordu. Elbisesi yırtılmış, ayakkabıları parça parça olmuştu. Gücü azalmış ama

kesilmemişti. Yorgundu, çok yorgun. Ama duramıyordu. Yürüyor, yürüyor ve her seferinde de yanlış bir koridora sapıyordu.

Bazen gelip geçen arabaların gürültüsünü duyuyordu. Ama bunlar her zaman bir ilerideki yoldan gidiyorlardı. Artık adam polise memnunlukla tesllm olacaktı. Arabaların geçtiği tarafa doğru koşuyor ama geçide eriştiği zaman orasının bomboş olduğunu görüyordu. Bazen ileride kentin yaşamına ve soluğuna ulaşmasını sağlayacak bir kapı beliriyordu. Ama adam yaklaşırken bu ışıltı uzaklaşıyordu. Sonra katil bir dönemeci aşıyor ve kapı da gözden kayboluyordu.

Bazen resmi bir görevle kentin derinliklerine inen Londra'lılar belli belirsiz bir siluetin sessizce, topallayarak kendilerine doğru geldiğini görüyorlardı. Bu yarı saydam hayalet elini kaldırıyor, ağzını açarak bir şeyler söylüyor ama sesi çıkmıyordu. Tam yaklaştığı sırada dalgalanıyor ve gözden kayboluyordu.

Bu olay sıradan bir öykü olmaktan çıkmış ve folklora girmişti. Bütün Dünyada "Kaybolan Londra'lı" sözü her zaman kullanılan, tanıdık bir deyim halini almıştı.

Baley, New York Kentinin derinliklerinde bu öyküyü hatırlayarak endişeyle kımıldandı.

R. Daneel konuşmaya başladı. Sesi hafifçe yankılanıyordu. "Bizi duyabilirler."

"Burada mı? imkansız. Ee, polis müdürüne ne olmuş?"

"O cinayet yerindeydi, Elijah. Ve bir kentliydi. Ondan şüphelenmemiz kaçımsamayacak bir şeydi."

"'Bir şeydi,' dedin. Enderby'den hâlâ şüphe ediyor musunuz?"

"Hayır. Suçsuz olduğunu çabucak kanıtladık. Bir kere yanında atom tabancası yoktu. Olamazdı da. Bay Enderby, Uzay Kentine her zamanki yoldan girmişti. Bu kesindi. Bildiğin gibi ziyaretçilerin silahları alınıyor."

"Ha, sahi, cinayet silahı bulundu mu?"

"Hayır, Elijah. Uzay Kentindeki her atom tabancası incelendi. Bunların hiçbiriyle ateş edilmemişti. Hem de haftalardan beri. Radyasyon

yataklarının kontrolü bu noktayı kesinlikle açıkladı."

"6 halde katil ya silahı çok iyi sakladı..."

"Silahı Uzay Kentinde bir yere saklamış olamaz. Her taraf iyice tarandı."

Baley sabırsızca, "Ben bütün olasılıkları göz önüne almaya çalışıyorum." diye homurdandı. "Katil tabancayı ya sakladı ya da giderken yanında götürdü."

"Öyle."

"Sadece ikinci olasılığı kabul ediyorsun. Bundan da polis müdürünün temize çıktığı anlaşılıyor."

"Evet. Tabii bir ihtiyat önlemi olarak serebro-analizi de yapıldı."

"Ne?"

"serebro-analiz, canlı beyin hücrelerinin elektro manyetik alanlarının yorumlanması demektir."

Baley yine de bir şey anlamamıştı. "Ya? Peki bu neyi açıklar?"

"O kişinin duygu ve kişilik yapısı konusunda bilgi verir. Bu analiz bize Polis Müdürü Enderby'nin Dr. Sarton'u ö'.düremeyecek bir insan olduğunu açıkladı. Bu onun için imkansız bir şeydi."

Baley, "doğru." diye başını salladı. "Enderby o tip bir insan değildir. Bunu sana ben de söyleyebilirdim."

"Tarafsız bilgi daha işe yarar. Tabii Uzay Kentinde herkes serebro-analiz uygulanmasına razı oldular."

"Ve hiçbirinin de cinayet işleyemeyeceği ortaya çıktı, öyle mi?"

"Kesinlikle, işte bu yüzden katilin New York'tan biri olduğuna karar verdik."

"İyi ya O zaman butun New York'a sizin o sevimli işlemi uygularız olur biter"

"Bu pratik bir şey olmaz, Elijah. Kentte cinayet işleyecek karakterde milyonlarca insan olabilir."

Baley uzak geçmişte kalan o günde Uzaycılara avaz avaz bağıran kalabalığı, bir gece önce ayakkabı mağazasının önüne toplanan, salyaları aka aka tehditler savuran o güruhu düşündü. Milyonlar... Sonra için için ekledi. Zavallı Julius. Ondan da şüphelenmişler...

Detektif ceset bulunduktan sonra olanları anlatan Enderby'nin sesini duyar gibi oldu. "zalimce bir şeydi bu, zalimce..." Tevekkeli adam geçirdiği şok ve sarsıntı yüzünden gözlüğünü kırmamıştı. O nedenle de Uzay Kentine tekrar gitmeye yanaşmamıştı. Enderby dişlerinin arasından, "Onlardan nefret ediyorum." demişti.

Baley yine, zavallı Julius, diye düşündü. Uzaycıları idare edebilen adam. Kentin, Uzaycılarla geçinebildiği için değer verdiği polis müdürü. Aoaba Enderby'nin bu başarısı onun hızla yükselmesine ne dereceye kadar katkıda bulundu? Julius'un soruşturmayı neden benim yönetmemi istediği de anlaşılıyor. Sıkı ağızlı, sadık güvenilir Baley! Üniversite arkadaşı! Bu küçük olayın içyüzünü öğrendiği takdirde de dilini tutar... Acaba serebro-analiz nasıl yapılıyor? Gözlerinin önünde koskocaman elektrotlar, grafik kâğıtlarının üzerine mürekkeple çiz giler çizen pantograflar, şıkırdayarak kendi kendilerini ayarlayan dişli çarklar belirdi. Zavallı Julius. Herhalde çok sarsıldı. Bunda da haklıydı Ve o arada Belediye Başkanının zoruyla istifasını verdiğini ve meslek hayatının böylece sona erdiğini de görür gibi olmuştu adamcağız.

Polis arabası Belediye Sarayının yer altındaki katlarından birine girdi.

Baley masasına döndüğü zaman 14.30 olmuştu. Polis müdürü yerinde yoktu. Durmadan gülümseyen R. Sammy, Enderby'nin nerede olduğunu bilmediğini söyledi.

Baley bir süre oturup düşündü. Acıktığının bile farkında değildi.

15.20'de R. Sammy, Baley'nin masasına yaklaştı. "Polis müdürü döndü, Lije"

Baley, "Teşekkür ederim." dedi. İlk kez o gün R. Sammy'i öfkelenmeden dinlemişti. Sonuçta R. Sammy, R. Daneel'in bir tür akrabası sayılırdı R. Daneel de kızılacak bir insan... daha doğrusu... şey değildi. Baley bir kentte aynı oranda robot ve insan bulunduğu takdirde durumun nasıl olacağını düşündü. Bu olasılığı heyecanlanmadan, tarafsızca inceledi.

Baley içeri girdiği sırada polis müdürü bazı belgeleri inceliyor, zaman zaman da not alıyordu. "Uzay Kentinde feci pot kırdın." dedi.

Baley her şeyi, Fastolfe'la yaptığı söz düellosunu hatırladı, Uzun yüzünde sıkıntılı ve üzgün bir ifade belirdi. "Bunu ben de itiraf ediyorum, müdür bey. Çok üzgünüm."

Enderby başını kaldırarak ona baktı. Gözlüğünün camlan arkasında keskin bakışlı gözleri parlıyordu. Otuz saatten beri ilk kez kendini toplamış gibiydi. "Önemli değil. Fastolfe buna aldırmadı. Onun için biz de olayı unutacağız. O Uzaycıların ne yapacakları önceden kestirilemez. Açıkçası bu kadar şanslı olmayı hak etmedin. Bir daha sefere film kahramanlığına kalkmadan önce benimle konuşmalısın."

Baley başını salladı. Olayı düşünmeyecekti artık. Gösterişli bir oyuna kalkışmış ama başarılı olamamıştı. Artık üzülecek değildi. Olayı böyle kayıtsızlıkla düşünebilmesine kendisi de şaşıyordu ama durum böyleydi. Detektif, "Müdür bey." dedi. "Daneel'le bana iki kişilik bir apartman dairesi verilmesini istiyorum. Onu bu gece eve götürmeyeceğim."

"Ne oluyor?"

"Onun bir robot olduğu dışarı sızmış. Bunu hatırlıyorsunuz değil mi? Belki hiçbir şey olmaz. Ama bir kargaşalık çıktığı zaman ailemin bu işe karışmasını istemiyorum."

"Saçmalama, Lije. Soruşturma yaptık. Kentte öyle bir dedikodunun dalaştığı yok."

"Jessie gerçeği bir yerden öğrenmiş, müdür bey."

"Ama öyle örgütlü bir söylenti yok. Tehlikeli bir durum da olmadığı gibi, Fastolle'nin kubbesindeki üç boyutlu alıcıyla bağlantıyı kestiğimden beri bunu soruşturuyorum. Zaten o yüzden bağlantıyı kestim. Dedikodunun kaynağını bulmam gerekiyordu. Hem de çabucak. Her neyse... İşte raporlar burada. Onlara sen de bak. Bu daris Gillid'in raporu. Kentin değişik bölümlerinde on iki Kadınlar-Özel'ini dolaştı. Doris'i tanırsın. Çok becerikli bir kızdır. Hiçbir Özel'de bir ipucu bulamamış. Hiçbir yerde."

"O halde Jessie bu dedikoduyu nasıl duydu, müdür bey?"

"Bu şöyle açıklanabilir: R. Daneel ayakkabı mağazasında gösteri yapmaya kalkışmış. O gerçekten atom tabancasın! çekti mi? Yoksa sen olayı biraz abartmaya mı çalışıyordun?"

"Gerçekten çekti. Ve üstelik silahla nişan da aldı."

Enderby başını salladı. "Pekala. İşte o sırada biri onu tanıdı. Yani robot olduğunu anladı, demek istiyorum."

Baley öfkeyle, "Bir dakika, bir dakika." dedi. "Daneel'in robot olduğu kesinlikle anlaşılmıyor."

"Neden?"

"Siz onun robot olduğunu bir bakışta anladınız mı? Açıkçası ben anlayamadım."

"Bu neyi kanıtlar? Biz uzman değiliz. Belki de o kalabalığın arasında Westchester Robot Fabrikasından bir teknisyen vardı. Yaşamı boyunca robotların hazırlanmasına ve yapılmasına yardım eden biri. Adam R. Daneel'de bir gariplik olduğunu fark etti. Belki konuşması ya da duruşu dikkati çekti. Bu meseleyi düşündü. Belki bunu karısına açıkladı. Kadın da bu olaydan birkaç arkadaşına söz etti. Ama konu orada kapandı. Bu olmayacak bir şey mi? kimse R. Daneel'in robot olduğuna inanmadı. Söylentiler sona ermeden önce Jessie de olayı duydu."

"Belki..." Baley'nin sesinde kuşku vardı "Her neyse... Bize iki kişilik bir bekâr odası ayırtacak mısınız?"

Polis müdürü omzunu silkerek iç telefona uzandı, Bir süre sonra da Baley'e, "Q27 Bölümünden başka bir yerde oda bulamadılar." diye haber verdi. "O mahalle pek de iyi sayılmaz."

Baley, "Zararı yok." dedi.

"Sahi, o nerede?"

"Arşivde, Ortaçağcı tahrikçiler konusunda bilgi toplamaya çalışıyor."

"Tanrım! Öyle milyonlarca insan var."

"Biliyorum. Ama bu araştırma Daneel'i mutlı ediyor." Baley kapıya doğru gitti. Sonra, biraz da içinden gelen bir sese uyarak döndü. "Dr. Sarton

size hiç Uzay Kentinin hazırladığı programdan söz etti mi? Yani C/Fe kültürünün başlatılması konusunda?"

"Ne konusunda?"

"Kente robotlar sokulması konusunda."

Bu konunun polis müdürünü pek ilgilendirmediği anlaşılıyordu. "Bazen..."

"O size Uzay Kentinin görüşünü hiç açıkladı mı?"

"Ah, evel, sağlığın düzeltilmesi, yaşam standardının yükseltilmesinden söz etti. Ama bu laflar beni etkilemedi. Ah, Tabii, onunla aynı fikirde olduğumu söyledim. Başımı sallayıp durdum. Başka ne yapabilirdim? Onların suyuna gitmekten, için için düşüncelerinde mantık sınırını aşmamalarını dilemekten başka çore yoktu ki. Belki ileride bir gün..."

Baley bekledi ama Enderby ileride bir gün neler olabileceğini açıklamadı. Detektif, "Dr Sarton hiç göçten söz etti mi?" diye sordu.

"Göçten mi? Hiçbir zaman. Bir Arzlının Dış Dünyalara gitmesine izin vermeleri, Satürn' ün asteroid halkalarında bir elmas bulmaya benzer "

"Ben yeni gezegenlere göç etmeyi kastettim."

Enderby sadece hayretle Baley'e baktı

Baley birden dabra dabra, "serebro-analiz nedir, müdür bey?" dedi. "Bundan söz edildiğini hic duydunuz mu?"

Enderby'nin yuvarlak yüzünün ifadesi değişmedi. Adam gözlerini de kırpıştırmadı. Sakin sakin, "Hayır." diye cevap verdi. "Neymiş o?"

"Hiç... O sözü bir yerde duydum da..." Baley müdürün odasından çıkarak masasına döndü. Aslından Enderby o kadar usta bir aktör değildir, diye düşünüyordu. O halde...

Baley 16.05'de Jessie'yi aradı. Karısına o gece eve gelmeyeceğini haber verdi. Hatta belki birkaç gece dönmeyecekti. Baley .ondan sonra bağlantıyı hemen kesemedi.

"Lije, bir şey mi oldu? Tehlikede misin?"

"Bir polis her zaman bir dereceye kadar tehlikede sayılır."

Ama bu Jessie'ye yetmedi. "Nerede kalacaksın?"

Detektif bunu kadına açıklamadı. Onun yerine, "Yalnız kalmak istemiyorsan, annene git." dedi ve bağlantıyı ansızın kesti. Belki böylesi daha iyiydi.

Baley 16.20'de Washington'da bir yeri aradı. Konuşmak istediği adama erişebilmek için bir süre uğraştı. Adamı ertesi gün New York'a gelmesi için ikna etmeye çalışırken bir o kadar süre daha geçti. Ama 16.40'da istediğini başardı.

Polis müdürü 16.55'de bürodan ayrıldı. Baley'nin yanından geçerken kararsızca gülümsedi. Gündüzcüler grup halinde çıktılar. Akşamlan ve geceleri büroda çalışan daha az sayıdaki memur, onların yerini aldı. Hepsi de Baleyi hayretle selamladılar.

R. Daneel elinde bir deste kâğıtla Baley'nin masasına yaklaştı. Detektif, "Onlar da nesi?" diye sordu.

"Ortaçağcılar Örgütüne üye olmaları olasılığı bulunan kadınlar ve erkeklerin listesi."

"Kaç kişi var bu listede?"

R. Daneel, "Bir milyondan fazla." diye açıkladı. "Bu sadece bir bölümü."

"Onların hepsini de kontrolden mi geçireceksin?"

"Bunun imkansız olduğu belli bir şey, Elijah."

"Anlayacağın, Arzlıların hemen hepsi de şu ya da bu bakımdan Ortaçağcı sayılırlar, Daneel. Polis müdürü, Jessie, ben... polis müdürüne bak..." Baley az kalsın adamın gözlük taktığını söyleyecekti. Ama sonra Arzlıların birbirlerini tutmaları gerektiğini hatırladı. Enderby'nin itibarını da, suratını da koruması gerekiyordu. Cümlesini biraz da şaşkınca tamamladı. "O göz süsleri takıyor."

R. Daneel, "Evet." dedi. "Bunu fark ettim. Ama o süsten söz etmenin ayıp sayılabileceğini düşündüm. Yine de başka Kentlilerde öyle göz süslen hiç görmedim."

"Onunkisi eski tip bir şey."

"O süslerin bir yararı da var mı?"

Baley çabucak konuyu değiştirdi. "O listeyi nasıl hazırladın?"

"Bu işi benim için bir makine yaptı. Anladığım kadarıyla, makine belirli bir suça göre ayarlamıyor. Ondan sonra aygıt gerisini yapıyor. Makinenin son yirmi beş yılda robotlarla ilgili bütün ayaklanma olaylarını incelemesini sağladım. Başka bir makine de aynı sürede çıkan bütün kent gazetelerini inceledi. Robotlar ve Dış Dünyalılar hakkında çirkin sözler söyleyen kimselerin adlarını yazdı. Üç saat içinde çok iş başardık. Şaşılacak bir şey bu. Hatta makine listeden artık yaşamayan kimselerin adlarını bile sildi."

"Buna şaştın mı? Herhalde Dış Dünyalarda bilgisayar vardır."

"Tabii. Türlü tipte olanları var. En ileri modeller. Ama hiçbiri de buradakiler kadar büyük ve karmaşık değil. Tabii en büyük Dış Dünya nüfusunun sizin kentlerinizinki kadar olmadığını unutmayalım. Onun için fazla karmaşık makinelere de gerek yok."

Baley sordu. "Sen hiç Aurora'ya gittin mi?"

Daneel, "Hayır." dedi. "Montajımı burada, Arzda yaptılar."

"O halde Dış Dünyalardaki bilgisayarların nasıl olduklarını nereden biliyorsun?"

"Ama bunun yanıtı belli değil mi, ortak Elijah? Bilgi bankama artık ölmüş olan Dr. Sarton' un bildikleri aktarıldı. Onun için Dış Dünyalar konusunda çok fazla bilglm var."

"Anlıyorum... Yemek yiyebiliyor musun, Daneel?"

"Ben nükleer güçle çalışıyorum. Bunu bildiğini sanıyordum."

"Hem de çok iyi biliyorum. Sana yemek yemen gerekip gerekmediğini sormadım. Yemek yiyebilip yiyemediğini öğrenmek istedim. Yani ağzına yiyecek koyarak bunu çiğner ve yutabilir misin? Seni insan sanmaları bakımından önemli bir nokta bu bence."

"Ne demek istediğini anlıyorum... Evet. Çiğneme ve yutma gibi mekanik işlemleri yapabiliyorum. Tabii kapasitem çok sınırlı. Er ya da geç yuttuğum

maddeleri 'midem' diye tanımlayabileceğin yerden çıkarmam gerekiyor."

"Pekala. Bu gece odanda yalnız kaldığın zaman kusar mısın, çıkarır mısın, ne yaparsan yaparsın. Önemli olan şu: Ben açım! Kahretsin! Öğle yemeğini atladım. Yemek yerken yanımda olmanı istiyorum. Tabii masada oturur ve hiçbir şey yemezsen, dikkatleri üzerine çekersin. Yemek yiyebilmene sevindim. Haydi, gidelim artık!"

Bütün kentte sektör mutfakları birbirlerinin eşiydiler. Baley iş için Washington, Toronto, Los Angeles, Londra ve Budapeşte'ye de gitmişti. Mutfaklar orada da New York'takilerden farksızdı. Belki Ortaçağlarda diller ve yiyecekler farklı olduğu için mutfaklar da birbirlerine benzemiyorlardı. Ama bu çağda maya ürünleri Shangai'dan Taşkent'e, Winnipeg'den Buenos Aires'e kadar birbirinin eşiydi. İngilizce belki artık Shakespeare ya da Churchill'in kullandığı dil değildi. Ama şimdi bütün kıtalarda ve Dış Dünyalarda İngilizcenin bir tür karışımı kullanılıyordu.

Tabii dil ve yiyecek dışında da daha derin benzerlikler vardı. Örneğin, tanımlanamayan ama mutfaklara özgü olan o belirli koku. Ağır ağır ilerleyen, kapıda birleşip sonra orta, sağ ve sola ayrılan üçlü kuyruk. Konuşan ve hareket eden insanların sesleri. Plastiğe çarpan plastiğin gürültüsü. Çok cilalı suni tahtanın pırıltısı. Bardakların ışıntısı. Uzun masalar. Hafif buharlı hava.

Kuyruk hareket ederken Baley de ağır ağır, santim santim ilerledi. Yemekler sırayla, gruplar halinde yenmesine karşın yine de en aşağı on dakika bekleniyordu.

Baley ani bir merakla R. Daneel'e, "Gülümseyebilir misin?" diye sordu.

Sakin bir ilgiyle mutfağın içini incelemekte olan R. Daneel, "Efendim?" dedi.

"Merak ettim, Daneel. Gülümseyebilir misin?" Baley kayıtsızca ama fısıltıyla konuşuyordu.

R. Daneel gülümsedi. Bu hareketi ani ve şaşırtıcı oldu. Robotun dudakları büküldü, ağzının iki yanında derisi hafifçe kıvrıldı. Ama sadece dudaklarıyla gülebildi, yüzünün diğer kısımları etkilenmedi.

Baley başını salladı. "Zahmet etme, Daneel. Bu seni daha çekici bir hale sokmuyor."

Kapıya erişmişlerdi. Herkes sırayla madeni yiyecek fişini uygun yarıklarına sokuyor ve bunların incelenmesini bekliyordu. Biri vaktiyle düzenli yönetilen bir mutfağa dakikada iki yüz kişinin girebileceğini hesaplamıştı. Hem de hileye sapılmaması için fişler incelendikten sonra. Ayrıca bir mutfağın iyi çalışması için kuyruğun ne kadar uzun olması gerektiği de saptanmıştı. Bir insan özel bir ilgi gösterilmesini istediğinde ne kadar zaman kaybedildiği de.

İşte bu yüzden Baleyle Daneel'in yaptıkları gibi özel gişeye yaklaşarak o düzgün şıkşık sesinin kesilmesine neden olmak bir felaket sayılıyordu. Baley ilgili memura özel izin belgesini gösterecekti. Daha önce besin uzmanının yardımcılığını yapmış olan Jessie bu konuda çok şey biliyordu. Durumu vaktiyle kocasına da anlatmıştı.

Kadın, "Bu her şeyi altüst ediyor." demişti. "Tüketim hesapları ve tahminlerin yanlış çıkmasına neden oluyor. Bakiyenin doğru olması için diğer bütün sektör mutfaklarındaki makbuzları gözden geçirmen gerekiyor. Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Her hafta hesap yapılması şart. Bir hata olduğu ve hesap tutmadığı takdirde de seni suçluyorlar. Her önüne gelene özel izin belgeleri veren kent hükümetini suçlayan yok. Ah, hayır. Ama istenilen yemeklerin seçilemeyeceğini söylediğimiz zaman kuyruktakiler homurdanmaya başlıyorlar Tezgâhın arkasında çalışanlar her zaman suçlu sayılıyorlar!"

Baley bu olayı karışımdan en ufak ayrıntısına kadar dinlemişti. Bu yüzden gişedeki kadının kendisine öfkeyle nefretle bakmasının nedenini de anladı. Kadın 'telaşla bir iki satır karaladı. Baley'nin yaşadığı kesim, işi, başka mutfakta yemek yemek istemesinin nedeni. Detektif, "Resmi görev." diye açıkladı. Bu insanın tepesini attıran bir nedendi ama red edilmesi de imkansızdı. Kadın kâğıdı kesin bir tavırla katlayarak bir yarığa soktu. Bir bilgisayar bunu yakalayıp yutarcasına inceledi ve bilgiyi de sindirdi.

Memur, R. Daneel'e döndü.

Baley kadına acı haberi verdi. "Arkadaşım kent dışından."

Kadının tepesi iyice attı. "Lütfen hangi kentten olduğunuzu söyleyin."

Baley yine Daneel'in yerine konuştu. "Kayıtlar Polis Bölümünde. Ayrıntıların açıklanmasına gerek yok. Resmi bir iş bu."

Kadın sert bir el hareketiyle bir deste belge aldı. Üstteki kâğıdı sağ elinin iki parmağını ustalıkla bastırarak koyu açık şifreyle doldurdu. "Burada ne kadar süre yemek yiyeceksiniz?"

Baley, "Buna gerek kalmadığını size haber verinceye kadar." dedi.

Kadın belgeyi robota doğru çevirdi. "Parmaklarınızı şuraya bastırın."

R. Daneel tırnakları pırıltılı parmaklarını kâğıda bastırırken, Baley anlık bir endişe duydu Ama sonra, herhalde Daneel'e parmak izleri yapmayı unutmamışlardır, diye düşündü.

Kadın kâğıdı alarak dirseğinin dibindeki her şeyi yutan makineye soktu. Aygıt bir zorluk çıkarmadı. Baley de daha rahat bir nefes aldı.

Memur onlara parlak kırmızı maden fişler verdi. Bu renk fişlerin "geçici" olduğunu açıklıyordu. Kadın, "Seçme hakkı yok." diye homurdandı. "DF masasına oturun."

Baleyle R. Daneel, DF masasına doğru gittiler.

Robot, "Kentlilerin çoğu her zaman bu mutfaklarda yemek yiyorlar sanırım." dedi.

"Evet. Tabii yabancı bir mutfakta yemek yemek pek sıkıcı oluyor. Etrafta bir tanıdık bulamıyorsun. Kendi sektör mutfağındaysa her zaman aynı yere oturuyorsun. Yanında ailen ve dostların bulunuyor. Özellikle gençler için yemek zamanı günün en neşeli bolümünü oluşturuyor." Geçmişi bir an hatırlayan Baley hafifçe gülümsedi.

DF.'nin geçici konuklar için ayrılan masalardan biri olduğu anlaşılıyordu. Yerlerini almış olanlar gözlerini sıkıntıyla tabaklarına dikmişler ve birbirleriyle de konuşmuyorlardı. Gizli bir hasetle diğer masalarda gülüp konuşan gruplara bakıyorlardı.

Baley, hiç kimse kendi kesimi dışında bir yerde yemek yiyen bir insan kadar sıkılamaz, diye düşündü. Eskiler ne demişler? Çok mütevazı olsa da insanın ev mutfağı gibisi olamaz. Hatta insana kendi mutfağında verilen yemekler daha da lezzetli gelir. kimyagerler yiyeceklerin

Johannesburg'dakilerden farksız olduğuna yemin etseler bile yine de bu böyledir.

Baley bir tabureye oturdu. R. Daneel de onun yanına geçti. Detektif parmaklarını salladı. "Seçme hakkımız yok. Onun için şu düğmeyi çevir ve bekle."

İşlem iki dakika sürdü. Masanın üzerindeki bir disk geriye kaydı ve bir tabak yükseldi.

Baley mırıldandı. "Patates püresi, zimo-dana sosu ve buğulama kayısı. Eh, ne yapalım?"

Uzun masanın ortasındaki alçak parmaklığı önünde bir çatal ve iki dilim maya ekmeği belirdi.

R. Daneel alçak sesle, "İstersen benim hissemi de yiyebilirsin." dedi.

Baley bir an çok şaşırdıysa da R. Daneel'ın ne olduğunu hatırlayarak, "Bu ayıp sayılır." diye fısıldadı. "Haydi, ye bakalım."

Baley çabuk çabuk yemeğini yemeye başladı. Ama bunun tam zevkini çıkaracak kadar gevşeyememişti. Arada sırada R. Daneel'e bir göz alıyordu. Robot lokmaları düzenli bir biçimde çiğniyordu. Fazla düzenliydi bu. Normal gibi durmuyordu pek.

Baley, ne garip, diye düşündü. Artık R. Daneel'in gerçekten bir robot olduğunu biliyordu. Bu yüzden birçok özelliği iyice fark etmeye başlamıştı. Örneğin, R. Daneel lokmalarını yuttuğu zaman gırtlak kemiği hiç oynamıyordu. Ama detektifin buna pek aldırdığı yoktu. Yoksa bu yaratığa alışmaya mı başladım? İnsanların yepyeni bir Dünyada her şeye yeniden başladıklarını düşünelim... Dr. Fastolfe bu fikri kafama sokalı beri durmadan bu konuyla ilgileniyorum. Örneğin, Bentley Arzdan ayrılsaydı... Robotlarla birlikte yaşamaya, onlarla çalışmaya karşı çıkmayacak bir duruma gelebilir miydi? Neden olmasın? Bunu Uzaycılar da yapmışlar ya...

R.Daneel sordu. "Elijah, biri yemek yerken onu seyretmek terbiyesizlik mi sayılır?"

"Yani gözlerini birine dikmeyi mi kastediyorsun? Tabii terbiyesizlik sayılır. Bir insanın rahatsız edilmeden yemek yemeye hakkı vardır. Havadan

sudan konuşulabilir. Ama, o lokmalarını yutarken kendisine pek bakmazsın."

"Anlıyorum. O halde neden sekiz kişi bizi izliyorlar? Hem de Duyuk bir dikkatle?"

Baley çatalını tabağına bıraktı. Sanki tuz vericiyi arıyormuş gibi etrafına bakındı. "Ben olağanüstü bir şey göremiyorum." Ama bu sözleri pek de güvenle söylememişti.

Mutfakta yemek yiyenler pek kalabalık ve karmaşık bir grup oluşturuyorlardı. R. Daneel kahverengi, duygusuz gözlerini kendisine diktiği zaman Baley sıkıntıyla, kuşkuyla kımıldandı. Bu gözler sadece görmüyor, dedi kendi kendine. Saniyenin yüzde biri kadar kısa bir sürede bütün sahneyi, bir fotoğraf makinesinin sadakatiyle kaydediyorlar sanırım.

R. Daneel, "Ben çok eminim." diye mırıldandı.

"Ee, ne olmuş? Kabalık bu. Ama neyi kanıtlar ki?"

"Bunu bilemem, Elijah. Ama bu insanlardan altısı dün akşam ayakkabı mağazasının önündelerdi. Bu sence bir rastlantı mı?"

ON BİR

Baley farkına varmadan çatalının sapını sıkıca kavradı. Düşünmeden, "Emin misin?" diye sordu. Ama daha bu sözler ağzından çıkarken, sorusunun ne kadar anlamsız olduğunu da anladı. Bir bilgisayara verdiği yanıtın doğru olup olmadığı sorulamazdı.

Kolları ve bacakları olan bir bilgisayara bile.

R. Daneel, "Tabii eminim!" dedi.

"Yakınımızdalar mı?"

"Pek değil. Salona dağılmışlar."

"Pekala öyleyse." Baley yemeğine döndü. Çatalını makine gibi indirip kaldırıyordu artık. Kaşlarını çatmış, kafası hızla çalışıyordu. Ya dün geceki olayı robot düşmanı fanatikler planladılarsa? Bu olay göründüğü gibi birdenbire çıkmadıysa? Bu tür tahrikçilerin arasında robotlardan nefret ettikleri için bu makineleri iyice incelemiş kimseler de bulunabilir. Belki onlardan biri R. Daneel'in de ne olduğunu anladı. Enderby de buna benzer bir şey söyledi. Kahretsin! Julius'un fark etmediğim derin tarafları var...

Evet, bunların hepsi de mantığa uyuyor. Belki grup dün gece çabucak örgütlü bir biçimde harekete geçemedi. Ama gelecekle ilgili plan lan pekala yapabilirler. R. Daneel'in robot olduğunu fark ettilerse, herhalde benim de polis olduğumu anladılar. Kararlan insana benzeyen bir robotla birlikte olan bir polis memurunun verdiğini de düşündüler... Artık olay geride kaldığı için detektif bir mantık dizisi kurabiliyordu. Belki de Belediye Sarayını gözetliyorlar. Ya da içeride casusları var. Çok geçmeden beni ya da R. Daneel'i veya ikimizi birden fark ettiler. Bunu yirmi dört saat içinde başarmış olmaları çok da şaşılacak bir şey değil. Eğer günün önemli bir bölümünü Uzay Kentinde ve taşıt yolunda geçirmeseydik, bizi daha önce bulurlardı...

R. Daneel yemeğini bitirmişti. şimdi sessizce bekliyordu. Kusursuz ellerini masanın bir ucuna dayamıştı. "Bir şey yapmamız gerekmez mi, Lije?" diye sordu.

Baley, "Burada, mutfakta güvendeyiz." dedi. "Bu işi bana bırak. Lütfen." Baley ihtiyatla etrafına bakındı. Sanki böyle bir mutfağı ilk kez görüyordu. İnsanlar! Salonda binlerce insan vardı. Sıradan bir mutfak kaç kişi alıyordu? Bir keresinde bu sayıyı okumuştu bir yerde, İki bin iki yüz, diye düşündü. Ama burası normal bir mutfaktan daha da büyüktü.

Ya şimdi biri, "Robot!" diye bağırırsa? Ya bu söz bir bomba gibi iki bin kişinin ortasında patlarsa?.. Baley bu olayı neye benzeteceğini bilemedi. Ama bu da önemli değildi. Öyle bir olay çıkmayacaktı. Hemen her yerde ani bir kargaşalık çıkabilirdi. Mutfaklarda da, koridorlarda ya da asansörlerde de. Ama belki böyle bir olayın mutfakta çıkması daha kolaydı. Yemek zamanlarında insanlar çekingenlikten kurtuluyor, hatta şakalaşıyorlardı. Böyle bir durum basit bir nedenle yozlaşarak daha ciddi bir olay halini alabilirdi.

Ama tabii planlanmış bir kargaşalık farklı bir şeydi. Komplocular bu büyük ve kalabalık mutfakta kendileri de bir köşeye sıkışıp kalabilirlerdi. Tabaklar uçmaya, masalar kırılmaya başladığı an kolaylıkla kaçamazlardı. Mutlaka yüzlerce kişi ölürdü. Komplocularda ölebilirlerdi. Hayır, komplocular kendilerini tehlikeye atmamak için olayın oldukça dar geçitlerden birinde çıkmasını sağlarlardı. Panik ve isteri ağır ağır yayılır, o zaman komplocular da planladıkları gibi çabucak kaçabilirlerdi. Ya yan geçide sapar ya da usulca yükselen bir banliyö yoluna binerek üst katlara çıkar ve gözden kaybolurlardı.

Baley kendisini tuzağa kıstırılmış gibi hissetti. Herhalde dışarıda bekleyenler de vardı. Baley'le R. Daneel'i uygun bir uzaklıktan izleyecekler ve kararlaştırılan yere geldikleri zaman olan olacaktı.

R. Daneel, "Onları neden tutuklamıyorsun?" dedi.

"Bu sadece olayın daha çabuk çıkmasına yol açar. Onların yüzlerini tanıyorsun değil mi? Unutmazsın ya?"

"Unutmam imkansızdır."

"O halde onları bir başka gün yakalarız. şimdiki halde planlarını altüst etmekle yetineceğiz. Beni izle ve yapacaklarımı taklit et."

Baley ayağa kalkarak tabağını dikkatle tersine çevirdi ve tabağın altından yükseldiği hareket eder diskin üzerine yerleştirdi. Çatalı, aldığı oyuğa koydu. Onu dikkatle izleyen R. Daneel de aynı şeyleri yaptı. Tabaklar ve çatallar gözden kayboldu.

R. Daneel, "Onlar da kalkıyorlar." diye haber verdi.

"Pekala. Bize fazla yaklaşacaklarını sanmıyorum."

Arzlıyla robot tekrar kuyruğa girdiler. Kuyruk Kapıya doğru gidiyor, yarıklara sokulan fişlerin şıkırtısı duyuluyordu. Her şıkırtı belirli bir yiyecek kotasının kullanılmış olduğunu belirtiyordu.

Baley o gürültüde buhar bulutçuklarının arasından geriye baktı. Ve nedense Ben'le altı, yedi yıl önce kent hayvanat bahçesine gidişlerini olanca canlılığıyla hatırladı. Hayır, aradan sekiz yıl geçmişti. Çünkü Ben o sırada sekizine yeni basmıştı. Yakub adına! Zaman ne çabuk geçiyordu...

Ben'in hayvanat bahçesine ilk gidişiydi bu. Çocuk çok heyecanlanmıştı. Ben o zamana kadar bir kedi ya da köpek hiç görmemişti. Üstelik bahçede kuş kafesi de vardı. Bunu daha önce belki on kez görmüş olan Baley bile kafesten gözlerini alamamıştı. Birtakım canlıların havada uçmalarını ilk olarak gören insan çok şaşırıyordu. Kırlangıç kafesindeki kuşların yem zamanı gelmişti. Bakıcılardan biri uzun yalağa yulaf dolduruyordu. İnsanlar mayadan üretilen yiyecekleri yemeye alışmışlardı. Ama insanlardan daha tutucu olan hayvanlar tahıldan vazgeçmiyorlardı.

Belki de yüzlerce kırlangıç yalağın başına üşüşmüşlerdi. Kulakları sağır edecek cıvıltılarla kanat kanada yalağın kenarına dizilmişlerdi...

Evet, tamam! İşte Baley çıktıkları mutfağa baktığı zaman gözlerinin önünde bu sahne belirmişti. Yalağın başındaki kırlangıçlar... Bu düşünce detektifte tiksinti uyandırdı. Daha iyi bir yol olmalı, diye düşündü. Ama hangi iyi yol? Bu yöntemin nesi var? Bu şimdiye kadar beni hiç rahatsız etmedi...

Baley birden robota, "Hazır mısın, Daneel?" diye sordu.

"Hazırım, Elijah."

Mutfaktan çıktılar. Artık kaçıp kurtulmaları açıkça ve tümüyle Baley'e bağlıydı.

Çocukların oynadığı bir .oyun vardı. "Şeritlerde koşmaca." Bunun kuralları kentten kente biraz değişiyordu ama temel aynıydı. San Francisco'lu bir çocuk Kahire'de hiç sıkıntı çekmeden bu oyuna katılabilirdi. Oyunda ebenin kentin hızlı taşıma sisteminden yararlanarak A noktasından B'ye gitmesi ve o arada peşindekilerden olabildiğince çoğuna izini kaybettirmesi gerekiyordu. Son noktaya yalnız başına ulaşan bir ebe gerçekten usta sayılırdı. Onun peşini bırakmayan bir oyuncu da öyle. Oyun genellikle akşamlan, trafik iyice arttığı zaman oynanıyordu. Kalabalık yolcu grupları oyunu hem daha tehlikeli, hem de karmaşık bir hale sokuyordu. Ebe harekete geçerek şeritlerde bir aşağı bir yukarı koşuyordu. Elinden geldiğince beklenmeyen şeyler yapmaya çalışıyor, bir şeritte uzun süre kaldıktan sonra birdenbire başka bir yöne doğru sıçrıyordu. Koşarak birkaç şeridi aşıyor, sonra yine duraklıyordu. Bir oyuncu bir şerit daha ileri gitmek ihtiyatsızlığını gösterdiği on yanıyordu. Daha hatasını anlayamadan ebenin yanından geçerek uzaklaşıyor ya da çok genlerde kalıyordu. Ancak çok çevik olduğu takdirde bu hatasını düzeltebilirdi. Zeki bir ebe de bu hatayı uygun yönde çabucak ilerleyerek onarılamayacak hale sokardı. Ebe oyunu daha karmaşık duruma getirmek istediği zaman ekspres ya da banliyö yola atlar ve çabucak diğer taraftan inerdi. Bunlara hiç binmemek kalleşlik sayılıyordu. Ekspres ya da banliyö yollarda uzun süre kalmak da öyle. Bu oyunun çekiciliği olgun bir insanın anlayabileceği bir şey değildi. Özellikle yeni yetişme çağında şeritlerde hiç koşmamış bir insanın. Çocukların karşılaştıkları yolcular onlara her zaman sert davranırlardı. Anne ve babaları onları cezalandırır, polis de peşlerini bırakmazdı. Okullarda ve esir-altı sinemalarda bu oyun şiddetle eleştirilmekteydi. Hemen her yıl dört, beş delikanlı bu oyun sırasında ölüyor, sürüyle çocuk yaralanıyordu.

Oyunla ilgisi olmayan insanlar da çeşitli felaketlerle karşılaşıyorlardı. Ama şeritlere koşmaca oynayan grupları ortadan kaldırmanın yolu da yoktu. Tehlike ne kadar büyük olursa, ödüllerin en değerlisini kazanmak isteyen oyuncuların sayısı da o denli artıyordu. Bu oduı arkadaşlarının saygı ve itibarını kazanmaktı. Başarılı bir ebe kabara kabara dalaşır, tanınmış bir oyuncunun kurumundan yanına varılmazdı.

Örneğin, Elijah Baley de şimdi bile bir zamanlar şeritlerde koştuğunu memnunlukla hatırlıyordu. Yirmi kişilik bir grubu Concourse kesiminden Queens sınırlarına kadar sürüklemiş,
o arada üç ayrı ekspres yolu aşmıştı. Amansız iki saat süresinde hiç yorulmamış, peşindeki
Bronx'lu çocuklardan en çeviklerini bile geride bırakmış ve bitiş noktasına yalnız başına erişmişti. Bu başarısından aylarca söz etmiş,erdi.

Tabii Baley artık kırkını geçmişti. Yirmi yıldan daha uzun bir süreden beri şeritlerde koşmamıştı. Ama bazı oyun ve hileleri anımsıyordu. Çeviklik bakımından kaybettiklerini başka biçimde giderebilecekti. Bir polisti o. Ancak kendisi gibi bir polis kenti bu kadar iyi tanıyabilir, yanları maden kaplı geçitlerin hemen hepsinin nerede başlayıp nerede bittiklerini hatırlardı.

Baley adımlarını sıklaştırarak mutfaktan uzaklaştı. Ama fazla hızlı yürümüyordu. Her an|

arkasında, "Robot! Robot!" feryatlarının yankılanmasını bekliyordu. En tehlikeli olanlar bu ilk anlardı. Baley adımlarını saydı ve sonunda ilk hızlanma şeridinin ayaklarının altında kaydığını hissetti. Bir an durdu. R. Daneel düzgün bir hareketle arkadan ona yaklaştı.

Baley fısıltıyla, "Hâlâ peŞimizdeler mi?" diye sordu.

"Evet. Yaklaşıyorlar."

Baley güvenle, "Bu fazla sürmeyecek." dedi. İki tarafa doğru uzanan şeritlere baktı. Taşıdıkları insanlar sola doğru gitgide daha büyük bir hızla kayıyorlardı. Baley tüm yaşamı boyunca hemen her gün birkaç kez bu şeritlerden yararlanmıştı. Ama yedi bin günlük bir süreden, hatta daha uzun bir zamandan beri şeritlerde koşmak için dizlerini böyle heyecanla kırmamıştı. Detektif o eski heyecanı duyuyordu şimdi. Soluklan hızlanmışın Ben'i bir keresinde bu oyunu oynarken yakaladığını da unutmuştu. Oğluna kaç defa nutuk çekmiş ve onu göz hapsine aldırmakla da tehdit etmişti.

Baley çevik hareketlerle çabucak ve güvenle, süratin iki katı bir hızla şeritten yukarı çıktı. Hıza karşı iyice öne doğru eğilmişti. Banliyö yolu homurdanarak yandan geçiyordu. Baley bir an sanki buna atlayacakmış gibi

bir tavır takındı. Ama sonra birden geri geri gitmemeye başladı. Daha ağır şeritte, gitgide kalabalıklaşan yolcuların arasından geçiyordu.

Baley durdu ve saatte on beş mil hızla giden şeritte bekledi. "PeŞimizde kaç kişi kaldı, Daneel?"

"Bir tek kişi, Elijah." Robot detektifin yanında duruyordu. Sakindi ve nefes de almıyordu.

"O da gençliğinde bu oyunda ustaymış anlaşılan. Ama fazla devam edemeyecek." Kendisine iyice güvenmeye başlayan Baley belli belirsiz gençliğindeki bir duyguyu hissetti. Bu başkalarının katılmadıkları mistik bir töreye dalmanın ve tehlikenin varlığının uyandırdığı duyguların bir karışımıydı. Bir de insanın yüzüne ve saçlarına çarpan rüzgârın yarattığı coşku... Arzlı Daneel'e alçak sesle, "Buna yan kayma denilir." diye açıkladı.

Uzun adımlarıyla hızla ilerledi. Ama bir tek şeritte yürüyor, fazla çaba harcamadan yolcuların arasından sıyrılıyordu. Böyle ilerleyerek şeridin kenarına doğru gitti. Kalabalığın arasından görünen başının sürekli hızı insanı ipnotize edecek gibiydi. Baley'nin de istediği buydu. Sonra hiç duraklamadan yana doğru beş santim kaydı. Ve böylece yandaki şeride geçmiş oldu. Dengesini kaybetmemeye çalışırken bacaklarının üst kısmındaki kasların sızladıklarını hissetti. Hızla kalabalığın arasından geçti ve sürati saatte kırk beş mil olan şeride ulaştı.

"Durum şimdi nasıl, Daneel?"

Robot sakin sakin cevap verdi. "Hâlâ peŞimizde."

Baley'nin dudakları gerildi. Artık hareket halindeki platformlardan yararlanmaktan başka çare yoktu. Bunun için kas koordinasyonu gerekiyordu. Belki Baley bu bakımdan artık eskisi gibi değildi. Çabucak etrafına bakındı. O anda nerede olduklarını anlamaya çalışıyordu. 22. Sokağın önünden hızla geçtiler. Baley çabucak bir hesap yaptı ve fırladı. Geri kalan şeritleri düzgünce aştı ve banliyö yola erişti. Baley'le Daneel platforma çıkarak parmaklıktan geçerlerken, sıkıca yolculuğa çoktan alışmış olan kadın ve erkeklerin yüzünde öfkeye benzer ifadeler belirdi.

Bir kadın şapkasını tutarak tiz bir sesle bağırdı. "Buraya bakın!"

Baley nefes nefese, "Bağışlayın." dedi. Ayakta duran yolcuların arasından geçip bir vücut hareketiyle öte yandan aşağı atladı. Son anda itilmesine kızan bir adam sırtına yumruğu indirdi. Baley sendeleyerek çaresizce ayakta durmaya çalıştı. Bir şeridin sınırını yalpalayarak aştı. Hızdaki bu ani değişiklik yüzünden önce dizüstü çöktü, sonra yan devrildi. Paniğe kapıldığı için bir an gözlerinin önünde bir sahne belirdi. İnsanlar ona çarparak devriliyorlardı. Şeritlerde bir karmaşa başlıyordu. O korkulan "yolcu sıkışmalarından biri oluyor ve sürüyle insan kol ve bacakları kırıldığı için hastaneye kaldırılıyorlardı.

Ama Daneel kolunu onun gövdesinin altına sokmuştu. Baley robotun kendisini insanüstü bir güçle kaldırdığını hissetti.

Baley, "Teşekkür ederim." diye inledi. Başka bir şey söyleyecek zamanı yoktu. Ağırlaştırıcı şeritlerde ilerlemeye başladı. Karmaşık bir yöntem uyguladı. Sonunda şeritleri aştı ve ayakları bir ekspres yolun V biçimi bağlantı yerine erişti. Baley tempoyu bozmadan yeniden hızlandı. Bir başka ekspres yola atlayarak diğer tarafa geçti.

"Halâ peŞimizde mi, Daneel?"

"Görünüşte kimse yok, Elijah."

"İyi. Sen bu oyunda çok başarılı olurdun, Daneel... Ah, haydi, haydi!"

Başka bir banliyö yola hızla geçtiler. Gürültüyle şeritleri aşarak, resmi görünüşlü, büyük bir kapıya gittiler. Orada bekleyen bir nöbetçi ayağa kalktı.

Baley kimliğini gösterdi. "Resmi bir işimiz var."

İçeri girdiler.

Baley kısaca, "Güç santrali." diye açıkladı, "Böylece izimizi tümüyle kaybedecekler."

Detektif o zamana kadar burayı da görmüştü, diğer santralleri de. Ama yine de kendisini rahatsız eden bir huşu duydu. Babasının bir zamanlar böyle bir santralde çalışan memurların en önemlilerinden olduğu gerçeği bu duygusunu daha da arttırıyordu. Yani babası kovulmadan önce...

Santralin ortasındaki kuyuya saklanmış olan jeneratörlerin uğultusu etrafı sarıyordu. Havada hafif, keskin bir ozon kokusu vardı. "Arkasında koruyucu elbiseler olmayan kimselerin aşamayacakları sınırı belirten ve sessiz bir tehditle dolu olan kırmızı çizgiler dikkati çekiyordu. Santralde, Baley'nin bilmediği bir yerde her gün yarım kilo bölünebilir madde yenilip yutuluyordu. "Sıcak Kül" diye tanımlanan radyoaktif bölünme ürünleri sık sık hava basıncıyla kurşun borulardan okyanusun on beş kilometre açığındaki ve anızın yedi yüz elli metre derinliğindeki mağaralara yollanıyordu. Baley bazen mağaralar ağzına kadar dolduğunda neler olacağını düşünüyordu.

Dedektif, R. Daneel'e dönerek ani bir sertlikle, "O kırmızı çizgilere yaklaşma." diye emretti. Sonra kendisini toplayarak utançla ekledi. "Ama herhalde bu senin için önemli değil."

Daneel sordu. "Radyoaktiviteyle mi ilgili?"

"Evet."

"O halde bu benim için önemli. Gama ışınları pozitronik beynin nazik dengesini bozar. Bu ışınlar beni senden daha çabuk etkiler."

"Yani seni öldürür mü?"

"O zaman bana yeni bir pozitronik beyin takılması gerekir. Böyle iki beyin birbirinin eşi olamayacağı için, ben de yeni bir kişilik kazanırım. Şu anda konuştuğun Daneel de bir bakıma ölmüş olur."

Baley kuşkuyla robota baktı. "Bundan haberim yoktu. Şu rampadan çıkalım."

"Bu noktanın üzerinde durmuyorlar. Uzay Kenti, Arzlıları benim gibilerin ne kadar yararlı olduğuna inandırmaya çalışıyor. Zayif taraflarımız olduğuna değil."

"Öyleyse bunu bana neden açıkladın?"

R. Daneel gözlerini yanındaki insana dikti. "Sen benim iş arkadaşım, ortağımsın, Elijah. Zayıf taraflarımı ve kusurlarımı bilmen gerekir."

Baley hafifçe öksürdü ve bu konuda söyleyecek bir söz de bulamadı. Ancak bir dakika sonra, "Şu yandan çıkacağız." dedi. "Bize verdikleri daire

dört yüz metre kadar ötede."

Gittikleri kasvetli, aşağı tabakadan insanların kaldığı bir yerdi. Daire de iki karyola konulmuş bir tek odadan oluşuyordu. İçeride açılır kapanır iki iskemle ve bir dolap vardı. Yerli bir esir-altı ekranı elle ayarlamak mümkün değildi. Bu ancak belirli saatlerde çalışıyordu, ama gerçekten iyi çalışıyordu o sürelerde. İçeride çalışmayan bir musluk bile yoktu. Yemek pişirme, hatta su kaynatmak için bir ocak bulunmadığı gibi. Odanın bir köşesinden küçük bir çöp yok etme borusu uzanıyordu. Çirkin, süssüz, sadece işe yaraması sağlanmış, hoşa gitmeyecek bir şeydi bu.

Baley omzunu silkti. "İşte burası. Herhalde dayanabiliriz."

R. Daneel çöp yok etme borusuna doğru gitti. Bir dokunuşta gömleği dikiş yerinden açıldı. Ve ortaya düzgün ve görünüşte iyice kaslı bir göğüs çıktı.

Baley sordu. "Ne yapıyorsun?"

"Yuttuğum yiyecekleri çıkaracağım. Onları yerlerinde bırakırsam çürürler. O zaman herkeste tiksinti uyandırırım." R. Daneel iki parmağını dikkatle bir göğsünün altına dayadı. Ve belirli bir tempoyla itti. Göğsü uzunlamasına açıldı. R. Daneel bu yarıktan elini soktu ve ışıltılı madenlerin arasından ince, yarı saydam bir kese çıkardı. Bu hafifçe şişmişti. Baley âdeta dehşetle bakarken robot keseyi açtı.

R. Daneel durakladı. "Yiyecek son derecede temiz. Ağzımda tükürük salgılayan bezler yok. Yiyecekleri de çiğnemiyorum. Bunlar emme gücüyle boğazımdan geçiyorlar. Yani... bu yiyecekler yenilecek durumdalar."

Baley usulca, "Anlıyorum." dedi. "Ama acıkmadım. Onları at gitsin." R. Daneel'in yemek kesesinin florokarbon plastikten yapılmış olduğuna karar verdi. Yiyecekler buna yapışmamışlardı. Daneel yiyecekleri parça parça çıkararak boruya attı. Baley, canım yiyecekler ziyan oldu, diye düşündü. Yataklardan birine oturarak gömleğini çıkardı. "Yarım işe erken başlayalım, Daneel."

Robot, "Bunun özel bir nedeni var mı?" dedi.

"Dostlarımız henüz bu apartmanın yerini bilmiyorlar. Daha doğrusu bilmediklerini umuyorum. Buradan ne kadar erken ayrılırsak, o denli

güvende oluruz. Belediye Sarayına vardıktan sonra artık birlikte çalışmamızın yararlı olup olmayacağını konuşuruz."

"Bunun yararlı olmadığını mı düşünüyorsun?"

Baley omzunu silkerek aksi aksi, "Her gün böyle kovalamaca oynayamayız." diye söylendi

"Ama bence... Daneel sözlerini tamamlayamadı. Parlak kırmızı bir işaret kapıda birinin olduğunu açıklıyordu.

Baley ayağa kalkarak atom tabancasını aldı. Kapı işareti tekrar yanıp söndü. Detektif sessizce kapıya giderek başparmağını tabancanın çalıştırma düğmesine dayadı. Diğer eliyle kapıda tek yanlı saydam bir kısmın belirmesini sağlayan düğmeyi çevirdi. Bakma camı hiç de iyi değildi. Küçük ve görüntüyü de çarpıtıyordu. Ama Baley yine de dışarıda oğlu Ben'in beklediğini görebildi.

Detektif pek çabuk hareket etti. Kapıyı hızla açarak Ben'i hoyratça bileğinden yakaladı. Çocuk tam o sırada zile üçüncü kez basmaya hazırlanıyordu. Baley oğlunu hızla içeri çekti

Ben, babasının kendisini fırlattığı duvara yaslanıp kaldı. Soluk soluğaydı. Gözlerindeki hayret ve korku dolu ifade ağır ağır kayboldu Çocuk bileğini ovuşturdu. Öfkeyle, "Baba." dedi. "Beni öyle yakalaman gerekli miydi?"

Baley kapattığı kapıdaki bakma camından dışarıyı gözetliyordu. Görebildiği kadarıyla koridor boştu. "Dışarıda kimse var mı. Ben? Birini gördün mü?"

"Hayır. Ben senin iyi durumda olup olmadığını anlamaya gelmiştim."

"Neden iyi durumda olmayayım?"

"Bilmem. Annemin yüzünden geldim Ağlayıp durdu. Ne halde olduğunu öğrenmem gerektiğini söyledi. 'Sen gitmezsen babanı ben ararım,' dedi. 'Ondan sonra olacakları da Tanrı bi!ir!' Beni buraya gelmeye zorladı, baba."

Baley, "Beni nasıl buldun?" diye sordu "Annen nerede olduğumu biliyor muydu?"

"Hayır, bilmiyordu. Ben büronu aradım."

"Ve sana nerede olduğumu açıkladılar öyle mi?"

Babasının öfkesi Ben'i şaşırttı. Çocuk alçak sesle, "Evet." dedi. "Açıklamamaları mı gerekiyordu?"

Baley'le Daneel birbirlerine baktılar. Karyolasına çökmüş olan Arzlı ağır ağır ayağa kalktı. "Annen şimdi nerede, Ben? Bizim apartmanda mı?"

"Hayır. Akşam yemeği için büyük anneme gittik ve orada kaldık. şimdi benim de büyükannemin katma dönmem gerekiyor. Yani. . bir şeyin yok."

"Sen burada kalacaksın. Daneel, bu kattaki iletişim aygıtının nerede olduğunu fark ettin mi?"

Robot, "Evet." dedi. "Onu kullanmak için daireden dışarı mı çıkacaksın?"

"Evet. Jessie'yle konuşmam gerekiyor."

"Bu işi Bentley'nin yapması daha mantıklı olmaz mı? Bir bakıma tehlikeli bir şey bu. Ve o senin kadar değerli sayılmaz."

Baley hayretle robota bakakaldı. "Seni..." Sonra, neden kızıyorum, diye düşündü ve daha sakin bir tavırla sözlerini sürdürdü. "Sen durumu anlayamıyorsun, Daneel. Bizde bir erkeğin genç oğlunu tehlikeye atması âdet değildir. Bu ne kadar mantıklı olursa olsun yine de yapılamaz.?

Ben dehşetle karışık bir memnunlukla, "Tehlike!" diye bağırdı "Ne oluyor, baba? Söylesene!"

"Bir şey olduğu yok. Ben. Zaten bu iş seni hiç ilgilendirmez. Anlıyor musun? Haydi, yatmak için hazırlan bakalım. Döndüğüm zaman seni yatakta bulmalıyım. Tamam mı?"

"Yapma, baba. Bana pekâlâ söyleyebilirsin. Bundan kimseye söz etmem."

"Yat, dedim!"

"Ama, baba..."

Baley kattaki iletişim aygıtının önünde durdu ve ceketini arkaya doğru itti. Böylece her an atom silahını çekebilecekti. Vericiye kişisel numarasını söyledi ve yirmi üç kilometre ötedeki bir bilgisayar konuşmaya izin olup olmadığını anlamak için bunu kontrolden geçirdi. Baley fazla beklemedi.

Çünkü bir detektifin yapacağı iş konuşmaları kısıtlı değildi. Baley vericiye kayın validesinin kot numarasını tekrarladı. Aygıtın altındaki küçük ekran aydınlandı ve Baley'nin kayın validesinin yüzü belirdi.

Detektif alçak sesle, "Anne." dedi. "Jessie'yi ver."

Jessie'nin ondan haber beklediği anlaşılıyordu. Görüntüsü hemen ekrana yansıdı. Baley karısının yüzüne baktı, sonra da mahsus ekranı kararttı. "Pekâlâ, Jessie. Ben burada. şimdi bana ne olduğunu söyler misin?" Durmadan etrafına bakmıyor, birilerinin yaklaşıp yaklaşmadığını anlamaya çalışıyordu.

"İyi misin? Başın dertte değil ya?" "İyi olduğum belli değil mi, Jessie? Bırak artık bunları!"

"Ah, Lije, o kadar endişelendim ki."

Baley sinirli sinirli, "Neden?" diye sordu,

"Biliyorsun... Şu arkadaşın..."

"Ne olmuş ona?"

"Sana dün gece söyledim ya. Mesele çıkacak."

"Saçma bu. Ben bu gece yanımda kalacak. Haydi, sen de yat artık. İyi geceler, hayatım." Baley bağlantıyı kesti. Daireye dönmeden önce iki dakika bekledi. Yüzü endişe ve korkudan kül gibiydi.

Baley içeriye girdiği sırada Ben odanın ortasında duruyordu. Çocuk kontak lenslerinden birini küçük bir emici kaba koymuştu. Diğeri hâlâ gözündeydi.

Çocuk, "Baba burada hiç su yok mu?" diye sordu. "Bay Olivaw Özel'e gidemeyeceğim! söyledi."

"Haklı. Gerçekten gidemezsin. Onu tekrar gözüne tak. Ben. Kontak lenslerle bir gece yatmanın bir zararı olmaz."

"Pekâlâ." Ben kontak lensi yeniden gözüne takarak emici kabı kaldırdı. Gidip yattı. "Tanrım, ne sert yatak bu!"

Baley, R. Daneel'e döndü. "Sabaha kadar oturabilirsin, değil mi?"

"Tabii... Elijah, Bentley'nin gözlerine taktığı o garip camlar ilglmi çekti. Bütün Arzlılar onlardan takıyorlar mı?"

Baley dalgın dalgın, "Hayır." diye mırıldandı. "Sadece bazıları. Ben takmıyorum, örneğin..."

"O camları ne için takıyorlar?"

Ama düşüncelerine dalmış olan Baley robota cevap vermedi. Endişe dolu düşüncelerdi bunlar.

Işıklar sönmüştü.

Baley uyumuyordu. Bentley'nin soluklarının derin ve düzenli bir hal aldığını fark etti. Başını çevirdiği zaman bir iskemlede hareketsiz oturan R. Daneel'in siluetini gördü. Robot başını kapıya doğru çevirmişti. Sonra Baley uykuya daldı ve rüya görmeye başladı.

Rüyasında Jessie bir nükleer güç santralinin bölünme hücresine düşüyordu. Düşüyor, düşüyordu kadın. Kollarını Baley'e doğru uzatmış, çığlıklar atıyordu. Ama adam bir kırmızı çizginin ötesinde donmuş gibi duruyor, sadece karısının çarpılmış vücudunun döne döne düşüşünü izleyebiliyordu. Bu vücut küçüldü küçüldü ve sonunda bir nokta halini aldı.

Baley rüyasında karısını seyrediyor ve onu kendisinin ittiğini düşünüyordu.

ON İKİ

Polis Müdürü Julius Enderby içeri girerken, Elijah Baley başını kaldırarak ona bakıp yorgun yorgun selam verdi.

Polis müdürü saate bir göz atarak, "Bütün gece burada çalıştığım söylemeyeceksin umarım." diye homurdandı.

Baley, "Hayır." dedi. "Söylemeyeceğim."

Enderby sesini alçalttı. "Dün gece bir sorun çıktı mı?"

Baley, "Hayır." der gibi başını salladı.

Polis müdürü, "Kargaşa çıkması olasılığını pek önemsemediğimi düşündüm." diye açıkladı. "Eğer böyle bir..."

Baley sinirli sinirli, "Tanrı aşkına, müdür bey!" dedi. "Bir olay çıksaydı size hemen haber verirdim. Hiçbir şey olmadı."

"Pekâlâ." Polis müdürü uzaklaşarak yüksek mevkini belirten kendisine özgü odaya girdi.

Baley onun arkasından bakıp, dün gece rahat rahat uyumuş herhalde, diye düşünerek yazmaya çalıştığı olağan raporun üzerine eğildi. Bunu, son iki gün gerçekten olanları gizleyecek biçimde hazırlamaya çabalıyordu. Ama parmaklarını dokunarak yazdığı kelimeler gözlerinin önünde oynuyor ve bulanıklaşıyorlardı. Detektif neden sonra birinin masasının yanında durduğunu fark etti.

Başını kaldırarak, "Ne istiyorsun?" diye sordu. Yanında duran R. Sammy'ydi. Baley, Juilus'un özel uşağı, dedi kendi kendine. Polis müdürü olmak iyi bir şey...

R. Sammy aptal aptal gülüyordu. "Polis müdürü seni görmek istiyor, Lije, 'Hemen gelsin,' dedi."

Baley elini salladı. "Polis müdürü beni demin gördü. Ona daha sonra odasına gideceğimi söyle."

R. Sammy, "'Hemen gelsin,' dedi." diye tekrarladı.

"Pekâlâ, pekâlâ! Git başımdan."

Robot geri geri gitti. "Polis müdürü seni görmek istiyor, Lije. 'Hemen gelsin,1 dedi."

Baley dişlerinin arasından, "Yakub adına." dedi. "Gidiyorum! Gidiyorum!" Masasından kalkarak Enderby'nin odasına doğru ilerledi. R. Sammy de sustu o zaman.

Baley içeri girerken, "Kahretsin." diye homurdandı. "Müdür bey, lütfen o nesneyi bana yoüamayın!"

Ama Enderby sadece, "Otur, Lije." dedi. "Otur."

Baley iskemleye yerleşerek dikkatle polis müdürüne baktı. Belki bizim Julius'a karşı haksızlık ettim, diye düşündü. Belki de bu gece pek uyumadı. Hali hiç de iyi değil.

Polis müdürü parmağını önündeki kâğıda vuruyordu. "Yalıtılmış ışınla Washington'da Dr. Gerrigel adında biriyle bağlantı kurduğun yazılı burada."

"Evet, öyle yaptım, müdür bey."

"Konuşma yalıtılmış olduğu için neler söylediğiniz buraya kaydedilmemiş. O adamı neden aradın?"

"Bilgi edinmek için."

"Dr. Gerrigel robotik uzmanı değil mi?"

"Evet, öyle."

Enderby alt dudağını sarkıttı. O haliyle huysuzlanmaya hazırlanan bir çocuğa benziyordu. "Nasıl bir bilgi istiyorsun?"

"Bunu pek de kesinlikle bilmiyorum, müdür bey. Böyle bir olayda robotlarla ilgili ayrıntılı bilginin işe yarayacağını düşünüyorum." Baley bu açıklamadan sonra ağzını sıkıca kapattı. Belirli bazı şeyleri söyleyecek değildi, işte o kadar.

"Ben senin yerinde olsaydım böyle yapmazdım, Lije, kesinlikle yapmazdım. Bence bu akılıca bir şey olmaz."

"İtirazınız neye, müdür bey?"

"Bu olayı ne kadar az kişi öğrenirse, o denli iyi olur."

"'Dr. Gerrigel'e fazla bir şey açıklayacak değilim. Tabii."

"Ama bence yine de akıllıca bir şey olmaz."

Kendisini pek de iyi hissetmeyen Baley'nin tepesi atıverdi. "Bana Dr. Gerrigel'i görmememi mi emrediyorsunuz?"

"Hayır, hayır! Uygun gördüğün her şeyi yapabilirsin. Bu soruşturmayı sen yönetiyorsun. Sadece..."

"Sadece ne?"

Polis müdürü başım salladı. "Hiç, hiç O nerede? kimi kastettiğimi biliyorsun?"

Baley biliyordu tabii. "Daneel yine arşivde."

Enderby uzun bir an sustu. Sonra da, "Fazla ilerleyemedik." diye mırıldandı, "Bunu biliyorsun."

"Hiç ilerleyemedik. Ama durum değişebilir."

Polis müdürü, "İyi öyleyse." dedi. Ama durumun gerçekten iyi olduğunu düşünüyormuş gibi bir hali de yoktu.

Baley masasına döndüğü zaman R. Daneel onu bekliyordu. Detektif sert sert, "Eee, neler buldun bakalım?" diye sordu.

"Dosyaları araştırmayı tamamladım. İlk ve oldukça acele sayılabilecek araştırmalarım bitti,
ortak Elijah. Dün gece peŞimize takılmaya kalkışan o iki adamın izini buldum. Üstelik onlar ilk olay sırasında da ayakkabı mağazasındalardı."

"Şuna bir bakalım."

R. Daneel küçük, pul boyu kartları Baley'nin önüne koydu. Bunlar noktalarla beneklenmişlerdi. Şifreydi bu noktalar. Robot ayrıca bir portatif şifre çözücü çıkararak kartlardan birini bundaki yarığa yerleştirdi. Noktalarda, kartınkinden çok farklı bir elektrik geçirme özelliği vardı. Bu yüzden karttan geçen elektrik alanı çok özel bir biçimde yansıtılıyor ve aygıtın yukarısındaki yedi buçuk santim boyunda ve on beş santim enindeki ekran kelimelerle doluyordu. Aslında bu çözülen şifreler kâğıtlara

yazılsaydı, bunun için standart boyda birçok sayfayı doldurmak gerekecekti. Üstelik bu ekrandaki sözcükleri resmi polis şifre çözücüsü olmayan hiç kimse anlayamazdı

Baley belgeyi ifadesiz bir yüzle sonuna kadar okudu. Birinci şüpheli kişinin adı Francis Clousarr'di. iki yıl önce yakalandığı sırada otuz üç yaşındaydı. New York'luları ayaklanmaya teşvik ettiği için yakalanmıştı. New York Maya Fabrikasında çalışıyordu. Belgede Ciousarr'ın adresi, ana ve babasının adları, saç ve göz rengi, belirli özellikleri, eğitimi, sicili, psikanaliz sonuçları, tıp raporu açıklanıyor, üç boyutlu fotoğrafının sabıkalıların resimlerinin arasında bulunabileceğinden söz ediliyordu.

Baley sordu. "Clousarr'ın resmine baktın.

"Evet, Elijah."

İkinci şüpheli Gerbard Paul adında biriydi Baley kartta yazılı olanlara bir göz attı. "Bütün bunlar pek işe yarayacak gibi değil."

R. Daneel, "Ben o fikirde değilim." dedi. "Araştırdığımız cinayeti işleyebilecek Arzlılardan oluşan bir örgüt varsa, o zaman bu insanlar da o örgütün üyesi demektir. Bu adamları sorguya çekmemiz gerekmez mi?"

"Onlardan bir şey öğrenemeyiz ki."

"Bu iki adam hem ayakkabı mağazasındaydı, hem de lokantada. Bunu inkâr edemezler."

"Orada bulunmaları bir suç sayılmaz ki. Ayrıca bunu pekâlâ inkâr edebilirler. Orada olmadıklarını söylerler. Bu iş bu kadar basit. Onların yalan söylediklerini nasıl kanıtlarız?"

"Ben o iki adamı gördüm."

Baley müthiş bir öfkeyle, "Bu kanıt sayılmaz ki." diye karşılık verdi. "Hiçbir mahkeme senin bir milyon insanın arasından bu iki adamın yüzünü kolaylıkla hatırlayabildiğini kabul etmez."

"Ama hatırlayabildiğim kanıtlanabilir."

"Tabii. Mahkemeye aslında ne olduğunu açıklarsın. Bunu yapar yapmaz da tanıklığının geçerli olmadığını söylerler. Arzda senin gibilerin bir mahkemede yerleri yoktur."

R. Daneel, "Yani fikrini mi değiştirdin?" dedi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Dün mutfakta yüzlerini hatırladığım sürece onları istediğimiz zaman yakalayabileceğimizden söz ettin."

Baley, "O zaman durumu iyice düşünmemiştim." dedi. "Bu istediğini yapmamız imkansız."

"Ama onlar elimizde komploya katıldıklarını gösteren kesin kanıtlar olmadığını bilemezler ki..."

Detektifin sinirleri iyice gerildi. "Dinle, Dr Gerrigel yarım saat sonra Washington'dan gelecek. O gelip gidinceye kadar bekleyebilir misin? Bunun sence bir sakıncası var mı?" R. Daneel, "Beklerim." diye cevap verdi.

Anthony Gerrigel orta boylu, son derecede nazik, kesin tavırla konuşan bir adamdı. Onu gören, Arzın en bilgili robotik uzmanlarından biri olduğunu kesinlikle tahmin edemezdi. Dr Gerrigel yirmi dakika gecikti ve bu yüzden uzun uzun özür diledi. Endişenin neden olduğu bir öfke yüzünden bembeyaz kesilen Baley nazik olmayan bir tavırla omuz silkerek bu özür dilemelere son verdi. Detektif D numaralı konferans salonunu ayırtmıştı. Bu konuyu ilgililerle tekrar konuştu. Rahatsız edilmemeleri konusundaki talimatını yineledi. Sonra Dr. Gerrigel'le R.Daneel'i bir koridordan geçirerek bir rampadan çıkardı. Onları bir kapıdan casus ışınların işlemediği odalardan birine soktu.

Baley oturmadan önce duvarları dikkatle inceledi. Elindeki aygıtın hafif vızıltısını dinliyor, bu devamlı sesin hafiflemesini bekliyordu. O zaman odanın yalıtımında küçük de olsa bir açıklık bulunduğunu anlayacaktı. Ama izolasyonda en ufak bir delik bile yoktu.

Dr. Gerrigel hafifçe gülümsedi. Onun her zaman sadece hafifçe gülümseyen bir insan olduğu anlaşılıyordu. Kılığına fazla özen göstermişti. Kır saçlarını dikkatle geriye doğru taramış, yüzü tertemiz ve pespembeydi. dimdik oturuyordu. Sanki çocukluğunda annesinin sık sık dimdik oturmasını söylemesi sonucu bel kemiği kaskatı kesilmişti.

Dr. Gerrigel, "Her şeyi pek korkutucu bir hale sokuyorsunuz" dedi Baley'e.

"Bu sorun gerçekten önemli. doktor, robotlar konusunda bilgiye ihtiyacım var. Bunu da bana belki ancak siz verebilirsiniz. Tabii konuşmalarımız aramızda kalacak. Gizli bir konu bu Kent yönetimi buradan ayrılırken size açıklanan her şeyi unutacağınızı umuyor."

Robotik uzmanının yüzündeki hafif gülümseyiş kayboldu. "Neden geç kaldığımı açıklamama izin verin." Bu konunun aklından çıkmadığı anlaşılıyordu. "Buraya havadan gelmemeye karar verdim. Beni uçak tutuyor."

"Ya, vah vah." Baley aygıtta bir bozukluk olup olmadığını anlamak için ayarları kontrol etti Gayet iyi çalışıyordu. Detektif bir iskemleye oturdu.

"Aslında buna uçak tutması da denmez ya. Sinirlerim bozuluyor. Hafif bir agorafobi. Aslında bu anormal bir şey sayılmaz ama durum böyle. Bu yüzden ekspres yolu tercih ettim."

Baley ani, şiddetli bir ilgi duydu. "Agorafobi mi?"

Robotik uzmanı hemen atıldı. "Bu terim durumun olduğundan daha kötü sanılmasına yol açıyor. İnsanın uçakta kapıldığı bir duygu sadece, . Siz hiç uçağa bindiniz mi, Bay Baley?"

"Birkaç kez."

"O halde ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Etrafınızda hiçbir şey olmadığını düşünüyorsunuz. Sizinle... sizinle bomboş hava arasında birkaç santim kalınlığında bir maden var sadece. Çok rahatsız edici bir duygu bu."

"Demek ekspres yolla geldiniz..."

"Evet."

"Ta Washington'dan New York'a kader mı?"

"Ah, bu yolculuğu daha önce de yaptım. Baltimore-Philedelphia tüneli yapılı beri bu çok kolaylaştı."

Gerçekten de öyleydi. Baley böyle bir yolculuk hiç yapmamıştı ama yapılabildiğini biliyordu. Washington, Baltimore, Philadelphia ve New

York son iki yüzyılda öylesine büyümüşlerdi ki, artık neredeyse sınırları birbirlerine dokunacaktı. Bütün kıyıya "Dört Kent Bölgesi" adı verilmişti. Bazı kimseler yönetimlerin birleştirilmesini ve bir tek "süper kent" kurulmasını istiyorlardı. Baley hiç de beğenmiyordu bu fikri. New York Kenti merkezi bir hükümet tarafından yönetilemeyecek kadar büyüktü. İçinde elli milyondan fazla insanın yaşadığı daha büyük bir kent kendi ağırlığı yüzünden çökerdi.

Dr. Gerrigel, "işin kötüsü." diyordu. “Philadelphia'da, Chester Kesiminde aktarma yapacağım ekspres yolu kaçırdım. Bu yüzden zaman kaybettim. Ayrıca geçici olarak oda bulmakta da zorluk çektim İşte bu iki neden yüzünden geciktim.”

"Bunun için üzülmeyin, doktor. Ama söyledikleriniz de gerçekten ilgi çekici. Uçaklardan hoşlanmadığınıza göre, yürüyerek kent sınırları dışına çıkmaya ne dersiniz. Dr. Gerrigel?"

"Neden?" Adam hem şaşırmış, hem de oldukça endişelenmişti.

"Telaşlanmayın, aslında böyle yapmanızı önerdiğim yok. Sadece bu fikri nasıl bulduğunuzu öğrenmek istiyorum, o kadar."

"Bu fikir hiç hoşuma gitmedi."

"Diyelim ki, gece kentten ayrılmanız ve yedi yüz elli metre ya da daha fazla yürüyerek kırlan aşmanız gerekti..."

"Bu . bunu yapmam için beni ikna edebileceklerini hiç sanmıyorum."

"Çok önemli olsa da mı?"

"Böyle bir şey ailemin ya da benim hayatımın kurtulması için gerekseydi... belki denerdim." Gerrigel'in yüzünde utanç dolu bir ifade belirdi. "Bu sorunuzun nedenini sorabilir miyim, Bay Baley?"

"Bunu size açıklayacağım. Çok ciddi bir suç işlendi. Bir cinayet. Size ayrıntıları açıklamam imkansız. Buna izin vermediler. Ama katilin o cinayeti işleyebilmek için bu sözünü ettiğimiz şeyi yaptığı iddia ediliyor. Yani gece yalnız başına kırları aştığı. Bunu ne tür bir insanın yapabileceğini düşünüyordum."

'Dr. Gerriger titredi. "Tanıdıklarımdan hiçbiri böyle bir şey yapamaz. Ben de öyle tabii. Kesinlikle. Ancak milyonların arasında birkaç dayanıklı kimse belki bulabilirsiniz."

"Ama bunun bir insanın yapabileceği bir şey olmadığını da düşünüyorsunuz, öyle mi?"

"Evet. Bence bu olanaksız."

"Yani cinayeti başka biçimde açıklamak mümkün olduğu takdirde, bu olasılığın da üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorsunuz. Başka akia uygun her olasılığın üzerinde durulması gerektiğini..."

Dr. Gerrigel yine dimdik oturuyordu, bakımlı ellerini kavuşturmuştu. Gitgide daha sıkıldığı belliydi, "ikinci bir açıklama yolu var mı sizce?"

"Evet. Örneğin... bir robotun açık havada kırları aşmakta hiçbir zorluk çekmeyeceğini düşündüm."

Dr. Gerrigel ayağa kalktı. "Ah, aziz dostum!"

"Ne oldu?"

"Cinayeti bir robotun işlemiş olabileceğini mi söylemeye çalışıyorsunuz?"

"Neden olmasın?"

"Yani bir robot bir cinayet işleyecek? Bir insanı öldürecek öyle mi?"

"Evet. Lütfen oturun, doktor."

Robotik uzmanı söylenileni yaptı. "Bay Baley, bu olayla ilgili iki davranış var. Yürüyerek kırları aşmak ve cinayet işlemek. Bir insan ikincisini kolaylıkla yapabilir. Ama ilkini başarmakta zorluk çeker. Bir robot bunlardan ilkini kolaylıkla başarır ama ikinciyi yapması olanaksızdır. Olmayacak bir varsayımın yerine, imkansız bir şeyi geçirmeye çalışıyorsanız..."

"'İmkânsız' fazla güçlü bir sözcük, doktor."

"Birinci Robot Kuralı denilen şeyi duydunuz mu, Bay Baley?"

"Tabii duydum. Hatta bunu tekrarlayabilirim de. Bir robot bir insana zarar veremez. Ya da harekete geçmekten kaçınarak bir insanın zarar görmesine göz yumamaz." Baley birden robotik uzmanını parmağıyla işaret ederek sözlerini sürdürdü. "Birinci Kurala uymayacak bir robot yapılamaz mı? Bu neden bu kadar kutsal sayılıyor?"

Dr. Gerrigel şaşırdı, sonra da kıkır kıkır güldü "Ah, Bay Baley."

"Ee, cevabınız nedir?"

"Bay Baley herhalde sizin de robotik konusunda biraz bilginiz var. Pozitronik beyin yapmak için matematik ve elektronik uzmanlarının ne kadar uğraşmaları gerektiğini mutlaka biliyorsunuz."

Baley, "Bu konuda bir fikrim var." dedi. Vaktiyle görevi nedeniyle gittiği bir robot fabrikasını anımsamıştı. Uzmanların kitap-fılmlerle dolu kütüphanelerini görmüştü. Upuzun filmlerdi bunlar. Her birinde de sadece bir tek pozitronik beyin tipinin matematik analizi vardı. Böyle bir filmi normal hızla seyretmek bir saatten fazla sürüyordu. simgelerin kısaltılmış olmasına karşın hem de. İki beyin en sıkı kurallara göre hazırlandıkları zaman bile yine de birbirlerinin eşi olmuyorlardı, Baley bunun Heisenberg'in Kesinsizlik Prensibinin bir sonucu olduğunu biliyordu. Bu, her filme mümkün değişikliklerle ilgili ekler yapılması gerektiği anlamına geliyordu. Evet, bu gerçekten zor bir işti. Baley de bunu inkâr edecek değildi.

Dr. Gerrigel, "O halde şu gerçeği anlıyorsunuz." dedi. "Yeni tip bir pozitronik beyin bir gecede yapılamaz. Basit değişiklikler yapılması gerekse bile bu durum değişmez. Genellikle orta büyüklükteki bir fabrikanın bütün araştırma grubu bu sorunla ilgilenir. Bunun çözümlenmesi bir yıl kadar sürebilir. Neyse ki, bu tür devrelerle ilgili temel teori standart bir hale sokulmuştur. Bu yeni değişiklikler için temel olarak da kullanılabilir. Böyle olmasaydı bir yıllık çalışma yetmezdi zaten. Standart temel teori Üç Robot Kuralına dayanır. Tekrarladığınız Birinci Kural... 'Bir robot insanların verdiği emirlere itaat etmelidir. Ancak bu tür emirler Birinci Kurala aykırı olduğu zaman bunlara uymayabilir,' diyen İkinci Kural... 'Bir robot kendi varlığını korumalıdır. Tabii bunun Birinci ve İkinci

Kurallara aykırı olmaması koşuluyla,' diye açıklayan Üçüncü Kural. Anlıyor musunuz?"

Görünüşte bu konuşmayı büyük bir dikkatle dinleyen R. Daneel söze karıştı. "İzninle, Elijah. Dr. Gerrigel'in ne demek istediğini anlayıp anlamadığımı öğrenmeliyim. Pozitronik beyni Üç Kurala göre ayarlanmamış bir robotun yapılması için önce yeni temel bir teori oluşturulması gerektiğini ve bunun yıllar alacağını söylüyorsunuz sanırım, efendim."

Robotik uzmanı pek memnun oldu. "Evet, öyle Bay..."

Baley bir an bekledi, sonra da dikkatle robotu tanıttı. "Bu Daneel Olivaw, Dr. Gerrigel."

"Memnun oldum, Bay Olivaw." Dr. Gerrigel, Daneel'in elini sıktı. "Bence pozitronik bir beyin yapılması için gereken temel teorinin oluşturulması ve modern modellere benzeyen robotlar yapılabilmesi için de iyice geliştirilmesi elli yıl alır. Yani Uç Kuralın temellerinin işlenmediği bir pozitronik beyin yapılması için."

Baley sordu. "Ve bu hiç yapılmadı öyle mi? Doktor, biz birkaç bin yıldan beri robot yapıyoruz. Bütün bu sürede bir kimse ya da grup elli yıl bulamadı mı?"

Dr. Gerriger, "Tabii buldu." dedi. "Ama bu, herkesin yapmayı isteyebileceği bir şey değil."

"İşte buna inanmak zor. Merak insana her şeyi yaptırır."

"Ama asenion olmayan robotlar yapılmadı, insan ırkında güçlü bir Frankenstein kompleksi vardır, Bay Baley."

"Ne kompleksi?"

"Bu bir ortaçağ romanından alınan ve çok tutulan bir addır. Romanda, yaratıcısına saldıran bir robottan söz edilir. Ben, kendim, bu kitabı okumadım. Ama bu konumuzun dışında. Benim söylemek istediğim şu: Beyinlerine Birinci Kural yerleştirilmemiş robotlar yapılmıyor."

"Bunu sağlayacak bir teori bile yok, öyle mi?"

"Benim böyle bir teoriden haberim yok." Robotik uzmanı mahcup bir tavırla gülümsedi. "Ve benim bu konudaki bilgim bir hayli geniştir."

"Ve beynine Birinci Kural işlenmiş olan bir robot insan öldüremez, öyle mi?"

"Kesinlikle. Hiç bir zaman öldüremez. Tabii bir robot bir kaza sonucu bir insanı öldürebilir. Ya da iki ya da daha fazla insanın hayatını kurtarmak için bir kimseyi öldürmek zorunda kalabilir. Ama iki durum da pozitronik potansiyel beynin düzeltilemeyecek derecede zarar görmesine yol açar."

Baley, "Pekala." dedi. "Arzda durum böyle sanırım. Öyle değil mi?"

"Evet, Tabii."

"Peki ya Dış Dünyalarda?"

Dr. Gerrigel'in kendine olan güveni biraz kayboldu. "Ah, azizim, Bay Baley, bu konuda kesin bir şey bilmiyorum. Ama asenion olmayan pozitronik beyinler hazırlansaydı ya da bununla ilgili matematik teori oluşturulsaydı bunu duyardık."

"Gerçekten duyar mıydık dersiniz? şimdi kafamdaki başka bir düşünceyi geliştirmek istiyorum. Dr. Gerrigel. Bunun sizce bir sakıncası olmadığını umarım."

"Hayır, hayır, Tabii yok." Robotik uzmanı çaresiz bir tavırla önce Baley'e sonra da. R. Daneel'e baktı. "Durum söylediğiniz kadar önemliyse, memnunlukla elimden geleni yaparım."

"Teşekkür ederim, doktor. şimdi... sorum şu: Neden insan biçimi robotlar? Yani hayatım boyunca bu tür robotlara önem vermedim. Ama şimdi onların varlığının nedenlerini hic bilmediğimi anlıyorum. Neden bir robotun bir başı, iki l<olu ve iki bacağı olması gerekiyor? Neden bir insana benzetilmeye çalışılıyor?"

"Yani neden bir robot da diğer makineler gibi sadece işe yarayacak bir biçimde yapılmıyor, öyle mi?"

Baley, "Evet." dedi. "Neden?"

Dr. Gerrigel hafifçe gülümsedi. "Aslında siz çok geç Dünyaya gelmişsiniz, Bay Baley. Robotik alanındaki ilk tezler bu konuyla ilgili

tartışmalarla doluydu. Bazen münakaşalar korkunç bir hal alıyordu. İşlevden yana olanlarla robotların insanlara benzetilmesini isteyen uzmanlar arasındaki tartışmaları okumak isterseniz size Handford'un bir eserini önerebilirim. Robotik Tarihi adlı kitabı. Bunda matematiğe fazla yer verilmemiştir. Kitabı çok ilginç bulacağınızdan eminim."

Baley sabırla, "O kitabı okuyacağım." diye cevap verdi. "Ama bana şimdi bu konuda bir fikir veremez misiniz?"

"Kararın nedeni ekonomiyle ilgiliydi. Buraya bakın, Bay Baley. Diyelim ki, siz bir çiftliği yönetiyorsunuz. Her birinde pozitronik beyin olan bir traktör, bir biçici, bir ekici, bir sürücü, bir süt sağıcı, bir otomobil ve benzer aletler mi alırsınız? Yoksa sıradan, beyinsiz makineler seçer ve bunların hepsini pozitronik bir robotun yönetimine mi bırakırsınız? Bu ikincisinin, birincisinin ellide, hatta yüzde birine mal olacağını söylemeliyim."

"Ama neden insan biçimi?"

"Çünkü bu, bütün doğada en başarılı genelleştirilmiş biçimdir. Sinir sistemimiz ve birkaç ayrıntı dışında, biz özel bir görevle yaratılmış hayvanlar değiliz. Bay Baley. Birbirine zıt birçok işi oldukça başarılı bir biçimde yapabilecek bir makine istiyorsanız, insan biçimini kopya etmekten daha iyi bir yol bulamazsınız. Zaten bütün teknolojimiz de insan biçimine göre geliştirilmiştir. Örneğin, bir otomobili alalım. Bunun kontrolleri belirli boyda insan elleri ve ayakları tarafından kolayca tutulacak ya da kullanılacak biçimde yapılmıştır. Bu eller ve ayaklar belirli boyda olan ve belirli biçimde eklemleri bulunan kollar ve bacaklarla gövdeye bağlanmıştır. Sandalyeler ve masalar ya da çatallar ve bıçaklar gibi en basit cisimler bile insan vücudunun çalışma biçimine ve ölçeklerine göre yapılır. Robotların yapımında insan biçimini kopya etmek, aletlerimizin temelindeki felsefeyi tümüyle değiştirmekten çok daha kolaydır."

"Anlıyorum. Bu çok da mantıklı. Yanılmıyorsam, Dış Dünyalardaki uzmanlar, insanlara bizim robotlardan daha çok benzeyen modeller yapıyorlar. Öyle değil mi, doktor?

"Evet, öyle sanıyorum."

"Acaba onlar olağan koşullarda insan sanılacak bir model de yaratabilirler mi?"

Dr. Gerrigel kaşlarını kaldırarak bu soruyu düşündü. "Yaratabilirler sanırım, Bay Baley. Tabii bu müthiş pahalıya mal olur. Masraflarını da pek çıkaramazlar."

Baley acımasızca konuşmasını sürdürdü. "Dış Dünyalılar insan sanabileceğiniz bir robot yapabilirler mi, doktor? Sizi aldatacak bir robot?"

Robotik uzmanı kıkır kıkır güldü yine. "Ah, azizim, Bay Baley buna pek ihtimal vermiyorum. Gerçekten. Bir robot sadece bir görü..." Dr. Gerrigel değil cümlesini, kelimesini bile tamamlayamadan dondu kaldı. Ağır ağır R. Daneel'e doğru döndü ve pembe yüzü bembeyaz kesildi. "Ah, Tanrım..." diye fısıldadı. "Ah, Tanrım..." Elini uzatarak usulca robotun yanağına dokundu. R. Daneel gerilemedi. Robotik uzmanına sakin sakin bakıyordu. Dr. Gerrigel hıçkırır gibi, "Ah, Tanrım..." diye tekrarladı. "Sen bir robotsun."

Baley alayla, "Bunu çok uzun bir süre sonra fark edebildiniz." dedi.

"Böyle bir şeyi beklemiyordum. Onun gibi bir robot hiç görmedim. O Dış Dünyada mı yaratılmış?"

Baley, "Evet." dedi.

"şimdi durum o kadar belli ki. Duruşu. Konuşma tarzı. O kusursuz bir kopya değil, Bay Baley."

"Ama yine de başarılı. Öyle değil mi?"

"Ah, şahane! Bence kimse ilk bakışta onun robot olduğunu anlayamaz. Onunla karşılaşmamı sağladığınız için size derin bir minnet duyuyorum. Robotu inceleyebilir miyim?" Robotçu ayağa fırlamıştı.

Baley elini uzattı. "doktor, lütfen. Bunu bir dakika sonra yaparsınız. Cinayet olayı her şeyden önemli."

"Demek gerçekten cinayet işlendi?" Dr. Gerrigel müthiş bir düş kırıklığına uğramıştı, bunu da gizlemiy.ordu. "Bunun beni oyalamak ve ne kadar zaman kanacağımı anlamak için uydurulmuş bir hikâye olduğunu sanıyordum..."

"Bu bir hikâye değil, Dr. Gerrigel. şimdi bana şunu söyleyin: Daneel gibi insana benzeyen br robot yapılıyor. Onun insan sanılması da isteniyor.

Robotun beyninin bir insanınkine mümkün olduğu kadar benzemesi de gerekmez mi?"

"Tabii gerekir."

"Pekala. Öyle insanca bir beyine Birinci Kural işlenmemiş olamaz mı?"

Dr. Gerrigel hızla başını sallıyordu. "Hayır. Hayır. imkansız bu."

"Bundan emin misiniz? Tabii İkinci Kuraıı deneyebiliriz. Daneel, atom tabancanı bana ver." Baley gözlerini robota dikmiş, bir elini de yana atarak kendi silahının kabzasını kavramıştı.

R. Daneel sakin sakin, "İşte, al, Elijah." diyerek tabancayı uzattı. Kabzasını detektife doğru çevirmişti.

Baley, "Bir sivil memurun silahını hiç bir zaman vermemesi gerekir." diye açıkladı. "Ama bir robot bir insanın emirlerine uymak zorundadır."

Dr. Gerrigel atıldı. "Bu emirler Birinci Kurala aykırı olduğu takdirde durum değişir, Bay Baley."

"Darleel'in tabancasını silahsız bir insan grubuna doğru çevirdiğini ve onları vurmakla tehdit ettiğini biliyor musunuz, doktor?"

R. Daneel hatırlattı. "Ama kimseyi vurmadım ki."

"Orası öyle. Ama bu tehdit de yine olağanüstü bir şey sayılır. Öyle değil mi, doktor?"

Dr. Gerrigel dudağını ısırdı. "Karar verebilmek için olayın bütün ayrıntılarını bilmem gerekir. Bu olağanüstü bir duruma benziyor."

"O halde bir de şunu düşünün: Cinayet sırasında R. Daneel de oradaydı. Bir Arzlının yanında silahıyla açık havada kırlardan geçmesi olasılığını bir yana bırakalım. Cinayet yerindekilerin içinde Daneel, sadece Daneel ölüm silahını saklayabilirdi."

Gerrigel, "Silahı mı saklayabilirdi?" diye tekrarladı.

"İzin verin de anlatayım. Kurbanın vurulduğu silah bulunamadı. Cinayetin işlendiği yer büyük bir dikkatle araştırıldı. Ama silah ele geçirilemedi. Bunun duman olup havaya uçması imkansızdı. Silah bir tek yere saklanmış olabilirdi. kimsenin aramayı akıl edemeyeceği bir yere."

R. Daneel sordu. "Nereye, Elijah?"

Baley atom silahını çekerek açıkça robota nişan aldı. "Yiyecek kesene, Daneel. Yiyecek kesene."

ON ÜÇ

R. Daneel usulca, "Bu doğru değil." dedi.

"Öyle mi? Bırakalım buna uzmanımız karar versin. Dr. Gerrigel?"

"Bay Baley?" Detektifle robot konuşurken deli gibi bir ona, bir diğerine bakan uzman sonunda insana doğru döndü.

"Sizi buraya robotun sağlam bir analizinin yapılması için çağırdım. Kent Standartlar Bürosunun laboratuvarlarından yararlanmanızı sağlayabilirim. Onlarda bulunmayan bir araca ihtiyacınız olduğu takdirde onu da getirtirim. Bana gereken çabucak, kesin bir cevap. Masraf ve zahmete aldırdığım da yok." Baley ayağa kalktı. Oldukça sakin bir tavırla konuşmuştu ama sinir krizinin eşiğine gelmiş olduğunun da farkındaydı. O anda Dr. Gerrigel'in boğazını sıkarak adamı konuşturmak istiyordu. Bu mümkün olsaydı, bilime de aldırmayacaktı. "Evet, Dr. Gerrigel?"

Robotik uzmanı sinirli sinirli güldü. "Azizim, Bay Baley, laboratuvara gerek yok ki."

Baley endişeyle sordu. "Neden?" Orada duruyordu. Kasları büzülmüş, etleri seğiriyordu.

"Birinci Kuralı denemek öyle kolaydır ki şimdiye dek buna hiç gerek duymadım. Ama bu deney basittir."

Baley ağzından derin bir nefes aldı. Sonra da ağır ağır verdi. "Ne demek istediğinizi açıklar mısınız? Onu burada deneyebileceğinizi mi söylemek istiyorsunuz?"

"Evet, Tabii. Buraya bakın, Bay Baley, bunu bir benzetmeyle açıklayabilirim. Bir tıp doktoru olsaydım ve bir hastamın kan şekerini ölçmem gerekseydi, o zaman bir kimya laboratuvarına ihtiyacım olurdu. Hastanın bazal metabolizmasını ölçmem, korteks fonksiyonunu denemem, doğuştan bir bozukluk olup olmadığını saptayabilmek için genlerini kontrolden geçirmem gerekseydi, türlü karmaşık aygıt isterdim. Ama öte yandan elimi gözlerinin önünde dalaştırarak hastanın kör olup olmadığını anlardım. Ya da nabzına bakarak ölüp ölmediğine karar verirdim.

"Şunu anlatmaya çalışıyorum: İncelenen organ ne kadar önemliyse, gereken aygıtlar da o ölçüde basit olur. Robotlar bakımından da durum aynıdır. Birinci Kural robotların temelini oluşturur. Bu her şeyi etkiler. Beyine Birinci Kural yerleştirilmemiş olduğu takdirde bir robot uygun tepkileri gösteremez. Bu türlü biçimlerde belli olur."

Dr. Gerrigel konuşurken cebinden yassı, siyah bir cisim çıkardı. Bu açıldığı zaman küçük bir kitap okuyucu halini aldı. Robot uzmanı buna İyice eskimiş bir makarayı yerleştirdi. Yine elini cebine soktu. Bu kez çıkardıkları arasında bir kronometre, birleştirildikleri zaman üç ayrı ölçülü, sürgülü bir hesap cetveli halini alan, küçük beyaz plastik parçalan vardı. Bu cetvelin üzerindeki yazılar Baley'e yabancı geldi.

Dr. Gerriger kitap okuyucuya eliyle vurarak hafifçe gülümsedi. Sanki deney yapma fikri onu neşelendirmişti. "İşte bu benim, Robotik El kitabım... Bu olmadan hiçbir yere gitmem. Bunun giysilerimin bir parçasını oluşturduğunu söyleyebilirim." Mahcup bir tavırla kıkır kıkır güldü. Kitap okuyucunun ucunu gözlerine dayadı. Parmaklarıyla ayar düğmelerini usul usul çevirdi. Okuyucu hırıldayarak döndü, sonra da durdu. Robotik uzmanı gururla, "Yerli endeks." dedi. "Bunu ben kendim yaptım." Okuyucunun altı ağzını örttüğü için sesi biraz boğuk çıkıyordu. "Bunun sayesinde bir hayli zaman kazanıyorum. Ama şimdi bunun önemi yok, öyle değil mi? şimdi bakalım... Hım... İskemleni yakınıma çeker misin, Daneel?"

Robot istenileni yaptı. Uzmanın hazırlıkları sırasında adamın yaptıklarını dikkatle ama sakin sakin "izlemişti.

Baley tabancasını tekrar Daneel'e doğru çevirdi..

Ondan sonra olanlar detektifin hem aklını karıştırdı, hem de onu düş kırıklığına uğrattı. Dr. Gerrigel görünüşte anlamsız sorular sordu, bazı hareketler yaptı. Arada sırada üçlü sürgülü hesap cetveline ve bazen de kitap okuyucuya bakıyordu.

Uzman bir ara, "Aralarında beş yaş olan iki yeğenim var." dedi. "Küçüğü kız. Büyüğünün cinsiyeti nedir?"

Daneel, "Verilen bilgi bunu açıklamam için yeterli değil." diye cevap verdi. Baley de kendi kendine, böyle olacağı belliydi, dedi.

Ama Dr. Gerrigel kronometresine bir göz attıktan sonra, sağ elini olabildiğince yana doğru uzattı. "Sol elinin üçüncü parmağıyla, orta parmağımın ucuna dokunur musun?"

Daneel bu istenileni çabucak ve kolaylıkla yaptı.

Dr. Gerrigel'in deneyi tam on beş dakika sonra tamamlandı. Adam son sessiz hesap için sürgülü cetvelinden yararlandı. Sonra da bunu hafif çatırtılarla parçalarına ayırdı. Kronometresini cebine attı. Okuyucudaki 'el kitabı' makarasını çıkardı. Portatif aygıtı kapattı.

Baley kaşlarını çattı. "Hepsi bu kadar mı?"

"Evet, hepsi bu kadar."

"Ama saçma bu! Ona Birinci Kural konusunda hiçbir şey sormadınız."

"Ah, azizim, Bay Baley, yapmayın. Bir doktor küçük kauçuk bir çekiçle dizinize vurduğu zaman, bu sayede dejeneratif bir sinir hastalığınız olup olmadığını anladığına inanmıyor musunuz? Gözlerinize dikkatle baktığı ve bebeğin ışığa gösterdiği tepkiyi ölçtükten sonra morfin gibi bazı alkoloidlere alışmış olabileceğinizi söylemesi sizi şaşırtıyor mu?"

Baley, "Pekala." dedi. "Kararınız nedir?" "Daneel'in beynine Birinci Kural iyice yerleştirilmiş!" Robotçu elini kesin bir tavırla salladı.

"Olamaz!" Baley'nin sesi boğuklaşmıştı.

Dr. Gerrigel her zamankinden daha da dimdik ve kaskatı kesildi. Hem de gözle görülecek bir biçimde. Gözleri kısıldı, bakışları sertleşti. "işimi bana öğretmek niyetinde misiniz?"

"Beceriksiz olduğunuzu kastetmedim." Baley iri elini yalvarırcasına uzattı. "Ama yanılmış olamaz mısınız? Asenion olmayan robotlarla ilgili teoriyi kimsenin bilmediğini söylediniz Bir âmâ körler alfabesinin yardımıyla bir kitabi okuyabilir. Ya da sesli yazıcıyla. Ama sizin o kör alfabesinin ya da sesli yazıcının varlığından bile haberiniz olmadığını düşünelim. Büyük bir dürüstlükle, 'Bu adamın gözleri görüyor, çünkü şu şu kitap filmleri okumuş,' diyemez misiniz? Böyle bir hata yapamaz mısınız?"

Robotik uzmanı yeniden nazikleşti. "Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum. Ama bir kör yine de kitabı kendi gözlerinin yardımıyla

okuyamaz İşte benim denediğim de buydu. Bu benzetmeyi daha ileri götürmeme izniniz var değil mi? Bana inanın. Asenion olmayan bir robot şunu şunu yapabilir ya da yapamaz. Ama R. Daneel'in beynine Birinci Kuralın yerleştirilmiş olduğu kesin."

"O mahsus yanlış cevap vermiş olamaz rnı?" Baley boş yere çabalıyordu ve kendisi de bunun farkındaydı.

"İmkansız. Bir robotla bir insan arasındaki farklardan biri de budur. Bir insan ya da bir memeli hayvan beyni bilinen hiçbir matematik formülüyle analiz edilemez. Bu yüzden de hiçbir cevap kesin sayılamaz. Ama bir robotun beyni tümüyle analiz edilebilir. Yoksa böyle bir beyin yapılamaz zaten. Belirli dürtülere karşı gösterilecek kesin tepkileri biliriz. Hiçbir robot yalan söyleyemez, mahsus yanlış cevap veremez. Robotun kafasında böyle bir kavram bile yoktur."

"O halde olayı inceleyelim. R. Daneel kalabalık bir insan grubuna silahıyla nişan aldı. Bunu kendi gözlerimle gördüm. Evet, ateş etmedi. Ama silah çektiği için Birinci Kural onda bir tür nevroza neden olmaz mıydı? Böyle bir şey olmadı. Daneel sonradan son derecede normal davrandı."

Robotik uzmanı elini kararsızca çenesine götürdü. "Bu anormal bir durum."

R. Daneel birdenbire, "Hiç de değil." dedi. "Ortak Elijah, demin benden aldığın silaha bir bakar mısın?"

Baley sol elinde tuttuğu atom tabancasına bir göz attı.

R. Daneel ısrar etti. "Şarj yatağını aç. İyice incele."

Baley olasılıkları hesapladı. Sonra kendi silahını ağır ağır yanındaki masaya bıraktı. Hızlı bir hareketle robotun silahını açtı. Sonra şaşkın şaşkın, "Ama bu boş." diye mırıldandı.

R, Daneel başını salladı. "Evet, gerçekten boş. Dikkatle bakarsan silahın hiçbir zaman şarj edilmemiş olduğunu da görürsün. Zaten silahın ateşleme mekanizması da yok. Yani kullanılacak durumda değil."

Baley, "Yani sen kalabalığa boş bir silahla mı nişan aldın?" diye sordu.

R. Daneel, "Yanımda silah bulundurmak zorundayım." diye açıkladı. "Yoksa sivil polis rolünü başarıyla oynayamazdım. Ama yanımda dodurulabilecek, kullanılabilecek bir silah olsaydı, kazara bir insanı yaralayabilirdim. Tabii bu da akim almayacağı bir şeydi. Sana bunu olaydan sonra anlatacaktım. Ama öfkelenmiştin ve beni dinlemedin."

Baley acı acı elindeki işe yaramayan atom tabancasına baktı ve usulca, "Hepsi bu kadar sanırım, Dr. Gerrigel." dedi. "Yardımlarınız için teşekkür ederim."

Baley dışarıdan yemek getirtti. Ama maya fındık çöreği ve kraker üzerine konulmuş pahalı bir tavuk dilimi getirildiği zaman sadece boş gözlerle yiyeceklere baktı. Düşünce dizileri kafasında dönüp duruyorlardı. Uzun yüzünde çizgiler büyük bir sıkıntıyla derinleşmişti. zalim bir Dünyada yaşıyordu. Gerçek olmayan, altüst edilmiş bir Dünyada. Nasıl olmuştu bu? Yakın geçmiş geride sisli, olmayacak bir düş gibi uzanıyordu. Bu Juluis Enderby'nin odasına girdiği ve kendisini cinayet ve robotlardan oluşan bir kâbusun ortasında bulduğu zaman başlamıştı. "Tanrım... Her şey başlayalı daha elli saat olmuş."

Baley cinayetin çözümünü ısrarla Uzay Kentinde aramıştı. İki kez R. Daneel'i suçlamıştı. Bir keresinde onun robot kılığında bir insan olduğunu iddia etmişti. İkincisindeyse robot olduğunu kabul etmişti. Ama her defasında Daneel'in katil olduğunu söylemişti. Her iki seferde de suçlamaları boşa çıkmıştı.

Baley'i zorluyorlardı. Detektif istememesine karşın New York'u düşünmeye başlıyordu. Ve dün geceden beri buna da cesareti yoktu. Bazı sorular kafasını yumrukluyorlardı ama bunları dinlememeye çalışıyordu. O soruları duyduğu an dayanamayarak cevap verecekti. Ah, Tanrım, o yanıtlan kabul etmek istemiyordu.

"Life! Life!" Biri Baley'i omzundan yakalamış şiddetle sarsıyordu.

Baley kımıldandı, "Ne var, Phil?"

Derecesi 5 S. olan sivil memur Philip Norris bir iskemleye oturarak ellerini dizlerine dayadı. Öne doğru eğilerek dikkatle Baley'nin yüzüne baktı. "Nen var senin? Son zamanlarda durmadan uyku ilacı mı alıyorsun? Gözlerini bir noktaya dikmiş öyle oturuyordun. Seni gören ölmüş olduğunu

sanırdı." Seyrelmeye başlamış olan sarı saçlarını düzeltti. Birbirine yakın gözleriyle Baley'nin öğle yemeğine aç aç baktı. "Tavuk! Artık bunu neredeyse doktor reçetesiyle alacaksın!"

Baley bitkince, "A!, birazını ye." dedi.

Nezaket galip geldi. Norris, "Ben de biraz sonra çıkıp yemeğe gideceğim." diye mırıldandı. "Sen ye onu... Ha, sahi... bizim müdürle neler oluyor?"

"Ne?"

Norris kayıtsız bir tavır takınmaya çalıştı ama ellerini huzursuzca oynatıp duruyordu. "Haydi, haydi, ne demek istediğimi pekala anladın. Mudur döneli beri odasından çıkmıyorsun. Ne oluyor? Yoksa yakında terfi mi edeceksin?"

Baley kaşlarını çattı. Büronun iç siyasetiyle ilgili bu sözler gerçek Dünyaya dönmesini sağlar gibi oldu. Norris de aynı yıllarda polisliğe başlamıştı. Adam müdürün Baley'i resmen tercih ettiğini gösteren belirtileri gözden kaçırmamaya çalışıyordu.

Baley, "Neden terfi edeceğim ki?" dedi. "Bana inan. Ortada bir şey yok. Hiçbir şey. Müdürü istiyorsan, onu sana hediye etmek hoşuma giderdi. Yakub adına! Al onu, gitsin!"

Norris, "Beni yanlış anlama." diye cevap verdi. "Terfi etmen beni ilgilendirmez. Ama müdürü etkileyebiliyorsun, o zaman senden çocuğa yardım etmeni isteyeceğim."

"Hangi çocuğa?"

Bu sorunun yanıtlanmasına gerek yoktu. Yerine R. Sammy'nin geçmesi için işten çıkarılmış olan Vincent Barrett adlı delikanlı, odanın bir köşesinden ayaklarını sürüyerek yaklaşıyor, elindeki kepi huzursuzca çeviriyordu. Gülümsemeye çalışırken çıkık elmacık kemiklerinin üzerindeki deriler titreşti.

"Merhaba, Bay Baley."

"Ah, merhaba Vince. Nasılsın bakalım?"

"Pek de iyi sayılmam, Bay Baley." Delikanlı etrafa âdeta aç aç bakıyordu.

Baley, yarı ölü halde, dedi kendi kendine Ama benden ne istiyor? Duygularının şiddetinden neredeyse dudakları kıpırdayacaktı. Usulca, "Çok üzgünüm, oğlum." diye mırıldandı. Başka ne söyleyebilirdi ki?

"Düşündüm de... yani... belki yeni bir yer açılmıştır, dedim."

Norris, Baley'e sokularak onun kulağına fısıldadı. "Birinin böyle şeylere engel olması gerekiyor. Yakında Chenlow'u da atacaklar."

"Ne?"

"Bunu duymadın mu?"

"Hayır, duymadım. Allah kahretsin! 3 S. o! On yıldan beri çalışıyor."

"Orası öyle. Ama bacakları olan bir makine onun işini yapabilecek. Chenlow'dan sonra sıra kime gelecek bakalım?"

Genç Vincent Barrett bu fısıldaşmaların farkında değildi. O kendi düşüncelerini izlemekle meşguldü. "Bay Baley?"

"Evet, Vince?"

"Ne diyorlar biliyor musunuz? Esir-altı dansözü Lyrane Millane'in aslında bir robot olduğunu söylüyorlar."

"Gülünç bu."

"Öyle mi? İnsana çok benzeyen robotlar yapıldığından söz ediyorlar. Bunun için bir tür plastik deri kullanıyorlarmış."

Suçlu suçlu R. Daneel'i düşünen Baley söyleyecek söz bulamadı. Sadece, "Hayır." der gibi başını salladı.

Çocuk, "Etrafta biraz dolaşmamın bir sakıncası yok değil mi?" diye sordu. "Eskiden çalıştığım bu yeri görmek biraz rahatlamamı sağlıyor"

"Dolaş, oğlum."

Delikanlı uzaklaştı. Norris onun arkasından bakıyorlardı.

Norris mırıldandı. "Galiba Ortaçağcılar haklı..."

"Yani tekrar toprağa mı dönelim? Bunu mu söylemek istiyorsun, Phil?"

"Hayır. Ben robotları kastediyordum. Toprağa geri dönmek mi? Hah! Yaşlı Arzın sonsuz bir geleceği var. Bizim robotlara hiç ihtiyacımız yok, işte o kadar."

Baley, "Sekiz milyar insan ve uranyum tükenmek üzere! Arzın geleceği nasıl sonsuz oluyor?? diye sordu.

"Uranyum tükenirse ne olur? Başka gezegenlerden getirtiriz. Ya da başka nükleer işlemler keşfederiz, insanlığı durdurmak imkansızdır. Life. Bu konuda iyimser olmalı ve insan beynine güvenmelisin. En büyük kaynağımız zekâ ve bu hiçbir zaman tükenmeyecek." Norris iyice heyecanlanmıştı şimdi. "Bir kere güneş gücünden yararlanabiliriz. Hem de milyarlarca yıl boyunca. Merkür'ün yörüngesinin içine uydular yerleştiririz. Bunlar enerji toplayıcıları görevi yaparlar. Arza ışınla enerji alırız."

Baley bu projenin yeni bir şey olmadığını biliyordu. Bilim alanının sınırında kalan bazı plancılar yüz elli yıldan beri bu fikirle oyalanıyorlardı. Bunu dağılmadan elli milyon millik bir uzaklığı aşabilecek sıkı bir ışını yayınlayabilmenin imkansızlığı engelliyordu. Baley bunu Norris'e de söyledi.

Adam, "Gerektiği zaman o da yapılır." dedi. "Neden endişeleniyoruz?"

Baley sonsuz enerjiye kavuşan bir Arzı hayal etti. Nüfus artmaya devam edecekti. Maya fabrikaları genişleyecek, hidroponik kültür artacaktı. En gerekli olan şey enerjiydi. Madenler sistemdeki insanların yaşamadığı kayalık gezegenlerden getirilebilirdi. Su azaldığı takdirde bu da Jüpiter'in aylarından sağlanırdı. Gerekiyorsa okyanuslar dondurulur ve uzaya fırlatılırlardı. Böylece onlar da buzdan aycıklar halinde Arzın etrafında dalaşırlardı. Onlardan her zaman yararlanabilirlerdi. O arada boşalan okyanusların dipleri sayesinde işlenilecek toprak artmış olurdu. Yaşanılacak yer de. Titan'ın metan atmosferi ve Umbrlei'in donmuş oksijeninden de yararlanılırdı. Böylece Arzdaki karbon ve oksijen korunur, hatta arttırılırdı.

Baley, ama Fastolfe buna ne derdi, diye düşündü. Trilyon insanın yaşadığı bir Dünya. Tabii ya! Ama bu insanların hayatı da ithal edilen su ve havaya, elli milyon mil ötedeki karmaşık depolardan verilecek enerjiye bağlı kalacak. İnanılmayacak kadar güvensiz bir şey olacak bu. Sisteme

yayılan mekanizmanın küçük bir parçasının biraz bozulması her şeyi altüst edebilirdi. Arz her zaman felaketten sadece bir kıl payı uzakta olacaktı.

Baley, "Bence nüfusun fazlalığını başka bir gezegene göndermek daha iyi olur." dedi. Bu, Norris'in söylediklerinden çok hayalinde canlandırdığı görünüme verilen bir cevaptı.

Norris acı bir neşeyle, "Bizi kim ister?" diye sordu.

"Boş bir gezegene gidebiliriz."

Norris ayağa kalkarak Baley'nin omzuna vurdu. "Lije, tavuğunu ye ve kendini topla. Durmadan uyku hapı yutuyorsun sanırım." Gülerek uzaklaştı.

Baley dudaklarını neşesizce bükerek Norris'in arkasından baktı. Norris bu söylediklerimi etrafa yayacak. Bizim şakacılar da ancak birkaç hafta sonra yakamı bırakacaklar... Her büroda " öyle şakacılar bulunurdu. Neyse, hiç olmazsa genç Vincent, robot ve derece düşürülmesi konulan kapanmış olmuştu. İçini çekerek çatalını soğumuş olan, yağsızca ve kaslı tavuk etine batırdı.

Baley maya fındık çöreğinin son lokmasını yutarken, R. Daneel de o sabah kendisine verilmiş olan masadan kalkıp detektife yaklaştı.

Baley sıkıntıyla robota baktı. "E?"

R.Daneel, "Müdür Enderby odasında yok." dedi. "Ne zaman döneceğini de bilmiyorlar. R. Sammy'e o odaya geçeceğimizi, içeriye müdürden başka kimseyi sokmamasını söyledim."

"O odada ne yapacağız?"

"Orada daha rahatlıkla konuşabiliriz. Bundan sonra ne yapmamız gerektiğine karar vermemiz gerek. Herhalde sen de benimle aynı fikirdesin. Araştırmadan vazgeçecek değilsin."

Aslında Baley'nin tek istediği şey de buydu. Ama bunu robota açıkça söylemesi olanaksızdı. Ayağa kalkarak önden Enderby'nin bürosuna gitti.

İçeri girince de, "Pekâlâ, Oaneei." dedi. "Ne var?"

Robot, "Ortak Elijah." diye karşılık verdi. "Dün geceden beri kendinde değilsin. Kafa dalgalarında kesin bir değişiklik var."

Baley'nin aklına birdenbire korkunç bir şey geldi. "Sen telepatik misin yoksa?" diye haykırdı. O kadar sarsılmış olmasaydı bunu düşünmeyecekti bile.

R. Daneel, "Hayır." dedi. "Ne münasebet."

Bir an paniğe kapılmış olan Baley rahatladı. "O halde kafa dalgalarımdan söz ederek ne demek istiyorsun?"

"Ben sadece benimle paylaşmadığın bir duyguyu tanımlamak için o deyimi kullandım."

"Ne duygusu?"

"Bunu açıklamak zor, Elijah. Beni başlangıçta Uzay Kentindekilerin adına insan psikolojisini incelemem için yarattıklarını biliyorsun."

"Evet, biliyorum. Sonra adaletin yerini bulmasını isteyen bir devre eklediler ve sen de detektif oluverdin." Baley sesindeki alayı gizlemeye çalışmadı bile.

"Öyle, Elijah. Ama orijinal yapım temelde aynı kaldı. Aslında bu serebro-analiz için hazırlanmıştı."

"Beyin dalgaların! analiz etmek için mi?"

"Evet. Uygun bir alıcı olduğu takdirde bu direkt elektrot bağlantısı olmadan alan ölçümleriyle başarılabilinir. Ve benim kafam böyle bir alıcıdır. Bu prensip Arzda da uygulanmıyor mu?"

Baley bunu bilmiyordu. Soruya aldırmayarak ihtiyatla, "Beyin dalgalarını ölçtüğün zaman eline ne geçiyor?" diye sordu.

"Düşünceleri okumuyorum, Eiljah. Sadece duygulan biraz seziyorum. En önemlisi bir insanın kişiliğini, tavırlarını ve buna neden olan gizli dürtüleri inceleyebiliyorum Örneğin, Müdür Enderby'nin cinayet sırasındaki koşullar altında bir insanı öldüremeyeceğini ben fark ettim."

"Ve senin bu sözün üzerine Enderby'nin katil olduğundan şüphelenmekten vazgeçtiler, öyle mi?."

"Evet. Bunu güvenle yapabilirlerdi. Bu bakımdan ben çok nazik bir makineyim."

Baley'nin aklına yine bir şey geldi. "Bir dakika! Müdür Enderby'nin kendisine serebro-analiz uygulandığından haberi yoktu değil mi?"

"Onu kırmak yersiz olurdu."

"Yani orada durdun ve Enderby'e baktın, öyle mi? Ne makine kullanıldı, ne bir şey. Elektrotlar, ibreler, grafik kâğıtları da yoktu."

"Tabii! Ben tam bir üniteyim."

Baley öfke ye üzüntüyle dişlerini alt dudağına batırdı. Detektif bunun elinde kalan tek çelişki, cinayeti Uzay Kentinden birinin işlediğini iddia etmek için son yol olduğunu düşünmüştü.

R. Daneel, Enderby'e serebro analiz uygulandığını söylemişti. Ama bir saat sonra polis müdürü böyle bir terimi duymadığını açıklamıştı. doğruyu söylüyormuş gibi de bir hali vardı. Baley, cinayet işlediğinden şüphelendikleri için serebro analiz uygulanan bir insan, bu işlemin ne olduğunu da öğrenirdi, diye düşünmüştü. Elektrotlar ve grafiklerle elektroensefalografik ölçüleri alınan, böyle sarsıcı bir olay geçiren bir insan bu işlemi unutur mu?

Ama şimdi bu tutarsızlık da ortadan kalkmıştı. Müdüre serebro-analiz uygulanmıştı ama onun bundan haberi yoktu. R. Dcneei gerçeği söylemişti. Enderby de öyle.

Baley sert sert, "Serebro-analiz sana benim hakkımda neler açıklıyor?" diye sordu.

"Endişelisin, üzgünsün."

"Ah, nasıl da anladın? Tabii endişeli ve üzgünüm."

"Ama geçirdiğin bu sarsıntının asıl nedeni içinde bazı karşıt isteklerin birbirleriyle çarpışmaları. Bir yandan mesleğinin prensiplerine bağlısın ve bu yüzden dün etrafımızı saran Arzlıların hazırladığı bu komployu iyice incelemeyi istiyorsun. Ama aynı derecede güçlü başka bir istek seni aksi yöne doğru çekiyor. Beyin hücrelerinin elektrik alanında çok belirgin bunlar."

Baley heyecanla bağırdı. "Beyin hücrelerim bana vız gelir! O 'komplo' diye tanımladığın şeyi araştırmanın neden bir yaran olmayacağını sana

anlatacağım. Bunun cinayetle bir ilişkisi yok. Önce bir ilişkisi olabileceğini düşündüm.

Bunu itiraf ediyorum. Dün mutfakta tehlikede olduğumuzu sandım. Ama sonra ne oldu? Peşimize takıldılar. Şeritlerde onlardan kolaylıkla kurtulduk. Böylece olay da sona erdi. İyi örgütlenmiş, her şeyi göze alan bir grup böyle mi davranırdı? Sonra oğlum nerede kaldığımızı kolaylıkla öğrendi. Buraya telefon ederek adresi aldı. kim olduğunu açıklamasına bile gerek kalmadı. Bizim kurnaz komplocular bize zarar vermek niyetinde olsalardı, aynı şeyi yapabilirlerdi."

"Bize zarar vermek niyetinde değiller miydi?"

"Olmadıklar? ortada. Kargaşalık çıkarmak isteselerdi, bunu ayakkabı mağazasında başlaTabilirlerdi, Ama bir tek adam ve bir tek atom tabancasının karşısında uysalca gerilediler. Bir robot ve bir silah karşısında. Senin ne olduğunu sezdikleri an, silahla ateş edemeyeceğini de anlarlardı. Onlar Ortaçağcı. Zararsız deliler. Sen bunu bilemezsin ama benim hatırlamam gerekirdi. Budalaca, melodrama kaçan şeyler düşünmeseydim bunu hatırlardım da. .

"Hangi tipte insanların Ortaçağcı olduklarını kesinlikle biliyorum! Buradaki hayatı fazla katı buian, gerçekte var olmayan geçmiş bir yaşamı hayal eden, yumuşak başlı insanlar. Hayalciler. Bir kişi yerine bir akıma serebro-analiz uygulayabilseydin, bu insanların da Julius Endesby gibi cinayet işleyemeyecek kimseler oldukların! anlardın."

R. Daneel ağır ağır, "Bu açıklamalarını oldukları gibi kabul edemem." dedi. "Ne demek istiyorsun?" "Fikrini çok çabuk değiştirdin. Aynca arada tutarsızlıklar da var. Dr. Gerrigel'i akşam yemeğinden saatlerce önce aradın. O sırada yemek kesemden haberin yoktu. Yani katil olduğumdan henüz şüphelenmiyordun. O halde Dr. Gerrigel'i neden buraya çağırdın?"

"Senden o sırada da şüphe ediyordum." "Ve dün gece uykunda konuştun." Baley'nin gözleri irileşti. "Ne söyledim?" "Birkaç kez aynı şeyi tekrarladın. "Jessie." dedin. Yanılmıyorsam karını kastediyordun."

Baley'nin büzülen kasları gevşedi. Adam titrek bir sesle, "Bir kâbus gördüm." diye açıkladı. "Bunun ne olduğunu biliyor musun?"

"Tabii ben kâbus görmedim, göremem. Sözlükte bunun 'kötü bir rüya' olduğu yazılı."

"Rüyanın ne olduğunu biliyor musun?"

"Yine sadece sözlükteki anlamını biliyorum. Uyku diye tanımlanan, bilinçli düşüncenin geçici olarak durdurulduğu sırada görülen ve gerçek sanılan hayaller."

"Pekâlâ. Bu tanımlamayı kabul ediyorum. Hayaller... Ama bazen bu hayaller insana öyle gerçekmiş gibi geliyor ki... Ben de rüyamda karımın tehlikede olduğunu gördüm. İnsanlar çoğu zaman böyle rüyalar görürler. Ona seslendim. Kâbus sırasında böyle şeyler de olur. Bana inanabilirsin."

“Sana memnunlukla inanırım. Ama bu aklıma bir şey gelmesine neden oldu. Jessie robot olduğumu nasıl öğrendi?"

Baley'nin alnında ter tanecikleri beliriverdi. "Yine bu konuyu mu tartışacağız? O söylenti..."

"Sözünü kestiğim için üzgünüm, ortak Elija, ama kentte söylenti dalaştığı yok. Öyle olsaydı bugün kentin havası iyice elektriklenirdi. Büroya gelen raporları inceledim. Öyle bir şey olmadığını da öğrendim. Ortalıkta söylentiler dalaştığı yok. Onun için... karın gerçeği nasıl öğrendi?"

"Yakub adına! Ne söylemeye çalışıyorsun? Karımın o grubun üyelerinden olduğunu... olduğunu mu sanıyorsun..."

"Evet, Elijah."

Baley ellerini sıkıca birbirlerine kenetledi. "Jessie o grubun üyesi değil. Bu konuyu artık tartışmayacağız."

"Senden böyle bir şey beklemezdim, Elijah. Görevin yüzünden beni iki kez cinayet işlemekle suçladın."

"Şimdi bunun acısını mı çıkarıyorsun?"

"Bu sözlerle ne demek istediğini anladığımdan pek emin değilim. Benden şüphelenmeye hazır olmanı takdirle karşıladım. Bazı nedenlerin vardı. Yanlış nedenlerdi bunlar ama doğru da olabilirlerdi. Aynı derecede güçlü kanıtlar karından şüphelenilmesi gerektiğini de gösteriyor."

"Yani o katif mi? Kahretsin! Jessie can düşmanına bile bir kötülük edemez. Kentten dışarıya bir adım bile atamaz... Bunu yapamaz... Eğer et ve kandan yapılmış bir adam olsaydın sana..."

"Ben sadece Jessie'nin de komploculardan olduğunu söylüyorum. Bence onun da sorguya çekilmesi gerekir."

"Kesinlikle olmaz! Olmaz! şimdi beni dinle. Ortaçağcılar bizim canımızı yakmak istemiyorlar. Uyguladıkları yöntem farklı. Ama seni kentten uzaklaştırmaya çalıştıkları kesin. Belli bir şey bu. Ortacağcıiar bunu psikolojik bir saldırıyla sağlamaya çalışıyorlar. Hayatı senin için çekilemez bir hale sokmak amacındalar. Benim için de. Çünkü ben de seninle beraberim. Jessie'nin karım olduğunu kolaylıkla öğrendiler. Ve robot olduğun haberinin onun kulağına erişmesini de sağladılar. Jessie diğer insanlardan farksızdır. Robotlardan hoşlanmaz. Benim bir robotla işbirliği yapmamı da istemez. Özellikle bunun benim için tehlikeli olacağına inanırsa. Tabii Ortacağcılar Jessie'ye böyle olacağını da fısıldamışlardır. Bu manevranın çok etkili oldu
ğu kesin. Jessie bütün gece bana bu işten vazgeçmem ya da bir yolunu bulup seni kentten göndermem için yalvardı durdu."

R, Daneel, "Karının sorguya çekilmesini engellemeye, onu korumaya çalışacaksın tabii." dedi. "Ama aslında bu ileri sürdüğün fikirlerden .hiçbirine inanmadığın da belli."

Baley homurdandı. "Sen kendini ne sanıyorsun? Bir detektif değilsin. Bu binadaki ensefalografa benzer bir serebro-analiz makinesisin sen. Kafan, bacakların ve kolların var. Ve konuşabiliyorsun. Ama yine de bir makineden başka bir şey değilsin. Kafana uydurma bir devre taktıkları için bir detektif olmuş değilsin. Sen ne biliyorsun ki? Sesini kes ve düşünme işini de bana bırak."

Robot sakin sakin sakin, "Sesini alçaltman daha iyi olur sanırım, Elijah." dedi. "Evet, ben senin gibi bir detektif değilim. Ama yine de basit bir noktaya dikkatini çekmek istiyorum."

Dinleyecek değilim."

"Lütfen dinle. Yanılıyorsam, bunu bana söylersin. Bunun kimseye bir zararı da olmaz. Sorun şu : Dün gece koridordaki telefonla Jessie'yle

konuşmak için daireden çıktın. Ben senin yerine oğlunun gitmesini önerdim. Sen o zaman bir babanın oğlunu tehlikeye atmasının Arzlıların bir geleneği olmadığını söyledin. Peki ama, bir annenin oğlunu tehlikeye atması bir gelenek mi?"

Baley, "Hayır, ne münasebet...;) diye başladı, sonra da durakladı.

R. Daneel, "Ne demek istediğimi anlıyorsun." dedi. "Normal koşullarda Jessie tehlikede olmandan korksaydı ve seni uyarmak isteseydi, bu işi kendisi yapardı. Kendi hayatını tehlikeye atar ve oğlunu yollamazdı. Bentley'i yollamasından şu anlaşılıyor: Jessie kendisinin bunu güvenle yapamayacağını ama oğlu için bir tehlike olmadığını düşünüyordu. Jessie komplocuları tanımasaydı, böyle düşünmesi için bir neden de olmazdı. Öte yandan Jessie örgütten olsaydı, kendisini gözetleyeceklerini, peşini bırakmayacaklarını ama Bentley'nin farkına varmayacaklarını ve oğlunun böylece sana ulaşacağını bilirdi. Bilirdi, dedim, Elijah."

Baley'nin yüreğine indi sanki. "Bir dakika... Pek ince bir mantık dizisi bu..." Sözlerini tamamlayamadı.

Müdürün masasındaki işaret durmadan yanıp sönüyordu. R. Daneel, Baley'nin buna cevap vermesini bekledi. Ama adam çaresiz bir tavırla işarete bakıyordu. Robot bağlantıyı sağlayan düğmeye bastı.

"Ne var?"

R. Sammy'nin sesi duyuldu. Robot her zamanki gibi kelimeleri ezip büzerek, "Burada bir hanım var." dedi. "Lije'yi görmek istiyor. Ona Lije'nin işi olduğunu söyledim ama gitmeye yanaşmadı. Adı Jessie'ymiş."

R. Daneel sakin sakin, "Onu içeri al." diye emretti. Sonra da kahverengi gözleriyle Baley'nin öfke ve korku dolu gözlerine baktı.

ON DÖRT

Şok yüzünden kasları büzülmüş olan Baley hâlâ ayakta duruyordu. Jessie ona doğru koşarak adamın omuzlarını yakaladı, ona iyice sokuldu.

Baley uçuk dudaklarıyla bir tek kelime söyleyebildi. "Bentley?"

Jessie ona bakarak başını şiddetle salladı, Kestane rengi saçları uçuştu. "Onun bir şeyi yok."

"O halde..."

Jessie birden şiddetle hıçkırmaya başladı. O arada güçlükle duyulabilen alçak bir sesle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. "Devam edemeyeceğim, Lije. Edemeyeceğim. Uyuyamıyorum, yemek yiyemiyorum. Her şeyi sana anlatmalıyım."

Baley ıstırapla, "Bir şey söyleme." dedi. "Tanrı aşkına, konuşmanın sırası değil, Jessie!"

"Konuşmalıyım. Çok feci bir şey yaptım! Çok korkunç bir şey! Ah, Lije..." Kadının ne dediği artık anlaşılmıyordu.

Baley umutsuzca hatırlattı. "Burada yalnız değiliz, Jessie."

Kadın başını kaldırarak R. Daneel'e baktı ama onu tanımadı. Belki de gözyaşları yüzünden robotu şekilsiz bir gölge gibi görüyordu,

R. Daneej alçak sesle, "Kendine gel, Jessie." diye mırıldandı.

Jessie inledi. "O... robot mu?" Gözlerini kurulayarak Baley'nin beline sardığı sağ kolundan sıyrıldı. Derin bir nefes aldı ve bir an, titreyen dudaklarıyla hafifçe gülümsedi. "Sensin değil mi?"

"Evet, Jessie."

"Sana 'robot' dememe alınmadın ya?"

"Hayır, Jessie. Ben gerçekten bir robotum."

"Bana da budala, ahmak ve yıkıcı bir ajan, diyebilirsin. Çünkü ben de öyle biriyim."

Baley, "Jessie." diye inledi.

Kadın, "Hiçbir şeyin yaran yok, Lije." dedi. "Madem o iş arkadaşın, her şeyi bilmesi doğru olur. Artık bu sırla yaşayamayacağım. Dünden beri cehennem azabı çektim. Hapse de atılsam aldırmayacağım. İsterlerse beni en aşağı katlara göndersinler, sadece çiğ maya ve su versinler... Hepsi de bana vız gelecek... Lise, böyle bir şey yapmalarına izin vermeyeceksin, değil mi? Bana bir şey yapmalarına engel ol. Ben kor... korkuyorum..."

Baley karısının omzunu okşadı ve onun ağlamasını engellemeye de çalışmadı, R. Daneel'e dönerek, "İyi değil o." dedi. "Jessie'yi burada tutamayız. Saat kaç?"

R. Daneel odadaki saatlere bakmadan açıkladı. "On dördü kırk beş geçiyor."

"Müdür her an dönebilir. Dinle, bir polis arabası işte. Bu meseleyi taşıt yolunda konuşabiliriz."

Jessie telaşla başını kaldırdı. "Taşıt yolunda mı? Ah, olmaz, Lije!"

Baley elinden geldiğince yumuşak bir sesle konuşmaya çalıştı. "Batıl inançları unut, Jessie. Bu halde ekspres yola binemezsin. Haydi şimdi uslu bir kız gibi sakinleş bakalım. Yoksa bizimkilerin çalıştığı büyük odadan bile geçemeyiz. Sana su getireyim."

Jessie ıslak bir mendille yüzünü silerek sıkıntıyla, "Ah, makyajımın haline bak." diye bağırdı.

Baley, "Bırak şimdi makyajın için endişelenmeyi." dedi. "Daneel, araba işini hallettin mi?"

"Otomobil bizi bekliyor, ortak Elijah."

"Haydi, gel. Jessie."

"Bir dakika, Life, bir dakika. Makyajımı düzeltmem gerekiyor."

"Bu önemli değil."

Ama Jessie döndü. "Lütfen. Arkadaşlarının çalıştığı odadan bu halde geçemem. Merak etme, bir saniye bile sürmez."

Baley'le robot beklediler. Adam kesik hareketlerle yumruklarını sıkıp sıkıp açıyordu. Robotsa sakindi.

Jessie gereken şeyleri almak için çantasını karıştırdı. Baley bir keresinde ciddi ciddi, "Ortaçağdan beri mekanik gelişmeye karşı koyan bir tek şey var." demişti. "O da kadın çantaları." Gerçekten de maden klipsler yerine mıknatıslı parçaların geçirilmesi bile başarılı olamamıştı. Jessie bir ayna ve Baley'nin üç yıl önce doğum gününde ona hediye ettiği gümüş süslü kozmeto-çantayı çıkardı. Bunun birkaç ağzı vardı. Jessie hepsini de kullandı. Püskürtülen son sıvı dışında diğerleri gözle görülmüyorlardı, Jessie bunları kadınların en gergin anlarda bile yaptıkları gibi zarif bir kontrol ve incelikle kullandı. Bu yetenekler kadınlarda doğuştan vardı.

Jessie önce fondöteni sûrdu. Bu düzgün tabaka cildin parlaklığını ve pürüzlerini gizledi. şimdi Jessie'nin cildinde hafifçe yaldızlı gibi bir ışıltı vardı. Kadın bu tonun göz ve saç rengine çok uyduğunu uzun tecrübeleri sonucu öğrenmişti. Jessie alnına ve çenesine güneş yanığını hatırlatan bir renk, yanaklarına da allık sürdü. Allığı çene kemiğine kadar indirdi. Göz kapaklarını ve kulak memelerini hafif, uçuk bir maviye boyadı. Dudaklarını da kırmızıya. Gözle görülen sıvıyı bunun için kullandı işte. Hafifçe pembe bir sis havada pırıldadı, ama sonra kadının dudaklarına dokununca kuruyarak, koyu kırmızı bir renk aldı.

Jessie saçların! çabucak düzelterek hoşnutsuzca, "İşte, oldu." diye açıkladı, "Bu kadarı yetişir sanırım."

Bu işlem Jessie'nin söz verdiğinin tersine bir saniyeden fazla sürmüşse de on beş saniyeyi de geçmemişti. Ama makyaj Baley'e sonsuza dek sürmüş gibi geldi.

Adam. "Haydi, gidelim." dedi. Jessie'yi iterek kapıdan çıkarırken kadın boyanma aracını çantasına tıkmak için zor vakit buldu.

Taşıt yolunda garip bir sessizlik vardı.

Baley, "Haydi bakalım, Jessie." dedi.

Kadının polis müdürünün odasından çıktıklarından beri pek ifadesiz olan yüzü değişti. Jessie çaresizce bir kocasına baktı, bir Daneel'e.

Baley ekledi. "Şu işi bitirelim, Jessie, Lütfen. Bir suç mu işledin? Gerçek bir suç? Bir cinayet?"

"Bir cinayet mi?" Kadın kararsızca başım salladı.

"Kendine hâkim ol. Sinir krizi geçirmemelisin. Sorularıma sadece, 'Evet/ ya da, 'Hayır,' diye cevap ver. Sen..." Baley durakladı. "Birini öldürdün mü?"

Jessie'nin yüzünde hemen öfkeli bir ifade belirdi. "O ne biçim söz, Lije Baley!"

"Evet ya da hayır, Jessie."

"Hayır, ne münasebet!"

Baley'nin iyice büzülmüş olan midesi hafifçe gevşedi. "Bir şey çaldın mı? Yemek karnesi için yanlış bilgi verdin mi? Birine saldırdın mı? Eşyalara zarar verdin mi? Konuş, Jessie."

"Ben bir şey yapmadım... Yani... beliril bir şey... Ben... böyle şeyleri kastetmedim." Jessie omzunun üzerinden baktı. "Lije, burada konuşmamız şart mı?"

"Konuşma sona erinceye kadar buradan ayrılmayacağız. şimdi başından başla bakalım.

Bize neyi açıklamaya geldin?" Baley önüne bakan Jessie'nin başının üzerinden R. Daneel'e bir göz attı.

Jessie yumuşak bir sesle konuşmaya başladı. Sonra gitgide açıldı ve sesi de güçlendi. "Şu insanlar, yani Ortaçağcılar... Sen onları biliyorsun, Lije. Onlara her zaman rastlıyoruz. Konuşup duruyorlar. Eski günlerde, besin uzmanının yardımcılığını yaptığım zamanlarda da böyleydi. Elizabeth Thornbowe'u hatırlıyor musun? O da Ortaçağcıydı. Bütün dertlere kentlerin neden olduğunu söylüyordu. Onlardan önce her şeyin çok daha iyi olduğunu iddia ediyordu.

"Ona bundan nasıl emin olabileceğini soruyordum. Özellikle seninle tanıştıktan sonra, Lije. Seninle yaptığımız konuşmaları hatırlıyor musun? Elizabeth o zaman o elden ele dalaşan küçük kitap-makaralardan bazı

bölümleri tekrarlıyordu. Şu adamın yazdığı Kentlerin Utancı adlı kitaba benzer eserlerden bölümler... Yazann adını anımsayamadım."

Baley dalgın dalgın mırıldandı. "Ogrinsky."

"Evet. Ama kitaplardan çoğu daha da kötüydü. Ben seninle evlendikten sonra Elizabeth büsbütün alaylı tavırlar takınmaya başladı, 'Bir polisle evlendiğin için herhalde artık tam bir kentli kadın olacaksın,' dedi. Ondan sonra da benimle pek konuşmaz oldu. Ben de işten çıktım, oldu bitti. Aslında Elizabeth çoğu zaman beni sarsmak için öyle konuşuyordu sanırım. Esrarh ve çekici bir kadın tavırları takınabilmek için. Evde kalmış bir kızdı... Ölünceye kadar da evlenemedi. O Ortaçağcılardan çoğu modern hayata ayak uyduramıyorlar zaten. Bir keresinde, insanlar kendi kusurlarım topluma yüklerler, kendilerini nasıl düzelteceklerini bilemedikleri için kenti ıslah etmeye çalışıyorlar,' demiştin, Lije. Hatırlıyor musun?"

Baley anımsıyordu. şimdi bu sözler kendisine yüzeyde kalan, derin anlamları olmayan, düşüncesizce laflar gibi geldi. "Konu dışına çıkma, Jessie."

Kndin konuşmasını sürdürdü. "Neyse... Elizabeth her zaman ileride bir gün herkesin birleşmek zorunda kalacağından söz ediyordu, 'Bütün suç Uzaycılarda,' diyordu. Çünkü onlar Arzın zayıf ve kokuşmuş bir halde kalmasını istiyorlar.' Pek sevdiği bir kelimeydi bu. 'Kokuşmuş' sözcüğü. Ertesi hafta için hazırladığım yemek listelerine bakıyor ve burun kıvırıyordu. 'Kokuşmuş, kokuşmuş.' Jane Myers aşçının yanında onun taklidini yapıyor, gülmekten kınıyorduk... Elizabeth bazı kehanetlerde de bulunuyordu. İleride bir gün kentleri dağıtacak ve toprağa geri döneceğiz. Bize robotları zorla kabul ettirerek kentlere sonsuza dek bağlı kalmamızı sağlayan Uzaycılardan da hesap soracağız.' Ama Elizabeth onlardan 'robot' diye söz etmiyordu. 'Ruhları olmayan canavar makineler,' diyordu. Bu sözler için özür dilerim, Daneel.

Robot, "Kullandığın sıfatların ne anlama geldiklerini bilmiyorum, Jessie." dedi. "Ama o sözleri kullanmanı da hoş görüyorum. Lütfen, devam et."

Baley huzursuzca kımıldandı. Jessie böyleydi işte. Hiç bir acil durumda, hiçbir tehlikeli anda derdini kısaca anlatmaz, lafı evirip çevirir, sözü

uzattıkça uzatırdı.

Jessie, "Elizabeth sanki kalabalık bir gruptanmış gibi konuşmaya çalışıyordu her zaman." dedi. "Örneğin, 'Son toplantıda,' diyor, sonra duraklayarak bana gurur ve korkuyla bakıyordu. Sanki ona bu konuda sorular sormamı ıslıyordu. Böylece önemli bir insan tavırları takınabilecekti. Ama başını derde sokmamdan da korkuyordu. Tabii ona bu konuda hiçbir zaman bir soru sormadım, Elizabeth'i memnun etmek niyetinde değildim. Her neyse... Seninle evlendikten sonra bu konuşmalar da sona erdi. Sonra.. " Durakladı.

Baley mırıldandı. "Devam et, Jessie."

"Aramızda çıkan tartışmayı hatırlıyor musun, Lije? Jezebel yüzünden çıkan tartışmayı?"

"Jezebel'e ne olmuş?" Baley ancak birkaç saniye sonra karısının başka bir kadından söz etmediğini, bunun Jessie'nin asıl adı olduğunu kavrayabildi. R. Daneel'e dönerek farkına varmadan karısını savunmaya çalıştı. "Jessie'nin tam adı Jezebel'dir. Bu isimden hoşlanmaz ve onu kullanmaz."

R. Daneel ciddi ciddi başını salladı. Baley bir yandan da, neden onun için boş yere endişeleniyorum, diye düşünüyordu.

Jessie, "O olay beni çok sarstı, Lije." diye açıkladı. "Gerçekten. Aslında bu gülünç bir şeydi sanırım. Ama söylediklerini düşündüm durdum. Yani Jezebel'in tutucu bir kadın olduğu, yeni gelenlerin garip törelerine karşılık atalarının geleneklerim savunmak için savaştığı konusundaki sözlerini. Sonuçta ben de Jezebel'dim ve her zaman..." Uygun kelimeler aradı.

Baley ona yardım etti. "Kendini onunla özdeşleştiriyordun. Öyle mi?"

"Evet." Ama Jessie bu cevabın hemen arkasından, "Hayır." der gibi başını salladı. Ve gözlerini kocasından kaçırdı. "Aslında öyle değildi tabii. Yani gerçek anlamda. Jezebel'in nasıl bir kadın olduğunu düşündüğümü biliyorsun. Ben öyle bir insan değildim."

"Bunu biliyorum, Jessie, saçmalama."

"Ama yine de sık sık Jezebel'i düşünüyordum. Sonunda, 'Durum o zamankinin eşi,' dedim. 'Biz Arzlıların eski gelenekleri var. Uzaycılar yeni

yöntemler getiriyorlar. Rastlantı sonucu bulduğumuz yenilikleri uygulamamız için bizi teşvik ediyorlar. Belki de Ortaçağcılar haklı. Belki de o eski, sağlam geleneklere dönmemiz daha doğru olur.' işte bu yüzden gidip Elizabeth'i buldum."

"Anlıyorum. Devam et."

<<O bana neden söz ettiğimi anlamadığını söyledi. 'Sen bir polisin karışısın,' dedi. 'Bunun kocamla bir ilişkisi yok,' diye cevap verdim. Elizabeth sonunda birileriyle konuşacağını söyledi. Bir ay sonra gelerek, 'Her şey yolunda,' diye açıkladı. 'Sen de gruptansın artık.' O günden beri toplantılara katılıyorum."

Baley kederle karısına baktı. "Ve bundan bana hiçbir zaman söz etmedin..."

"Çok üzgünüm, Lije." Jessie'nin sesi titriyordu.

"Bunun hiçbir yararı yok. Üzülmenin yani. O toplantıları anlatmanı istiyorum. Önce... toplantı nerede yapılıyordu?" Baley'nin duyguları uyuşmaya, yavaş yavaş tarafsız davranmaya başlıyordu. İnanmayı istemediği şey gerçekti. İş ortaya çıkmıştı, yanılmış olması da imkansızdı artık. Bir bakıma o kararsızlığın sona ermesi adamı rahatlatıyordu.

Jessie, "Burada." dedi.

"Burada mı? Yani bu noktada mı? Ne demek istiyorsun?"

"Burada, taşıt yolunda. İşte bu yüzden buraya inmeyi istemedim. Ama aslında burası toplanmak için gerçekten uygun bir yerdi. Buluşuyor..."

"Kaç kişi toplanıyordu?"

"Altmış, yetmiş kişi sanırım. Bu yerel bir bölümdü. Açılır kapanır iskemleler, yiyecek içecek getiriliyordu. Biri bir konuşma yapıyordu. Çoğu zaman eski günlerde hayatın ne şahane olduğundan, ileride canavarları, yani robotları ve Uzaycıları nasıl ortadan kaldıracağımızdan söz ediyordu. Aslında bu konuşmalar sıkıcıydı. Çünkü hepsi de birbirinin aynıydı. Ama onlara katlanıyorduk. Çünkü toplanmak ve önemli insanlar olduğumuzu düşünmek hoşumuza gidiyordu. Yeminler ediyor, kentte karşılaştığımız zaman birbirimizi gizlice selamlamak için yöntemler uyduruyorduk."

"Toplantıların hiç yarıda kesildiği olmadı mı? Bir polis otomobili ya da itfaiye arabası geçmedi mi?"

"Hayır. Hiçbir zaman."

R. Daneel söze karıştı. "Bu olağanüstü bir şey mi, Elijah?"

Baley düşünceli bir tavırla, "Belki de değil." diye cevap verdi. "Bazı yan geçitler hemen hiç kullanılmıyor. Ama onları öğrenmek de kolay değil. Toplantılarda bütün yaptıklarınız bunlar mıydı, Jessie? Konuşmalar yapıyor ve komplocu rolüne mi çıkıyordunuz?"

"Hemen hemen hepsi bu kadar. Bazen şarkılar söylüyorduk. Tabii bir şeyler de yiyip içiyorduk. çok değil. Genellikle sandviç ve meyva suyu."

Baley sertçe, "O halde şimdi seni endişelendiren nedir?" diye sordu.

Jessie yüzünü buruşturdu. "Bana kızdın."

Baley kesin bir tavırla, "Lütfen soruma cevap ver." dedi. "Madem bu toplantılar pek zararsız şeylerdi, neden son bir buçuk gün paniğe kapıldın?"

"Sana zarar vermelerinden korktum, Lije. Tanrım! Neden durumu anlamıyormuş gibi davranıyorsun? Sana anlattım ya!"

"Hayır, anlatmadın. Henüz her şeyi açıklamadın. Bana katıldığın zararsız bir gizli 'Kadınlar Kulübü'nden söz ettin sadece. Onlar hiç açık açık gösteriler yaptılar mı? Robotları parçaladıkları o!du mu? Kargaşalık çıkardılar mi? İnsanları öldürdüler mi?"

"Hiçbir zaman! Lije, ben hiç öyle şeyler yapar mıyım? Bunlara kalkışsalardı gruptan hemen çıkardım."

"Pekala! O halde neden feci bir şey yaptığını söyledin? Niçin seni hapse atacaklarını düşündün."

"Şey... Gruptakiler ileride bir gün hükümete baskı yapacaklarından söz ediyorlardı. Örgütlenecektik. Ondan sonra geniş çapta grevler olacak, işler duracaktı. Hükümeti bütün robotları yasaklamaya ve Uzaycıları da geldikleri yere dönmeye zorlayacaktık. O sırada bütün bunların boş laflar olduğunu düşünüyordum. Sonra bu olay başladı. Yani sen ve Daneel'le ilgili olay. O zaman gruptakiler, 'Eh, artık harekete geçeceğiz,' dediler. 'Onlar herkese bir ders olacak. Böylece robot istilasını hemen durduracağız,' Bunu

Özel'de söylediler hem de. Sözünü ettikleri adamın sen olduğundan haberleri yoktu. Ama ben anladım bunu. Hemen anladım." Jessie'nin sesi boğuklaştı.

Baley yumuşadı. "Haydi, haydi, Jessie. Ortada bir şey yok ki. Seninkiler sadece konuşmuşlar. Bir şey olmadığını sen de biliyorsun."

"O kadar... o kadar... ko...korktum ki. Bu işe ben de karıştım, diye düşündüm. Her şeyi parçalayacak, insanları öldürecekler. Belki Lije' le Ben de ölecek. Ve suç bende. Çünkü bu komploya katıldım. Hapsedilmeye lâyığım ben."

Jessie yine hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Baley karısını susturmaya çalışmayıp kolunu onun omzuna atarak R. Daneel'e baktı. Dudakları gerilmişti. Robot sakin sakin onun bu bakışlarına karşılık verdi.

Detektif, "şimdi." dedi. "İyice düşünmeni istiyorum, Jessie. Sizin grubun başı kimdi?"

Kadın daha sakinleşmişti. Mendiliyle gözlerini usulca kuruluyordu. "Joseph Klemin adında biri. Ama aslında o öyle önemli biri sayılmaz. Boyu ancak bir altmış. Son derecede de kılıbık sanırım. Bence Klemin kötü niyetli, zararlı bir insan değil. Onu tutulamayacaksın ya, Life? Sırf ben söyledim diye?" Hem suçlu, hem de endişeli bir hali vardı şimdi.

"Henüz kimseyi tutuklayacak değilim. Klemin'e nasıl talimat veriliyordu?"

"Bilmiyorum."

"Toplantılara yabancılar da katılıyorlar mıydı? Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Merkezden önemli kimseleri kastediyorum."

"Bazen birkaç kişi gelip konuşma yapıyorlardı. Ama bu pek sık olmazdı. Ancak yılda iki kez."

"Onların adlarını biliyor musun?"

"Hayır. Onları her zaman, 'bizlerden biri' ya da 'Jackson Heights'dan bir dost' diye tanıtıyorlardı."

"Anlıyorum... Daneel!"

Robot, "Evet, Elijah." dedi.

"Dün araştırdığın o adamları tarif et Bakalım Jessie onları tanıyacak mı?"

R. Daneel görünüşlerini tam tamına açıkladı. Kişisel özellikler listesi uzarken, Jessie de gitgide daha kesin bir tavırla başını sallamaya başladı. Ama yüzünde kederli ve umutsuz bir ifade vardı.

Sonra, "Bütün bunların hiçbir yararı yok!" diye bağırdı. "Hiçbir yararı yok! Onları nasıl tek tek hatırlarım? Bunu nasıl..." Durakladı. Düşünüyor gibiydi. "Onlardan birinin maya üreticisi olduğunu mu söyledin?"

R. Daneel, "Francis Clousarr." dedi. "New York Maya'da çalışıyor."

"Şey... Bir keresinde yabancı bir adam konuşma yapıyordu. Ben de ön sırada oturuyordum. Burnuma çiğ maya kokusu geldi durdu. Hafif bir maya kokusu. Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Olayı hatırlamamın nedeni de şu: O gün midem bozuktu. Maya kokusu midemin büsbütün bulanmasına neden oldu. Sonunda kalkıp arkaya geçmek zorunda kaldım. Tabii ne olduğunu açıklayamadım. çok utandım. Belki sözünü ettiğin adam o. Koku dalma maya içinde çalışan bir adamın üzerine siner." Jessie burnunu kırıştırdı.

Baley sordu. "Onun nasıl bir adam olduğunu hatırlamıyor musun?"

Kadın kesin bir tavırla, "Hayır." diye cevap verdi.

"Pekala. Dinle, Jessie. Seni annenin evine götüreceğim. Bentley de seninle kalacak. İkiniz de Bölümden ayrılmayacaksınız. Ben'in birkaç gün okula gitmemesinin bir sakıncası yok. Yemekleri annenin dairesine yollamalarını sağlayacağım. Apartmanın etrafındaki koridorları da polis kontrol altına alacak."

Jessie titredi. "Ya sen?"

"Ben tehlikede değilim."

"Ama bu ne kadar sürecek?"

"Bilmiyorum. Belki bir, iki gün." Bu sözler Baley'in kendisine bile anlamsız geidi.

Yine taşıt yolundalardı. Ama bu kez Baley'le R. Daneel yalnızdı. Düşüncelere dalmış olan Baley'nin yüzünde sıkıntılı bir ifade vardi.

Sonra, "Bana iki kademeli bir örgütle karşı karşıyaymışız gibi geliyor." diye fikrini açıkladı. "Birinci kademedeki grubun belirli bir programı yok. Onlar sadece ilerideki darbe sırasında asıl liderleri destekleyecekler. İkinci kademeyse daha küçük. Seçkin bir grup bu. Ve üyeler iyi planlanmış bir hareket programıyla meşguller. İşte bu seçkin grubu bulmamız gerekiyor. Jessie'nin sözünü ettiği 'operakomik' grupları önemli değil."

R. Daneel, Tabii Jessie'nin hikâyesini olduğu gibi kabul ediyorsak." dedi. "O zaman böyle düşünebiliriz."

Bal'ey soğuk soğuk karşılık verdi. "Bence Jessie'nin hikâyesi baştan sona kadar doğruydu."

R. Daneel, "Öyle gözüküyordu." dedi. "Serebro dürtülerinde Jessie'nin patolojik bir yalancı olduğunu gösteren bir şey yok."

Baley kırgın bir tavırla robota baktı. "Tabii ki yok. Raporlarımızda Jessie'den söz etmemiz

de yersiz olur. Anlıyor musun?"

R. Daneel sakın sakin, "İstiyorsan öyle yaparız, ortak Eli|ah." dedi. "Ama o zaman raporlarımız ne tam olur, ne de doğru."

Baley başını salladı. "Belki. Ama bunun gerçek bir zararı da olmaz. Jessie bize bütün bildiklerini açıkladı. Ondan söz etmek adının polis kayıtlarına geçmesine neden olur. Bunu istemiyorum."

"O halde Jessie'den hiç söz etmeyiz. Tabii öğrenilecek başka bir şey olmadığından eminsek."

"Bence Jessie başka bir şey bilmiyor. Bunu garanti ederim."

"O halde bana bir şeyi açıklar mısın? Jezebel sözü, bu bir tek ad neden Jessie'nin eski inançlarından vazgeçmesine neden oldu? Niçin onun yeni inançlara saplanmasına yol açtı?"

Dönemeçli, boş tünelde ağır ağır ilerliyorlardı.

Baley, "Bunu açıklamak zor." diye mırıldandı. "Jezebel ender duyulan bir ad. Bir zamanlar Jezebel isminde, adı çok kötüye çıkmış bir kadın yaşardı. İşte karım bu tarihi gerçeğe çok değer veriyordu. Kendisini sanki çok kötüymüş gibi hissediyor, böylece çok dürüst olan yaşamını dengeliyordu."

"Yasalara uyan bir kadın neden kendisini kötüymüş gibi hissetmek istesin?"

Baley neredeyse gülecekti. "Kadınlar böyledir, Daneel. Her neyse... Ben pek budalaca bir şey yaptım, öfkeli bir anımda eski çağlarda yaşamış olan Jezebel'in aslında kötü bir kadın olmadığında ısrar ettim. Hatta onun iyi bir eş olduğunu söyledim. O günden beri çok pişmanlık duydum. Bu yüzden Jessie'yi çok mutsuz ettiğim anlaşılıyor. Önün bir daha yerine koyamayacağı bir şeyi yok ettim. Sanırım, Jessie de anlattığı gibi davranarak benden öç almaya çalıştı. Herhalde hoş karşılamayacağımı bildiği bir şey yaparak beni cezalandırmak istedi. Ama bunu bilinçli bir biçimde düşündüğünü sanmıyorum."

"Bilinçsiz bir istek olabilir mi? Bu sözlerin çelişkili değil mi?"

Baley hayretle R. Daneel'e baktı. Ona bilinçaltını anlatamayacağını düşünerek umutsuzluğa kapıldı. "Ayrıca." diye ekledi. "Kutsal Kitapların insan düşünce ve duygulan üzerinde büyük etkisi olmuştur."

"Kutsal Kitaplar nedir?"

Detektif bir an şaşırdı. Sonra da şaşırdığı için kendi kendisine hayret etti. Uzaycıların tümüyle mekanik, kişisel bir felsefeye göre yaşadıklarını öğrenmişti. R. Daneel de ancak Uzaycıların bildiklerini öğrenebilirdi. Başka bir şey bilmesine imkan yoktu. "Arzdaki insanların Kutsal Kitapları işte." Baley'nin sesi sertti.

"Bu sıfatın anlamını kavrayamadım."

"Bu kitaplara büyük saygı duyulur. Bunların çeşitli bölümleri insan davranışları için temel oluştururlar. Tabii uygun biçimde yorumlandıkları zaman. Çok kimse bu prensiplerin insanlara sonsuz mutluluğu sağlayacağına da inanırlar."

R. Daneel bu açıklamayı düşündü. "Bu prensipler yasalarınıza da alınmış mıdır?"

"Hayır. Korkarım alınmamıştır. Prensiplerin hukuk bakımından uygulanmaları mümkün değildir. Her insan bunlara, çok istediği ve içinden öyle geldiği için uymalıdır. Bir bakıma bunlar yasalardan üstündürler."

"Yasalardan üstünler mi? Bu da birbiriyle çelişkili bir açıklama değil mi?"

Baley alayla güldü. "Sana böyle bir kitaptan bir bölümü tekrarlayayım mı? Bu seni ilgilendirir mi?"

"Evet, lütfen..."

Baley arabayı yavaşlatarak durdurdu. Birkaç dakika gözleri kapalı oturarak anımsamaya çalıştı. Ortaçağ İngilizcesiyle yazılmış sözleri tekrarlamayı istiyordu. Ama R. Daneel o sözlerden bir anlam çıkaramayacaktı o zaman. Sonra insanlığın gölgeler arasında kalmış geçmişinden bir hikâyeyi değil de, modern yaşamla ilgili bir şey anlatıyormuş gibi, "Ve o Zeytin Dağına çıktı." diye başladı. "Şafakta tapınağa döndü. Herkes ona geldi. Ve o oturarak onlara vaaz etti. Kâtipler ve Ferisiler zina yaparken yakalanan bir kadını getirdiler. Kadını onun önüne çıkararak, 'Efendimiz,' dediler. 'Bu kadın zina halinde yakalandı. Suçüstü. şimdi... Musa bize yasa kitabında böyle suçluları taşlamamızı emretti. Sen ne diyorsun?'

"Bunu mahsus, onu tuzağa düşürmek için söylediler. Böylece onu suçlamak için bir bahane bulmuş olacaklardı. Ama o eğildi ve parmaklarıyla yere yazı yazdı. Sanki onları duymamış gibi. Ama onlar sorularını tekrarlamayı sürdürdüler. O zaman o doğruldu ve onlara, 'İçinizde günahsız olanınız varsa ilk taşı ona atsın,' dedi.

"Sonra tekrar eğilerek yere yazı yazdı. Bu sözleri duyanları kendi vicdanları mahkûm etti. Yaşlılardan başlayarak gençlere kadar birer birer uzaklaştılar. O doğrulduğu zaman orada kadından başka kimsenin kalmamış olduğunu gördü. Kadına, 'Suçlayıcıların nerede?' diye sordu. 'kimse seni mahkûm etmedi mi?' Kadın, 'kimse etmedi. Efendimiz,1 dedi. O zaman o, 'Ben de seni mahkûm etmiyorum,' diye açıkladı. 'Git ve bir daha günah işleme.'"

R.Daneel bütün bunları dikkatle dinlemişti Sonra, "Zina nedir?" diye sordu.

"Bu önemli değil. Zina bir suçtu. Ve o sırada suçlular taşlanıyordu. Yani suçlu kadına, o ölünceye kadar taş atıyorlardı."

"Ve bu kadın da suçluydu, öyle mi?"

"Evet."

"Öyleyse o neden taşlanmadı?"

"O sözlerden sonra kadını suçlayanlardan hiçbiri ona taş atamayacağını düşündü. Bu hikâye kafana sokulan adalet düşüncesinden daha da yüksek şeyler olduğunu gösterir. Merhamet diye bilinen insanca bir duygu vardır. Bağışlamak diye tanımlanan insanca bir davranış."

"Ben bu sözcükleri bilmiyorum, ortak Elijah."

Baley, "Biliyorum." diye mırıldandı, "Biliyorum." Sert bir hareketle polis arabasını çalıştırdı. Taşıtı öfkeli bir hızla sürdü. Kanepenin arkalığına dayanmıştı.

R. Daneel sordu. "Nereye gidiyoruz?"

Baley, "Maya Köyüne." dedi. "Komplocu Francis Clousarr'tan gerçeği öğreneceğiz."

"Bunu başarmak için bir yöntemin var mı?"

"Hayır, pek yok. Ama senin var, Daneel. Ve bu basit bir şey."

Hızla yollarına devam ettiler.

ON BEŞ

Baley Maya Bölümünün hafif kokusunun daha keskinleşerek yaygınlaştığını fark etti. Detektif bazıları gibi bu kokuyu hiç de kötü bulmazdı. Jessie gibi söz gelişi. Hatta bu koku hoşuna bile gider, Baley'e güzel şeyleri hatırlatırdı.

Baley maya kokusunu her duyuşunda otuz yıldan daha uzun bir süre öncesine dönüverirdi. Koku algısının kimyası neden olurdu buna. On yaşına döner ve Bori Dayısını görmeye gittiğini düşünürdü. Dayısı maya üreticisiydi. Bori Dayıda her zaman mayadan yapılmış nefis yiyecekler bulunurdu: Küçük kurabiyeler, içleri şurupla dolu çikolatamsı şeyler, kedi ve köpek biçimi sert bisküviler. Baley küçük olmasına karşın, dayısında başkalarına dağıtacak böyle yiyeceklerin bulunmaması gerektiğini bilirdi. Bu yüzden bir köşeye çekilerek sırtını odaya döner ve bu nefis şeyleri sessizce yerdi. Yakalanmaktan korktuğu için çabucak hem de,

Belki de o nedenle kurabiyeler ona daha da lezzetli gelirdi.

Zavallı Bori Dayı bir kazaya uğramış ve ölmüştü. Baley'e dayısının nasıl öldüğünü hiçbir zaman doğru dürüst açıklamamışlardı. Çocuk da onun fabrikadan usulca maya kaçırırken tutuklandığını sanarak acı acı ağlamıştı. Kendisini de yakalayıp idam edeceklerini "sanıyordu. Baley yıllar sonra polis dosyalarını usulca karıştırmış ve gerçeği öğrenmişti. Dayısı bir yük taşıtının paletleri altına düşmüştü. Bu romantik bir efsane için düş kırıcı bir sondu.

Ama Baley maya kokusunu duyduğu an yine de kısa bir süre için de olsa o efsaneyi anımsıyordu.

Maya Köyü, New York Kentinin herhangi bir kesiminin resmi adı değildi. Bu yer herhangi bir atlas ya da New York haritasında da bulunamazdı. Halk arasında "Maya Köyü" diye tanımlanan yer aslında Newark, New Brunswick ve Trenton'dan oluşuyordu. Ortaçağda New Jersey diye bilinen bölgenin ortasından uzanan geniş bir şerit halindeydi burası. Bölgede halkın oturduğu mahalleler de vardı. Özellikle Newark ve Trenton merkezlerinde. Ama geri kalan geniş topraklar maya fabrikaları ya

da çiftliklerine ayrılmıştı. Bu yerlerde binlerce tür maya yetişiyor ve ürüyordu. Kentin nüfusunun beşte biri bu fabrikalarda çalışmaktaydı. Diğer beşte biri de bunlara bağlı öteki endüstrilerde. Allaghenle Dağlarının ormanlarından yığınla odun ve kaba selüloz fabrikalara getiriliyordu. Bu malzeme asit dolu tanklardan geçirilerek glükoz haline sokuluyordu. Buna arabalar dolusu gühercile ve fosfat tuzları eklenip bütün bunlar kimya laboratuvarlarının sağladığı organik malzeme dolu kavanozlara dolduruluyordu. Bu işlemlerden bir tek sonuç alıyordu: Maya. Daha fazla maya. Maya olmadığı takdirde Arzda yaşayan sekiz milyar insanın dörtte üçü bir yıl içerisinde açlıktan ölürdü.

Bu düşünce Baley'nin buz gibi donmasına neden oldu. Üç gün önce de aynı olasılık söz konusuydu, ama üç gün önce Baley'nin aklına bile gelmezdi bu.

Newark dışındaki bir giriş yerinden geçerek taşıt yolundan ayrıldılar. Saptıkları cadde hiç kalabalık değildi. İki tarafta da biçimsiz bloklar yükseliyordu. Maya fabrikalarıydı bunlar. yol tenha olduğu için Baley arabayı yavaşlatmadı.

"Saat kaç, Daneel?"

Robot, "On altı sıfır beş." diye açıkladı.

"O halde Clousarr iştedir. Tabii gündüz vardiyasındaysa."

Baley polis arabasını malların teslim edildiği park yerine soktu ve motoru durdurdu.

R. Daneel, "Elijah, demek bu New York Maya Köyü." dedi.

Baley, "Köyün bir bölümü." diye yanıtladı.

İki yanında büroların bulunduğu bir koridora girdiler. Koridorun dönemecindeki bir masada oturan resepsiyon memuru kız onları görünce hemen gülümsemeye başladı. "Kimi görmek istemiştiniz?"

Baley cüzdanını açtı. "Biz polisteniz. New York Maya'da Francis Clousarr adında biri çalışıyor mu?"

Kız, "Bunu sorabilirim." diyerek fişi, üzerinde "Personel" yazılı bir prize soktu. Dudaklarını hafifçe oynattı ama adamla robot kızın sesini

duyamadılar.

Baley hançerenin hafif hareketlerini ses haline sokan boğaz telefonlarını biliyordu. "Lütfen sesinizi yükseltin." diye emretti. "Sözleriniz? duymalıyım."

Kızın sesi işitilecek hale geldi. "Polis olduğunu söylüyor, efendim."

Esmer, iyi giyinmiş bir adam bir odadan çıktı. İnce bir bıyığı vardı. Alın kısmından saçları dökülmeye başlamıştı. Adam beyaz dişlerini göstererek gülümsedi. "Ben Personel'den Prescott'um. Mesele nedir, memur bey?"

Baley soğuk bir tavırla süzünce, Prescott'un gülümseyişi dondu. "Burada çalışanların endişelenmelerini istemiyorum." diye ekledi. "Polis Konusunda fazla alıngandırlar."

Baley, "Ne kötü değil mi?" dedi. "Clousarr şimdi binada mı?"

"Evet, memur bey."

"O halde bize bir çubuk verin. Oraya ulaştığımızda Clousarr gitmiş olursa, sizinle tekrar konuşurum."

Prescott hiç gülmüyordu artık. "Size çubuk getirteceğim, memur bey."

Rehber çubuk, "CG Kesimi İkinci Bölüm"e göre ayarlandı. Baley bunun fabrika bakımından ne anlama geldiğini bilmiyordu. Ama bilmesine de gerek yoktu. Çubuk avuca sığabilen, dikkati çekmeyen küçük bir aygıttı. Ayarlandığı yöne doğru döndürüldüğü zaman ucu hafifçe ısınıyor, ters yöne dönüldüğü zaman da soğuyordu. İstenilen yere erişilirken çubuğun ısısı iyice artıyordu. Bir amatörün işine pek yaramazdı rehber çubuk. Çünkü ısı farkı pek azdı. Ama New York'luların pek azı bu konuda amatör sayılabilirdi. Çocuk oyunlarının en sevileni, okul koridorlarında oyuncak bir rehber çubuğun yardımıyla saklambaç oynamaktı. Bu oyuncakların reklamları da ilginçti: "Sıcak mı değil mi?" "Bırakın Sıcak Çubuk bulsun!" "Sıcak Rehber Çubuklar gibi olamaz!"

Baley yüzlerce dev gibi binada rehber çubuk yardımıyla yolunu bulmuştu. Eline böyle bir çubuk aldığı zaman, sanki kendisine bir plan verilmiş gibi istediği yere en kısa yoldan gitmeyi başarıyordu.

Detektif on dakika sonra iyice aydınlatılmış bir odaya girdiğinden çubuğun ucu bayağı kızmıştı. Baley kapının en yakınındaki bir adama, "Francis Clousarr burada mı?" diye sordu.

Adam başıyla işaret etti. Baley onun gösterdiği tarafa doğru gitti. Homurdanarak durmadan çalışan hava pompalarına karşın maya kokusu iyice keskinleşmişti. Bir adam odanın öbür ucunda yerinden kalkmış, önlüğünü çıkarıyordu. Orta boyluydu. Oldukça gençti ama yüzünde derin çizgiler vardı. Saçları yeni ağarmaya başlamıştı. Eklemleri çıkık iri ellerini selteks bir havluya kuruluyordu.

Adam, "Ben Francis Clousarr'ım." dedi.

Baley, R. Daneel'e bir göz attı. Robot da kısaca başını salladı.

Detektif, "Burada rahatça konuşabileceğimiz bir yer var mı?" diye sordu.

Clousarr ağır ağır, "Belki bulabiliriz." dedi. "Ama çalışma sürem sona ermek üzere. Yarın konuşsak nasıl olur?"

"şimdiyle yarın arasında pek uzun saatler var. şimdi konuşalım." Baley cüzdanını açıp avucuna alarak mayacıya doğru uzattı.

Ama ciddi bir tavırla ellerini silmekte olan Clousarr duraklamadı bile. Sakin sakin, "Polis bölümündeki sistemi bilmiyorum." dedi. "Ama burada yemek tatili çok kısa. Ben 17.0017.45 arasında yemek yemek zorundayım. Yoksa aç kalırım."

Baley başını salladı. "Size yemek getirmelerini sağlarım."

Clousarr neşesizce güldü. "Vay vay vay. Tıpkı bir aristokrat ya da yüksek sınıftan bir polis gibi. Başka? Özel banyo da var mı?"

Baley, "Siz sadece sorularıma cevap verin, Clousarr." dedi. "Bu şahane nüktelerinizi de kız arkadaşınıza saklayın! Nerede konuşabiliriz?"

"Madem konuşmak istiyorsunuz, tartı oda ' sına ne dersiniz? Tabii keyfiniz bilir. Benim söyleyecek bir şeyim yok."

Baley Clousarr'la tartı odasına gitti. Kare biçimi, tertemiz, duvarları bembeyaz, diğer odadan ayn olarak ve daha etkili bir biçimde havalandırılan bir yerdi burası. Duvarların önündeki camlı dalaplara nazik elektronik tartılar konulmuştu. Bunlar ancak alan gücüyle

çalıştırılabiliyorlardı. Baley de üniversitedeyken bunların daha ucuz modellerini kullanmıştı. Tanıdığı bir model bir milyar atomu tartabiliyordu.

C'ousarr, "Buraya bir süre kimsenin geleceğini sanmıyorum." dedi.

Baley bir şeyler homurdandı, sonra da R. Daneel'e döndü. "Dışarı çıkıp buraya yemek göndermelerini söyler misin? Lütfen yemek gelinceye kadar dışarıda bekle." R. Daneel'in odadan çıkışını seyretti. Sonra da Clousarr'a baktı "Siz kimyager misiniz?"

"Ben zimologum."

"Arada ne fark var?"

Clousarr kurumlu bir tavırla açıkladı. "Bir kimyager çorba gibi şeyler yapar. Bir zimolog ise birkaç milyar kişinin yaşamasını sağlar. Ben maya kültürü uzmanıyım."

Baley, "Pekala." dedi.

Ama Clousarr konuşmasını sürdürdü. "Bu laboratuvar New York Maya'nın çalışmasını sağlıyor. Tencerelerimizde her lanet olasıca gun, her saat şirketin her türlü mayasından yetiştiriliyor. Mayaları kontrol ediyor, gerekli besin ayarlamalarını yapıyoruz. Mayaların istenildiği gibi olmasını sağlıyoruz. Uygun biçimde üremelerini. Genleri çarpıtıyor, yeni cinsler oluşturuyoruz. Bazılarını ayıklıyor, özelliklerini gözden geçiriyor ve onlara yeniden biçim veriyoruz. New York'lular birkaç yıl önce turfanda çilek yemeye başladılar. Ama aslında onlar çilek değillerdi, ahbap. Şeker oranı fazla, özel kültürlerdi. Yapılarına renk verilmiş ve çilek tadı da katılmıştı. İşte o çilekler burada, bu odada geliştirildi.

"Yirmi yıl önce 'Saccharomyces olei Benedictae' önemsiz bir türdü. Tadı berbattı, balmumuna benziyordu. Bir işe de yaramıyordu. Tadı hâlâ mum gibi, ama yağ oranı yüzde on beşten yüzde seksen yediye çıkarıldı. Bugün ekspres yola bindiniz mi? Onu S.O.BenedictaeG67 türüyle yağlıyorlar. Bunu unutmayın. O âa yine bu odada geliştirildi... Onun için benden kimyager diye söz etmeyin. Ben bir zimologum "

Baley istememesine karşın Clousarr'ın ateşli gururu karşısında biraz geriledi. Sonra da birdenbire, "Dün akşam saat on sekizle yirmi arasında neredeydiniz?" diye sordu.

Clousarr omzunu silkti. "Yürüyüşe çıkmıştım. Akşamlan yemekten sonra kısa bir yürüyüş yaparım."

"Arkadaşlarınıza gittiniz mi? esir-altı sinemaya?"

"Hayır. Sadece dalaştım."

Baley'nin dudakları gerildi. Clousarr esir-altı sinemaya gitmiş olsaydı, karnesine işaret edilirdi. Bir arkadaşını görseydi, o zaman o kadın ya da erkeğin adını vermek zorunda kalacaktı. Böylece durum iki taraftan incelenmiş olacaktı.

"O halde sizi kimse görmedi?"

"Belki gören olmuştur. Bilmiyorum. Ama açıkçası biriyle karşılaştığımı hatırlamıyorum."

"Ya önceki akşam?"

"Aynı şeyi yaptım."

"O halde iki akşam neler yaptığınızı söyleyebilecek tanıklarınız yok."

"Bir suç işleseydim, tanık da sağlardım, memur bey. Tanıklara ne ihtiyacım var?"

Baley cevap vermedi. Elindeki küçük deftere bakıyordu. "Bir keresinde yargıç karşısına çıkarılmışsınız. Kargaşalık çıkarma amacıyla bazı kimseleri kışkırttığınız için."

"Pekala! O R. denilen yaratıklardan biri hızla yanımdan geçmeye kalkıştı. Ben de ona çelme taktım. Bu kargaşalık çıkmasını kışkırtmak mı oluyor?"

"Yargıç o görüşteymiş. Mahkûm edilmiş ve ceza ödemişsiniz."

"Böylece olay da sona ermiş sayılır. Yoksa benden tekrar ceza mı keseceksiniz?"

"Önceki akşam Bronx'daks bir ayakkabı mağazasında az kalsın olay çıkıyordu. Sizi orada görmüşler."

"Kim görmüş?"

Baley, "O sırada burada yemek zamanıymış." dedi. "Önceki gün akşam yemeğinizi burada mı yediniz?"

Clousarr kararsızca durakladı sonra da başını salladı. "Midem bozuktu. Maya bazen insanı böyle etkiler. Benim gibi tecrübeli olanları bile."

"Dün gece Williamsburg yakınlarında da neredeyse bir kargaşalık çıkacaktı. Sizi orada da görmüşler."

"kim görmüş?"

"İki olaya da karıştığınızı inkâr mı ediyorsunuz?"

"Ortada inkâr edilecek bir şey yok ki, Bu olayların geçtiği kesin adresler nedir? Beni gören kim?"

Baley zimologa dik dik baktı. "Benim neden söz ettiğimi pekala biliyorsunuz. Gizli Ortaçağcılar Örgütünün önemli üyelerinden birisiniz."

"Böyle düşünmenizi engelleyemem, memur bey. Ama düşünmek kanıt değildir. Belki bundan haberiniz var." Clousarr gülüyordu.

Baley'nin uzun yüzüyse ifadesizdi. "Belki Ama size hemen şimdi gerçeği söylettirebilirim." Tartı odasının kapısına giderek açtı. Dışarıda sakin sakin bekleyen R. Daneel'e, "Clousarr'ın akşam yemeği geldi mi?" diye sordu.

"şimdi geliyor, Elijah."

"Unu getiriver, Daneel."

R. Daneel bir dakika sonra elinde bölmelere ayrılmış maden bir tepsiyle içeri girdi.

"Tepsiyi Bay Clousarr'ın önüne koy, Daneel." Baley duvardaki dolapların önündeki taburelerden birine oturdu. Ayak ayak üstüne attı. R. Daneel tepsiyi Clousarr'ın yakınındaki bir taburenin üzerine bırakırken, zimologun soğuk bir tavırla robottan uzaklaşmaya çalışmasını izledi.

Sonra, "Bay Clousarr." dedi. "Size iş arkadaşım Daneel Olivaw'i tanıştırmak istiyorum."

Daneel zimologa elini uzattı. "Nasılsınız, Francis?"

Clousarr sesini çıkarmadı. Daneel'in uzattığı elini sıkmak için de bir hareket yapmadı. Robot öyle bekledi. Clousarr'ın yüzü kızarmaya başlamıştı.

Bale/ usulca, "Kabalık ediyorsunuz, Bay Clousarr." diye mırıldandı. "Bir polis memurunun elini sıkmayacak kadar kibirli misiniz yoksa?"

Clousarr, "İzninizle." diye homurdandı. "Karnım aç." Cebinden çıkardığı çakının çatal kısmını açtı. Gözleri yemeğinde, tepsinin başına geçti.

Baley, "Daneel." dedi. "Bence dostumuz senin soğuk tavırların yüzünden alındı. Ona kızmış değilsin ya?"

R. Daneel, "Ne münasebet" diye cevap verdi.

"O halde kendisine kırgın olmadığını göster. Kolunu şöyle omzuna atıvar."

"Bunu memnunlukla yaparım." R. Daneel öne doğru birkaç adım attı.

Clousarr çatalını tepsiye bıraktı. "Ne var? Ne oluyor?"

R. Daneel sakin sakin kolunu uzattı.

Clousarr elinin tersiyle deli gibi robotun koluna vurdu. "Bana dokunma!" Kaçmak için yerinden fırlarken tepsi devrildi. Şangırtıyla yere düşerken yemekler etrafa saçıldı.

Bakışları sertleşmiş olan Baley çabucak R. Daneel'e bakarak başını salladı. Robot da bunun üzerine gerilemiş olan zimologa doğru yürüdü. Baley kapının önüne dikilmişti.

Clousarr, "O nesneyi bana yaklaştırma." diye haykırdı.

Baley sakin sakin, "Böyle konuşmayın." dedi. "O adam benim iş arkadaşım."

Clousarr tiz bir sesle bağırdı. "Onun iğrenç bir robot olduğunu söylemek istiyorsun yanıl"

Baley hemen emretti. "Ondan uzaklaş, Daneel."

Robot gerileyerek Balev'nin arkasına geçti. Kapının önünde sakin sakin durdu. Kesik kesik soluyan Clousarr yumruklarını sıkarak detektifin

karşısına dikildi.

Baley, "Pekala, zeki çocuk." dedi. "Daneel'in robot olduğunu nereden çıkardın bakalım?"

"Bunu herkes anlar."

"Bu konuda karan yargıca bırakacağız. Ama o arada polis merkezine gelmeni istiyoruz, Clousarr. Bize Daneel'in bir robot olduğunu nasıl anladığını ayrıntılarıyla anlatacaksın. Tabii açıklayacağın başka çok şey var, pek çok şey. Daneel, haydi gidip polis müdürüyle bağlantı kur. Herhalde artık evine gitmiştir. Ona büroya gelmesini söyle. Sorguya çekilmek için sabırsızlanan birini bulduğumuzu açıkla."

R. Daneel dışarı çıktı.

Baley, zimologa döndü. "Bana kafanın nasıl çalıştığını açıklar mısın, Clousarr?"

"Bir avukat istiyorum."

"Sana avukat bulunacak. O arada siz Ortaçağcıların özelliklerini bana anlatır mısın?"

Clousarr kararlı bir sessizlikle başını çevirdi

Baley, "Yakub adına." dedi. "Sen ve örgütün konusunda her şeyi biliyoruz. Blöf de yapmıyorum. Senden sadece merakımı gidermeni istiyorum: Siz Ortaçağcılar neyin peşindesiniz? Ne istiyorsunuz?"

Clousarr boğulur gibi cevap verdi. "Toprağa dönmeyi. Ne basit değil mi?"

Baley, "Bunu söylemek basit." dedi. "Ama uygulamak pek de değil. Toprak sekiz milyon insanı nasıl besleyecek?"

"Ben hemen bir gece içinde toprağa dönmemiz gerektiğini söylemedim ki. Ya da bir yılda. Veya yüzyılda. Bu iş adım adım yapılacak, sayın memur. Bunun ne kadar uzun süreceği önemli değil Ama artık içinde yaşadığımız bu mağaralardan çıkmalıyız. Açık havada yaşamalıyız."

"Sen hiç açık havaya çıktın mı?"

Clousarr sıkıntılı sıkıntılı kımıldandı. "Pekala, ben zaten mahvolmuşum. Ama çocuklar henüz mahvolmuş sayılmazlar. Durmadan bebekler Dünyaya geliyor. Tanrı aşkına, onları bu mağaralardan çıkarın! Açık havada, geniş yerde, güneşte yaşasınlar! Gerektiği takdirde nüfusu yavaş yavaş azaltırız!"

"Yani olmayacak bir geçmişe geri dönmek istiyorsun." Baley bu adamla neden tartıştığın! bilmiyordu. Belki de bunun nedeni kanını tutuşturan o garip ateşti. "Tohuma, yumurtaya ya da ana rahmine geri dönmek. Neden ileriye doğru gitmiyorsunuz? Arzın nüfusunu azaltmayın. Fazlalığı ihraç edin. Toprağa dönün. Ama başka gezegenlerin topraklarına. Başka Dünyalara yayılın."

Clousarr sert bir tavırla güldü. "Ve böylece yeni Dış Dünyalar daha yaratalım, öyle mi? Daha fazla Uzaycı?"

"Dış Dünyalara yayılan Arzlılar kentlerin bulunmadığı bir Dünyadandılar. Maddeci ve kişiliğe önem veren Arzlılardı onlar. Bu niteliklerin geliştirilmesinde aşırılığa kaçıldı, sağlıklı olmayan bir noktaya gelindi. Ama şimdi ileri bir toplumdan yararlanarak gezegenlere yayılabiliriz. şimdi çevre ve gelenekler birbirlerini etkileyerek bir orta yolun bulunmasını da sağlarlar. Eski Arzla Yeni Dünyalarınkinden farklı bir yolun."

Baley, Dr. Fastolfe'un sözlerini bir papağan gibi tekrarladığının farkındaydı. Ama sanki bu konuyu yıllardan beri düşünüyormuş gibi konuşuyordu.

Clousarr, "Saçma." diye homurdandı. "Kendi Dünyamız burnumuzun dibindeyken çöllerden oluşan gezegenlere yerleşeceğiz öyle mi? Bunu hangi budala dener?"

"Deneyecek çok kimse bulunur. Ve hiçbiri de aptal sayılmayacak insanlar. Robotlar da onlara yardım eder."

Clousarr şiddetle, "Hayır." dedi. "Asla! Robot istemez!"

"Tanrı aşkına, neden? Ben de robotlardan hoşlanmıyorum. Ama ön yargılarım yüzünden kendi gırtlağımı kesecek de değilim. Robotların nesi bizi korkutuyor? Bana sorarsan bunun nedeni aşağılık duygusuna kapılmamız. Biz, heplmiz de, kendimizi Uzaycılardan aşağı buluyor ve

bundan nefret ediyoruz. Bunu telafi etmek için bir yerde kendimizi üstün bulmamız gerekiyor. Kendimizi hiç olmazsa robotlardan bi.e üstün bulamamamız bizi kahrediyor. Robotlar bizden üstünlermiş gibi gözüküyorlar bize. Ama aslında değiller. İşte lanet olasıca işin en gülünç yanı da bu." Baley konuşurken heyecanının gitgide daha arttığını hissediyordu. "Şu Daneel'e bak. Onunla iki günden beri beraberim. Benden daha uzun boylu, güçlü ve yakışıklı. Aslında o bir Uzaycıya benziyor. Belleği benimkinden iyi, bilgisi de benden fazla. Uyuması ya da yemek yemesi gerekmiyor. Hastalanmak, korkmak, âşık olmak, suçluluk duygusuna kapılmak gibi dertlen de yok.

"Ama yine de bir makine o. Ona her istediğimi yapabilirim. Şuradaki mikro tartıya da istediğimi yapabileceğim gibi. Mikro tartıya bir yumruk attığım takdirde o bana karşılık veremez. Daneel de öyle. Ona atom silahını kendisine çevirmesini emredebilirim. Bunu da yapar.

"Önemli bakımlardan bir insan kadar iyi bir robot yapamayız. Hele insandan daha iyi bir makine hiç yaratamayız. Güzellik, ahlak ya da din kavramı olan bir robot düşünemeyiz. Bir pozitronik beyini kusursuz maddeciliğin bir parmak yukarısına bile çıkaramayız. Bunu yapamayız! Kendi beyinlerimizin nasıl çalıştığını bilemediğimiz sürece, bilimin ölçemediği şeyler var oldukça yapamayız. Güzellik, iyilik, sanat, aşk ya da Tanrı nedir? Yüzyıllardan beri bilinemeyecek şeylerle dar bir uçurumun kenarında sendeliyoruz. Sonsuza kadar da böyle olacak. Anlaşılmayanı kavrayabilmek için çırpınıp duruyoruz. İşte bir insanı bütün bunlar oluşturuyor.

"Bir robotun beyninin sınırlı olması gerekiyor. Yoksa bu yapılamaz. Beynin bir sınırı olması için son ondalık nokta bile hesaplanıyor. Tanrım! Neden korkuyorsun sen? Bir robot Daneel'e benzeyebilir. Bir tanrıçaya da. Ama bir odun ne denli insansa, o da o kadar insan sayılır. Bunu anlayamıyor musun?"

Clousarr birkaç kez Baley'nin sözünü kesmek istemiş ama o coşkulu ve öfkeli kelime seli karşısında bir şey yapamamıştı Baley sonunda yoğun duyguların neden olduğu tükenmişlik yüzünden susarken, Clousarr bitkin bitkin, "Filozof bir polis." diye mırıldandı. "Vay vay vay. "

R. Daneel tekrar içeri girdi.

Baley robota bakarak kaşlarını çattı. Bunun bir nedeni hâlâ öfkeli olması, bir nedeni de birdenbire yeniden sinirlenmesiydi. "Nerede kaldın?

R. Daneel, "Polis Müdürü Enderby'e erişmekte zorluk çektim, Elijah." diye açıkladı. "Meğer o hâlâ bürodaymış."

Baley saatine baktı. "Hâlâ mı? Neden?"

"Büro şu ara biraz karışık. Orada bir ceset bulunmuş."

"Ne? Tanrım! Ölen kim?"

"Ayak işlerine bakan çocuk. R. Sammy yani."

Baley robota hayretle baktı ve öfkeyle, "Bir cesetten söz etmiştin sanırım." diye homurdandı.

R. Daneel ustalıkla düzeltti. "Beyni durmuş bir robot da diyebiliriz. Belki bunu tercih edersin."

Clousarr bir kahkaha attı. Baley ona dönerek boğuk bir sesle, "Bir şey söyleyeyim deme!" diye uyardı. "Anlıyor musun?" Ağır ağır atom tabancasını çekti. Clousarr birden sessizleşti.

Baley, "Ee, ne olmuş?" dedi. "R. Samm'y'nin sigortası atmış. Bu önemli mi?"

"Polis Müdür Enderby biraz kaçamaklı konuştu, Elijah. Açık açık söylememekle birlikte onun R. Sammy'nin mahsus durdurulmuş olduğunu düşündüğünü anladım."

Baley sessizce bunu düşünürken, R. Daneel ciddi bir tavırla ekledi. "Ya da R. Sammy'nin öldürüldüğünü düşünüyor. Belki bu sözü tercih edersin."

ON ALTI

Baley silahını kılıfına soktu ama elini kabzasından ayırmadı. "Önümüzden yürü, Clousarr. On Yedinci Sokak, B çıkışına gideceğiz."

Clousarr, "Ama ben yemek yemedim." diye itiraz etti.

Baley sabırsızca, "Vah vah." dedi. "İşte yemeğin yerde, döktüğün gibi duruyor."

"Yemek yemek benim hakkım."

"Ya akşam yemeği yiyemeyeceksin ya da tutuklandığın zaman sana bir şeyler getireceğiz. Merak etme, ac kalmayacaksın. Haydi, yürü."

New York Maya denilen labirentte ilerlerken üçü de konuşmadılar. Clousarr en önde, Baley de onun hemen arkasındaydı. R. Daneel en arkadan geliyordu.

Baley'le R. Daneel resepsiyona fabrikadan ayrılacaklarını bildirdiler. Clousarr da izin aldı, zimolog tartı odasının temizlenmesi için birinin gönderilmesini de istedi. Sonunda dışarıya çıkarak park edilmiş olan polis arabasının yanına gittiler.

Clousarr, "Bir dakika." diyerek duraklayıp R. Daneel'e döndü. Baley onu engelleyemeden zimolog öne doğru bir adım attı ve elini kaldırdığı gibi tokadı robotun yanağına indirdi.

Baley telaşla Clousarr'ı çekti. "Ne oluyor?"

Clousarr detektife karşı koymadı bile. "Bir şey yok, bir şey yok. Seninle geliyorum. Sadece bir deney yapmak istedim." Gülüyordu.

R. Daneel tokat yüzüne inerken biraz gerilemiş ama bundan tümüyle kurtulamamıştı. şimdi sessizce Clousarr'a bakıyordu. Yanağı tokat yüzünden kızarmamış, zimologun el izi de kalmamıştı. "Bu yaptığın tehlikeli bir hareketti, Francis. Gerilemeseydim, elini sakatlayabilirdin. Ama yine de canın yandı sanırım. Bunun için üzülüyorum."

Baley, "Haydi, bin, Clousarr." dedi. "Sen de Daneel, Arka koltuğa Clousarr'ın yanına otur. Onun kımıldamamasına dikkat et. Bunun için

kolunu kırman gerekiyorsa, öyle yap. Bana vız gelir."

Clausarr alay etti. "Birinci Kural ne olacak?"

"Daneel seni zarar vermeden durduracak kadar güçlü ve çevik. Ama bir ya da iki kolunun birden kırılmasının sana yararı olur sanırım."

Baley direksiyona geçti ve polis arabası hızlandı. Rüzgâr detektifin ve Clousarr'ın saçlarını karıştırıyordu. Ama R. Daneel'in saçları hâlâ pek düzgündü.

R. Daneel, Clousarr'a usulca, "Robotlardan işin yüzünden mi korkuyorsun, Francis?" diye sordu.

Baley, Clousarr'ın yüzündeki ifadeyi görebilmek için dönemedi. Ama adamın yüzünün sertleşip âdeta donduğundan ve nefretini yansıttığından emindi. Herhalde R. Daneel'den mümkün olduğu kadar uzaklaşmış, dimdik oturuyordu.

Clousarr, "Çocuklarımın işleri yüzünden de." diye açıkladı.

Robot, "Ama mutlaka bir çare bulunur." dedi. "Örneğin, çocukların yeni gezegenlere göç etmek için eğitimden geçmeye razı oldukları takdirde..."

Clousarr onun sözünü kesti. "Sen de mi? Bu polis de göçten söz etti. Onu bir robot gibi iyi eğitmişler. Belki o da robot."

Baley homurdandı. "Yeter!"

R. Daneel sakin sakin, "Göç etmek için bir okul kurulduğunu düşünelim." dedi. "Bu güvenlik, iyi bir derece ve bir meslek sağlar. Çocukların için endişe ediyorsan, bu konuyu düşünebilirsin."

"Ben bir robottan, bir Uzaycıdan ya da sizin gibi hükümetin talimli çakallarından bir şey kabul etmem."

Hepsi o kadar. Taşıt yolunun sessizliği etraflarını sardı. şimdi polis arabasının hafif homurtusu ve tekerleklerinin hışırtısı duyuluyordu.

Baley polis bölümüne döndüğü zaman Clousarr için bir tutuklama belgesi imzaladı. Ondan sonra da R. Daneel'le moto-helezona binerek bürosunun bulunduğu katlara çıktı.

R. Daneel asansöre binmemelerine şaşmamış gibiydi. Baley'nin de böyle bir şey beklediği yoktu zaten. Detektif, R. Daneel'in beceriklilik ve uysallık karışımı bir robot olmasına alışmaya başlamıştı. Bu yüzden çoğu zaman onu hesaba katmıyordu. Tutuklama Bölümüyle Merkez arasındaki dikey uzaklığı aşmanın en mantıklı yolu asansöre binmekti. Uzun, hareketli bir merdiven olan moto-helezon aslında kısa çıkışlar için uygundu. Ya da sadece birkaç kat aşağıya inmek için. Memurlardan çoğu buna bir dakikadan daha kısa bir süre içinde binip iniyorlardı. Sadece Baley'le R. Daneel helezonda uzun süre kaldılar ve ağır ağır yukarı çıktılar. Baley zamana ihtiyacı olduğunu düşünmüştü. Helezonda sadece birkaç dakika kazanacaktı ama büroya varır varmaz sorunun başka bir yanına şiddetle dalacaktı. Onun için dinlenmek, düşünecek zaman ve yönünü bulmak istiyordu. Moto-helezonun ağır ağır çıkmasına karşın, Baley'e yine de hızlı geldi.

R. Daneel, "Clousarr'ı hemen sorguya çekemeyeceğimiz anlaşılıyor." dedi.

Baley öfkeyle, "Zararı yok." diye karşılık verdi. "Clousarr kaçacak değil. şimdi şu R. Sammy olayının iç yüzünü öğrenelim." Sonra R. Daneel'le değil de kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi mırıldandı. "Bu ayrı bir olay olamaz... Arada bir bağlantı var..."

R. Daneel, "Yazık." dedi. "Clousarr'ın beyin nitelikleri..."

"Ee, ne olmuş?"

"Onlar garip bir biçimde değiştiler. Ben yokken tartı odasında onunla aranızda ne geçti?"

Baley dalgın dalgın, "Ben sadece ona nutuk çektim." diye açıkladı. "Aziz Fastolfe'un kutsal izinden gittim."

"Ne demek istediğini anlayamadım, Elijah."

Baley içini çekti. "Dinle. Clousarr'a Arzın robotlardan yararlanmasının iyi bir şey olacağını, nüfus fazlalığının başka gezegenlere gönderilebileceğini söyledim. Kafasını dolduran Ortaçağcı uydurmalarının birazını boşaltmaya çalıştım. Bunun nedenini de Tanrı bilir. Bir misyoner

gibi davranacağım hiçbir zaman aklıma gelmemişti. Her neyse... İşte olanlar bu."

"Anlıyorum. Mantıklı bir davranış bu tabii. Belki bu olay da diğerlerinin arasına yerleştirilebilir. Söyle, Elijah, ona robotlar hakkında neler anlattın?"

"Bunu bilmeyi gerçekten istiyor musun? Clousarr'a robotların aslında birer makine olduklarını söyledim. Bu bakımdan da Aziz Gerrigel'in kutsal izinden gittim. Sanırım böyle birçok aziz ve değişik gerçekler var."

"Clousarr'a bir insanın bir robota çekinmeden vurabileceğini ve onun buna karşılık vereceğinden korkmak için bir neden olmadığını söyledin mi? Bunun başka bir makineye vurmaktan farksız olacağından söz ettin mi?"

Baley merakla robota baktı. "Bunu nasıl tahmin ettin?"

R. Daneel, "Bu, Clousarr'ın beynindeki değişikliklere uyuyor." dedi. "Biz fabrikadan çıktıktan sonra onun bana tokat atması olayını da açıklıyor. Herhalde Clousarr senin sözlerini düşündü. Ve böylece hem söylediklerini denedi, hem öfkesini benden çıkardı, hem de beni küçük düşürdüğünü sanarak sevindi. Beşlisindeki delta değişiklikleri göz önüne alınırsa, bu güdü..." Robot uzun bir an sustu. Sonra da ekledi. "Evet, bu çok ilgi çekici. Artık bütün bilgiyi mantıklı bir bütün hale sokabileceğimi sanıyorum."

Merkez katına yaklaşıyorlardı. Baley, "Saat kaç?" dedi. Sonra da huysuzca, saçma, diye düşündü. Saatime bakabilirim. Bu daha az zaman alır. Ama saati R. Daneel'e neden sorduğunu da biliyordu aslında. Bu, Clousarr'ın R. Daneel'i tokatlama nedeninden pek de farklı sayılmazdı. R. Daneel'e yerine getireceği basit bir emir vermek onun robotluğunu iyice vurguluyordu. Tabii Baley'nin insanlığını da.

Baley, hepimiz kardeşiz, dedi kendi kendine. Dışımız ve içimiz bakımından. Her açıdan...

R. Daneel, "Yirmiyi on geçiyor." diye açıkladı

Moto helezondan indiler. Baley'nin uzun dakikalar alan bir çıkıştan sonra hareketsizliğe alışması için birkaç saniye geçmesi gerekti. Detektif, "Yemek de yemedim." dedi. "Lanet olsun bu işe."

Baley polis müdürünün açık kapısından Enderby'i gördü ve sesini de duydu. Büyük oda sanki burası yeni temizlenmiş gibi bomboştu. Enderby'nin sesi garip bir boğuklukla yankılanıyordu. Polis müdürü gözlüğünü eline almıştı. Bu yüzden suratı çıplak gibi duruyordu. Enderby ince bir kâğıt peçeteyle düzgün alnını silip duruyordu. Baley kapıya eriştiği sırada müdür de onu fark etti. Sesi tizleşerek aksileşti.

"Baley! Hangi cehennemdeydin?"

Baley bu sözlere aldırmadı. "Ne oldu? Gece vardiyası nerede?" Sonra müdürün odasında birinin daha olduğunu fark etti. Şaşkın şaşkın, "Dr. Gerrigel!" dedi.

Kır saçlı robotik uzmanı bu sözler karşısında başıyla hafif bir selam verdi. "Sizi tekrar gördüğüme sevindim, Bay Baley."

Polis müdürü gözlüğünü takarak çamların arkasından detektife baktı. "Bütün memurları aşağıda sorguya çekiyorlar. Hepsi de ifadelerini imzalıyorlar. Seni bulmaya çalışırken neredeyse çıldıracaktım. Burada olmaman pek garip gözüktü."

Baley öfkeyle bağırdı. "Burada olmamam mı?"

"Herhangi bir memurun büroda olmaması Bu işi bürodan biri yaptı. Ve şimdi kıyamet kopacak! Ne korkunç bir felaket! Ne korkunç, ne iğrenç bir felaket!" Aynı anda gözü R.Danel'e ilişti.

Baley alayla, ilk kez Daneel'in yüzüne bakıyorsun, Julius, diye düşündü, iyi bak. İyice bak.

Müdür alçak sesle, "Onun da ifade vermesi gerekiyor." diye açıkladı. "Bunu ben de yapmak zorunda kaldım. Ben bile!"

Baley, "Buraya bakın, müdür bey." dedi. "R, Sammy'nin sigortasını kendi kendisinin attırmadığından neden bu kadar eminsiniz? Onu mahsus bozduklarını nereden çıkardınız?"

Enderby koltuğuna yığıldı. "Ona sor." Dr. Gerrigel'i işaret etti.

Robotik uzmanı hafifçe öksürdü. "Durumu nasıl anlatacağımı bilemiyorum; Yüzünüzdeki ifadeden beni gördüğünüz zaman çok şaşırdığınızı anladım."

Baley, "Biraz şaşırdım." diye itiraf etti.

"Şey... Washington'a hemen dönmek zorunda değildim. New York'a ender geldiğim için de kentte biraz daha kalmak istedim. Daha da önemlisi, o şahane robotunuzu tekrar incelemeden New York'tan ayrılmamın âdeta bir cinayet olacağını düşündüm." Dr. Gerrigel'in yüzünde heyecanlı bir ifade belirdi. "Onun yanınızda olduğunu görüyorum."

Baley huzursuzca kımıldandı. "Onu incelemeniz imkansız!"

Robotik uzmanı düş kırıklığına uğramıştı. "Belki şu anda öyle... Ama daha sonra?"

Baley'nin uzun yüzü taş gibi ifadesizdi.

Dr. Gerrigel konuşmasını sürdürdü. "Sizi aradım ama büroda değildiniz. kimse nereye gittiğinizi bilmiyordu. Müdür beyle konuştum. O buraya gelerek sizi beklememi söyledi."

Enderby hemen atıldı. "Sorunun önemli olabileceğini düşündüm. Dr. Gerrigel'i görmek istediğini biliyordum, Baley."

Beley başını salladı. "Teşekkür ederim."

Dr. Gerrigel, "Ne yazık ki, rehber çubuğum biraz bozuktu." dedi. "Ya da o telaş arasında ısıyı iyice anlayamadım. Her neyse... Ters tarafa saptım ve kendimi küçük bir odada buldum!"

Müdür yine onun sözünü kesti. "Fotoğraf malzemesi depolarından birini kastediyor..."

Dr. Gerrlel, "Evet." dedi. "Odada yerde bir robot yatıyordu. Robot olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Onu kısaca inceledikten sonra robotun bir daha hareket edemeyecek kadar bozulmuş olduğunu anladım. Bunun nasıl yapılmış olduğu da ortadaydı.

Baley sordu, "Nasıl?"

Dr. Gerrigel, "Robotun hafifçe kapatmış olduğu sağ elinde." diye açıkladı. "Yumurta biçimi, parlak bir cisim vardı. Beş santim boyunda, bir santim eninde, bir ucunda mika örtülü bir açıklık bulunan bir şey. Robot elini başına götürmüş yatıyordu. Sanki yaptığı son hareket başına

dokunmak olmuştu. Elindeki cisim bir alfa püskürtücüsüydü. Onların ne olduklarını herhalde biliyorsunuz?"

Baley, "Evet." der gibi başını solladı. Alfa püskürtücünün ne olduğunu anlamak için ne sözlüğe, ne de bir el kitabına ihtiyacı vardı. Fizik kursları sırasında laboratuvarda böyle birkaç cisim üzerinde çalışmıştı. Bu kurşun bileŞiminden yapılmış bir mahfazaydı. İçinde uzunlamasına bir boşluk, dibinde de bir plütonyum tuzu parçacığı bulunuyordu. Boşluğun tepesine mika geçiriliyordu. Bu alfa parçacıklarını engelleyemeyen bir şeydi. Sert radyasyon da oradan fışkırıyordu işte.

Bir alfa püskürtücüsü birçok işe yarardı. Ama robotları öldürmek bunların arasında yoktu. Hiç olmazsa hukuk açısından.

Baley, "R. Sammy püskürtücünün mika ucunu başına mı dayamış?" diye sordu.

Dr. Gerrigel cevap verdi. "Evet. Bu yüzden pozitronik beyin yolları bir anda karmakarışık olmuş. Yani robot hemen ölmüş, diyebiliriz."

Baley rengi iyice uçmuş olan Enderby'e döndü. "Bu işte bir hata yok mu? Gerçekten bir alfa püskürtücüsü mü kullanılmış?"

Müdür tombul dudaklarını sarkıtarak başını salladı. "Evet, gerçekten. Sayıcılar bunu üç metreden fark ettiler. Depodaki fotoğraf filmleri de dumanlanmıştı. Durum meydanda." Bir an olayı acı acı düşündü. Sonra da birdenbire, "Dr. Gerrige!." dedi. "Korkarım New York'ta birkaç gün aaha kalmanız gerekecek. İfadenizi tel-filme alacağız. şimdi sizi bir odaya götürecekler. Kapınızda bir polisin beklemesinin bir sakıncası var mı?"

Dr. Gerrigel endişeyle, "Sizce buna gerek var mı?" diye mırıldandı.

"Böylece daha güvende olursunuz."

İyice dalgınlaşmış olan robotik uzmanı herkesin elini sıktı. R. Daneel'in bile. Sonra da odadan çıktı.

Müdür derin derin içini çekti. "Bu işi içimizden biri yaptı, Lije. Beni endişelendiren de bu. Dışarıdan hiç kimse bir robotu bozmak için büroya gelmez. Dışarıda robot çok. Onları parçalamak daha kolay olur. Bu işi, bir

alfa püskürtücü bulabilecek birinin yaptığı da belli bir şey. Onları ele geçirmek kolay değildir."

R. Daneel sakin ve tatlı sesiyle müdürün heyecanlı sözlerini yarıda kesti. "Ama bu cinayetin sebebi ne olabiilr?"

Enderby belli bir tiksintiyle R. Daneel'e baktıktan sonra gözlerini kaçırdı. "Biz de insanız. Polisler de başkalan gibi robotlara düşman olabilirler. R. Sammy ortadan kalktı artık. Belki bu yüzden içimizden biri çok rahatladı. O seni çok sinirlendirirdi. Lije. Bunu hatırlıyorsun değil mi?"

R. Daneel atıldı. "Bu onu öldürmek için bir neden olamaz."

Baley kesin bir tavırla, "Tabii olamaz." dedi.

Enderby, "Bu cinayet değil ki." diye hatırlattı. "Bir eşyaya zarar verme vakası. Hukuk terimlerini birbirine karıştırmayalım. Ama bu olay büroda oldu. Başka yerde olsaydı kimse bunu önemsemezdi. Hiç önemsemezdi. Ama şimdi bu birinci sınıf bir rezalet halini alacak. Lije?"

"Efendim?"

"R. Sammy'i en son ne zaman gördün?"

Baley, "R. Daneel öğle yemeğinden sonra R. Sammy'le konuştu." diye cevap verdi. "13.30 sıralarında sanırım. Odanızı kullanmamızı sağladı."

"Odamı mı? Neden?"

"R. Daneel'le olayı, bizi kimsenin duymayacağı bir yerde konuşmak istedik. Siz burada değildiniz. Bu işe en uygun olan yer de odanızdı."

"Anlıyorum..." Müdürün yüzünde kuşku dolu bir ifade belirmişti ama ısrar da etmedi. "R. Sammy'i sen de görmedin mi?"

"Hayır. Ama bir saat kadar sonra sesini duydum."

"Duyduğunun R. Sammy olduğundan emin misin?"

"Kesinlikle."

"Bu olay 14.30'da mı oldu?"

"Ya da biraz daha önce."

Enderby kalın alt dudağını düşünceli düşünceli dişledi. "Eh, böylece bir nokta aydınlanmış oluyor."

"Öyle mi?"

"Evet. Vincent Barrett adlı o delikanlı bugün buradaydı. Bunu biliyor muydun?"

"Evet. Ama Vincent böyle bir şey yapamaz, müdür bey."

Müdür başını kaldırarak Baley'e baktı. "Neden yapamasın? R. Sammy işini onun elinden aldı. Delikanlının duygularını anlıyorum. Herhalde bunun müthiş bir haksızlık olduğunu düşündü ve intikam almayı tasarladı. Sen olsaydın aynı şeyi yapmaz miydin? Ama Vincent Barrett bürodan 14.00'de ayrıldı. Ve sen 14.30'da R. Sammy'nin sesini duydun. Tabii delikanlı buradan ayrılmadan önce alfa püskürtücüsünü R. Sammy'e vermiş ve ona, 'Bunu bir saat sonra kullan.' diye emretmiş olabilir. Ama alfa püskürtücüsünü nereden buldu? Bunu düşünmek bile istemiyorum. şimdi tekrar R. Sammy'e dönelim. Onunla 14.30'da konuştuğun zaman R. Sammy sana ne söyledi."

Baley belirli bir kararsızlıkla durakladı. Sonra da dikkatle, "Hatırlamıyorum." dedi. "Bundan kısa bir süre sonra da buradan ayrıldık."

"Nereye gittiniz?"

"Maya Köyüne, Ha, aklıma gelmişken. Sizinle bunu konuşmamız gerekiyor."

"Daha sonra. Daha sonra." Müdür çenesini ovuşturdu. "Jessie'nin bugün buraya geldiğini öğrendim. Yani bugün büroya gelenlerin listesini inceliyordum, karının adını gördüm."

Baley soğuk soğuk, "Evet, Jessie buradaydı." dedi

"Neden?"

"Ailemizle ilgili kişisel bir sorun için."

"Jessie'nin de sorguya çekilmesi gerekecek tabii bu sadece bir formalite."

"Polisin nasıl çalıştığını biliyorum, müdür bey. Ha, sahi, alfa püskürtücü konusunda araştırma yapıldı mı? Onu nereden almışlar?"

"Ah, evet. Güç santrallerinden birinden çalınmış."

"Santraldekiler püskürtücünün kayboluşunu nasıl açıkladılar?"

"Açıklayamadılar. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorlar. Ama bütün bunların seninle bir ilişkisi yok, Lije. Sen sadece diğerleri gibi ifade vereceksin o kadar. Sen kendi görevinle ilgilen. Yalnız... şey... neyse. Sen Uzay Kenti olayıyla ilgilen."

Baley, "İfademi daha sonra alamazlar mı, müdür bey?" diye sordu. "Anlayacağınız daha yemek yemedim."

Enderby gözlüklü gözlerini Baley'e dikti. "Hemen yemeğini ye. Ama bürodan da ayrılma, olur mu? Ama iş arkadaşın haklı, Lije..." R. Daneel'le konuşmayı ya da robotun adını kullanmayı istemiyormuş gibiydi. "Nedenini öğrenmemiz gerekiyor. Nedenini..."

Baley'nin sanki kendi dışında, ona tümüyle yabancı bir güç ansızın son üç günün olaylarını almış ve bunları birbirlerine karıştırmıştı. şimdi parçalar yeniden birleşiyor ve başka bir şekil ortaya çıkıyordu.

Detektif sordu. "Alfa püskürtücüsü hangi güç santralinden alınmış, müdür bey."

"Williamsburg'dakinden. Neden sordun."

"Hiç.. Hiç..."

Baley peşinde R. Daneel'le müdürün odasından çıkarken duyduğu son sözler, "Neden, neden." oldu.

Baley büronun pek fazla kullanılmayan, küçük yemekhanesinde az bir şey yedi. Ne yediğinin farkına varmadan marul yaprağının üzerine yerleştirilmiş domates dalmasını yuttu. Son lokmayı da çiğnedikten sonra çatalını amaçsızca kaygan tabaka dalaştırdı durdu. Orada olmayan bir şeyi arıyordu. Sonunda durumu fark ederek boğuk bir sesle, "Yakup adına." diye homurdandı. Ve çatalı bıraktı. "Daneel"

R. Daneel sanki derin düşüncelere dalmış olan Baley'i rahatsız etmek istemiyormuş gibi başka bir masaya oturmuştu. Ya da kendisi de yalnız kalmak istiyormuş gibi. Baley artık bu nedenle ilgilenecek halde değildi.

Daneel ayağa kalkarak Baley'nin masasına yaklaştı Bir iskemleye oturdu. "Evet, ortak Elijah?"

Baley robota bakmadı. "Daneel, bana yardım etmelisin."

"Nasıl?"

"Jessie'yi de, beni de sorguya çekecekler. Bu kesin. Sorulan kendimce cevaplamama izin ver. Anlıyor musun?"

"Ne dediğini anlıyorum, Tabii. Ama ya bana doğrudan doğruya soru sorarlarsa? O zaman gerçekten başka bir şeyi nasıl söylerim?"

"Sana doğrudan doğruya soru sordukları takdirde durum değişir. Ben sadece durup dururken açıklama yapmanı istemiyorum. Bunu yapabilirsin değil mi?"

"Öyle sanıyorum, Elijah. Tabii sesimi çıkarmayarak bir insanın zarar görmesine neden olmamam, koşuluyla."

Baley sertçe, "Bu istediğimi yapmadığın takdirde bana zarar vereceksin." dedi. "Bundan emin olabilirsin."

"Görüş acını pek anlayamıyorum, ortak Elijah. Herhalde R. Sammy olayının seninle bir ilgisi yok."

"Öyle mi dersin? Her şey nedene bağlı, değil mi? Sen nedeni sordun. Polis müdürü de öyle. R. Sammy'i öldürmeyi neden istesinler? Bunun genellikle robotlara düşman olmak ve onları parçalamaya kalkışmakla bir ilgisi olduğunu sanmıyorum. Bunu yapmayı hemen her Arzlı ister. Üzerinde durulması gereken şu: Öldürmek için R. Sammy'i kim seçmiş olabilir? Vincent Barrett bunu yapabilirdi. Ama müdür Enderby çocuğun bir alfa püskürtücüsü bulamayacağını söyledi. Bunda da haklıydı. Başka birini bulmamız gerekiyor. Ve böyle biri de var. R. Sammy'i öldürmeyi isteyecek biri. Çok belirli bir şey bu. Âdeta insanın gözüne batıyor."

"Kim bu, Elijah?"

Ve Baley usulca, "Ben, Daneel diye fısıldadı.

Robotun suratındaki ifade bu açıklama yüzünden değişmedi. R. Daneel sadece, "Olamaz." der gibi başını salladı.

Baley, "Benimle aynı fikirde olmadığın anlaşılıyor." dedi. "Karım bugün büroya geldi. Bunu öğrendiler bile. Müdür nedenini merak etti Eğer eski bir arkadaşı olmasaydım, sorularını orada da kesmezdi. Yakında Jessie'nin buraya neden geldiğini öğrenecekler. Bu kesin. Karım bir komploya karıştı. Budalaca ve zararsız bir Komploya. Ama yine de bir komploydu bu. Ve bir polisin karısının böyle işlere karışmaması gerekir. Bu onun durumunu tehlikeye düşürür. Yani olayı örtbas etmemin işime geleceğini düşünecekler.

"Olayı kimler biliyordu? Sen, ben ve tabii Jessie. Ve R. Sammy. O, karımın paniğe kapılmış olduğunu gördü. R. Sammy, Jessie'ye rahatsız edilmemek için emir verdiğimizi söylediği zaman karım herhalde kontrolünü kaybetti. Jessie'nin odaya ilk girdiğinde ne halde olduğunu gördün."

R. Daneel, "Ama herhalde Jessie, R. Sammy'e başını derde sokabilecek bir açıklama yapmadı." dedi.

"Olabilir. Ama ben sana diğerlerinin neler düşüneceklerini, olay konusunda neler söyleyeceklerini açıklıyorum. Jessie'nin R. Sammy'e aleyhinde olabilecek açıklamalarda bulunduğunu söyleyecekler. Robotu susturmak için benim öldürdüğümü iddia edecekler."

"Böyle düşünemezler."

"Pekala da düşünecekler! Robotu mahsus öldürdüler. Şüpheleri üzerime çekmek için. Katıl neden alfa püskürtücüsü kullandı dersin? Aslında tehlikeli bir yoldu bu. Alfa püskürtücüsü bulmak kolay değildir, bunun nereden alındığı çabucak anlaşılır. Bence alfa püskürtücüyü aslında bu nedenle kullandılar. Hatta katil R. Sammy'e fotoğraf malzemesinin durduğu depoya gitmesini ve kendisini orada öldürmesini de emretti. Bence bunu cinayetin nasıl işlendiğinin iyice anlaşılması için yaptı. Herkes bir alfa püskürtücüsünü tanıyamayacak kadar geri zekâlı da olsaydı, yine de biri kısa bir süre sonra filmlerin bulanıklaştığını fark edecekti."

"Bütün bunların seninle ne ilgisi var, Elijah?"

Baley sinirli sinirli güldü. Uzun yüzü neşesizdi. "Ah, bütün bunları ustalıkla bana bağlayıverdiler. Alfa püskürtücüsü Williarnsburg güç santralinden alındı. Dün, sen ve ben Wililamsburg'daki o güç santralinden geçtik. Bizi gördüler. Bu da yakında öğrenilecek. Böylece silahı ele

geçirmek için fırsat bulduğumu söyleyecekler. Zaten cinayeti işlemek için önemli bir nedenim olduğuna da inanacaklar. Ayrıca R. Sammy'i en son duyan ya da gören biz olabiliriz. Gerçek katil dışında tabii."

"Güç santralinde ben yanındayım. Alfa püskürtücüsü çalmak için fırsat bulamadığına tanıklık edebilirim."

Baley kederle, "Teşekkür ederim." dedi. "Ama sen bir robotsun. Tanıklığın geçerli sayılmaz."

"Polis müdürü arkadaşın. O seni dinler."

"Polis müdürü de mevkinden olmak istemez. Zaten benim yüzümden endişelenmeye başladı. Kendimi bu kötü durumdan ancak bir yoldan kurtarabilirim."

"Evet."

"Kendi kendime R. Sammy'nin öldürülmesi olayını neden benim üzerime yıktıklarını soruyorum. Tabii beni buradan atmak için. Ama niçin? Çünkü biri için tehlikeli olmaya başladım. Dr. Sarton'u Uzay Kentinde öldüren katili yakalamak için elimden gelen yapıyorum. Tabii bu Ortaçağcıların işi olabilir. Hiç olmazsa o üst kademedeki grubun. Onlar güç santralinden geçtiğimi biliyorlar belki de. Belki içlerinden biri şeritlerde bizi santrale kadar izledi. Sen onları geri bıraktığımızı söyledin ama farkına varmadığın biri yine de peşimizden gelmiş olabilir.

"Yani... Dr. Sarton'u öldüren adamı yakalarsam, beni işimden uzaklaştırmaya çalışan insan ya da insanları da bulmuş olacağım. İyice düşündüğüm, esren aydınlattığım, aydınlatabildiğim takdirde güvende olacağım. Jessie de öyle. Karımın kötü duruma düşmesine dayanamam... Neyse... Ama fazla zamanım yok." Baley yumruklarını sıkıp sıkıp açıyordu. "Fazla zamanım yok." Birdenbire başını kaldırarak müthiş bir umutla R. Daneel'in düzgün hatlı yüzüne baktı. Bu yaratık ne olursa olsun, diye düşündü. Sadık ve güçlü. Bencilce davranmıyor. İnsan bir dostundan başka ne isteyebilir? Baley'nin bir dosta ihtiyacı vardı. Bu dostunda kan damarlarının yerini dişli çarkların almış olmasına boş yere karsı çıkacak değildi.

Ama R. Daneel başını sallıyordu. "Çok üzgünüm, Elijah." Tabii robotun yüzünde üzüntü yoktu. "Ama böyle şeyler olacağını tahmin edemedim Belki yaptığım şey sana zarar verecek.

Ayrıca insanlığın iyiliği için gerekliydi bu. Üzgünüm."

Baley kekeledi, "in... insanlığın iyiliği mi?"

"Dr. Fastolfe'la bağlantı kurdum."

"Ne zaman?"

"Sen yemek yerken."

Baley'nin dudakları geriliverdi. Sonra güçlükle, "Ee?" diyebildi. "Ne oldu?"

"R. Sammy'nin öldürülmesi olayında kendini başka yoldan temize çıkarman gerekecek. Bunu yaratıcım D. Sarton'un öldürülmesi olayını inceleyerek yapamayacaksın. Verdiğim bilgi sonucu Uzay Kentindekiler soruşturmayı sona erdirmeye karar verdiler. Artık Uzay Kenti ve Arzdan ayrılmak için hazırlık yapmaya başlayacaklar "

ON YEDİ

Baley soğukkanlılıkla saatine baktı. 21.451 gösteriyordu. İki saat çeyrek dakika sonra gece yarısı olacaktı. Baley sabah altıdan önce kalkmıştı. İki buçuk gün boyunca sinirleri öylesine gerilmişti ki, şimdi ona her şey biraz gerçek değilmiş gibi gözüküyordu.

Piposunu ve içinde değerli birkaç tütün kırıntıcığının bulunduğu kesesini açtı. Kendisini zorlayarak sakin sakin, "Bütün bunlar ne anlama geliyor, Daneel?" diye sordu.

R. Daneel, "Anlayamadın mı?" dedi. "Durum apaçık değil mi?"

Baley sabırla, "Anlayamadım." diye karşılık verdi. "Durum da apaçık değil."

Robot, "Biz buraya Arzı saran kabuğu kırmak, insanları yeniden yayılmaya .ve gezegenlere gitmeye zorlamak için geldik." dedi. "'Biz' den kastim Uzay Kentindekiler."

"Bunu biliyorum. Bildiğim bir şeyi boş yere uzun uzun anlatma lütfen."

"Böyle yapmam gerekiyor, çünkü bu nokta çok önemli. Dr. Sarton'u öldüren kimsenin cezalandırılmasını istedik. Bunun Dr. Sarton'u yeniden yaşatacağına inandığımız için değil. Bu bakımdan başarısızlığa uğramak gezegenimizdeki, Uzay Kentinin aleyhinde olan politikacıların durumlarının güçlenmesine yol açacaktı."

Baley ani bir öfkeyle bağırdı. "Ama şimdi kendi isteğinizle gezegeninize dönmeye hazırlandığınızı söylüyorsun! Neden? Tanrı aşkına, neden? Sarton olayının esrarını aydınlatmak üzereyim. Böyle olduğu belli, yoksa beni işten uzaklaştırmak için bu kadar uğraşmazlardı. Bana sonuca erişmek için gereken her şeyi öğrenmişim gibi geliyor. Cevap burada, bir yerde gizli olmalı." Parmağını deli gibi şakağına vurdu "Bir tek cümle yanıtı bulmamı sağlayacak. Bir kelime." Gözlerini sıkıca yumdu. Sanki son altmış saatin buzlu bir pelteye benzeyen olayları birdenbire berraklaşıp saydamlaşacakmış gibi. Ama öyle olmadı. Baley titreyerek derin bir nefes aldı. Utanç duyuyordu. Kendisine sadece sessizce bakan soğuk ve duygusuz

bir makinenin karşısında zayıflığını açıklamış, rezil olmuştu. Sert bir tavırla, "Neyse, bunları bir yana bırakalım." dedi. "Uzaycılar neden gidiyorlar?"

Robot, "Projemiz tamamlandı." diye açıkladı. "Arzın yeni gezegenlere yayılacağından eminiz."

"Demek birden iyimserleşiverdin?" Detektif piposundan ilk nefesi çekti. Yatıştırıcı ilk tütün dumanının duygularına daha hâkim olmasını sağladığını fark etti.

"Öyle oldu. Biz Uzay Kentliler uzun bir süre Arzın ekonomisini değiştirmeye çalıştık. Böylece gezegeninizi değiştireceğimize inanıyorduk. Kendi C/Fe kültürümüzü yaygınlaştırmak için çabaladık. Çeşitli kentlerin hükümetleri bizimle işbirliği yaptılar. Çünkü bunu uygun buluyorlardı. Ancak yirmi beş yıl boyunca uğraşmamıza karşın yine de başarılı olamadık. Olanca gücümüzle çabaladıkça, bize karşı koyan Ortaçağcılar iyice güçlendiler."

Baley, "Bütün bunları biliyorum." dedi. Sonra da, yararı yok, diye düşündü. Bunu kendi bildiği biçimde anlatacak. Tıpkı bir plak gibi. Sessizce R. Daneel'e haykırdı. "Seni makine!"

R. Daneel konuşmasını sürdürdü. "Taktiklerimizi değiştirmemiz gerektiğini fikrini ilk ortaya atan D. Sarton oldu. 'Bizimle aynı şeyleri isteyen bir grup Arzlı bulmalıyız." dedi. 'Ya da bunları istemeleri sağlanacak kimseleri. Onlara cesaret vererek, teşvik ederek bunu yabancı değil, yerli bir akım haline sokabiliriz.' Zor olanı, amaçlarımıza uygun Arzlıları bulabilmekti. Sen, kendin, bizim için ilgi çekici bir deney oldun."

Baley sordu. "Ben mi? Ben mi? Ne demek istiyorsun?"

"Polis müdürünün seni teklif etmesine sevindik. Psişik analizine bakarak senin yararlı br örnek olacağına karar vermiştik. Seninle karşılaşır karşılaşmaz sana serebro-analiz uyguladım. Ve o zaman haklı olduğumuz da anlaşıldı. Sen becerikli, pratik bir insansın, Elijah. Arzın geçmişi konusunda romantik hayallere kapılmıyorsun. Ama bu geçmiş seni sağlıklı bir biçimde ilgilendiriyor. Arzın günümüzdeki kent kültürüne inatla, sıkıca sarıldığın yok. Biz, Arzlıları yıldızlara tekrar senin gibi insanların

götürebileceklerini anladık. İşte Dr. Fastolfe'un dün sabah seni görmeyi çok istemesinin bir nedeni de buydu.

"Tabii bir bakıma kişiliğinin pratik yanı insanı sıkacak kadar ağır basıyordu. Örneğin bir ideale fanatikçe bağlanmış olan bir insanın her zaman gücünün üstünde sayılan bir şeyi bir anda başarabileceğini kabul etmedin. Böyle bir fanatik, bu ideal yanlış olsa bile böyle bir şeyi başarabilirdi. Yani değerli saydığı her şeyin baş düşmanı olduğunu düşündüğü birini öldürmek için gece kırlardan geçebilirdi. İşte bu yüzden cinayetin bir hile olduğunu kanıtlamaya kalkışman bizi şaşırtmadı. Bu kadar inatçı ve cüretli olduğunu tahmin ediyorduk. Bir bakıma bu deneyimiz için senin aradığımız adam olduğunu bize kanıtladı."

"Tanrı aşkına, ne deneyi?" Baley yumruğunu masaya indirdi.

"Seni Arzın sorunlarının gezegenlerin kolonileştirilmesiyle çözülebileceğine inandırma deneyi."

"Eh, beni inandırdınız. Bunu itiraf ediyorum."

"Evet, bunu uygun bir ilacın yardımıyla sağladık."

Baley'nin ağzı bir karış açık kaldı. Dişlerinin arasından kayan piposunu telaşla yakaladı. şimdi gözlerinin önünde Uzay Kentindeki kubbenin altında olanlar canlanmıştı. R. Daneel'in gerçekten bir robot olduğunu öğrenmiş ve müthiş bir şok geçirmişti. Yavaş yavaş kendisine geliyordu. R. Daneel düzgün parmaklarıyla kolunu çimdikliyordu. Cildinin altındaki koyu renkli bir hipo-iğnesi belli oluyordu. Sonra bu eriyip gitmişti.

Detektif boğulurcasına, "O hipo-iğnesinde ne vardı?" dedi.

"Seni endişelendirecek hiçbir şey yoktu, Elijah. Sadece kafanı yeni fikirleri daha kolay alacak bir hale getirecek hafif bir ilaç."

"Bu yüzden bana söylenilen her şeye inandım. Öyle mi?"

"Pek de değil. Temel düşünce düzenine aykırı olan hiçbir şeye inanamazdın. Hatta deneyin sonuçları bizi düş kırıklığına uğrattı. Dr. Fastolfe senin bir fanatik halini alacağını ve bu konudan başka bir şeyi düşünmeyeceğini sanmıştı. Onun yerine sen sadece fikri biraz beğendin, iste o kadar. İşe duygularını karıştırmadan. Pratik yanın daha fazlasını

engelledi. Bu bizim tek umudumuzun yine de romantikler olduğunu anlamamızı sağladı. Ne yazık ki, bütün romantikler Ortaçağcıydılardı ya da ileride öyle olacaklardı."

Baley birdenbire kendisiyle gururlandı. İnatçılığı yüzünden memnun oldu. Uzaycıları düş kırıklığına uğrattığı için sevindi. Bir başkasının üzerinde deneyler yapsınlar, diye düşündü. Sonra da vahşi bir öfkeyle, "Ve artık çabalamaktan vazgeçtiniz ve gezegeninize dönüyorsunuz öyle mi?" diye güldü.

"Hayır, hiç de değil. Sana birkaç dakika önce Arzın yeni gezegenlere yayılacağına inandığımızı söyledim ya. Bize cevabı sen sağladın."

"Ben mi sağladım? Nasıl?"

"Francis Clousarr'a kolonizasyonun yararlarından söz ettin. Heyecanla konuştun sanırım. Üzerinde yaptığımız deney hiç olmazsa bu yararı sağladı. Ve Clousarr'ın serebro-analiz nitelikleri değişti. Belli belirsiz bir biçimde tabii. Ama değişti."

"Yani Clousarr'ı haklı olduğuma ikna mt ettim? İşte buna inanamam."

"Bir kimseyi bu kadar kolaylıkla ikna edemezsin, Ama serebro-analizin belirttiği değişiklikler Ortaçağcıların kafalarının böyle düşüncelere karşı kapalı olmadığını bize kesinlikle gösterdi. Daha sonra ben de bir deney yaptım. Maya Köyünden ayrılırken, Clousarr'ın beynindeki değişikliklerden ikinizin arasında neler geçtiğini tahmin etmiştim. Bu yüzden göç etmek isteyenler için bir okul açılabileceğini, böylece çocuklarının geleceğini güven altına alabileceğini söyledim. Clousarr bu fikri red etti. Ama beyin alanında yine de bir değişiklik oldu. O zaman en uygun saldırı yolunun bu olduğunu da anladım." R. Daneel bir an durduktan sonra sözlerini sürdürdü. "Ortaçağcılar yeni ufuklar anıyorlar. yol açmak istiyorlar. Bu istek yüzünden dikkatlerini Arza veriyorlar. Çünkü bu çok yakın geçmişte de çok güçlü bir gezegenmiş. Ama daha uzaklardaki Dünyalar hayali de yine buna benzeyen bir şey. Romantikler bu ideali kolaylıkla benimseyebilirler. Clousarr'ın senin bir tek nutkun üzerine bu fikrin çekiciliğini hissetmesi gibi...

"İşte, gördüğün gibi, biz Uzay Kentdekiler başarılı olduk ama önce bunun farkında değildik. Kabul ettirmek istediğimiz yöntemlerden çok biz,

kendimiz Arzlıları sarsıyorduk. Arzdaki romantik güdüler bizim yüzümüzden berraklaşarak Ortaçağcılık akımı halini aldı. Onları örgütlenmeye zorladı. Sonuçta gelenekleri bozmak İsteyen kent görevlileri değil, Ortaçağcılar. Durumun aynı kalması bu görevlilerin daha işine geliyor. Hemen Uzay Kentinden ayrılır ve devamlı varlığımızla Ortaçağcıları sinirlendirmezsek, o zaman onlar da Arza, sadece Arza sıkıca bağlanıp kalmazlar. Geride tanınmayan birkaç insan ve benim gibi robotlar bırakabiliriz. Onlar senin gibi fikrimizi beğenmiş olan Arzlılarla birlikte sözünü ettiğim gibi yıldızlara göç etmek isteyenler için bir okul açabilirler. Böylece Ortaçağcılar da sonunda Arza bağlanıp kalmazlar. Tabii robotlara ihtiyaçları .olacaktır. Onları ya bizden alırlar ya da kendileri yaparlar. Kendilerine uygun bir C/Fe kültürü de geliştirirler." R. Daneel için uzun bir konuşma sayılırdı bu. Robot da bunu fark etmişti. Kısa bir sessizlikten sonra ekledi. "Bütün bunları neden seni kıracak bir şey yapmam gerekebileceğini açıklamak için anlattım."

Baley acı acı, bir robot bir insana zarar vermemelidir, diye düşündü. Ama bunun ileride o insanın iyiliğini sağlayacağını kanıtlayabildiği takdirde durum değişir. Sonra, "Bir dakika." dedi. "Ben yine pratik bir şeyden söz edeceğim. Kendi gezegenlerinize döneceksiniz. Bir Arzlının bir Uzaycıyı öldürdüğünü ama onun cezalandırılmadığını söyleyeceksiniz. O zaman Dış Dünyalar Arzdan tazminat isteyecekler. Seni uyarıyorum, Daneel. Artık Arz böyle davranışlara katlanacak halde değil. Bir mesele çıkacağından emin olabilirsin."

"Öyle bir şey olmayacağından eminim, Elijah. Gezegenimizdeki tazminat istemeye kalkışacak kimseler aslında Uzay Kentinin sona erdirilmesi için ısrar eden insanlardı. Onlara Uzay Kentinin ortadan kaldırıldığını söyler ve tazminat istememeleri için hepsini ikna ederiz. Zaten öyle yapmayı da düşünüyoruz. Arz huzur içinde yaşayacak."

Ve Baley dayanamayarak bağırdı, "Peki, ben ne olacağım?" Sesi umutsuzluktan boğuklaşmıştı. "Uzay Kenti istediği için Müdür Enderby de Dr. Sarton'un ölümüyle ilgili soruşturmayı hemen sona erdirecek. Ama R. Sammy olayıyla ilgilenmeyi sürdürecekler. Çünkü suçlunun bürodan biri olduğundan eminler. Enderby pek kısa bir süre sonra aleyhimde türlü kanıt toplayacak. Bunu biliyorum. Her şey önceden hazırlandı zaten. Derecemi

düşürecekler, beni kovacaklar, Daneel. Jessie'yi düşünmek zorundayım. Ona 'suçlu' damgasını vuracaklar. Sonra Bentley..."

R. Daneel, "Nasıl bir durumda olduğunu anlamadığımı sanma, Elijah." dedi. "Ama insanlığın iyiliği için uğraşılırken ufak tefek haksızlıklara da katlanmak gerekir. Dr. Sarton da geride eşini, iki çocuğunu, anne ve babasını, bir ablasını ve pek çok dostunu bıraktı. Katili bulup cezalandırılmadığı için de üzülüyorlar."

"Neden burada kalıp katili bulmuyorsun?"

"Artık buna gerek yok ki."

Baley acı acı, "O olayın bizi yakından izlemek için bir bahane olduğunu neden itiraf etmiyorsun?" diye sordu. "Dr. Sarton'u kimin öldürdüğü sizi hiç ilgilendirmiyordu."

R. Daneel sakin sakin, "Aslında bunu öğrenmek isterdik." dedi. "Ama değerler konusunda hiçbir zaman kendimizi aldatmadık. Yani insanlığın mı, yoksa bir kişinin mi daha değerli olduğu konusunda. Araştırmayı sürdürmek artık çok uygun bulduğumuz bir durumu altüst edebilir. Ne kadar zarar vereceğimizi önceden tahmin edemeyiz."

"Yani katil Ortaçağcıların en önemlilerinden biri olabilir, öyle mi? Ve Uzaycılar şu ara yeni buldukları dostlarını kızdırmayı da istemiyorlar."

"Bu durumu ben böyle açıklamazdım. Ama sözlerin yine de doğru."

"Adalet devren nerede kaldı, Daneel? Bu adalet mi sence?"

"Adalet derece derecedir, Eli[ah. Bazen önemsiz olanı önemlisiyle uyum sağlayamaz. O zaman önemsiz olana aldırmazsın."

Baley'nin kafası şimdi sanki R. Daneel'in pozitronik beynindeki içerisine girilmesi imkansız mantık kalesinin etrafında dalaşıyor ve zayıf bir taraf, br açıklık arıyordu. "Sen, kendin, katili merak etmiyor musun, Daneel? Detektif olduğundan söz ettin. Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Bir araştırmanın bir işten çok daha önemli bir şey olduğunun farkında mısın? Bir savaştır bu, bir meydan okuma. Kafan, katilinkiyle çarpışır. Bir zekâ savaşına girişir. Savaştan kaçacak, yenilgiyi kabul mu edeceksin?"

"Araştırmayı sürdürmenin bir yararı olmayacaksa... Evet."

"Kendini sanki bir şeyi kaybetmiş gibi hissetmeyecek misin? Katilin kim olduğunu mera,k etmeyecek misin? Hafif de olsa hoşnutsuzluk duymayacak mısın? Merakını giderememiş olman seni rahatsız etmeyecek mi?" Baley'nin zaten güçlü olmayan umutları konuşurken gitgide zayıfladı. İkinci kez kullandığı 'merak' kelimesi detektife dört saat önce Francis Clousarr'a söylediği sözleri hatırlattı. O sırada bir insanla bir makine arasındaki farkları çok iyi açıklamıştı. Bu farklardan biri de merak olmalıydı. Altı haftalık bir kedi yavrusu gerçekten meraklı bir hayvandı. Ama meraklı bir makine olabilir miydi? İnsana çok benzese bile merak duyması mümkün müydü?

R. Daneel'in sözleri Baley'in bu düşüncelerinin birer yankısıydı sanki. "Meraktan kastin nedir?"

Baley durumu idare etmeye çalıştı. "Biz daha fazla bilgi edinmek için duyulan isteği 'merak' diye tanımlarız."

"Böyle bir istek bende de oluyor. Tabii bu bilgi bana verilen bir görevi yerine getirebilmem için gerektiği zaman."

Baley alayla mırıldandı. "Tabii... Örneğin, Arza özgü garip gelenekleri öğrenmek için Bentley'nin kontak lenslerini soruyorsun."

R. Daneel alayın farkında değilmiş gibiydi. "doğru. Ama aslında senin 'merak' sözcüğünü bilgiyi amaçsızca arttırmak isteği için kullandığını sanıyorum. Tabii bu da sadece beceriksizlik sayılır. Beni beceriksizlik etmeyecek biçimde hazırladılar."

İşte böylece Elijah Baley aradığı "cümleyi" duymuş oldu. O bulanık pelte titredi, duruldu ve ışıltılı, berrak bir hal aldı.

R. Daneel konuşurken Baley'nin ağzı bir karış açıldı ve öyle de kaldı. Bu fikir tüm ayrıntılarıyla birdenbire kafasında belirmiş olamazdı. Mantığa aykırıydı bu. Bilinçaltının derinliklerinde bir yerde dikkatle, ayrıntıların üzerinde durarak olayı incelemişti. Bir varsayım kurmuştu ama sonra bir tek çelişki duraklamasına neden olmuştu. Üzerinden atlanılamayacak, altından geçilemeyecek, yana itilemeyecek bir engel. Bu çelişki var olduğu sürece varsayımı da düşüncelerinin derinliklerinde gömülü kalmıştı. Bilincinin araştırmaları da gerçeği yakalamasını sağlayamamıştı.

Ama istediği cümleyi bulmuş, o çelişki de ortadan kaybolmuştu. Baley her şeyi biliyordu artık.

Kafasında çakan bu Şimşek Baley'i birdenbire müthiş canlandırdı. Detektif hiç olmazsa birdenbire R. Daneel'in zayıf noktasının ne olabileceğini anladı. Düşünen bir makinenin zayıf tarafıydı bu. Baley telaşla, umutla, o her şeyi harfi harfine yerine getiriyor sanırım, diye düşündü. Olaylara tümüyle gerçekçi açıdan bakıyor olmalı...

Sonra R. Daneel'e, "Yani." dedi. "Uzay Kenti projesi bugün sona erdi. Sarton soruşturması da öyle. Bunu mu söylemek istiyorsun?"

R. Daneel sakin sakin başını salladı. "Uzay kentindekiler böyle karar verdiler."

"Ama bugün sona ermedi ki." Baley saatine baktı. On buçuk olmuştu. "Gece yarısına daha bir buçuk saat var."

R. Daneel bir şey söylemedi. Düşünüyor gibiydi.

Baley hızlı hızlı konuşmaya başladı. "Proje gece yarısına kadar devam edecek. Sen benim iş arkadaşımsın ve soruşturmayı sürdüreceğiz." Telaşı yüzünden sanki telgraf yazdırıyormuş gibi konuşuyordu. "Eskisi gibi devam edelim. Bırak çalışayım. Bunun sizinkilere bir zararı dokunmaz. Tersine onlar için çok yararlı da olur. Yemin ediyorum. Zarar verdiğimi düşündüğün an beni engellersin. Bütün istediğim bir buçuk saat."

R. Daneel, "Söylediklerin doğru." diye cevap verdi. "Bugün sona ermedi. Ben bunu düşünemedim, ortak Elijah."

Baley yine "Ortak Elijah" oluvermişti.

Detektif güldü. "Yanılmıyorsam ben Uzay Kenti'ndeyken Dr. Fastolfe cinayet yerinin filme alındığından söz etti."

R. Daneel, "Yeri filme aldı." dedi.

Baley sordu. "O filmin bir kopyasını getirtebilir misin?"

"Evet, ortak Elijah!"

"Ama şimdi! Hemen!"

"Büronun vericisini kullanmama izin verirlerse bu işi on dakikada hallederim."

işin halledilmesi bundan da kısa sürdü. Baley şimdi titreyen elleriyle tuttuğu küçük, aluminyum küpe bakıyordu. Uzay kentinden yayınlanan gizli güçler bu küpün içine belirli bir atomik biçimi çizmişlerdi.

Aynı anda Polis Müdürü Julius Enderby kapıda belirdi. Baley'i gördü ve yuvarlak yüzündeki endişeli ifade de kayboldu. şimdi adamın suratında gitgide artan bir öfke vardı. Ama yine de kararsızca, "Buraya hak, Lije." dedi. "Yemek yemen amma da uzun sürdü."

"Çok yorgundum, müdür bey. Geç kalmanıza neden olduysam özür dilerim."

"Bunun önemi yok ama... odama gelmen daha iyi olacak."

Baley R. Daneel'e bir göz attı ama robot ona bakmıyordu. Birlikte yemekhaneden çıktılar

Julius Enderby masasının önünde ayaklarını yere vura vura bir aşağı bir yukarı dalaşıyordu. Bir aşağı bir yukarı. Baley onu seyrediyordu. Aslında hiç de sakin değildi detektif. Arada sırada saatine bir göz atıyordu.

22.45

Müdür gözlüğünü alnına doğru iterek baş ve işaret parmağıyla gözlerini ovuşturdu. Bu yüzden gözlerinin etrafında kırmızı lekeler belirdi. Sonra gözlüğünü taktı. Camların arkasından Baley'e bakarak gözlerini kırpıştırdı.

Birdenbire, "Lije." dedi. "Williamsburg güç santraline en son ne zaman gittin?"

Baley, "Dün." diye karşılık verdi. "Bürodan ayrıldıktan sonra. Saat on sekizde ya da bunu biraz geçe sanırım."

Enderby başını saladı. "Bunu neden bana söylemedin?"

"Söyleyecektim. Henüz ifade vermiş değilim ki."

"Orada ne işin vardı?"

"Geçici olarak bize verilen apartmana gitmek için santralin bir kapısından girdim, diğerinden çıktım."

Müdür birdenbire Baley'nin önünde durdu. "Bu açıklama yeterli değil, Lije. Hiç kimse bir yere gitmek için bir güç santralinden geçmez."

Baley omzunu silkti. Peşlerine Ortaçağcıların takıldığını, şeritleri hızla aştıklarını anlatması yersiz olacaktı. Özellikle şu ara. "elime R. Sammy'nin ölümüne neden olan alfa püskürtücüsünü çalma fırsatının geçtiğini imaya mı çalışıyorsunuz? O halde size Daneel'in o sırada yanımda olduğunu hatırlatacağım. Daneel santralde hiç durmadığıma, hızla diğer kapıdan çıktığıma ve yanımda bir alfa püskürtücüsü olmadığına tanıklık edebilir."

Müdür ağır ağır koltuğuna oturdu. R. Daneel'in tarafına bakmadı, robotla konuşmaya da kalkmadı. Tombul beyaz ellerini masaya dayayarak, bunlara yüzünde derin bir üzüntüyle baktı. "Lije, ne söyleyeceğimi, ne düşüneceğimi bilmiyorum. O... iş... iş arkadaşının tanıklığına güvenme... Mahkemede tanıklık edemez."

"Yine de alfa püskürtücüsünü çalmadığımı ısrarla söyleyeceğim."

Enderby'nin parmaklan titreşti, birbirlerine dalandı. "Lije, Jessie neden bugün seni görmeye geldi?"

"Bunu bana daha önce de sordunuz, müdür bey. Aynı cevabı vereceğim. Ailemizle ilgili bir sorun için."

"Francis Clousarr bana bilgi verdi, Lije."

"Ne tür bilgi?"

"Clousarr bazı açıklamalarda bulundu. Tehlikeli gizli Ortaçağcı örgütünün üyeleri arasında Jezebel Baley adlı bir kadının da bulunduğunu söyledi."

"Onun doğru kimseyi kastettiğinden emin misiniz? Kentte bir sürü Baley var."

"Ama 'Jezebel Baley' çok olamaz."

"Clousarr bu adı kullandı, öyle mi?"

"'Jezebel,' dedi. Bunu kulaklarımla işittim. Sana başka birinden duyduğum bir şeyden söz etmiyorum, Lije."

"Pekala. Jessie, kafasız insanlardan oluşan, zararsız önemsiz bir grubun üyesiydi. Toplantılara katılmak ve kendisini maceraperest bir kadın gibi görmekten başka bir şey de yapmadı."

"Ama İnceleme Kurulu bu olaya bu gözle bakmayacaktır, Lije."

"Yani beni R. Sammy gibi bir hükümet malına zarar vermekle suçlayarak işten kovacaklar ve tutuklayacaklar mı?"

"Öyle bir şey olmayacağını umarım, Lije. Ama durum çok kötü. Her şey senin aleyhinde. Herkes R. Sammy'den hoşlanmadığını biliyor. Karının bugün öğleden sonra onunla konuştuğunu görmüşler. Jessfe ağlıyormuş ve söylediklerinin bir kısmını da duymuşlar. Zararsız sözlermiş bunlar. Ama her şeyi birbirine ekleyerek iki kere ikinin dört ettiğini söyleyebilirler, Lijel R. Sammy'nin konuşmasının tehlikeli olacağını düşündüğünü iddia edebilirler. Ve o silahı ele geçirmek için fırsat da bulmuşsun."

Baley, Enderby'nın sözünü kesti. "Jessie aleyhindeki kanıtlan ortadan kaldırmak niyetinde olsaydım, tutup Francis Clousarr'ı buraya getirir miydim? Adamın, Jessie konusunda R. Sammy'den çok daha fazla bilgisi olduğu anlaşılıyor. Bir şey daha var. Ben güç santralinden, Jessie, R. Sammy'le konuşmadan on sekiz saat önce geçtim. Ben kahin miyim? O kadar önceden R.Sammy'i onadan kaldırmam gerektiğini anladım ve o alfa püskürtücüsünü mü aldım?"

Müdür, "Bunlar önemli noktalar." dedi "Ben elimden geleni yapacağım. Çok üzgünüm,. Lije."

"Öyle mi? R. Sammy'i gerçekten benim öldürdüğüme inanıyor musunuz, müdür bey?"

Enderby ağır ağır, "Ne düşüneceğim!' bilemiyorum, Lije." diye mırıldandı. Seninle açık konuşuyorum."

"O halde ben size ne düşünmeniz gerektiğini söyleyeceğim. Müdür bey, bu dikkatle hazırlanmış, pek ayrıntılı bir tuzak. Bir iftira!"

Müdür kaskatı kesildi. "Buraya bak, Lije. Körcesine saldırmaya başlama! Kendini bu biçimde savunmaya kalkışırsan seni anlayışla da karşılamazlar. Çok suçlu bu mazereti kullanmıştır."

"Beni anlayışla karşılamalarını istediğim yok. Ben sadece gerçeği söylüyorum. Sartors cinayetinin iç yüzünü öğrenmemem için ayağımı kaydırmaya çalışıyorlar. Ama beni tuzağa düşürmeye çalışan dostuma acıyorum. Çünkü o çok geç kaldı."

"Ne?"

Baley saatine baktı. On bir olmuştu. Detektif, "Bana bu tuzağı kimin kurduğunu biliyorum." dedi. "Dr. Sarton'un nasıl ve kim tarafından öldürüldüğünü öğrendim. Bunu açıklamam, katili yakalamam ve soruşturmayı sona erdirmem için bir saatim var."

ON SEKİZ

Polis Müdürü Enderby'nin gözleri kısıldı. Adam Baley'i öfkeyle süzdü. "Ne yapacaksın? Dün sabah Fastolfe'nin kubbesinde buna benzer bir şeye kalkıştın. Yine aynı oyunu yapma. Lütfen."

Baley başını salladı. "Biliyorum... İlk kez yanıldım." Öfkeyle için için ekledi. "İkinci sefer de öyle. Ama bu defa başarısızlığa uğramayacağım." Sonra bu düşünce kayboldu gitti. Pozitronik damper altındaki bir mikro atom reaktörü gibi. Detektif, "Kendiniz karar verin, müdür bey." dedi. "Aleyhimdeki kanıtların önceden hazırlanmış olduğunu kabul edin. Bu kadarına razı olun. Bakalım o zaman bu yol sizi nereye götürecek? Kendi kendinize bu kanıtları kimin hazırlamış olabileceğini sorun. Bu işi dün akşam Williamsburg güç santralinden geçtiğimi bilen birinin yaptığı belli bir şey."

"Pekala. Bu kim olabilir?"

Baley, "Akşam mutfaktan çıkarken peŞime bir Ortaçağcı grubu takıldı." diye açıkladı, "Onlardan kurtulmayı başardım. Ya da öyle sandım. Ama içlerinden hiç olmazsa bir kişinin santralden geçtiğimi görmüş olduğu anlaşılıyor. Aslında ben onların elinden kurtulmak için santrale girmiştim."

Müdür düşündü. "Clousarr mı? O da grupta mıydı?"

Baley, "Evet." der gibi başını salladı.

Enderby, "Pekala." dedi. "Onu sorguya çekeriz. Bildiği bir şey varsa Clousarr'a bunu söyletiriz. Başka ne yapabilirim, Lije?"

"Bir dakika. Beni yarı yolda bırakmayın. Ne demek istediğimi anlamadınız mı?"

"Bakalım anladım mı?" Enderby ellerini birbirlerine kenetledi. "Clousarr senin Williamsburg'daki güç santraline girdiğini gördü. Ya da aynı gruptan başka biri bunu fark etti ve durumu Clousarr'a haber verdi. Adam da başını derde sokmak için bu olaydan yararlanmak istedi. Böylece senin Dr. Sarton'un ölümü olayını araştırma görevinden alınmanı sağlayacaktı Sövlemek istediğin bu muydu?"

"Buna yakın..."

"İyi..." Müdür heveslenmiş gibiydi. "Tabii Clousarr karının örgütünün üyelerinden .olduğunu biliyordu. Onun için özel hayatının fazla incelenmesine gelemeyeceğinin farkındaydı. Aleyhindeki uydurma delillerle uğraşamayacağını ve işinden istifa edeceğini düşünüyordu. Sahi, Lije, istifa etmeye ne dersin? Yani durum gerçekten kötüleştiği takdirde demek istiyorum. Her şeyi sessizce halledebiliriz..."

"Ölsem de yine istifa etmem, müdür bey."

Enderby omzunu silkti. "Neyse... Neredeydim? Ah, evet. Clousarr bir alfa püskürtücüsü aldı. Yani santralde bir suç ortağı vardı. Diğer bir suç ortağı da R. Sammy'nin öldürülmesini sağladı." Parmaklarını hafifçe masaya vurdu. "Hayır, olmuyor, Lije, yararı yok."

"Neden?"

"Mantıklı değil bu. Bir sürü suç ortağı. Ha, aklıma gelmişken, Clousarr, Uzay Kentinde işlenen cinayet sırasında, yani o gece ve sabah nerede olduğunu kesinlikle kanıtladı. Gösterdiği kanıtlar da çok sağlam. Tabii bu konuyu hemen araştırdık. Ama bu araştırmanın neden yapıldığını, gerçek nedeni sadece ben biliyordum.>

Baley, "Ben katilin Clousarr olduğunu hiçbir zaman iddia etmedim, müdür bey." dedi. "Bunu söyleyen sizsiniz. Katil Ortaçağcı örgütünden herhangi bir kimse olabilir. Clousarr sadece Daneel'in fark ettiği, yüzünü tanıdığı biri. Onun örgütte önemli bir yeri olduğunu da sanmıyorum. Ama onunla ilgili garip bir şey de var."

Enderby şüpheyle sordu. "Ne?"

"Clousarr'ın, Jessie'nin grubun üyesi olduğunu bilmesi. Acaba o örgütün her üyesini tanıyor mu dersiniz?"

"Bilmiyorum. Ama Jessie'yi tanıyor. Belki de Jessie'ye bir polisin karısı olduğu için önem veriyorlardı. Belki de Clousarr karını bu yüzden hatırladı."

"Demek Clousarr hemen Jezebel Baley'nin de üye olduğunu söyledi. Böyle dedi, Jezebel Baley yani?"

Enderby başım salladı. "Bunu kulaklarımla duyduğumu söyleyip duruyorum ya."

"İşin garip yanı da bu, müdür bey. Jessie tam adını yıllardan beri kullanmıyor. Bentley doğmadan önce vazgeçti bundan. Jezebel adını bir defa bile ağzına almadı. Ortaçağcılara da bu isimden vazgeçtikten sonra katıldı. Bunu kesinlikle biliyorum. O halde Clousarr karımın asıi adının Jezebel olduğunu nereden biliyordu?"

Enderby kızardı ve telaşla cevap verdi, "Ah, ne bileyim, belki de adam 'Jessie' dedi. Ben de farkına varmadan, 'Jezebel,' diye düşündüm. Hatta böyle yaptığımdan eminim. Clousarr, 'Jessie,' dedi."

"Şu ana kadar onun 'Jezebel,' dediğinden çok emindiniz. Bunu size birkaç defa sordum."

Müdürün sesi tizleşti. "Yalancı olduğumu söylemek istemiyorsun ya?"

"Belki de Clousarr hiçbir şey söylemedi, diye düşünüyorum. Belki de bu hikâyeyi Bay Enderby uydurdu, diyorum. Jessie'yi yirmi yıldan beri tanıyorsunuz. Ve asıl adının Jezebel olduğunu da biliyorsunuz."

"Sen çıldırmışsın, be adam!"

"Öyle mi? Bugün öğle yemeğinden sonra nereye gittiniz? Buradan en aşağı iki saat ayrıldınız?"

"Beni sorguya mı çekiyorsunuz?"

"Bu soruları sizin yerinize cevaplayacağım. O sırada Williamsburg güç santralindeydiniz."

Müdür yerinden kalktı. Alnı terden parlamıştı. Dudaklarının iki yanında kuru, beyaz köpükçükler birikmişti. "Kahretsin! Sen ne demek istiyorsun?"

"Santralde değil miydiniz?"

"Baley, seni işinden alıyorum. Belgelerini ver."

"Hemen olmaz. Beni sonuna kadar dinlemelisiniz."

"Dinlemek niyetinde değilim. Sen suçlusun! Suçlu olduğun kesin! Tepemi attıran sanki aleyhinde komplo kuruyormuşum gibi tavırlar takınman. Ucuz ve bayağı bir çaba bu!" Sesi öfkesinden hafifleyerek bir an

bir gıcırtı halini aldı. Ama yine de, "Seni tutukluyorum." diye eklemeyi başardı.

Baley sinirli sinirli, "Hayır, müdür bey." dedi. "Hemen olmaz. Atom silahımı size doğru çevirdim. Size nişan aldım ve emniyet düğmesine de bastım. Benimle oyun oynamaya kalkmayın lütfen. Çünkü çaresiz durumdayım. Ve konuşacağım. Ondan sonra istediğinizi yapabilirsiniz."

Enderby gitgide daha irileşen gözlerle Baley'nin elindeki silahın korkunç namlusuna baktı. "Bu yüzden yirmi yıl yatacaksın. Ba-Baley." diye kekeledi. "Hem de kentin en ait katlarından birindeki bir hapishanede."

R. Daneel birdenbire harekete geçti. Eliyle Baley'nin bileğini sıkıca kavradı. Usulca, "Buna izin veremem, ortak Elijah." diye mırıldandı "Müdüre zarar vermemelisin."

Enderby, R. Daneel New York'a gireli beri ilk kez robotla doğrudan doğruya konuştu. "Hey, sen! Onu sıkı tut. Birinci Kuralı unutma!"

Baley çabucak, "Ona zarar vermek niyetinde değilim, Daneel." diye bağırdı. "Ama sen de onun beni tutuklamasına enge! olmalısın. Bana esrarı aydınlatmam için yardım edeceğini söyledin. 'Daha kırk beş dakikam var."

R. Daneel Baley'nin bileğini bırakmadan, "Elijah'ın konuşmasına izin vermeniz gerektiğine inanıyorum, müdür bey." dedi. "Şu anda Dr Fastolfe'la bağlantı halindeyim..."

Enderby delirmiş gibi haykırdı. "Nasıl? Nasıl?"

R. Daneel açıkladı. "Bende tam bir esir-altı ünite var." Müdür ona hayretle bakakaldı. Robot sözlerini amansızca sürdürdü. "Elijah'yı dinlemek istemezseniz bu kötü bir izlenim bırakabilir. Bundan size zarar verecek anlamlar çıkarırlar."

Müdür koltuğuna çöktü. Dili tutulmuş gibiydi.

Baley, "Bugün Williamsburg güç santraline gittiniz, müdür bey." diye suçladı. "Alfa püskürtücüsünü aldınız ve bunu R. Sammy'e verdiniz. Williamsburg santralini mahsus şüpheleri üzerime çekmek için seçtiniz. Dr. Gerrigel'in tekrar ortaya çıkmasından da yararlandınız. Onu büroya çağırdınız ve adama verilen rehber çubuğun ayarını bozdunuz. Böylece Dr.

Gerrigel fotoğraf malzemelerinin durduğu depoya gitti ve R. Sarnmy'i buldu. doktorun robotun nasıl öldürüldüğünü anlayacağını, doğru sonuca varacağını da biliyordunuz."

Baley silahını mahfazasına soktu. "İstiyorsanız beni şimdi tutuklaTabilirsiniz. Ama Uzay Kenti bunu bir cevap olarak kabul etmeyecektir."

Enderby nefesi kesilmiş gibi, "Neden..." diye mırıldandı. Gözlüğü buğulanmıştı. Bunu çıkardı. Ve o zaman yüzünde yine o garip aciz ve şaşkın ifade belirdi. "Bütün bunları hangi nedenle yaptım?"

"Başımı derde soktunuz ya. Öyle değil mi? Böylece Sarton soruşturması engellenmiş olacaktı. Bütün bunlar bir yana R. Sammy çok şey biliyordu."

"Hangi konuda, Tanrı aşkına?"

"Uzaycının beş buçuk gün önce nasıl öldürüldüğü konusunda. Çünkü Uzay Kentinden Dr. Sarton'u siz öldürdünüz."

Enderby yerine R. Oaneel konuştu. Müdür sadece saçlarını yakalayarak, "Hayır." der gibi başını sallayabildi. Robot, "Ortak Elijah, korkarım bu varsayım yanlış." diye itiraz etti. "Bildiğin gibi, Polis Müdürü Enderby'nin D. Sarton'u öldürmüş olması imkansız."

"O halde dinle. Beni dinle. Enderby, soruşturmayı üstlenmem için bana yalvardı. Oysa burada derecesi benden yüksek başka detektifler de vardı. Beni seçmesinin birkaç nedeni olduğunu söylemeliyim. Bir kere, onunla üniversiteden arkadaştık. Enderby de eski dostum ve saygı duyduğum amirimin suçlu olduğunun aklıma bile gelmeyeceğine inanıyordu. Anlayacağın, benim o ünlü sadakatime güveniyordu. İkincisi, Jessie'nin gizli bir örgütün üyesi olduğunu biliyordu. Gerçeğe fazla yaklaştığım takdirde bir manevrayla beni görevden uzaklaştırabileceğinden ya da beni şantajla susturacağından emindi. Aslında bu bakımdan endişelendiği de yoktu. Daha başlangıçta senden kuşkulanmam için elinden geleni yaptı, Daneel. İkimizin ayrı ayrı amaçlar uğrunda çalışmamızı sağladı. Babamın başına gelenleri, işinden kovulduğunu biliyordu. Nasıl bir tepki göstereceğimi tahmin ediyordu. Anlayacağın bir cinayet soruşturmasını katilin kendisinin yönetmesi onun için çok yararlı bir şeydir."

Müdürün sesi sonunda çıkabildi. Adam usulca, "Jessie'nin üye olduğunu nasıl bilebilirdim?" diye sordu. Sonra robota döndü. "Sen! Madem Uzay Kentiyle bağlantı halindesin, bütün bu sözlerin yalan olduğunu da açıkla! Bu iddiaların hepsi de yalan, hepsi de!"

Baley sesini yükselterek adamın sözünü kesti. Sonra da garip bir sakinlikle sesini tekrar alçalttı. "Jessie'nin üye olduğunu tabii biliyordunuz. Çünkü siz de bir Ortaçağcısınız. O örgüttensiniz. O eski tip gözlüklerinizi Pencereleriniz! Kişilik bakımından Ortaçağcılığa uygun olduğunuz anlaşılıyor. Ama elimde bundan daha güçlü kanıtlar da var.

"Jessie, Daneel'in bir robot olduğunu nasıl öğrendi? Bu o sırada beni çok şaşırttı. Tabii daha sonra bu gerçeği Jessie'ye Ortaçağcıların açıkladıklarını anladım. Ama o zaman da bir adım daha geri gitmiş oldum. Orta Çağcilar bu durumu nereden öğrenmişlerdi? Siz, Müdür bey, bunu önemsemiyormuş gibi bir tavır takındınız. Ayakkabıcıdaki olay sırasında Daneel'in robot olduğunun anlaşılmış olabileceğini söylediniz. Ben buna inanmadım. İnanamadım. Daneel'i ilk gördüğüm zaman onun insan olduğunu sanmıştım. Ve benim gözlerim bozuk da değildir.

"Dün Dr. Gerrigel'i Washington'dan buraya çağırdım. Daha sonra ona birkaç nedenle ihtiyacım olduğunu düşündüm. Ama Dr. Gerrigel'e ilk telefon ettiğim zaman bir tek amaolm vardı. Adamın, ben bir şey açıklamadığım takdirde Daneel'in bir robot olduğunu anlayıp anlamayacağını merak ediyordum.

"Dr. Gerrigel onun robot olduğunu anlamadı, müdür bey. Onu Daneel'e tanıştırdım. Dr. Gerrigel, Daneel'in elini sıktı. Bir süre hep birlikte konuştuk. Ancak insana benzer robotlar konusu açıldığı zaman o da durumu birdenbire kavradı. Ve Dr. Gerrigel Arzın en büyük robotik uzmanı! şimdi birkaç Ortaçağa komplocunun sinirlerin gerildiği bir kargaşa sırasında uzmandan daha da ustaca davrandıklarını mı söylemek istiyorsunuz? Bundan kesinlikle emin olduklarını ve bu yüzden bütün örgütü harekete geçirdiklerini mi iddia ediyorsunuz? Bütün bunlara Daneel'in robot olduğunu sezdikleri için mi kalkıştılar?

"Artık Ortaçağcıların Daneel'in robot olduğunu ta başından beri bildikleri anlaşılıyor. Ayakkabı mağazasında mahsus olay çıkarıldı. Hem Daneel'e ve

hem de onun yoluyla bütün Uzay Kentine New York'taki robot düşmanlığının derecesini göstermek için. Böylece izler örtülecek. Uzay Kentliler birkaç belirli kişiden değil, bütün New York'lulardan şüpheleneceklerdi.

"Ortaçağcılar 'Daneel'le ilgili gerçeği baştan beri bildiklerine göre, bunu onlara kim açıklamıştı? Ben değil. Bir ara haberi Daneel'in sızdırdığını sandım. Ama artık bunun da doğru olmadığını biliyorum. Daneel'in robot olduğunu bilen diğer Arzlı sizdiniz, müdür bey."

Enderby şaşılacak bir canlılıkla, "Büroda casuslar olabilir." diye karşılık verdi. "Ortaçağcılar buraya sürüyle adamlarını yerleştirdiler belki de. Karın da o örgüttendi. Benim Ortaçağci olduğuma kolaylıkla inanıyorsun. O halde büroda başka üyeler neden olmasın?"

Baley'in dudak kenarları alaylı bir gülüşle kıvrıldı. "Bu dosdoğru yolun sonuna erişmeden bir de esrarlı casuslarla uğraşmayalım. Daneel'in robot olduğunu siz haber verdiniz. Asıl casus sizsiniz.

"Şimdi geriye bakıyorum da, müdür bey, durum bana çok ilgi çekici geliyor. Keyfinizi benim çözüme yaklaşmış ya da bundan uzaklaşmış olmam çok etkiliyordu. Tabii başından beri endişeliydiniz. Dün sabah Uzay Kentine gitmek istediğim ama bunun nedenini açıklamadığım zaman neredeyse bayılacaktınız. O zaman katil olduğunuzu anladığımı mı düşündünüz, müdür bey? Uzaycıların eline düşmeniz için bir tuzak kurduğumu mu sandınız? Bana onlardan nefret ettiğinizi söylediniz. Neredeyse ağlayacaktınız. Bir süre buna Uzay kentinde sizden şüphelendikleri için küçük düşmenizin yol açtığını sandım. Ama sonra Daneel sizi kırmamaya özellikle dikkat ettiklerini açıkladı. Sizden şüphelendiklerinin farkına bile varmamıştınız. Paniğe kapılmanızın nedeni korkuydu, gurur kırıklığı değil.

"Sonra üç boyutlu alıcıyla bizi dinlerken ben tümüyle yanlış olan o varsayımımı açıkladım. Gerçeğe erişmekten ne kadar uzak olduğumu anladığınız zaman eski güveninize kavuştunuz. Hatta benimle tartışarak Uzaycıları da savundunuz. O olaydan sonra bir süre kendinizi topladınız. Kendinize çok güveniyordunuz. O sırada Uzaycıları haksız yere suçlamamı çabucak affetmeniz beni şaşırttı. Oysa daha önce bana onların alınganlıkları

konusunda nutuk da çekmiştiniz. Tabii, yaptığım hata pek hoşunuza gitmişti.

"Sonra Dr. Gerrigel'i aradım. Bunun nedenini sordunuz. Bunu size açıklayamadım. O zaman yine telaşlandınız. Çünkü korktunuz..."

R. Daneel birdenbire elini kaldırdı. "Ortak Elijah."

Baley saatine baktı. On biri kırk iki geçiyordu. "Ne var?"

R. Daneel, "Belki de Bay Enderby Ortaçağcılarla ilişkisi olduğunu öğrenmenden korkuyordu." dedi. "Tabii o grubun var olduğunu kabul ediyorsak... Ama Bay Enderby'le cinayet arasında hiçbir bağ yoktu. O olayla bir ilişkisi olamaz."

Baley, "Çok yanılıyorsun, Daneel." diye cevap verdi. "Enderby, Dr. Gerrigel'i neden çağırdığımı bilmiyordu. Ama uzmandan robotlar konusunda bilgi almak istediğim belli bir şeydi. Bu onu korkuttu. Çünkü işlediği o daha ağır suçla bir robotun yakından ilişkisi olmuştu. Öyle değil mi, müdür bey?"

Enderby, "Hayır." der gibi başını salladı. "Bu sona erdiği zaman..." diye başladı ama sonra boğulurcasına anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı.

Baley baskı altında tuttuğu müthiş bir öfKeyle sordu. "Cinayet nasıl işlendi? Kahretsin! C/Fe! C/Fe! Senin terimini kullarıyorum, Daneel! C/Fe kültürünün ne kadar yararlı bir şey olduğundan söz edip duruyorsun. Ama bir Arzlının bundan geçici bir süre için de olsa nasıl yararlanabileceğinin farkında değilsin. İzin ver de sana bunu açıklayayım. Bir robot kolaylıkla açıklık yerlerde dalaşabilir. Gece bile. Yalnız başına. Enderby, R. Sammy'nin eline bir atom silahı sıkıştırdı. Robota ne zaman ve nereye gitmesi gerektiğini söyledi. Kendisi Özel'den geçerek Uzay kentine girdi. Ve tabii silahını orada bıraktı. Sonra diğer tabancayı R. Sammy'den aldı. Dr. Sarton'u öldürdükten sonra tabancayı robota geri verdi. R. Sammy de yanında silahla kırlardan geçerek New York'a döndü. Ve Enderby bugün R. Sammy'i ortadan kaldırdı. Çünkü olay konusunda fazla bilgisi olan robot onun için tehlikeliydi.

"İşte bu her şeyi açıklıyor. Müdür beyin Uzay Kentinde olması. Silahın bulunmaması. Böylece bir New York'lunun gece vakti, açık havada bir

buçuk kilometreyi sürünerek aştığını düşünmeye de gerek kalmıyor."

Ama Baley'nin sözleri sona erince R. Danee! yine itiraz etti. "Çok üzgünüm, ortak Elijah. Tabii Bay Enderby adına seviniyorum, a da başka. Sana müdüre serebro-analiz uygulandığın! ve onun bilerek, isteyerek bir cinayet işlemesinin imkansız olduğunun anlaşıldığını söyledim. Bilmiyorum beyin durumu hangi kelimeyle tanımlanabilir. Korkaklık, vicdan ya da acıma. Ben bütün bu kelimelerin sözlük anlamlarını biliyorum. Ama karar veremiyorum Her neyse... Müdür bey cinayet işlemedi."

Enderby mırıldandı. "Teşekkür edenm..." Sesi güçlendi, artık adam güvenle konuşuyordu. "Amacını bilmiyorum, Baley. Beni neden böyle mahvetmeye çalıştığını da anlamış değillm. Ama bu işin içyüzünü öğrenecek..."

"Bir dakika! Konuşmam sona ermedi. elimde bu da var." Baley, aluminyum küpü Enderby'nin masasına vurdu. Güvenle konuştuğunu umuyor, kendi kendisine inanmaya çalışıyordu. Aslında yarım saatten beri kendisinden küçük bir gerçeği saklamaya çalışıyordu. Parçaların oluşturduğu o şeklin neyi gösterdiğini bilmiyordu. Sadece bir kumar oynuyordu. Ama başka yapabileceği bir şey de yoktu.

Enderby o küçük cisme bakarak yerinde büzüldü. "Nedir o?"

Baley alay etti. "Bomba değil, merak etmeyin. Sadece sıradan bir mikroprLijeksiyon makinesi."

"Ee? Bu neyi kanıtlayacak?"

"Bakalım, göreceğiz." Baley tırnağını küpteki yarıklardan birine soktu. Müdürün odasının bir köşesi gözden kayboldu. şimdi burada üç boyutlu, aydınlık, yabancı bir sahne vardı. Bu yerden tavana kadar çıkıyor, odanın duvarlarından dışarıya doğru uzanıyordu. Kentin sağlayamadığı grimsi bir ışık aydınlatıyordu bunu,

Baley hem tiksinti, hem de garip bir merakla, sözünü ettikleri şafak bu olmalı, diye düşündü.

Artık Dr Sarton'un kubbesinin içini görüyorlardı. Uzaycının cesedi odanın ortasında yatıyordu. Korkunç, parçalanmış bir şey.

Enderby sahneye bakarken gözleri yuvalarından uğradı sanki.

Baley, "Müdür beyin insan öldüremeyecek bir tip olduğunu biliyorum, Dane'el." dedi. "Buna bana söylemene gerek yok. Bu gerçeği daha önce aşabilseydim, esrarı da çabucak gözerdim Aslında bu engeli nasıl aşacağımı bilemedim. Ancak bir saat önce bunu nasıl başarabileceğimi anladım. Sana kayıtsızca Bentley'nin kontak lenslerini merak ettiğini hatırlattığım zaman Daneel. İşte anahtar buydu, müdür bey. O sırada aklıma esrarın anahtarının miyobunuz ve gözlüğünüz olduğunu anladım. Dış Dünyadakilerde miyop görülmüyor sanırım. Yoksa gerçeği cinayetten hemen sonra anlarlardı, müdür bey, gözlüğünüz ne zaman kırıldı?"

Enderby, "Ne demek istiyorsun?" diye homurdandı.

Baley, "Bana bu görevi verdiğiniz gün gözlüğünüzün Uzay Kentinde kırıldığını söylediniz. O zaman cinayeti öğrendiğiniz zaman telaşlandığınızı ve gözlüğünüzün de bu yüzden kırıldığını sandım. Ama aslında siz böyle bir şey söylememiştiniz. Bu sonuca varmam için de hiçbir neden yoktu. Aslında Uzay Kentine girerken cinayet işlemeyi planlıyordunuz. Bu yüzden telaşlandınız. Gözlüğünüzü düşürdünüz ve camları da kırıldı. Ama cinayetten önce. Öyle değil mi? Olay böyle olmadı mı?"

R. Daneel, "Ne demek istediğini anlayamadım, ortak Elijah." diye atıldı.

Baley düşündü. Daha on dakika "Ortak Elijah" olarak kalacağım. Çabuk konuşmalıyım. Ve kofam da hızla çalışmalı!

Baley konuşurken Sarton'un kubbesinin görüntüsünü de ayarlıyordu. Beceriksizce görüntüyü genişletti. Sinirleri iyice gerildiği için tırnağım uygun biçimde kullanamıyordu pek. Ceset ağır ağır, sarsılarak büyüdü, genişledi, yaklaştı. Baley neredeyse yanık etin kokusunu duyacaktı. Sarton'un kafası, omzu ve bir kolunun üst kısmı sarkmıştı. Bunları kalça ve bacaklara kararmış bir bel kemiğinin bir parçası bağlıyordu. Omurgadan parçalanmış bir göğüs kafesi yükseliyordu.

Baley yan gözle müdüre baktı. Enderby gözlerini yummuştu. Yüzünden midesinin bulandığı anlaşılıyordu. Baley de aynı haldeydi ama sahneyi seyretmesi gerekiyordu. Verici kontrollerinden yararlanarak üç boyutlu görüntüyü çevirdi. Döndürdü. Cesedin etrafını, zemini kısım kısım büyütmeye başladı. Bir ara tırnağı kaydı ve zeminin görüntüsü birdenbire

yan yatarak irileşti. Sonunda yer de, ceset de bulanık birer hayal halini aldılar. Artık bunlar aygıtın güç alanından çıkmak üzereydiler. Baley sahneyi küçülttü ama cesedin kayarak uzaklaşmasına izin verdi.

Detektif hâlâ konuşuyordu. Başka çaresi yoktu. Aradığını buluncaya kadar susması imkansızdı. İstediğini bulamadığı takdirde de bütün bu söylediklerinin hiçbir yararı olmayacaktı. Aslında "yaran olmayacaktı" sözü pek hafif kalıyordu. Baley'nin kalbi gürültüyle çarpıyor, şakakları zonkluyordu

Baley, "Müdür bey, bilerek isteyerek cinayet işleyemez." dedi. "doğru. Ama bilerek, isteyerek, dedim. Ama her insan kazara birini öldürebilir. Enderby, Uzay kentine Dr. Sarton'u öldürmek için gitmedi. Onun öldürmek istediği sendin, Daneel! Sen! Enderby'nin serebro-analizinde onun bir makineyi parçalayamayacağını gösteren bir şey var mı? Bu bir cinayet değil, bir sabotaj sayılır.

"Enderby, bir Ortaçağcı. Heyecanlı bir Ortaçağcı hem de. O Dr. Sarton'la beraber çalışmıştı. Seni neden hazırladıklarını da biliyordu, Daneel. Uzaycıların gayelerine erişmelerinden, Arzlıların sonunda ana gezegenden ayrılmalarından korkuyordu. Bu yüzden seni ortadan kaldırmaya karar verdi, Daneel. Sen hazırlanan ilk modeldin. Arzdaki Ortaçağa akımının ne kadar yaygın ve azimli olduğunu gösterdiği takdirde Uzaycıların cesaretlerinin kırılacağını düşünüyordu. Bunda da haklıydı. Dış Dünyada Uzay Kenti projesini sona erdirmek için güçlü bir istek duyulduğunun da farkındaydı. Herhalde Dr. Sarton bu meseleyi onunla konuşmuştu. Bu son darbenin istediği sonucu sağlayacağından emindi.

"Seni öldürmek fikrinin de Enderby'nin hoşuna gittiğini söylemiyorum, Daneel. Aslında bunu R. Sammy'e yaptırmayı tercih edecekti. Ama sen insana o kadar benziyordun ki. Sammy gibi ilkel bir robot aradaki farkı bilemez, bunu anlayamazdı. Tabii bu yüzden Birinci Kural onu engellerdi. Ya da belki de Enderby, bu cinayetin başka bir insan tarafından işlenilmesini tercih ederdi. Ama Uzay Kentine istediği zaman girip çıkabilen tek New York'Iu da oydu.

"Şimdi sana Enderby'nin planının ayrıntılarını açıklayacağım. Tabii benimki sadece tahmin. Bunu itiraf da ediyorum. Ama gerçeği anladığımı

da sanıyorum. Enderby, Dr. Sarton'a randevu verdi ama Uzay Kentine mahsus erken gitti. Şafak zamanı yani. Dr. Sarton'un uykuda olacağını, seninse ortalıkta dalaşacağını düşünüyordu. Herhalde sen Dr. Sarton'un kubbesinde kalıyordun, Daneel."

Robot başını salladı. "İyi bildin, Ortak Elijah."

Baley, "O halde izin ver de hikâyeme devam edeyim." dedi. "Enderby senin kubbenin kapısına geleceğinden emindi, Daneel. O zaman atom tabancasıyla göğsüne ya da kafana ateş edecekti. Böylece bütün dertler de sona erecekti. Enderby oradan hemen ayrılacak, şafak zamanı Uzay Kentinin boş sokaklarından ilerleyecek; R. Sammy'nin kendisini beklediği yere dönecekti. Robota silahını geri verecek ve ağır ağır yürüyerek tekrar Dr. Sarton'un kubbesine gidecekti. Gerektiği takdirde cesedi kendisi 'bulacaktı.' Ama aslında bunu başkasının yapması daha işine gelecekti. Neden erken geldiği sorulduğu zaman da, 'Dr. Sarton'a Ortacağcilann Uzay Kentine saldırmaya hazırlandıklarını haber vermek istedim,' diyecekti herhalde. 'Uzaycılarla Arzlıların arasında açık açık bir mesele çıkmasını istemiyordum. Dr. Sarton'a gizlice önlem almasını önerecektim.' Ölü robot da onun bu iddialarını destekleyecekti tabii." Baley, Enderby'e baktı. "Belki size Uzay Kentine girişinizle, Dr. Sarton'un kubbesine gidişiniz arasında bir hayli zaman geçtiğini söyleyecek, bunun nedenini de soracaklardı. O zaman ne söyleyecektiniz? Durun bakayım, bunu tahmine çalışacağım. 'Birinin sinsice sokaklardan süzüldüğünü sonra da kırlara çıktığını gördüm." diyecektiniz sanırım. 'Bir süre onun peşinden gittim.' 'Bu da yine Uzaycıların yanlış izi takip etmelerine yol açacaktı. R. Sammy'e gelince, kimse onu fark etmeyecekti bile. Kentin dışındaki çiftliklerin yakınında görülen bir Robot dikkati çekmeyecekti. Ee yaklaştım mı, müdür bey?"

Enderby kıpırdandı. "Ama ben..."

Baley bağırdı. "Hayır! Daneel'i öldürmediniz! O burada. Daneel New York'a geldiği günden beri onun yüzüne bakamıyorsunuz! Daneel'ı bir kere olsun adıyla çağıramadınız! Şimdi ona bir bakın, müdür bey."

Enderby bunu yapamadı. Titreyen elleriyle yüzünü örttü.

Baley'nin de elleri titriyordu. Detektif az kalsın projeksiyon küpünü düşürüyordu. Aradığını bulmuştu!

şimdi Dr. Sarton'un kubbesinin ana kapısını görüyorlardı. Kapı açıktı. Kanat, parlak maden rayında kaydırılmış ve duvardaki yerine sokulmuştu. Ve bu rayların arasında! Orada! Orada!..

Işıldayan şeyin ne olduğu öyle belliydi ki

Baley, "Onları anlatacağım." diye açıkladı. "Gözlüğünüzü düşürdüğünüz sırada kubbedeydiniz, müdür bey. Sinirleriniz gerilmişti. Sinirli olduğunuz zamanları gördüm. Öyle anlarda gözlüğünüzü çıkararak camlarını siliyorsunuz. O sırada da yine öyle yaptınız. Ama elleriniz titriyordu. Gözlüğü düşürdünüz. Belki farkına varmadan üzerine bastınız. Her neyse, gözlüğün camlan kırıldı. Aynı anda kapı açıldı ve karşınızda Daneel'e benzeyen biri belirdi.

"Ona ateş ettiniz. Yerde telaşla gözlüğünüzü arayarak bunun parçalarını topladınız ve kaçtınız. Cesedi onlar buldular, siz değil. Sizinle konuşmaya geldikleri zaman Daneel'i değil, erken kalkmak âdetinde olan Dr. Sarton'u öldürmüş olduğunuzu öğrendiniz. Ne yazık ki. Dr. Sarton, Daneel'i kendisine benzeyecek biçimde hazırlamıştı. En büyük şanssızlığı da bu oldu. O kritik anda gözlüğünüz de olmadığı için Dr. Sarton'un robot olmadığını anlayamadınız.

"Kesin kanıt mı istiyorsunuz? İşte!" Sarton'un kubbesinin görüntüsü titredi ve Baley kübü dikkatle masaya koydu. Ama bunu hâlâ sıkıca tutuyordu.

Enderby'nin yüzü dehşetten, Baley'ninki ise heyecandan çarpılmıştı. Sadece R. Daneel kayıtsızmış gibiydi.

Baley parmağıyla işaret ediyordu. "Kapının rayları arasında parlayan o şey! O nedir, Daneel?"

Robot sakin sakin, "İki küçük cam parçası." diye açıkladı. "Biz onlara önem vermedik."

"Ama artık vereceksiniz. Onlar iç bükey camların parçaları. Onların derecelerini ölçün. Sonra da Enderby'nin şimdi taktiği gözlükle karşılaştırın. Camları kırmayın, müdür bey!" Detektif Enderby'nin üzerine atılarak adamın elindeki gözlüğü kaptı. Bunu soluk soluğa Daneel'e uzattı. "Bu

Enderby'nin sanıldığından daha erken bir saatte kubbeye geldiğini kanıtlamaya yeter sanırım."

R. Daneel, "Söylediklerinin hepsine de inanıyorum." dedi. "şimdi Müdür beyin serebro-analizi yüzünden tümüyle yanılmış olduğumu da anlıyorum. Seni kutlarım, ortak Elijah."

Baley'nin saati gece yarısı olduğunu gösteriyordu. Artık yeni bir gün başlıyordu.

Enderby başını ağır ağır eğerek kollarına dayadı. Sesi boğuk bir iniltiden farksızdı. "Bir yanlışlık oldu. Bir yanlışlık. Onu öldürmeyi hiçbir zaman istemedim." Birdenbire koltuktan kayarak yere yığıldı.

R. Daneel ona doğru atıldı. "Ona zarar verdin, Elijah. İşte bu çok kötü."

"Ölmedi ya?"

"Hayır. Ama kendinden geçmiş."

"Merak etme, ayılır. Bu suçlamalara dayanamadı sanırım. Katil olduğunun anlaşılmasına da. Ama bunu yapmak zorundaydım, Daneel. elimde mahkemenin kabul edebileceği bir kanıt yoktu. Sadece anlamlı birkaç olay vardı. Onu durmadan sıkıştırmam, gerçeği ağır ağır açıklamam gerekiyordu. Böylece kendisini ele vereceğini umuyordum. Öyle de oldu. Onun cinayeti itiraf ettiğini duydun değil mi?"

"Evet."

"İyi. Sana bunun Uzaycıların projesi bakımından çok yararlı olacağını söyledim. Hatta söz de verdim. Onun için... Dur, dur, kendisine geliyor."

Enderby inledi. Göz kapakları titreşti. Adam sonunda gözlerini açarak sessizce Baley'le R. Daneel'e baktı.

Baley, "Müdür bey." dedi. "Beni duyuyor musunuz?"

Enderby cansız cansız, "Evet." der gibi başını salladı.

"iyi öyleyse. şimdi... Uzaycıların sizi cezalandırmaktan daha önemli dertleri var. Onlarla işbirliği yaptığınız takdirde..."

"Ne? Ne?" Enderby'nin gözlerinde hafif bir umut pırıltısı belirdi.

"New York Ortaçağcılar örgütünde önemli bir yeriniz olmalı. Hatta belki de gezegeni kapsayan bütün örgütte. Onları etkileyin. Uzaydaki diğer gezegenlere yayılma fikrini aşılayın hepsine. Nasıl bir propaganda yapacağınız meydanda. 'Evet, toprağa dönebiliriz... ama başka gezegenlerde.'"

Enderby mırıldandı. "Anlayamıyorum..."

"Uzaycıların istedikleri bu. Tanrı yardımcım olsun, artık ben de bunu istiyorum. Buna Dr. Fastolfe'la yaptığım kısa bir konuşma neden oldu. Uzaycılar her şeyden çok bunu arzu ediyorlar. Bu amaçla devamlı Arza gelerek burada kalıyor ve bu yüzden canlarını tehlikeye atıyorlar. Dr. Sarton'un ölümü, Ortaçağcıları Galaksiye yayılma hareketini yeniden başlatmaya ikna etmenizi sağlarsa, Uzaycılar da bu uğurda kurban vermelerine değeceğini düşünürler sanırım. şimdi anladınız mı?"

R. Daneel, "Elijah çok haklı." diye ekledi. "Bize yardım edin, Müdür bey. O zaman biz de geçmişi unuturuz. Şu anda Dr. Fastolfe ve bu projeyle ilgilenen diğer Uzaycılar adına konuşuyorum. Tabii şimdi bize yardım edeceğinizi söyler, sonradan cayabilirsiniz. Ama biz de o zaman suçlu olduğunuzu herkese açıklarız. Bunu da anladığınızı umarım. Bu konudan söz etmek beni üzüyor."

Enderby sordu. "Yargılanmayacak mıyım?"

"Hayır. Tabii bize yardım ederseniz."

Enderby'nin gözleri doldu. "İstediğinizi yapacağım... O... bir kazaydı. Bir kaza. doğru olduğunu sandığım bir şey yaptım..."

Baley, "Bize yardım ederseniz, asıl o zaman doğru olanı yapmış olursunuz." dedi. "Arz ancak diğer gezegenlere yerleşildiği takdirde kurtulabilir. Ön yargılara kapılmadan düşünürseniz bunun doğru olduğunu da anlarsınız. Bunu başaramazsanız, o zaman Dr. Fastolfe'la kışı bir konuşma yapmanızı öneririm. Ve yardıma hemen şimdi, R. Sammy olayını örtbas ederek başlayabilirsiniz. Olayın bir kaza olduğunu söyleyin. İşte, böyle bir şey. O olay sona ermeli." Baley ayağa kalktı. "Unutmayın, gerçeği bilen tek insan ben değilim, müdür bey. Beni ortadan kaldırmanız mahvınıza neden olur. Bütün Uzay Kenti işin iç yüzünü öğrendi. Bunu anlıyorsunuz, değil mi?"

R. Daneel ona baktı. "Başka bir şey söylemene gerek yok, Elijah. İçtenlikle konuştu ve bize yardım da edecek. serebro-analizi bunu gösteriyor."

"İyi öyleyse. Artık eve gidebilirim. Jessie'yle Bentley'i görmeyi, normal yaşamıma dönmeyi istiyorum. Tabii uyumayı da. Daneel, Uzaycılar gittikten sonra sen Arzda kalacak mısın?"

R. Daneel, "Bana bu konuda bir şey söylenmedi." dedi. "Neden sordun?"

Baley dudağını ısırdı, sonra da, "Açıkçası senin gibi birine böyle sözler söyleyeceğim hiç aklıma gelmezdi, Daneel." diye mırıldandı. "Ama... sana güveniyorum. Hatta... sana hayranlık duyuyorum. Ben artık Arzdan ayrılamayacak kadar yaşlı sayılırım. Ama göç edecek Arzlılar için okullar açıldığı zaman belki Bentley de onlardan birine gider. Ve belki ileride bir gün Bentley'le sen..."

"Belki..." R. Daneel'in yüzü ifadesizdi. Sonra robot Julius Enderby'e döndü.

Adam onlara bakıyordu. Gevşek etil yüzünde yavaş yavaş canlı bir ifade belirmeye başlıyordu.

Robot, Enderby'e, "Elijah'ın bana daha önce söylediği bazı sözlerin anlamlarını kavramaya çalışıyordum, dostum Julius." dedi. "Galiba bunu başardım da, çünkü birdenbire bir gerçeği anladım. Olmaması gereken, yani sizin 'kötülük' dediğiniz şeyin ortadan kaldırılması her zaman pek de önemli değil. Asıl önemli olan bu kötülüğün 'iyilik' diye tanımladığınız şey haline sokulması. Bu daha adil ve istenmesi gereken bir şey." Durakladı. Sonra da sözlerine kendisi de şaşıyormuş gibi ekledi. "Git ve bir daha günah işleme!"

Baley birdenbire güldü ve R. Daneel'in dirseğini tuttu Adamla robot kol kola kapıdan çıktılar.

SON